

การนำปัญหาสังคมและสี่สันท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ตุลาคม 2542
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุมและกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุรฉัตร บุญสนิท)

..... กรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุรฉัตร บุญสนิท)

..... กรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์นิดา มีสุข)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์บัวงาม ห่อแก้ว)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

..... ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา
(อาจารย์ ดร.อาคม วัตไธสง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ และอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ยุรัตน์ บุญสนิท และอาจารย์จำเริญ แสงดวงแข ประธานกรรมการ และกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำชี้แนะ ให้แนวคิด และวิธีการ ให้กำลังใจและเสียสละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่มาโดยตลอด จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นิตา มีสุข อาจารย์บัวงาม ห่อแก้ว กรรมการสอบเค้าโครง ปริญญานิพนธ์ และกรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องอย่างละเอียดและสะดวกในการปรับแก้ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวិเคราะห์อย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ อาจารย์สุนทร พลรงค์ อาจารย์ธัญญวัน พลรงค์ อาจารย์ยุภา พรเศรษฐ์ อาจารย์อักษิ บุญชัย ตลอดจนคณาจารย์มหาวิทยาลัยภาษาไทย โรงเรียนสภาราชินี จังหวัดตรัง ที่ให้กำลังใจและความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงจะมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็น กตัญญูตเวทิตาแก่คุณพ่อโปรง ไกรนรา และคุณแม่แพรว ไกรนรา ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และเอาใจใส่ผู้วิจัยตลอดมา

สุนิภา ไกรนรา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	10
เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบท และปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้	10
เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและการวิเคราะห์เรื่องสั้น	16
เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงานของผู้ประพันธ์ ...	29
3 ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์	37
ปัญหาในระดับสังคม	38
ปัญหาการเมือง	38
ปัญหาผู้ประกอบการรายคอมมิวนิสต์	39
ปัญหาชนกลุ่มน้อย	50
ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ	62
ปัญหาเศรษฐกิจ	72
ปัญหาความยากจน	72
ปัญหาค่าจ้างแรงงาน	79

บทที่	หน้า
ปัญหาเทคโนโลยี	89
ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย	91
ปัญหาเรื่องความเสื่อมทรามทางด้านศิลปกรรม	94
ปัญหาในระดับครอบครัว	98
ปัญหาสภาพแวดล้อม	99
ปัญหาความยากจน	111
4 สีสันท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์	119
ฉาก	119
สภาพภูมิประเทศ	120
การดำเนินชีวิตของตัวละคร	130
ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง	147
ภาษาถิ่น	160
คำศัพท์ภาษาถิ่น	161
สำนวนภาษาถิ่น	162
ประเพณีของคนในท้องถิ่น	164
ประเพณีลงแขก	165
ประเพณีแต่งงาน	167
ประเพณีงานศพ	168
ประเพณีถือศีลอด	170
ประเพณีอาถืเกาะฮ์	172
ประเพณีการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิม	173
การแต่งกาย	176
ผู้หญิง	177
ผู้ชาย	178
วิถีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น	179

บทที่	หน้า
5 กลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์	191
การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง	191
การนำเสนอผ่านฉาก	192
การนำเสนอผ่านตัวละคร	194
การนำเสนอผ่านการดำเนินเรื่อง	197
การนำเสนอผ่านแนวคิดของเรื่อง	198
6 บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	200
บทย่อ	200
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	200
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	200
การวิเคราะห์ข้อมูล	201
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	202
อภิปรายผล	203
ข้อเสนอแนะ	204
บรรณานุกรม	205
บทคัดย่อ	210
ประวัติย่อของผู้วิจัย	215

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นนักเขียน ซึ่งได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ. 2539 จากหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด "แผ่นดินอื่น" จากประวัติโดยย่อ กนกพงศ์เกิดที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จบชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดไทรโกบ จบชั้นประถมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนวัดพิกุลทอง จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนพัทลุง และได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และตัดสินใจลาออกจากมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2530 ปัจจุบันเขามีอาชีพเป็นนักเขียนอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลงานของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ หลายเล่มได้รับรางวัลต่าง ๆ ในปี 2531 เรื่องสั้น "สะพานขาด" ได้รับคัดเลือกแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น โดย โคอิชิ โนนากะ และในปี 2532 เรื่องสั้นเรื่องนี้ได้รับรางวัล "ช่อการะเกด" ต่อมาในปี 2533 เรื่องสั้น "โลกใบเล็กของซัลมาน" ได้รับรางวัล "ช่อการะเกด" อีกครั้งหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2539 หนังสือรวมเรื่องสั้นชุด "แผ่นดินอื่น" ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์)

ลักษณะเด่นในงานเขียนเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ คือ การนำเอาปัญหาท้องถิ่นภาคใต้มาเป็นประเด็นหลัก หรือแก่นของเรื่อง เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวบอกเล่าถึงปัญหาจากปัญหาหลาย ๆ ปัญหามาร้อยรวมด้วยกลวิธีทางด้านวรรณศิลป์ ไปสู่ประเด็นปัญหาใหญ่ พร้อมทั้งให้รายละเอียดภาพชีวิตของตัวละครและฉากที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ได้อย่างชัดเจน เข้มข้น และจริงจังมีชีวิตชีวา ดังที่ คณะกรรมการตัดสินรางวัลซีไรต์ ได้เขียนคำนิยมให้กับหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด "แผ่นดินอื่น" ว่า

คณะกรรมการตัดสินวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) พิจารณาตัดสินให้หนังสือรวมเรื่องสั้น "แผ่นดินอื่น" ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้รับรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2539 หนังสือรวมเรื่องสั้น "แผ่นดินอื่น" ประกอบด้วยเรื่องสั้น 8 เรื่อง ที่สะท้อนปัญหาของชีวิตและวรรณกรรมท้องถิ่น ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัวและสังคม นำ

เสนอชีวิตหลากหลายด้วยแนวรรมชาตินิยม สะท้อนความคิดความเชื่อ คุณค่าและ คตินิยมพื้นถิ่นอย่างลึกซึ้งและแหลมคม ให้เห็นว่าในสังคมที่ต่างวัฒนธรรม ต่าง ความเชื่อ มนุษย์ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยไมตรีสัมพันธ์ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ดำเนินเรื่องด้วยกลวิธีการเขียนที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ใคร่รู้ใคร่ติดตาม และนำไปสู่จุดหมายที่เป็นเอกภาพ โดยไม่ละเลยที่จะสอดแทรกปัญหาและแง่มุม ของชีวิต ทั้งปัญหาภายในจิตใจและปัญหาจากปัจจัยภายนอก บันทึกความขัดแย้ง ของสังคมในอดีต ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาของ สังคมร่วมสมัย คือ การเผชิญกันระหว่างพัฒนาการของเมือง กับคุณค่าด้าน มนุษยธรรม เรื่องสั้นขนาดยาวใน "แผ่นดินอื่น" มีคุณสมบัติของเรื่องสั้นที่ทรงคุณค่าทางวรรณศิลป์ การนำเสนอละเอียด ประณีตและแยบยล เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ ใช้จินตนาการที่เป็นอิสระ ผู้เขียนใช้ภาษาถ่ายทอดเหตุการณ์และความรู้สึกได้อย่าง งดงามเข้มข้นด้วยอารมณ์ สะเทือนใจ ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวนี้ "แผ่นดินอื่น" ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ จึงเป็นวรรณกรรมรวมเรื่องสั้นที่มีความดีเด่น สมควรแก่การ ยกย่องให้เป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2539¹

เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ส่วนใหญ่มักจะนำเสนอปัญหาสังคมของท้องถิ่นภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว หรือปัญหาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาเหล่านี้หลาย ๆ ปัญหา รวมอยู่ในเรื่องเดียวกันโดยมีตัวละคร เป็นตัวเชื่อมโยง ปัญหาเหล่านั้น เช่น ปัญหาสังคมท้องถิ่นที่กล่าวถึงในเรื่อง "บ้านเกิด" ปัญหาหลักที่ผู้เขียนนำเสนอคือปัญหาครอบครัว ซึ่งผู้เขียนได้เชื่อมโยงปัญหาอีกปัญหาหนึ่ง มาเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาครอบครัวคือ ปัญหาการเมืองเกี่ยวกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากบ้านเกิดของ "ฉัน" ตั้งอยู่ในหมู่บ้านแถบเทือกเขาปู้ ซึ่งต่อเนื่องกับเทือกเขาบรรทัด อันเป็นรอยต่อของสี่จังหวัดภาคใต้คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง และสตูล แหล่งแทรกซึม ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นวิถีชีวิตเดิมของผู้คนในหมู่บ้านนี้ที่อยู่กันอย่างสงบ สุข แต่เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามา ทุกสิ่งทุกอย่างก็เปลี่ยนไป เนื้อเรื่องแสดงให้เห็น ประเด็นปัญหาว่าลัทธินี้เข้ามาในหมู่บ้านได้อย่างไร มีผลกระทบต่อผู้คนอย่างไร และเขา

¹ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. แผ่นดินอื่น. 2539. หน้า ปกหลัง.

เหล่านั้นมีความรู้สึกหรือมีความคิดเกี่ยวกับการกระทำของทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ และฝ่ายรัฐบาลอย่างไร

นอกจากผู้เขียนจะได้เสนอปัญหาท้องถิ่นภาคใต้แล้ว รายละเอียดส่วนหนึ่งที่เขานำมาเขียนเรื่องสั้นคือภาพของสังคมหลาย ๆ ภาพซึ่งเต็มไปด้วยรายละเอียดมากมาย นำมาเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดสีสันของท้องถิ่นซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนความเชื่อและค่านิยมของคนในท้องถิ่นด้วย เช่น สีสันของท้องถิ่นในเรื่อง "นักเขียนใหม่" เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงถึงภาพชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในสังคมเกษตรกรรม ดังมีเนื้อเรื่องโดยสรุปดังนี้

ลุงยาวและลุงเขื่อนสองพี่น้องอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัวซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ค่าจ้างที่ได้รับก็เพียงพอสำหรับเลี้ยงชีพไปวัน ๆ เท่านั้น แต่ทั้งสองก็มีความสุขและพอใจในชีวิตของตน ลุงทั้งสองมีชีวิตอยู่อย่างสมถะ "ทั้งคู่ต่างมุ่งเพียงฟ้าไสร้ง ถกขึ้นมาจนเห็นกันลายพร้อยเป็นปกคิวิสัย เห็นบสอะด้วยหนั่งสะตึกเก่าคร่าแงม กร่อนเป็นรอยมือมันวับ" ใช้เป็นอาวุธคู่กายล่าเหยื่อที่อยู่บนยอดไม้ เมื่อยามที่ด้อนฝูงวัวไปหากินแถวป่าละเมาะตรงเชิงเขาเตี้ย ๆ คูแล้ววัวทั้งฝูงราวกับเป็นวัวของตนเอง ค่าแรงจะคุ้มกับค่าจ้างหรือไม่ ไม่เคยคิด นี่เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างจากสังคมเมืองหลวง สังคมที่แวนคุณค่าตนเองไว้กับความคิดเชิงเศรษฐศาสตร์¹

หรือเรื่องราวของ "น้ำชาย" ของผู้เล่าคือ "ข้าพเจ้า" ในเรื่องเดียวกันนี้ โดยมีเนื้อเรื่องย่อดังนี้ "น้ำชายและคนในหมู่บ้านมีความสุขความพอใจกับการทำนา ที่แม้จะขาดทุนย่อยยับทุกปี จนต้องหาอาชีพรองมาเสริม แต่ทุกคนก็ไม่เคยท้อ ไม่เคยคิดที่จะเลิกทำนา เพราะมันคือชีวิตทั้งชีวิตของเขา มันคือมรดกของบรรพบุรุษ ไม่มีใครคิดถึงกำไรขาดทุน ขอให้ได้ทำนาเป็นพอ"²

ภาพสีสันของคนในท้องถิ่นเหล่านี้ ได้สะท้อนออกมาด้วยกลวิธีการเขียนของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ที่อาศัยวิธีการทางวรรณศิลป์สื่อผ่าน ชื่อเรื่อง ฉาก ตัวละครและกลวิธีการดำเนินเรื่อง เช่น กลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นเรื่อง "แมวแห่งบุญเต๊ะกรือซอ" ชื่อเรื่องก่อให้เกิด

¹ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. "นักเขียนใหม่," ใน รวมเรื่องสั้นสะพานขาด. 2536. หน้า 15 - 25.

² แหล่งเดิม.

ความสนใจใคร่รู้แก่ผู้อ่านและเหมือนเป็นการบอกไปถึงเรื่องราวที่จะเกิดขึ้น ผู้เขียนได้ใช้
แมวเป็นตัวเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ดังมีเนื้อเรื่องโดยสรุปดังนี้

เริ่มด้วยแมวสามสีที่แอบซ่อนมาในเป้ทหารของ "ฮาราน" หนึ่งในสิบเอ็ดคนของชุด
ปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมี "ผม" ผู้เล่าเรื่องรวมอยู่ด้วย ขณะเดินทางเข้าไป
ไปคุ้มครองครูในหมู่บ้าน "บูเต๊ะกรือซอ" ชายแดนไทยมาเลเซีย จากโจรเรียกค่าไถ่
แมวตัวนี้กลายเป็นนางพญาแห่งกองทัพ เป็นตัวนำโชคของชุดปฏิบัติการและเป็น
สื่อให้ทุกคนได้สนิทสนมกับ "ครูฟารีดา" ครูสาวผมยาวตาคมเข้มที่ทุกคนต่างคลั่ง
ไคล้หลงใหล แต่ในที่สุดแมวตัวนี้ก็ต้องจบชีวิตลงเพราะน้ำมือของ "ผม" จาก
อารมณ์โกรธชั่ววูบ ทุกคนรู้สึกเสียวเสียวใจ "ฮาราน" บอกว่า นี่อาจจะเป็นนางร้าย
เพราะตามความเชื่อของมุสลิม แมวเป็นสัตว์ของพระเจ้า นบีมุฮัมมัดสร้างแมวขึ้น
จากน้ำพระเนตรของพระองค์ หลังจากที่แมวตัวนั้นตาย เหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ก็ตาม
มา เริ่มจากการสูญเสียเด็กชายแห่งยอดโต๊ะโมะ สูญเสียครูฟารีดา และสุดท้ายก็สูญเสีย
เสีย "ฮาราน" และในตอนจบของเรื่องก็นำมาเปิดเรื่องในการเล่าแบบย้อน
ต้น แมวคำวิ้งตัดหนักรถจี๊ปทหารที่นำคนเจ็บคือ "ฮาราน" ออกจากหมู่บ้าน ที่สุดฮา
รานก็สิ้นใจพร้อมกับแมวคำที่หายไปข้างทาง¹

เนื่องจาก กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นชาวใต้โดยกำเนิด และใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่ใน
จังหวัดทางภาคใต้มาจนถึงปัจจุบัน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การนำเสนอปัญหาสังคมของเขา
จึงสามารถสะท้อนความคิดของชาวใต้ที่มีต่อปัญหาในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังที่เขาได้ให้
สัมภาษณ์ในหนังสือ The Boy ตอนหนึ่งว่า "จากการได้คลุกคลีอยู่กับปัญหาและมีความเข้าใจ
ในท้องถิ่นภาคใต้ระดับหนึ่ง ทำให้ผมมองสังคมในลักษณะของผู้สังเกตการณ์และเลือก
ถ่ายทอคนมองที่มีต่อปัญหาสังคมด้วยฉากท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อหวังจะให้เห็นภาพเล็กของ
สังคมท้องถิ่นสะท้อนถึงภาพรวมของสังคมในวงกว้าง"²

¹ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ," ใน แผ่นดินอื่น. 2539. หน้า 111
- 146.

² ลิตเติล ปรินเซส (นามแฝง). "มองสังคมผ่านแผ่นดินอื่น," The Boy. (105) :
273 - 274 ; พฤศจิกายน 2539.

นอกจากจะสะท้อนความคิดในปัญหาท้องถิ่นแล้ว กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ยังได้แสดงออกถึงความรัก ความภาคภูมิใจและความห่วงใยในท้องถิ่นด้วยน้ำเสียงที่แสดงออกถึงความเป็นห่วงความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเก่าไปสู่สังคมใหม่ ที่ไม่เหลือคุณค่าความภูมิใจใด ๆ ให้แก่ลูกหลาน เรื่องสั้นของเขาจึงเน้นการปลุกจิตสำนึกของผู้อ่านให้ช่วยกันสร้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นให้ดำรงสืบไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นนักเขียนชาวไทยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ควรจะได้ศึกษาผลงานเรื่องสั้นของเขาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาหนังสือรวมเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ทั้งสามเล่ม คือ รวมเรื่องสั้นชุดสะพานขาด ชุดคนใบเลี้ยงเดี่ยว และชุดแผ่นดินอื่น ในประเด็นต่อไปนี้

1. การนำปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
2. การนำลีลาท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
3. กลวิธีในการนำปัญหาสังคมและลีลาท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่ง

เรื่องสั้น

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้เห็นภาพสะท้อนปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเขียนเรื่องสั้น มีปัญหาอะไรบ้าง แต่ละปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร มีผลกระทบต่อผู้คนในท้องถิ่นอย่างไร ผู้เขียนมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะหรือวิธีแก้อย่างไร
2. ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้เข้าใจลีลาท้องถิ่นภาคใต้เกี่ยวกับฉาก ภาษาถิ่น ประเพณี การแต่งกายและวิถีแห่งความคิด ความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ
3. ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้เข้าใจกลวิธีในการนำปัญหาสังคมและลีลาท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการเขียนเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์
4. สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนรายวิชา ท 021 การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม และวิชา ท 022 วรรณกรรมปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

รวมเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ที่นำมาศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยนี้มีสามเล่ม คือ รวมเรื่องสั้นชุดสะพานขาดซึ่งประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 10 เรื่อง รวมเรื่องสั้นชุดคนใบเลี้ยงเดี่ยวประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 12 เรื่อง และรวมเรื่องสั้นชุดแผ่นดินอื่นประกอบด้วยเรื่องสั้นจำนวน 8 เรื่อง รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 เรื่อง ทั้งนี้ ได้คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่เสนอปัญหาสังคมและศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้ รวม 17 เรื่อง ดังรายชื่อต่อไปนี้

รวมเรื่องสั้นชุด สะพานขาด

1. นักเขียนใหม่
2. ชายเฒ่าที่ชายฝั่ง
3. ชะตากรรม
4. โลกใบเล็กของซัลมาน
5. ยามเช้า
6. สะพานขาด

รวมเรื่องสั้นชุด คนใบเลี้ยงเดี่ยว

1. เด็กหนุ่มบนถนน
2. ในป่าลึก
3. วันรอ
4. ผีจากภูเขา

รวมเรื่องสั้นชุด แผ่นดินอื่น

1. บนถนน โคลิเซีย
2. บ้านเกิด
3. แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ
4. บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น
5. แม่มดแห่งหุบเขา
6. แพะในกุโบร์
7. น้ำตก

2. ขอบเขตด้านการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะศึกษาการนำปัญหาสังคมและสี่สันท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้

2.1.1 ปัญหาในระดับสังคม

2.1.1.1 ปัญหาการเมือง

2.1.1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ

2.1.1.3 ปัญหาเทคโนโลยี

2.1.2 ปัญหาในระดับครอบครัว

2.1.2.1 ปัญหาสภาพแวดล้อม

2.1.2.2 ปัญหาความยากจน

2.2 สี่สันท้องถิ่นภาคใต้

2.2.1 ฉาก

2.2.2 ภาษาถิ่น

2.2.3 ประเพณีของคนในท้องถิ่น

2.2.4 การแต่งกาย

2.2.5 วิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น

2.3 กลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและสี่สันท้องถิ่นภาคใต้

2.3.1 การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง

2.3.2 การนำเสนอผ่านฉาก

2.3.3 การนำเสนอผ่านตัวละคร

2.3.4 การนำเสนอผ่านการดำเนินเรื่อง

2.3.5 การนำเสนอผ่านแนวคิดของเรื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัญหาสังคม คือ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมทางสังคมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ รวมถึงการต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกแห่งสังคม นั้น ๆ โดยไม่จำเป็น

สีพื้นท้องถิ่น (local color) คือ การแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับฉาก ภาษาดั้ง ประเพณี การแต่งกายและวิถีแห่งความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่ง โดยเฉพาะ

ปัญหาการเมือง ได้แก่ ภาวะการณ์ทางการเมืองที่คนในสังคมจำนวนมากรู้สึกว่า คุณค่าของคนและต้องการจะแก้ไขให้หมดสิ้นไปหรือเบาบางลง เพราะเชื่อว่าพวกตนสามารถแก้ไขได้ เช่น การคอร์รัปชัน ซึ่งอาจแบ่งย่อยออกเป็น การโกงรูปแบบต่าง ๆ การเบียดบังเวลาราชการ การเล่นพรรคเล่นพวก การรับสินบน เป็นต้น การแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ สงคราม เป็นต้น

ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่คนในสังคมเป็นจำนวนมากรู้สึกว่า คุณค่าของคนและต้องการจะแก้ไขให้ดีขึ้นหรือจัดให้หมดไป เพราะเชื่อว่าคนหรือสังคมของตนสามารถทำได้ เช่น ความยากจน การขนส่ง อาชีพต่าง ๆ การตลาด ราคาดิ่งของแพง เงินเฟ้อ เงินฟุบ เศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น

เทคโนโลยี คือ มวลความรู้และวิธีการสร้างทำเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมหนึ่งในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิตและกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น

ปัญหาครอบครัว หมายถึง เหตุการณ์ที่ครอบครัวมิได้คาดหวังหรือปรารถนาจะให้เกิดขึ้น สมาชิกของครอบครัวได้รับความกดดัน อับอายขายหน้าหรือไม่สามารถแก้ปัญหาได้เองในบางครั้ง

ความเชื่อ หมายถึง การยึดถือว่าสิ่งเหนือธรรมชาติมีอยู่และสิ่งเหนือชาตินั้นสามารถให้คุณให้โทษแก่ชีวิตมนุษย์ได้

ประเพณี หมายถึง สิ่งที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานจนถือเป็นระเบียบแบบแผนและเป็นแนวทางที่ดีสำหรับคนในสังคมนั้น ๆ จะพึงปฏิบัติสืบต่อกันไป

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบทและปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ จากเอกสาร งานวิจัยและหนังสือทางสังคมศาสตร์ เช่น สังคมและวัฒนธรรม, กลไกของสังคม, มนุษย์กับสังคม สังคมวิทยาชนบท เป็นต้น

1.2 ศึกษากลวิธีการเขียนและการวิเคราะห์เรื่องสั้นจากเอกสาร งานวิจัย และหนังสือ เช่น วรรณกรรมวิจารณ์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, การเขียนสร้างสรรค์ เรื่องสั้นและนวนิยาย, วรรณกรรมไทยปัจจุบันและวรรณวิจารณ์ เป็นต้น จากแหล่งต่อไปนี้

หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา

หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า โดยจะเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

3. ขั้นสรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การนำปัญหาสังคมและศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นั้น ผู้วิจัยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบท และปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้
  2. เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและการวิเคราะห์เรื่องสั้น
  3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงานของผู้ประพันธ์
- การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า จะเสนอรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบท และปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้

1.1 เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม

นักวิชาการหลายคนให้ความหมายของ "ปัญหาสังคม" ไว้ดังนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹ ให้ความหมายไว้ในหนังสือ "สังคมและวัฒนธรรม" ว่า

"กล่าวโดยสรุป ปัญหาสังคม คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่คนในสังคมหนึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่คุกคามต่อค่านิยมของเขา เขาจึงตกลงใจร่วมกันที่จะแก้ไข หรือกำจัดสถานการณ์นั้นให้หมดไปได้ โดยที่เขาเชื่อว่า พวกเขามีความสามารถที่จะกระทำเช่นนั้นได้"¹

---

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า

พัทธา สายหู ได้ให้ความหมายของคำว่า "ปัญหาสังคม" ไว้ในหนังสือ "กลไกของสังคม" ว่า

"สิ่งที่จะเป็นปัญหาสังคมได้ ต้องเป็นเรื่องที่ทำลายระเบียบความเรียบร้อยของสังคม ที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมรู้สึกเดือดร้อนและต้องการแก้ไข"¹

ณรงค์ เส็งประชา ได้ให้ความหมายของคำ "ปัญหาสังคม" ไว้ในหนังสือ "มนุษย์กับสังคม" ว่า

"ปัญหาสังคม เป็นสภาวะการณ์ที่ผู้คนจำนวนมากในสังคมกำหนดให้เป็นปัญหา เพราะเห็นว่าไม่สอดคล้องกับแบบฉบับที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม และเห็นว่าจะต้องมีการแก้ไขสภาวะการณ์นั้นให้หมดไปหรือบรรเทาลง ไม่ปล่อยทิ้งไว้เฉย ๆ"²

สนธิ สมัครการ ได้ให้ความหมายไว้ใน "เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4" ในหัวข้อ "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม"ว่า

"ปัญหาสังคม ก็คือปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมทางสังคมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ รวมถึงการต้องสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกแห่งสังคมนั้น ๆ โดยไม่จำเป็น"³

¹พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. 2534. หน้า 311.

²ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. 2538. หน้า 222.

³สนธิ สมัครการ. "การเปลี่ยนแปลงทางสังคม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536. หน้า 311.

นอกจากได้ให้ความหมายของคำว่า "ปัญหาสังคม" แล้ว นักวิชาการยังได้อธิบายถึงลักษณะของสิ่งที่จะเป็นปัญหาสังคมว่า ควรจะมีลักษณะอย่างไร ดังเช่น สัญญา สัญญาวิวัฒน์¹ กล่าวว่า

สิ่งที่จะเป็นปัญหาสังคม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีการกระทำฝ่าฝืน "กฎ" เกิดขึ้น
2. การฝ่าฝืนนั้นมีความถี่มากจนทำให้คนเป็นจำนวนมากเกิดความรู้สึก

เดือดร้อน

3. เมื่อเกิดความตื่นตัวต่อการฝ่าฝืนนั้นอย่างเพียงพอแล้ว บุคคลเหล่านั้นก็จะลุกขึ้นเรียกร้องให้มีการกำจัดหรือแก้ไขเหตุการณ์นั้นเสีย

ณรงค์ เส็งประชา² ได้กล่าวถึงลักษณะของปัญหาสังคมว่า

"ปัญหาสังคมมีลักษณะสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่สมาชิกของสังคมไม่พึงปรารถนา หรือเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อสมาชิก ถ้าปล่อยทิ้งไว้เช่นนั้น
2. เป็นสภาวะการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนมาก หรือเป็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในขนาดมากพอที่จะกระตุ้นคนจำนวนมากเดือดร้อน
3. เป็นสภาวะการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมของคนจำนวนมาก จนเป็นเหตุให้เขาตกลงใจที่จะกระทำการแก้ไขสถานการณ์นั้น
4. เป็นสภาวะการณ์ที่สังคมเห็นว่าสามารถจะปรับปรุงแก้ไขให้หมดไปหรือให้บรรเทาลงได้
5. เป็นสภาวะการณ์ซึ่งคนจำนวนมากพอสมควรเห็นว่าเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมบางประการที่พวกเขายึดมั่น
6. เป็นสภาวะการณ์ที่คนจำนวนมากเห็นว่าจะต้องมีการกระทำการบางสิ่งบางอย่างเพื่อแก้ไข จะปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้

---

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า 135.

²ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. 2538. หน้า 222.

7. เป็นสภาวะการณ์ที่ซับซ้อน และการแก้ไขนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในสังคม ถ้าเป็นเพียงผู้ใดผู้หนึ่ง เช่น พ่อค้าขายของส่งเสียงรบกวนชาวบ้าน เพียงแต่ตำรวจจับกุมพ่อค้าไปลงโทษตามกฎหมายก็หมดปัญหา ลักษณะเช่นนี้ไม่เป็นปัญหาสังคม

1.2 เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมชนบท

ปัญหาสังคมชนบทไม่ว่าของภาคใดมักจะมีลักษณะของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจจะแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียด เชิดชาย เหล่าหล้า¹ ได้ศึกษาถึงปัญหาของสังคมชนบทของไทยในปัจจุบัน ว่ามีปัญหาหลายอย่าง โดยสรุปได้ดังนี้ 1. ปัญหาเกี่ยวกับที่พักอาศัยไม่ถูกสุขลักษณะอนามัย ไม่เป็นระเบียบ เนื่องจากอยู่ตามป่าเขา ไร่นา การคมนาคมไม่สะดวก 2. ปัญหาเส้นทางเดิน การสัญจรไปมา เนื่องจากเจ้าของที่ดินปิดทางเดิน ทำให้เกิดกรณีพิพาท 3. ปัญหาการแย่งน้ำ การชลประทาน แย่งกันทำ แย่งกันกิน แย่งกันใช้ คนที่อยู่ต้นน้ำเก็บกักน้ำไว้เพื่อประโยชน์ส่วนตน จึงทำให้เกิดกรณีพิพาท 4. ปัญหาการครองชีพ เนื่องจากประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้น้อย ครอบครัวมีลูกมีสมาชิกมาก ไม่พอต่อการใช้จ่าย ประชาชนอยู่ด้วยความทุกข์ยาก 5. ปัญหาการศึกษาอบรม เนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกลและเด็ก ๆ ต้องช่วยพ่อแม่ทำกิน จึงไม่ไปโรงเรียน ทำให้เกิดปัญหาการไม่รู้หนังสือ 6. ปัญหาลูกมาก โดยเฉลี่ยครอบครัวหนึ่งจะมีลูก 6 - 7 คน ทำให้เป็นภาระแก่พ่อแม่ในการเลี้ยงดู 7. ปัญหาเรื่องอาหารการกิน การบริโภค ประชาชนในชนบทไม่มีความรู้ทางโภชนาการ ทำให้บริโภคอาหารไม่ถูกสุขอนามัย จึงเกิดโรคต่าง ๆ 8. ปัญหาด้านสุขอนามัย ไม่รู้จักรักษาเนื้อรักษาตัว ปล่อยให้ยุงกัด เวลาเดินก็ไม่สวมรองเท้า การสาธารณสุขหรือหมอมิไม่มีพอ หรือไม่ก็อาศัยหมอกกลางบ้าน 9. ปัญหาเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อถือเก่าแก่ปรัมปรา เช่น การเชื่อเรื่องผีเจ้าเข้าทรง การรดน้ำมนต์ การเป่าเสกคาถา เป็นต้น

1.3 เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้

อิมรอน มะลูลีม² ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ซึ่งพอจะเป็นกลุ่มตัว

¹เชิดชาย เหล่าหล้า. สังคมวิทยาชนบท. 2519. หน้า 34 - 36.

²อิมรอน มะลูลีม. "สาเหตุของความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้," ใน วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย : กรณีศึกษากลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2538. หน้า 85 - 107.

อย่างสำหรับการศึกษาปัญหาสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อิมรอน มะลูลีม ได้วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย เกี่ยวกับสาเหตุของความขัดแย้งสรุปว่า มาจาก 1. ปัญหาเรื่องเอกลักษณ์ด้านศาสนา อุดมการณ์ ภาษา วัฒนธรรม ชาวมุสลิมมีความรู้สึกถึงสิ่งในเรื่องศาสนาและความสำนึกในวัฒนธรรม เนื่องจากพวกเขามีคำสอนมากมายที่กล่าวหาว่าหนทางของพระเจ้าเป็นเจ้านั้นเป็นหนทางที่ถูกต้องที่สุด และอิสลามเป็นศาสนาที่เที่ยงธรรมที่สุด ความรักศาสนาและวัฒนธรรมของตน และความตั้งใจที่จะเก็บรักษาไว้ให้สะอาดบริสุทธิ์ที่สุด ทำให้มุสลิมจำเป็นต้องคอยกีดกันคนในศาสนาอื่นและวัฒนธรรมอื่นไม่ให้เข้าปะปน ทางด้านภาษา ชาวไทยมุสลิมถือว่าภาษามลายูคือภาษาศาสนา จึงไม่ให้ใครมาเหยียดหยามหรือทำลาย และการที่คนไทยมุสลิมไม่รู้ภาษาไทยเพราะไม่มีโอกาสได้เรียน เนื่องจากโรงเรียนทั้งหมดอยู่ในเขตเมือง และการสอนภาษาไทยให้แก่ผู้ที่พูดภาษามลายูก็ยังไม่ดีพอและไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้คน ตำราที่เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทย ไม่ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมอิสลาม ดังนั้น มุสลิมที่เคร่งครัดจึงไม่ต้องการเรียนภาษาไทย การไม่รู้ภาษาไทยจึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นหลายอย่าง ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การปกครอง ฯลฯ 2. ปัญหาด้านจิตวิทยา คือความสำนึกถึงความแตกต่างของไทยพุทธกับไทยมุสลิม เนื่องจากไทยพุทธมักจะเรียกไทยมุสลิมว่า "แขก" หรือ "แขกมลายู" ซึ่งแปลว่าผู้มาเยือน รวมทั้งแสดงความเหยียดหยาม ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ขาดความยุติธรรม ทำให้เกิดความระแวงซึ่งกันและกัน 3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นลูกจ้างในสวนยางฐานะยากจน เมื่อราคายางตกต่ำ เนื่องจากการผลิตยางสังเคราะห์และ การแข่งขันในตลาดโลกมีสูง จึงทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม การริดไถเจ้าของสวนยาง จึงทำให้สวนยางต้องปิดลง 4. ปัญหาด้านการศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน และมีการเน้นหนักในเรื่องการศึกษาศาสนาและมีความเชื่อถือแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่ในตำราเรียนและหลักสูตรมาตรฐาน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งและความกลัวว่าจะลบล้างเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิม พวกเขาจึงพยายามหลีกเลี่ยงหรือคัดค้าน 5. ปัญหาเรื่องเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ชาวไทยมุสลิมถือว่าตนมีเชื้อชาติมลายูเซีย พุคภาษามลายูเซีย มีศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง และดินแดนที่อยู่ในปัจจุบันนี้เป็นดินแดนที่พวกเขาเคยอยู่มานานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ก่อนที่อิทธิพลของประเทศไทยจะแผ่เข้าไปในแหลมมลายูเซียอีก 6. ปัญหาด้านการเมือง ชาวไทยมุสลิมรู้สึกไม่พอใจที่ต้องตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลไทย เพราะถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกกดขี่ข่มเหงมาเป็นเวลาช้านาน เมื่อได้รับการสนับสนุนจากองค์กรใดที่ยอมรับดีที่จะเข้าร่วม จึงทำให้เกิดการจลาจลและผู้ก่อการร้ายกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น 7.

ปัญหาด้านการปกครอง เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลประพฤติตนไม่เหมาะสม ขาดความยุติธรรม จึงทำให้คนไทยมุสลิมมีความรู้สึกเกลียดชังเจ้าหน้าที่และไม่ไว้วางใจ จึงไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามผู้ก่อการร้าย หรือบางครั้งก็เป็นสายให้กับผู้ก่อการร้ายเสียเอง

จารี กาลดิษฐ์ ทิพยรัตน์ ได้ศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทย ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2519 ซึ่งจากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาสังคมชนบทไทยภาคใต้มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปากท้องของชาวชนบทภาคใต้ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้ผู้คนจำนวนมากต้องประสบกับความเดือดร้อน ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาความยากจน รongลงมาเป็นปัญหาการเอาเปรียบของนายทุน ปัญหาจากภัยธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากน้ำท่วมและเกิดภาวะฝนแล้ง ปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มของประชากรและความเจริญทางเทคโนโลยี ปัญหาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และปัญหาสินค้าราคาแพง ตามลำดับ

2. ปัญหาด้านสังคม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ของคนในชนบททั่วไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัญหาต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อผู้คนในชนบทต้องมีชีวิตอยู่ด้วยความทุกข์ยาก ปัญหาเหล่านั้นได้แก่ ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รongลงมาคือ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาค่านิยมและความเชื่อ ปัญหาเส้นทางคมนาคม ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาจากการพนัน และปัญหาจากโรงงานอุตสาหกรรม ตามลำดับ

3. ปัญหาด้านการเมือง เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ซึ่งความรุนแรงของปัญหาอาจมีมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ซึ่งปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและจากนักการเมืองซึ่งมีปรากฏมากที่สุด รongลงมาคือ ปัญหาจากชนกลุ่มน้อยส่วนหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และปัญหาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์¹

---

¹จารี กาลดิษฐ์ ทิพยรัตน์. การศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทย ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2529, 2532. หน้า 311 - 312.

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบท และปัญหาสังคม ท้องถิ่นภาคใต้ เป็นเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะได้ใช้ เป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษาปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

2. เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและการวิเคราะห์เรื่องสั้น

สังคมมีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมจนแยกไม่ได้ ดังที่ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ แว่นวรรณกรรมว่า "เราดูวรรณคดีได้จากสังคม และดูสังคมได้จากวรรณคดี" สภาพสังคมในยุคนั้นเป็นอย่างไร เนื้อหาของวรรณกรรมในยุคนั้นก็จะเป็นอย่างเดียวกัน สังคมกับวรรณกรรมจึงแยกจากกันไม่ได้ ดังที่ รัญจวน อินทรกำแหง² ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "วรรณกรรมวิจารณ์" ตอนหนึ่งโดยสรุปว่า ภาวะของนักเขียน ไม่ว่าในยุคอดีตหรือปัจจุบัน ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ "สภาวะความเป็นไปของสังคม" ในอดีต ยุคใดที่สังคมมีความสุขสงบราบรื่น งานเขียนที่ออกมา ก็จะเปรียบให้มีความสุขใจกับผู้อ่าน แต่ในยุคใดที่สังคมมีความคับแค้นอัดอั้น งานเขียนก็จะออกมาในลักษณะแสดงความเจ็บปวด ขมขื่น คับแค้นใจแทนผู้อ่านด้วย หรือแม้แต่ในสังคมยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ความเจริญทางด้านวัตถุสูงขึ้น ทำให้เกิดความทะเยอทะยาน แข่งแย้งชิงดีกัน ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม งานเขียนที่ออกมาในยุคนี้ จึงสะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่ผู้เขียนมีต่อสภาพแวดล้อมของสังคม ความรู้สึกที่กดดัน ต้นเหตุของปัญหาที่อยู่เบื้องหลัง ความเห็นอกเห็นใจและการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

นอกจากนี้ วิทย์ ศิวะศรียานนท์³ ก็ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมและสังคม ว่ามีความสัมพันธ์กัน เพราะนักประพันธ์ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมได้นำสังคมเหตุการณ์บ้านเมือง เรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมมาสร้างวรรณกรรมขึ้นมา ดังข้อความโดยสรุปว่า กวีคนเดียวเปรียบเหมือนคนสามคน คือคนหนึ่งเป็นนักประพันธ์ คนหนึ่งเป็นคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และอีกคนหนึ่งเป็นพลเมือง ดังนั้น กวีหรือนักประพันธ์นอกจากจะต้องสำรวจในอาชีพ

¹บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. แว่นวรรณกรรม. 2539. หน้า 139.

²รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมวิจารณ์. 2518. หน้า 171 - 173.

³วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. 2531. หน้า 96.

นักประพันธ์แล้ว ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของคนสมัยนั้น ก็ต้องไม่ละเลยกับเหตุการณ์ต่างๆ ในสมัยนั้น และในฐานะที่เป็นพลเมืองก็ต้องสนใจในเหตุการณ์บ้านเมือง ความเคลื่อนไหวของประเทศชาติ ตลอดจนชนชั้นและอาชีพด้วย

แต่ก่อนที่เราจะศึกษาปัญหาสังคมจาวรรณกรรม เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจองค์ประกอบของวรรณกรรมประเภทนั้นๆ เสียก่อน รวมทั้งศึกษากลวิธีการวิเคราะห์วรรณกรรมนั้น ๆ จากผลงานที่มีผู้ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยมาแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อไป ดังที่ ไพโรจน์ บุญประกอบ¹ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นไว้ในหนังสือ "การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย" โดยสรุปว่า องค์ประกอบของเรื่องสั้นได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก อารมณ์ และบรรยากาศ บทสนทนา แก่นเรื่อง คือ แนวคิดหรือสาระสำคัญของเรื่อง แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ แก่นเรื่องแสดงทัศนะ คือแก่นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งเสนอความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่เห็นด้วยหรือคัดค้าน แก่นเรื่องแสดงอารมณ์ คือแก่นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งแสดงภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต หรือเมื่อประสบกับเหตุการณ์หรือชะตากรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แก่นเรื่องแสดงพฤติกรรม คือแก่นเรื่องที่ผู้แต่งมุ่งเสนอพฤติกรรมบางอย่าง หรือบางแง่มุมของตัวละครเป็นสำคัญ และแก่นเรื่องแสดงภาพและเหตุการณ์ คือแก่นเรื่องที่ผู้เขียนมุ่งแสดงภาพบางอย่างหรือเหตุการณ์บางช่วงบางตอนของชีวิตตัวละคร โครงเรื่อง คือเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่จัดเรียงลำดับกัน เป็นการเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่องและปิดเรื่อง แต่ละเหตุการณ์มีความสืบเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน องค์ประกอบสำคัญของโครงเรื่องได้แก่ การเปิดเรื่อง ซึ่งเป็นจุดสำคัญมากในการเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน วิธีการเปิดเรื่องอาจทำได้ 6 วิธีคือ เปิดเรื่องด้วยนาฏการหรือการกระทำของตัวละคร เปิดเรื่องด้วยการพรรณานบุคลิกลักษณะตัวละครเอก หรือบรรยายฉากและบรรยากาศ หรือบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครผสมผสานไปกับฉากและบรรยากาศ เปิดเรื่องด้วยการบรรยายความเป็นไปต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากจะแสดงออกตามแนวความคิดของผู้เขียนเอง เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาที่นำผู้อ่านเข้าสู่เรื่องได้อย่างรวดเร็วหรือสร้างความฉงนในปมของเรื่องซึ่งจะตามมา เป็นการปลุกเร้าความสนใจของผู้อ่าน เปิดเรื่องโดยใช้สำนวน พงศาวดาร บทกวี หรือคำกล่าวคมคาย ชวนคิด และการเปิดเรื่องด้วยการใช้คำโปรยชวนติดตาม อาจจะปรับจากบทความหรือบทสัมภาษณ์ที่น่าสนใจ คมคาย ชวนฉงน และชวนติดตามออกมาเป็นคำโปรย การดำเนินเรื่อง เป็นการสร้างปมปัญหา อุปสรรคหรือ

¹ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า 41 -

ความขัดแย้ง ปัญหา อุปสรรคหรือความขัดแย้งจะขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ เพิ่มความยุ่งยากซับซ้อน ไร้ความสนใจชวนให้ติดตาม จนกระทั่งถึงที่สุดแห่งปัญหา อุปสรรคหรือความขัดแย้ง ซึ่งเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง ความขัดแย้งแบ่งได้เป็น 4 อย่าง คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งกับตัวเอง ความขัดแย้งอันเกิดจากสาเหตุภายนอก และความขัดแย้งที่เกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน ส่วนของการดำเนินเรื่องมีอยู่ 3 แบบคือ ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การดำเนินเรื่องย้อนหลัง และดำเนินเรื่องตามสถานที่ที่เกิดเหตุ กลวิธีในการเล่าเรื่อง หมายถึงวิธีการที่ผู้เขียนเลือกแสดงเรื่องราวจากมุมใดมุมหนึ่ง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 หรือวิธีให้ผู้เขียนเป็นผู้เล่า โดยเล่าอย่างผู้รู้แจ้ง คือบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัวและผู้เล่าหยั่งรู้จิตใจของตัวละครเพียงตัวเดียว โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 หรือชื่อตัวละครแทน หรือวิธีเล่าเรื่องโดยกระแสดิจประหวัด ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องแบบบันทึก ความคิดคำนึงของตัวละคร บางครั้งอาจจะสับสน ไม่มีการเรียงลำดับหรือจัดระเบียบความคิด ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติความนึกคิดในจิตใจของมนุษย์ และวิธีเล่าเรื่องโดยใช้กลวิธีผสม หมายถึงการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไปในเรื่องเดียวกัน การปิดเรื่อง มี 2 แบบ คือจบแบบธรรมดา เป็นการจบตามความคาดหมายของผู้อ่าน และจบแบบพลิกความคาดหมาย เป็นการจบที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกพิศมิล แต่ผู้อ่านก็ยอมรับได้ว่าเรื่องอาจจะลงเอยแบบนี้ ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ตัวละครอาจจะเป็นคน สัตว์ ต้นไม้ หรือสิ่งของที่ไม่มีชีวิตก็ได้ ตัวละครในเรื่องสั้นมี 2 ชนิด คือ ตัวละครแบบคงที่ หรือแบบน้อยลักษณะ ซึ่งมีบุคลิกลักษณะและนิสัยอย่างนั้นตลอดเรื่อง กับตัวละครแบบซับซ้อน หรือแบบหลายลักษณะ ซึ่งมีลักษณะคล้ายบุคคลในชีวิตจริง ผู้อ่านได้เห็นด้านลึกของตัวละคร คือการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด จิตสำนึก ในการสร้างตัวละครจะต้องมีความสมจริง ถ้าตัวละครเกินจริงจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสนองจุดมุ่งหมายได้ดีและรัดกุมที่สุด ในด้านอุปนิสัยของตัวละครควรคงเส้นคงวา หากมีการเปลี่ยนแปลงก็ต้องสมเหตุสมผล ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะอุปนิสัยของตัวละครควรเลือกแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ที่เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมและเหตุการณ์ตามโครงเรื่องและแก่นเรื่องมากที่สุด ฉาก หมายถึง เวลาและสถานที่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่ ฉากมีส่วนประกอบ 4 ส่วน คือ สถานที่ตั้ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะทางกายภาพของทำเลที่ตั้ง บ้านเรือน เครื่องเรือน ส่วนหนึ่ง อาชีพ การทำมาหากิน ลักษณะการดำรงชีวิตประจำวันของตัวละคร ส่วนหนึ่ง เวลา ยุคสมัย วันเดือนปี ฤดูกาลที่เรื่องดำเนินไป ส่วนหนึ่ง และสภาพแวดล้อมตัวละคร เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การเมือง สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่ง ลักษณะของฉากที่ดีและต้องสอดคล้องกับเนื้อ

เรื่อง และช่วยสร้างเสริมบรรยากาศของเรื่อง และต้องถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง อารมณ์และบรรยากาศ มักจะปรากฏพร้อมกับฉาก นอกจากฉากแล้วรายละเอียดอื่น ๆ ของเรื่อง เช่น ความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างสถานที่และเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร บทสนทนาของตัวละคร ก็มีส่วนในการสร้างอารมณ์และบรรยากาศด้วย อารมณ์และบรรยากาศช่วยให้องค์ประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่องกระจำแจ้ง และประทับใจความรู้สึกของผู้อ่านยิ่งขึ้น บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำในการสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่องตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป หรือมากกว่านั้น บทสนทนาที่ดีจะมีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร ช่วยลดความรู้สึกซ้ำซาก ช่วยสร้างความสมจริงและช่วยให้เรื่องน่าอ่าน น่าสนใจ มีชีวิตชีวาขึ้น

นอกจากทฤษฎีที่กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นโดยรวมแล้ว ยังมีนักวิชาการหลายคนได้แยกองค์ประกอบของเรื่องสั้นแต่ละองค์ประกอบมาเขียนอธิบายขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังเช่น รัชญา สังขพันธานนท์¹ ได้อธิบายเรื่อง "มุมมอง (point of view)" หรือกลวิธีในการเล่าเรื่องของนักประพันธ์ โดยสรุปว่า "มุมมอง" เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องสั้น แต่ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น ผู้วิจัยมักจะไม่ค่อยสนใจเท่าที่ควร ส่วนมากมักจะศึกษาองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง หรือตัวละคร หรือถ้าศึกษามุมมองก็ศึกษาเพียงแต่ว่าเรื่องนี้เล่าโดยใคร หรือผู้เขียนให้ใครเป็นคนเล่าเรื่องเท่านั้น แต่ไม่ได้ตั้งข้อสังเกตหรือตีความว่าทำไมผู้เขียนจึงเลือกใช้มุมมองดังกล่าว หรือการเลือกใช้มุมมองนั้น ๆ มีความหมายหรือก่อให้เกิดความหมายอะไรบ้าง การที่จะศึกษาเรื่องมุมมอง เพื่อให้ภาพรวมของวรรณกรรมเรื่องนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจะต้องวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อกันด้วย เรื่องสั้นเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นโดยนักเขียน ผู้เขียนเป็นผู้สร้างเรื่อง แต่เรื่องที่สร้างขึ้นนั้นผู้เขียนมิได้เป็นผู้เล่าเรื่องเองทั้งหมด ผู้เขียนจะเป็นผู้กำหนดว่าเรื่องสั้นเรื่องนี้จะให้ใครเป็นผู้เล่าเรื่อง หรือจะเล่าโดยผ่านตัวละครหรือมุมมองของใคร อาจจะเป็นตัวนักเขียนเองหรือตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง หรือผู้เล่าเรื่องอาจจะไม่ใช่ตัวนักเขียนเอง แต่เป็น "เสียงบนหน้ากระดาษ" (เรื่องบางเรื่องผู้เล่าเรื่องไม่ได้ปรากฏตัวในฐานะตัวละคร) โรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) ได้เสนอวิธีการค้นหาผู้เล่าเรื่องอย่างง่าย ๆ โดยให้ตั้งคำถามต่อเรื่องทีอ่านว่า "ใครเป็นคนพูด" พร้อมกับได้วางกรอบในการพิจารณามุมมองว่า "บุคคลที่พูด (ในเรื่องเล่า) มิใช่บุคคลที่เขียน (ในชีวิตจริง) และบุคคลที่เขียนมิใช่บุคคลที่เป็น" มุมมองนอกจากจะเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นแล้ว ยังจัดเป็นกล

¹ รัชญา สังขพันธานนท์. ปรากฏการณ์แห่งวรรณกรรม. 2538. หน้า 102 - 113.

วิธี หรือเทคนิคในการแต่งอีกด้วย มุมมองแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ มุมมองของบุรุษที่หนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นตัวละครเอกเล่าเรื่องของตัวเอง จึงเป็นพรรณนาที่ค่อนข้างจำกัด แต่ทำให้ดูสมจริงมากขึ้น หรือตัวละครรองเป็นผู้เล่า วิธีนี้ทำให้เรื่องขาดน้ำหนักและไม่น่าเชื่อถือเท่ากับใช้มุมมองของตัวเอง แต่ทำให้ผู้เล่าเรื่องมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ หรือคาดเดาความรู้สึกของตัวละครอื่น ๆ ได้ ประเภทที่สองเป็นมุมมองของบุรุษที่สอง โดยให้บุรุษที่สองเล่าเรื่องของตัวเอกหรือตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องให้ตัวละครเอกเอง ประเภทที่สาม มุมมองของบุรุษที่สาม ผู้เล่าเรื่องจะไม่ปรากฏตัวละครในเรื่อง เหตุการณ์และเรื่องราวจะมองผ่านการกระทำและพรรณนาของตัวละครที่ถูกเอ่ยถึงในสรรพนามบุรุษที่สาม ซึ่งอาจจะเป็นมุมมองแบบ "ภววิสัย" ซึ่งเป็นการนำเสนอคำพูด การอธิบายความรู้สึกและการกระทำของตัวละคร โดยที่ผู้เล่าเรื่องไม่แสดงความคิดเห็น วิจารณ์ ตัดสิน หรือสรุปความ แต่จะให้ผู้อ่านได้พิจารณาสรุปและตีความเอาเองจากข้อมูลที่ผู้เล่าเรื่องได้เสนอไปแล้ว หรือจะเป็นมุมมองแบบสายตาพระเจ้า คือ ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้แจ้งเกี่ยวกับตัวละครทั้งหมด แม้แต่ความคิดที่ซ่อนเร้น หรือแม้แต่ความคิดในจิตใจดำนึกของตัวละครต่าง ๆ และผู้เล่ายังสามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครว่าดี เลว ขี้ขลาด หรือกล้าหาญ สุดท้ายเป็นมุมมองของบุรุษที่สาม ในลักษณะมุมมองสายตาพระเจ้าแต่จำกัดขอบเขต คือผู้เล่าเรื่องรู้แจ้งเฉพาะแต่ตัวละครเอก และผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้แจ้งไปถึงโลกภายในของตัวละคร แต่จำกัดขอบเขตเฉพาะความเคลื่อนไหว การกระทำของตัวละครอย่างเป็นทางการ "ภววิสัย" ซึ่งการเล่าเรื่องแบบนี้ได้พัฒนาการมาเป็นวิธีการที่เรียกว่า "การเล่าเรื่องแบบกระแสสำนึก" ส่วนแนวทางในการวิเคราะห์มุมมอง ผู้เขียนได้เสนอแนะว่า ในการวิเคราะห์งานเขียนที่ใช้มุมมองของบุรุษที่หนึ่ง ผู้อ่านต้องรู้จักผู้เล่าเรื่องอย่างละเอียด เช่น รู้ว่าเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครรอง มีภูมิหลังอย่างไร ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์คล้อยตามได้หรือไม่ ผู้เล่าได้ข้อมูลมาจากแหล่งใด โดยประสบการณ์ตรงหรือทางอ้อม น่าเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าผู้เล่าเรื่องใช้มุมมองของบุรุษที่สาม ผู้อ่านต้องรู้ว่าเป็นน้ำเสียงของผู้เล่าหรือของผู้เขียนแทรกเข้ามา และการที่ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายอะไร อย่างไร

ยุรฉัตร บุญสนิท¹ ได้กล่าวถึงเรื่อง "ฉากและบรรยากาศ" ว่า การสร้างฉากนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้แต่ง และความสำคัญของฉากในเรื่องนั้น ๆ ว่า ผู้เขียนต้องการจะเน้นในเรื่องใด โดยสรุปว่า การสร้างฉากแตกต่างกันไปตามเนื้อเรื่อง ถ้าเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ก็ต้องสร้างฉากไม่ให้ขัดกับความเป็นจริงตามประวัติศาสตร์ แต่ถ้าเรื่องนั้นไม่ได้มีวัตถุ

¹ยุรฉัตร บุญสนิท. วรรณวิจารณ์. 2538. หน้า 90 - 95.

ประสงค์จะเสนอความเป็นจริงของยุคสมัย ก็ไม่จำเป็นต้องสร้างฉากและบรรยากาศตามเหตุการณ์จริงก็ได้ การจะพิจารณาว่าฉากสมจริงหรือไม่ ต้องพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของผู้แต่งและความสำคัญของฉากในเรื่องนั้น เช่นบางเรื่องผู้แต่งต้องการเสนอภาพสีสันแห่งภูมิภาค (local color) คือการแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับฉากภาษาถิ่น ประเพณี การแต่งกายและวิถีแห่งความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ผู้เขียนมักจะให้ความสำคัญกับฉากและบรรยากาศของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ

ฉากที่เป็นสีสันแห่งภูมิภาค มีนักเขียนหลายคนได้นำฉากประเภทนี้มาใช้ไว้ในงานเขียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความเป็นท้องถิ่นของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง เช่น ท้องถิ่นภาคอีสาน ในเรื่อง ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี หรือท้องถิ่นภาคใต้ ในเรื่อง ก่อกองทรายของ ไพฑูรย์ ัญญา เป็นต้น ทองสุก เกตุโรจน์ ได้อธิบายความหมายของคำว่า "สีสันแห่งภูมิภาค" (local color) ไว้ในหนังสือ อธิบายศัพท์วรรณคดี ว่า

Local Color สีสันแห่งภูมิภาค คือ การแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับฉาก ภาษาถิ่น ประเพณี การแต่งกายและวิถีแห่งความคิด ความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ในบันเทิงคดี เช่น ภูมิภาคที่เรียกว่า Wessex ในนวนิยายของ Thomas Hardy หรือประเทศอินเดียของ Kipling หลังสงครามกลางเมืองมาแล้วนักเขียนอเมริกันจำนวนไม่น้อยใช้ฉากในภาคต่าง ๆ ของอเมริกา เช่น ภาคตะวันตก (Bret Harte) บริเวณมิดซัสซิปปี (Mark Twain), ภาคใต้ (George Washington Cable), ภาคตะวันตกกลาง (E.W. Howe, Hamlin Garland), และนิวอิงแลนด์ (Sarah Orne Jewett)¹

ยุรฉัตร บุญสนิท² ได้เขียนอธิบายความหมายของคำ Local Color ไว้ในหนังสือ ปากกาชนนก โดยสรุปว่า การแสดงสีสันเฉพาะถิ่น คือ การแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับฉาก ภาษาถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีแห่งความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ นักเขียนนิยมเสนอสีสันเฉพาะถิ่นด้วยสายตา 2 ประเภท ประเภทหนึ่ง

¹ เอ็ม.เอ็ช.อบรามส์. อธิบายศัพท์วรรณคดี. แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์. 2529. หน้า 183.

² ยุรฉัตร บุญสนิท. "สีสันเฉพาะถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน," ใน ปากกาชนนก. 2534. หน้า 194 - 197.

เสนอด้วยสายตาของนักเขียน ซึ่งมุ่งแสดงพรรณนาโดยเป็นตัวแทนของชาวบ้าน แสดงภาพชีวิตที่คับแคบ ขมขื่น ภาพการถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุน ภาพชาวบ้านที่ด้อยการศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นการเรียกร้องและการตอบสนองจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ อีกประเภทหนึ่งเป็นนักเขียนที่ใช้สายตาอย่างชาวบ้านคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และมีวิถีชีวิตอย่างไรในแต่ละวัน ก็แสดงภาพพรรณนาและสีสันเฉพาะถิ่นด้วยสายตาชาวบ้าน อาจเสนอด้วยความภาคภูมิใจและความหวังในวัฒนธรรม ประเพณีเฉพาะถิ่น ไม่ได้รู้สึกรังเกียจ ท้อ หรือน้อยใจในธรรมชาติหรือความอยุติธรรมของคนในสังคมแต่ด้านเดียว แต่เป็นการสร้างความแข็งแกร่งของบุคคลที่จะต้องเอาชนะความทุกข์ยาก ความแห้งแล้ง กันดาร ด้วยการอาศัยวิถีชีวิตที่ดำเนินตามมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ

เนื่องจากกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของนักเขียนแต่ละคนแตกต่างกัน จุดมุ่งหมายก็ต่างกัน การที่จะนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ หรือประเมินค่าเรื่องสั้นก็ย่อมแตกต่างกันด้วย ผู้วิจารณ์อาจจะเจาะลึกด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของงานเขียนนั้น ๆ ก็ได้ อย่างเช่น งานวิจัยเรื่องสั้นของ ปราณี พรหมจรรย์ ได้ศึกษาเรื่องสั้นของ ร. จันทพิมพะ ในหัวข้อ "การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ "ร. จันทพิมพะ" ในแง่กลวิธีการแต่ง ศิลปะการใช้ภาษาและแนวคิด" ในส่วนที่เกี่ยวกับกลวิธีการแต่ง ปราณี พรหมจรรย์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการตั้งชื่อเรื่อง, กลวิธีการเล่าเรื่อง, กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ กลวิธีการดำเนินเรื่อง, กลวิธีการสร้างตัวละคร และกลวิธีการสร้างบทสนทนา โดยสรุปไว้ในบทสรุป อภิปรายและเสนอผล การศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

"ร. จันทพิมพะ มีกลวิธีการแต่งที่หลากหลาย นับตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่ดึงดูดความสนใจให้ใคร่อ่านด้วยการตั้งชื่อเรื่องหลายแบบ กล่าวคือ ตั้งชื่อเรื่องตามลักษณะของเรื่อง ซึ่งมีมากที่สุด รองลงมาเป็นการตั้งชื่อเรื่องให้ฝังงมในความหมาย ตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่ และตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละครเอก ตามลำดับส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องนั้นมีถึง 3 วิธี คือ กำหนดให้ผู้ประพันธ์ในฐานะผู้รู้แจ้งเห็นจริงเป็นผู้เล่า ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด วิธีเล่าเรื่องแบบผสมผสาน คือการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องสลับกับตัวละคร และการให้ตัวละครสำคัญรองลงมาเป็นผู้เล่า ตลอดจนการให้ตัวละครสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยดำเนินเรื่องให้น่าสนใจด้วยการเปิดเรื่องแบบต่างๆ เช่น การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เปิดเรื่องด้วยการใช้ภาษาิต บทกวีหรือข้อความคมคาย เปิดเรื่องด้วยบทสนทนาและการพรรณนาฉาก ต่อจากนั้นจึงเสนอปัญหา การขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์ในสังคม โดยดำเนินเรื่องไปตามลำดับปฏิทินเป็นส่วน

ใหญ่ มีบางเรื่องดำเนินเรื่องแบบย้อนกลับ และมีการปิดเรื่องหลายวิธี วิธีที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การปิดเรื่องด้วยสุภาษิตกรรม รองลงมาเป็นการปิดเรื่องด้วยสุภาษิตกรรม ปิดเรื่องแบบทิ้งท้ายให้คิด ปิดเรื่องด้วยอุทาหรณ์ คำคม และการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย

ในด้านกลวิธีการสร้างตัวละครนั้น "ร. จันทพิมพะ" นิยมใช้วิธีการแนะนำตัวละคร โดยให้ผู้ประพันธ์เป็นผู้แนะนำ บางเรื่องให้ตัวละครแนะนำด้วยพฤติกรรมของตัวละครเอง บางเรื่องให้ตัวละครอื่นแนะนำตัวละคร ซึ่งตัวละครส่วนใหญ่ของ "ร. จันทพิมพะ" เป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะ มีความสมจริง ด้วยการสอดใส่ความรู้สึกลึกซึ้ง ให้มีจิตใจเหมือนคนจริง ๆ ส่วนการสร้างบทสนทนานั้นมีความสมจริงสอดคล้องกับฐานะและลักษณะนิสัยของตัวละคร และยังช่วยในการดำเนินเรื่อง ตลอดจนบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครอีกด้วย นอกจากนี้ยังเสนอกลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศไว้ 2 วิธีคือ ฉากที่ผู้ประพันธ์เป็นผู้บรรยาย หรือพรรณนา และฉากที่ผ่านสายตาของตัวละคร แต่ละวิธีบรรยายได้ละเอียด สามารถเห็นภาพพจน์ได้แจ่มชัด¹

งานวิจัยเรื่องสั้นของ สมภาพ นาคพันธ์ ซึ่งได้ทำวิจัยในหัวข้อ "วิเคราะห์เรื่องสั้นของ "อิงอร" ในด้านกลวิธีการแต่ง ศิลปะการใช้ภาษาและแนวคิด โดยได้ศึกษากลวิธีการแต่งในเรื่องโครงเรื่อง การขัดแย้ง การดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา และฉาก ในเรื่องศิลปะการใช้ภาษา ศึกษาเกี่ยวกับการใช้คำ การสร้างประโยค การใช้สำนวนโวหาร และการสร้างภาพพจน์ ในเรื่องแนวคิดได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ความรัก การแต่งงาน สังคม ศาสนา และข้าราชการ โดยสรุปในบทคัดย่อดังนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของ "อิงอร" ในด้านกลวิธีการแต่ง ศิลปะการใช้ภาษา และแนวคิด โดยเสนอผล การศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาปรากฏว่า "อิงอร" มีกลวิธีการแต่งที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว คือ นิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากและตัวละครที่เป็นแนวคิดสำคัญเพื่อนำเข้าสู่เรื่อง

---

¹ปราณี พรหมจรรย์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของ "ร. จันทพิมพะ" ในแง่กลวิธีการแต่ง ศิลปะการใช้ภาษาและแนวคิด. 2531. หน้า 240 - 241.

แล้วใช้ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับชะตากรรมเป็นจุดสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยให้ตัวละครสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่อง และปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม มากกว่าอย่างอื่น ในด้านตัวละคร ส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์สร้างได้สมจริงและสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างคนธรรมดาสามัญได้เป็นอย่างดี บทสนทนา มีความเป็นธรรมชาติ เหมาะสมกับเหตุการณ์ในเรื่องและตัวละคร ฉาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นฉากจริง มีจุดเด่นอยู่ที่การพรรณนาเพื่อให้เกิดจินตภาพ ในด้านศิลปะการใช้ภาษา "อิงอร" มีความสามารถในการเลือกใช้คำได้อย่างหลากหลาย และสามารถสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างรวดเร็วและชัดเจน แล้วเรียบเรียงคำเข้าประโยคที่มีขนาดยาวเพื่อให้รายละเอียดแก่ผู้อ่านได้อย่างถี่ถ้วน มีการใช้สำนวนโวหารที่อ่อนหวาน ละมุนละไม เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ต่อผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ในด้านแนวคิด "อิงอร" ได้สอดแทรกแนวคิดไว้อย่างหลากหลายและมีคุณค่า โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับความรัก ที่ชี้ให้เห็นว่าความรักจะก่อให้เกิดความทุกข์มากกว่าความสุข¹

แสงเดือน วังสุวรรณรักษ์ ได้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องสั้นในหัวข้อ "การศึกษาเรื่องสั้นแนวชนบทภาคเหนือตอนบนในช่วง พ.ศ. 2519 - 2529" โดยสรุปในบทคัดย่อได้ดังนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องสั้นที่เสนอสภาพสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน ที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2519 - 2529 จำนวน 80 เรื่อง ในด้านองค์ประกอบกลวิธีการประพันธ์ และคุณค่าทางวรรณศิลป์ โดยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นแรก ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเรื่องสั้นแนวชนบท เอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของเรื่องสั้น ทฤษฎีวรรณคดีกับสังคม เอกสารเกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์ เอกสารเกี่ยวกับคุณค่าทางวรรณศิลป์ เอกสารเกี่ยวกับสภาพและปัญหาสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน และเอกสารเกี่ยวกับชาวเขาในเขตภาคเหนือตอนบน

ขั้นที่สอง วิเคราะห์สภาพสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน จากองค์ประกอบของเรื่องสั้น ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา และแนวคิด ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข ประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยม ผลการศึกษาพบว่า

¹สมภาพ นาคพันธ์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิงอร. 2534. บทคัดย่อ.

เรื่องสั้นที่สะท้อนสภาพเศรษฐกิจจะชี้ให้เห็นว่า ชาวชนบทภาคเหนือตอนบน ทั้งชาวพื้นราบและชาวเขาจะประสบปัญหาความอดอยากยากจน เนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน

เรื่องสั้นที่เสนอสภาพการเมือง การปกครอง จะกล่าวถึงปัญหาความไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ ปัญหาการให้บริการของรัฐ ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองในเขตภูเขา และความล้มเหลวของทางราชการในการพัฒนาชนบทภาคเหนือตอนบน บางแห่ง

เรื่องสั้นที่สะท้อนสภาพการศึกษา จะกล่าวให้เห็นว่า ความยากจนทำให้ชาวชนบทภาคเหนือตอนบนพลาดโอกาสทางการศึกษา การไม่ได้รับการศึกษาทำให้ประสบปัญหาหลายอย่าง ชาวเขาชอบให้ลูกไปเรียนที่พื้นราบ

เรื่องสั้นที่สะท้อนสภาพสาธารณสุข จะกล่าวว่า สภาพภูมิประเทศและดินฟ้าอากาศทำให้ชาวชนบทภาคเหนือตอนบน ทั้งชาวพื้นราบและชาวเขา ประสบปัญหาทางด้านสาธารณสุข

เรื่องสั้นที่สะท้อนประเพณีและวัฒนธรรมจะแสดงถึงการใช้ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวชนบทภาคเหนือตอนบน ในการแสวงหาประโยชน์ของนักวิชาการ

เรื่องสั้นที่สะท้อนความเชื่อและค่านิยม จะกล่าวว่า ชาวชนบทภูมิภาคนี้มีความเชื่อเรื่องผี สิ่งเหนือธรรมชาติ เเวกรรม บาปบุญ เจ้าพ่อ และหมอคู่ ส่วนเรื่องสั้นที่แสดงค่านิยม จะกล่าวว่า ชาวชนบทภาคเหนือตอนบน จะมีค่านิยมความร่ำรวย ค่านิยมต่อกรุงเทพฯ หญิงสาวเขามีค่านิยมต่อผู้ชายพื้นราบและซื้อสัตว์ต่อสามี ค่านิยมของชาวเขาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขั้นที่สาม ศึกษากลวิธีการประพันธ์ และคุณค่าทางวรรณศิลป์ กลวิธีการประพันธ์ ได้แก่ กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง กลวิธีการสร้างฉาก กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการเล่าเรื่อง และกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง พบว่า กลวิธีดังกล่าวช่วยเสนอสภาพสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน ได้ชัดเจน

เมื่อพิจารณาคูณค่าทางวรรณศิลป์ พบว่า เรื่องสั้นในช่วงที่ศึกษาจะมีเรื่องสั้นที่มีคุณค่าดีเด่นทางวรรณศิลป์ 4 เรื่อง เรื่องสั้นที่เป็นรองทางวรรณศิลป์ 23 เรื่อง และเรื่องที่มีคุณค่าปานกลางทางวรรณศิลป์ 53 เรื่อง¹

---

¹แสงเดือน ว่างสุวรรณรักษ์. การศึกษาเรื่องสั้นแนวชนบทภาคเหนือตอนบน ในช่วง พ.ศ. 2519 - 2529. 2533. บทคัดย่อ.

อรัญ กงนวลโย ทำวิจัยเรื่องสั้นในหัวข้อ "โลกทรรศน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของนักเขียนชาวไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมเรื่องสั้นดีเด่น" ได้ทำวิจัยงานเขียนของนักเขียน 6 คน ซึ่งได้รับรางวัลซีไรต์ 1 คน และรางวัลช่อการะเกด 5 คน ได้แก่ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ รางวัลช่อการะเกดปี 2532, คมสัน พงษ์สุธรรม รางวัลช่อการะเกดปี 2521, จำลอง ฝั่งชลจิตร รางวัลช่อการะเกด ปี 2524, พนม นันทพุกษ์ รางวัลช่อการะเกด ปี 2522 และ ไพฑูรย์ รัชญา รางวัลซีไรต์ ปี 2530 โดยสรุปในบทคัดย่อดังนี้

งานวิจัยฉบับนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาโลกทรรศน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของนักเขียนชาวไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมเรื่องสั้นดีเด่น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ เรื่องสั้นของนักเขียนชาวไทยจำนวน 6 คน ๆ ละ 20 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 120 เรื่อง โดยวิเคราะห์โลกทรรศน์ใน 3 ประเด็น คือ โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ และโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ผลจากการศึกษาโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ พบว่า นักเขียนชาวไทยมีโลกทรรศน์ที่สัมพันธ์กันใน 4 ลักษณะ คือ โลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อสภาพของบุคคล ต่อระบบเครือญาติ และครอบครัว ต่อกลุ่มชนและสังคม และต่อแนวการดำเนินชีวิต โลกทรรศน์ของนักเขียนชาวไทยทั้ง 4 ลักษณะนี้ชี้ให้เห็นว่า นักเขียนชาวไทยต้องการให้บุคคลทุกกลุ่มในสังคมประพฤติตนให้เหมาะสมตามเพศและวัยแห่งตน ตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตั้งมั่นในการกระทำคุณงามความดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ผลจากการศึกษาโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ พบว่า นักเขียนชาวไทยมีความใกล้ชิดผูกพันกับธรรมชาติต่าง ๆ มาช้านานแล้ว จนรู้ซึ่งถึงประโยชน์และโทษของธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และผลจากการศึกษาโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า นักเขียนชาวไทยยังคงมีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ และความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมว่ามีอยู่จริง ไม่อาจปฏิเสธได้ แต่ความเชื่อเรื่องดวงวิญญาณและภูตผีปีศาจนั้น นักเขียนชาวไทยเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ปราศจากเหตุผลที่เป็นวิทยาศาสตร์¹

---

¹อรัญ กงนวลโย. โลกทรรศน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของนักเขียนชาวไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมเรื่องสั้นดีเด่น. 2537. บทคัดย่อ.

วรุช น้าผูด ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสั้นในหัวข้อ "วิเคราะห์เรื่องสั้นจากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519" โดยมีผลสรุปในบทความต่อไปนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์เรื่องสั้นจากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519 ในด้านกลวิธีการแต่งศิลปะการใช้คำ ภาพพจน์ สำนวนโวหาร และแนวคิด โดยใช้วิธีเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลของการศึกษาปรากฏว่า ผู้แต่งเรื่องสั้นมีกลวิธีการแต่ง โดยสามารถเลือกใช้กลวิธีเปิดเรื่องได้เหมาะสม โดยเฉพาะการเปิดเรื่องแบบบรรยาย ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นแนวคิดของผู้แต่งได้ดี กลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้แต่งสามารถสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ให้ผู้อ่านได้เห็นตามสภาพความเป็นจริงในสังคมได้อย่างชัดเจน โดยจะใช้การดำเนินเรื่องแบบเรียงตามลำดับเหตุการณ์และการดำเนินเรื่องแบบอื่น ๆ ปะปนกันไป ซึ่งแต่ละวิธีการจะสร้างความสนใจให้เกิดแก่ผู้อ่านจนถึงจุดจบของเรื่อง โดยผู้แต่งจะใช้กลวิธีปิดเรื่องหลายวิธี ที่เด่นชัดคือ การปิดเรื่องแบบทิ้งให้ผู้อ่านคิด ทำให้ผู้อ่านมีความผูกพันกับเรื่องสั้น แม้ว่าจะอ่านจบไปแล้วก็ตาม นอกจากนี้ ผู้แต่งสามารถสร้างตัวละครได้เหมาะสมกับแนวคิดที่ต้องการเสนอให้ผู้อ่านรับทราบเป็นอย่างดี ในด้านฉาก ผู้แต่งสร้างฉากด้วยทัศนะของผู้แต่งเอง หรือเสนอผ่านทางตัวละครก็ตาม ล้วนเป็นไปตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่องและธรรมชาติที่เป็นจริง การใช้บทสนทนาใช้ได้ดี เหมาะกับตัวละครเป็นอย่างดี สำหรับการใช้อรรถาธิบายนั้น ผู้แต่งมีความสามารถเลือกใช้ถ้อยคำได้อย่างหลากหลายสามารถสื่อความหมายและแฝงความเจ็บปวดไว้ด้วย ผสมผสานให้เกิดภาพพจน์ที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้รวดเร็ว และได้รรถรสเป็นอย่างดี ผู้แต่งใช้สำนวนโวหารได้สอดคล้องกับตัวละครและเนื้อเรื่อง เรื่องสั้นแต่ละเรื่องผู้แต่งจะสอดแทรกแนวคิดอันเป็นจริงและมีประโยชน์ต่อมนุษย์ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม ด้านการเมือง หรือแนวคิดที่เกี่ยวกับชีวิตเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์ก็ตาม¹

---

¹วรุช น้าผูด. วิเคราะห์เรื่องสั้นจากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519. 2532. บทความย่อ.

สุริย์ ตังสมบูรณ์ ได้วิจัยเรื่องสั้นในหัวข้อ "การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม" โดยมีผลสรุปในการวิจัยดังนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา จากเรื่องสั้นจำนวน 157 เรื่อง ซึ่งเป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นรวม 16 เล่ม

ผลการศึกษารูปได้ว่า

เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม โครงเรื่องส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องตามปฏิทิน ใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่ปิดเรื่องด้วยการพลิกความคาดหมาย ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้แก่ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ตัวละครที่เทียบเทียบเท่ามนุษย์และตัวละครที่เป็นสัตว์ บทสนทนาช่วย ดำเนินเรื่อง เสนอตัวละคร และเสนอแนวคิด ฉากเป็นฉากสังคมกรุงเทพฯ มากกว่าสังคมชนบท องค์ประกอบของเรื่องสั้นทั้งหมดมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดี

ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม คือ เนื้อเรื่องเน้นพฤติกรรมและอารมณ์ของตัวละคร ประมูล อุณหภูม ใช้ตัวละครทุกประเภท เพื่อมุ่งแสดงปัญหาของปัจเจกชน การใช้ภาษามีการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้อย่างประณีต ความงดงามของภาษาปรากฏในการเลือกใช้เสียงในคำ การใช้คำและการใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งหมดนี้ทำให้เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม สมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ถึงขนาดได้รับการยกย่องว่าเป็นเรื่องสั้นชั้นครู¹

เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี และการวิเคราะห์เรื่องสั้น มีประโยชน์อย่างมากต่อผู้วิจัย ที่จะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลธรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้ถูกต้อง ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติและผลงานของผู้ประพันธ์

ประวัติของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นทุกเล่มที่เป็น

¹สุริย์ ตังสมบูรณ์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม. 2536. บทคัดย่อ.

ผลงานของเขา และในหนังสือที่แยกเรื่องสั้นจากแผ่นดินอื่นแต่ละเรื่องมาพิมพ์เป็นรูปเล่ม ซึ่งมีอยู่ 4 เรื่อง คือ เรื่อง บ้านเกิด, น้ำตก, แมวแห่งบุเต๊ะกรือซอ และเล่มล่าสุดคือ แม่มดแห่งหุบเขา ดังมีประวัติโดยย่อดังนี้

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เกิดเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2509 ที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จบชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดไพรโกบ ประถมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนวัดพิศกุลทอง มัธยมศึกษาจากโรงเรียนพัทลุง การศึกษาในระบบขั้นสุดท้าย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ทว่าไม่ทันจบ ตัดสินใจเลือกเดินในหนทางนักเขียน ออกมาทำงานด้านสำนักพิมพ์อยู่ช่วงหนึ่ง ก่อนหันไปใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านแถบเชิงเขาหลวง นครศรีธรรมราช กระทั่งปัจจุบัน กวีบทแรก "ความจริงที่เป็นไป" ตีพิมพ์ใน "สยามใหม่" ขณะเรียนชั้นมัธยมต้น (2523) เรื่องสั้นเรื่องแรก "จุจตะวันอันเจิดจ้า" ตีพิมพ์ใน "มติชนสุดสัปดาห์" ขณะเรียนชั้นมัธยมปลาย (2527) เป็นสมาชิกยุคก่อตั้งของ "กลุ่มนาคร" กลุ่มทำงานด้านศิลปวรรณกรรมของภาคใต้ ปี 2532 เรื่องสั้น "สะพานขาด" ได้รับรางวัลเรื่องสั้นช่อการะเกด ปี 2533 เรื่องสั้น "โลกใบเล็กของซัลมาน" ได้รับรางวัลนี้อีกครั้ง ปี 2539 รวมเรื่องสั้น "แผ่นดินอื่น" ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ผลงานรวมเล่ม "ป่าน้ำค้าง" (กวีนิพนธ์ ปี 2532), "สะพานขาด" (รวมเรื่องสั้น ปี 2534) "คนใบเลี้ยงเดี่ยว" (รวมเรื่องสั้น ปี 2535) "แผ่นดินอื่น" (รวมเรื่องสั้น ปี 2539) "บ้านเกิด" (เรื่องสั้นขนาดยาว ปี 2540) "น้ำตก" (เรื่องสั้นขนาดยาว ปี 2541) "แมวแห่งบุเต๊ะกรือซอ" (เรื่องสั้นขนาดยาว ปี 2541) "แม่มดแห่งหุบเขา" (เรื่องสั้นขนาดยาว ปี 2541)¹

ผลงานของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้มีผู้วิจารณ์ไว้มากพอสมควร เช่น รื่นฤทัย สัจจพันธุ์² ได้เขียนวิจารณ์รวมเรื่องสั้นชุด "คนใบเลี้ยงเดี่ยว" ไว้ในหนังสือ "อ่านอย่างมีเชิงชั้น" วิจารณ์อย่างมีเชิงศิลป์ โดยสรุปว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นนักเขียนที่มีคุณภาพ จากผลงานที่ผลิตออกมาอย่างต่อเนื่อง ภายในระยะเวลา 4 - 5 ปี เขาแต่งเรื่องสั้นคุณภาพไว้ประมาณ 70 - 80 เรื่อง และการได้รับรางวัล "ช่อการะเกด" ถึงสองครั้ง เป็นสิ่งยืนยันคำกล่าวนี้ เรื่อง

¹ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. แม่มดแห่งหุบเขา. 2541. หน้าปกใน.

² รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. อ่านอย่างมีเชิงชั้น วิจารณ์อย่างมีเชิงศิลป์. 2539. หน้า 81 -

สั้นชุด "คนใบเลี้ยงเดี่ยว" ของเขาในแต่ละเรื่องจะกล่าวถึงบุคคลแต่ละอาชีพที่พบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมไทย มีทั้งคนลอบตัดไม้ นักเดินทางเร่ร่อน คนขับมอเตอร์ไซด์ คนขายเนื้อ นักพนัน โสเภณี ตำรวจชั้นผู้น้อย ฯลฯ ที่สำคัญคือ กวี ซึ่งผู้เขียนรวมไว้ในกลุ่มคนโซเหล่านั้ด้วยความรู้สึกเสียดสี เย้ยหยัน ผู้วิจารณ์ได้แบ่งเรื่องสั้นทั้ง 12 เรื่อง ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่นำเสนอเนื้อหาของฉากสั้น ๆ ในชีวิตของมนุษย์ และกลุ่มที่เสนอแนวปรัชญาของปัจเจกบุคคล พร้อมทั้งทดลองกลวิธีทางวรรณศิลป์ เรื่องสั้นกลุ่มแรก ผู้เขียนนำเสนอชีวิตของตัวละครด้วยทัศนคติที่เชื่อว่า "เมื่อปกเปิดอกแห่งอารยธรรมเขา จะพบสันดานดิบและธรรมชาติของความเป็นมนุษย์" ซึ่งบางครั้งก็ดูโง่เขลา ไร้เหตุผล เช่นเรื่อง "บายบัดชบ" หรือเรื่องที่แสดงพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่ไร้สาระ แต่ในความรู้สึคนั้นมีสิ่งงดงามแฝงอยู่ เช่นเรื่อง "อิกฝั่งฟาก" และเรื่องของนักเดินทาง "พระราชธาธาธา", เรื่องที่เสนอน้ำใจงามของมนุษย์ "คนชั้นบน" นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เสนอปัญหาที่มนุษย์เผชิญอยู่ว่า มนุษย์มีวิธีการในการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนอย่างไร และสาเหตุใดจึงทำให้ปัญหาเหล่านี้ยังคงมีอยู่ในสังคม เช่นเรื่อง "วันรอ", "ในป่าลึก" เรื่องสั้นกลุ่มที่สอง เป็นเรื่องที่แฝงแนวคิดปรัชญาของปัจเจกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อว่า มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจเพื่อตนเอง อันเป็นหลักการของปรัชญา "เอกซิสเทนเชียลลิซึม" เช่นเรื่อง "กลางฝนยามค่ำ", "ระหว่างทาง" ผู้วิจารณ์ได้สรุปในตอนท้ายว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นนักเขียนผู้หนึ่งซึ่งพยายามแสวงหาเนื้อหาใหม่และรูปแบบกลวิธีใหม่ เพื่อสื่อ "สาร" ที่สะท้อนความเป็นจริงของชีวิต การนำเสนอมีจุดเด่นที่การให้ภาพแรงเพื่อให้เกิดพลังสะท้อนอารมณ์ บางเรื่องก็ใช้ภาษาถ้อยคำแรง ๆ เพื่อให้เกิดบรรยากาศดิบ ๆ สอดคล้องกับเรื่องราวที่ไม่ได้สื่อ "สาร" อะไรเลย

หลังจากหนังสือรวมเรื่องสั้น "แผ่นดินอื่น" ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ปี 2539 ทางสำนักพิมพ์นาคกรี้ได้จัดพิมพ์เรื่องสั้น 4 เรื่อง ในจำนวนทั้งหมด 8 เรื่อง แยกเป็นเล่ม ๆ ละหนึ่งเรื่อง เริ่มจากเรื่อง "บ้านเกิด" ในปี 2540, เรื่อง "น้ำตก" "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ และ "แม่มดแห่งหุบเขา" ในปี 2541 โดยทางสำนักพิมพ์ได้จัดทำภาคผนวกไว้ท้ายเล่ม เป็นบทวิจารณ์เรื่องนั้น ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้อ่านและผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้างานเขียนของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ดังจะสรุปบทวิจารณ์แต่ละเรื่องเรียงตามลำดับเวลาการพิมพ์ เรื่องแรกคือเรื่อง "บ้าน

เกิด" ซึ่ง วัลยา วิวัฒน์ศร¹ ได้แสดงทฤษฎะในหัวข้อ "วรรณศิลป์ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน "บ้านเกิด" ว่า วรรณศิลป์ในการแต่งเรื่องสั้น "บ้านเกิด" ในด้านโครงเรื่องและการนำเสนอ เรื่องสั้นเรื่องนี้มีโครงเรื่องเดียวกับหลักของเรื่องสั้น ว่าด้วยความผิดพลาดในครั้งวัยรุ่นของตัวละครเอก "ฉันท" โดยผู้แต่งใช้ภาพสังคมเป็นฉากของเรื่อง ส่วนโครงเรื่อง ผู้แต่งใช้มุมมองแบบการทฤษฎะจำกัดขอบเขต ให้ตัวละครเอก "ฉันท" เป็นผู้เล่าเรื่อง ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนเองและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเกิดตั้งแต่ยังเป็นเด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ผู้แต่งเลือกใช้มุมมองอย่างฉลาด โดยใช้ "ฉันท" เป็นผู้เล่าเรื่อง ผู้อ่านติดตามเรื่องไปตามผู้เล่า ทำให้เรื่องมีเอกภาพ ในด้านตัวละครและการนำเสนอ เรื่องสั้นเรื่องนี้มีตัวละครเอกเพียงตัวเดียวคือ "ฉันท" ส่วน "ปรีญา" เป็นเพียงตัวละครที่ถูกกล่าวถึงและปรากฏในจิตสำนึกของตัวละครเอกชายเท่านั้น ตัวละครอื่น ๆ เช่น พ่อ แม่ พี่ ครู ชาวบ้าน เป็นเพียงตัวประกอบ มีบทบาทเป็นสิ่งแวดล้อมของตัวละครเอก และเป็นองค์ประกอบของฉากในเรื่อง ในด้านสถานที่และการนำเสนอฉาก "บ้านเกิด" เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ บริเวณเทือกเขาปู้ ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา คนในหมู่บ้านอยู่กันอย่างมีความสุข แต่เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามา หมู่บ้านที่เคยสงบสุขกลายเป็นความเศร้าและความโหดร้าย ในการนำเสนอสภาพสังคมหมู่บ้าน ผู้เขียนทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงวิถีชีวิตชาวบ้านทั้งที่เป็นชาวนา ชาวสวน และครู รวมทั้งความเชื่อของชาวบ้านรวมทั้งความผูกพันกัน ในด้านเวลาและการนำเสนอ ผู้เขียนเสนอเรื่องราวในช่วงเวลาประมาณ 30 ปี โดยแทรกข้อมูลบอกเวลาเป็นระยะ ๆ อย่างแนบเนียน บอกด้วยชั้นเรียนของตัวเอกชายบ้าง หรือเหตุการณ์ซึ่งระบุว่าเกิดก่อนเมื่อเรียนอยู่ชั้นใด และบอกด้วยการหาเลี้ยงชีพของพี่ชาย หรือบอกด้วยเหตุการณ์ว่าผ่านมาแล้วกี่ปี หรือบอกด้วยฤดูกาลในแต่ละรอบปี เวลาที่เน้นเป็นพิเศษคือเวลาในอดีต ช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้ผู้แต่งได้นำภาพสังคมในพื้นที่สีแดงแห่งหนึ่งเมื่อประมาณ 20 ปีก่อน กลับมาสู่เวลาปัจจุบันของผู้อ่านขณะอ่าน ตอนท้ายผู้วิจารณ์ได้สรุปว่า แม้ว่าเรื่อง "บ้านเกิด" จะมีรายละเอียดมาก เนื้อหาและสาระของเรื่องหนักและเครียด แต่ผู้เขียนสามารถใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ทำให้เรื่องไม่น่าเบื่อ และเกิดความรื่นรมย์ในขณะอ่าน

---

¹วัลยา วิวัฒน์ศร. "วรรณศิลป์ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน "บ้านเกิด," ใน บ้านเกิด. 2540. หน้า 117 - 135.

บทวิจารณ์เล่มที่สอง คือเรื่อง "น้ำตก" ซึ่ง กอแก้ว ปฐมปัทม¹ ได้เขียนวิจารณ์ในหัวข้อ "ถอดรหัสความคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน "น้ำตก" : คำบอกเล่าถึงวิกฤตการณ์สังคมผ่านเรื่องราวภายใน" โดยสรุปว่า เรื่อง "น้ำตก" มีลักษณะต่างไปจากเรื่องสั้นอีก 7 เรื่อง ในชุดเดียวกัน เป็นเรื่องที่ย่านยากที่สุด เพราะมีความซับซ้อนทางการสื่อ แม้ผู้เขียนจะใช้รูปแบบการเขียนที่เรียกว่า "กระแสสำนึก" (stream of consciousness) เหมือนกัน แต่เรื่อง "น้ำตก" รูปแบบกระแสสำนึกสื่อผ่านอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเอก "ผม" เป็นหลัก เสียงเล่าของตัวละครที่บอกเล่าเรื่องราวก็กลายเป็นกระแสเสียงที่เน้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ขณะที่เรื่องราวจริง ๆ ซ่อนตัวอยู่ข้างในอารมณ์ ความรู้สึกนั้น ผู้อ่านจะเข้าถึงเรื่องราวได้ด้วย การผ่านเข้าไปทางอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นผู้เล่า นอกจากนี้ผู้เขียนได้ใช้สัญลักษณ์เข้ามาผสมผสานกับกระแสสำนึก ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านั้นขึ้นตรงต่อแก่นของเรื่อง โดยไม่ได้สัมพันธ์กับรายละเอียดตอนใดตอนหนึ่งโดยตรง สัญลักษณ์จึงกลายเป็นเรื่องราวอีกเรื่องหนึ่งซึ่งซ่อนอยู่ ซึ่งหากแยกออกมาแล้วก็จะเป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งได้ แต่ทุกเรื่องมีทิศทางตรงกับแก่นของเรื่องหลัก ไม่ว่าจะเป็นปาฏิหาริย์ของคนในยุคก่อน เรื่องโนรา หรือเรื่องซ้าง ก็ตาม ผู้วิจารณ์แสดงความเห็นว่า ผู้เขียนไม่ได้ต้องการแค่สะท้อนสภาพสังคมแต่อย่างเดียว แต่เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพวิกฤตการณ์ทางสังคมที่กำลังจะล่มสลาย และเน้นให้เห็นว่า "จิตสำนึก" เป็นสิ่งสำคัญ การล่มสลายทางจิตสำนึกคือสิ่งที่น่ากลัวที่สุด เพราะเมื่อจิตสำนึกล่มสลายลง ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมก็จะล่มสลายตาม ในส่วนของชื่อเรื่อง "น้ำตก" แม้ผู้เขียนจะไม่ได้บรรยายให้เห็นชัดเจน แต่น้ำตกกลับมีความสำคัญกับเรื่อง เพราะผู้เขียนได้เขียนภาพน้ำตกไว้ 2 ภาพ คือ ภาพน้ำตกที่เชิงเขา ซึ่ง "ผม" สามารถสัมผัสได้ และเห็นว่าไม่น่าประทับใจ กับภาพน้ำตกบนยอดเขา ซึ่งอยู่ในความครุ่นคิดคำนึงของ "ผม" แทบจะตลอดเวลา ซึ่งน่าจะเป็นสัญลักษณ์ของสังคมเก่าคุณค่าเก่า ซึ่งเป็นภาพที่สวยงาม แต่ไปไม่ถึง สุดท้ายผู้วิจารณ์ได้สรุปว่า "คุณค่าของสังคมเก่าคือ ความดีงาม เป็นวิถีที่เอื้อให้มนุษย์ดำรงอยู่และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี"

บทวิจารณ์เล่มที่สาม คือบทวิจารณ์เรื่อง "แมวแห่งบูเตะกรือซอ" โดย กอแก้ว ปฐมปัทม² ในหัวข้อ "แมวแห่งบูเตะกรือซอ ความคลุมเครือและขัดแย้งบนผืนแผ่นดินอื่น" ดังมี

¹ กอแก้ว ปฐมปัทม. "ถอดรหัสความคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน "น้ำตก" : คำบอกเล่าถึงวิกฤตการณ์สังคมผ่านเรื่องราวภายใน," ใน น้ำตก. 2541. หน้า 74 - 87.

² กอแก้ว ปฐมปัทม. "แมวแห่งบูเตะกรือซอ ความคลุมเครือและขัดแย้งบนผืนแผ่นดินอื่น," ใน แมวแห่งบูเตะกรือซอ. 2541. หน้า 69 - 87.

เนื้อหาโดยสรุปว่า ความคลุมเครือที่ว่า คือการที่ผู้เขียน เขียนถึงปัญหาของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่ามีความรุนแรง แต่ผู้เขียนไม่ได้บอกว่าการรุนแรงนั้นเกิดจากสาเหตุใด เป็นมาอย่างไร หรือมีสาเหตุต้นตอใดบางอย่างไว้ ไม่ได้เจาะลึกลงไป ซึ่งผู้วิจารณ์เข้าใจว่า คงจะเป็นความตั้งใจของผู้เขียนในการใช้กลวิธีทางด้านวรรณศิลป์ที่ต้องการให้ความคลุมเครือ เป็นจุดเด่นของเรื่องสั้นเรื่องนี้ ซึ่งมีความคลุมเครือทั้งประเด็นของปัญหาและความคลุมเครือของบรรยากาศตลอดทั้งเรื่องด้วย นอกจากความคลุมเครือแล้ว จุดเด่นของเรื่องอีกอย่างหนึ่งคือ "ความขัดแย้ง" ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งในฉาก ตัวละคร และการดำเนินเรื่อง องค์ประกอบทั้งสามนั้นดำเนินไปอย่างผสมกลมกลืนสู่แก่นของเรื่อง คือประเด็นปัญหาความขัดแย้งของคนไทยพุทธกับคนไทยมุสลิม ซึ่งผู้เขียนคล้ายจะบอกให้ผู้อ่านเห็นว่าที่ฉากมีความขัดแย้งก็เพราะในความสวยงามภายนอกของบุเต๊ะหรือซอห์นมีความขัดแย้งอย่างรุนแรง หรือการที่ตัวละครผู้เล่าเรื่องอย่าง "ผม" ก็มีความขัดแย้งอยู่ในสูง ทั้งด้านความคิดและอารมณ์ความรู้สึก หรือ "ฮาราน" ก็มีความขัดแย้งกันเองภายในตัวเขา ในส่วนของการดำเนินเรื่อง ช่วงแรกได้ภาพสนุกสนาน ความขบขัน ความประทับใจ แล้วพลิกกลับเป็นความโหดร้าย ความสะเทือนใจ และความตาย ล้วนเป็นความคลุมเครือและความขัดแย้งทั้งสิ้น ในตอนท้าย ผู้วิจารณ์ได้สรุปว่า ผู้เขียนไม่ได้ต้องการเน้นให้ผู้อ่านมีความกระจ่างต่อปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ต้องการให้ผู้อ่านมีความเข้าใจต่อผู้คน ซึ่งต่างท้องที่ ต่างวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันโดยสันติ

บทวิจารณ์เล่มที่สี่ คือบทวิจารณ์ในหัวข้อ "แม่มดแห่งหุบเขา : เมจิคัลเรียลลิสม์แบบไทย ๆ เมื่อยุคสมัยผันเปลี่ยน เราจะไปทางไหน" โดย กอแก้ว ปฐมปีทม¹ ในหนังสือเรื่องสั้นขนาดยาว "แม่มดแห่งหุบเขา" โดยสรุปว่า เรื่องสั้นทั้งแปดเรื่องในหนังสือ "แผ่นดินอื่น" ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีลักษณะการเขียนที่เป็นแนว "อิตลนิยมมาชา" (Magical Realism) แทรกอยู่ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารด้วยบรรยากาศลึกลับคลุมเครือ ใน "บนถนนโคโลเซียม", "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" การสร้างปรากฏการณ์เหนือจริงเพื่อให้ภาพรุนแรงทางสังคม ใน "ผีอยู่ในบ้าน" หรือการหยิบยกเอาปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งอยู่ในขอบข่ายลึกลับปาฏิหาริย์มาวิเคราะห์ในด้านลึกลับ ในเรื่อง "แม่มดแห่งหุบเขา", "แพะในกุโบร์" และ "น้ำตก" ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าผู้เขียนเน้นในเรื่อง "อิตลนิยมมาชา" มาก และไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในรูปแบบหรือกลวิธีการเขียน แต่เป็นเนื้อหาสำคัญของเรื่อง และเรื่องที่มีลักษณะ "

---

¹ กอแก้ว ปฐมปีทม. "แม่มดแห่งหุบเขา" : เมจิคัลเรียลลิสม์แบบไทย ๆ เมื่อยุคสมัยผันเปลี่ยน เราจะไปทางไหน," ใน แม่มดแห่งหุบเขา. 2541. หน้า 53 - 71.

อัตถนิยมาชา" เค้นซัดที่สุด คือเรื่อง "แม่มดแห่งหุบเขา" โดยผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงการปะทะกันระหว่างสังคมต่างยุคสมัยด้วยการสื่อเรื่องราวผ่านตัวละคร "ผม" หนึ่งในชาวนครจักร์ซึ่งเข้าไปรับซื้อไม้ยางพาราเพื่อเผาถ่าน ในฐานะผู้สังเกตการณ์ทำให้มุมมองกว้างสามารถมองเห็นปรากฏการณ์โดยรอบด้าน เห็นการดำรงอยู่ของสังคมเก่าและการเข้ามาของสังคมใหม่ จึงทำให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ เริ่มด้วยผู้เขียนได้สร้าง "แม่เฒ่าหมา" เป็นตัวแทนภาพมาชาของสังคมเก่า ซึ่งแม่แต่ชื่อ "หมา" ก็เป็นชื่อของคนในยุคก่อนบ้านของแม่เฒ่าหมาอยู่บนแห่งดิน ก็เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความศรัทธาและความเชื่อของคนในหมู่บ้าน สิ่งที่กีดเซาะทำลายความเชื่อและความศรัทธา นั่นคือเทคโนโลยีสมัยใหม่ และค่านิยมใหม่ ความตายของแม่เฒ่าหมา แม่มดแห่งหุบเขา จึงเป็นการสื่อให้เห็นว่าคุณค่าและความเชื่อแต่ดั้งเดิมได้ถูกทำลายลงด้วยคุณค่าใหม่ คือ ระบบทุน หรือการที่ต้นตะเคียนถูกโค่นลง ความเชื่อเรื่องนางพรายตะเคียนที่สิงสถิตอยู่ในต้นตะเคียนก็ถูกโค่นล้มลงด้วย หรือเรื่องราวปาฏิหาริย์ของชายเฒ่าพ่อค้ายาสมุนไพรที่หมดหนทางทำมาหากิน ก็ล้วนสื่อให้เห็นว่าสังคมเก่าได้ล่มสลายไปแล้ว ผู้วิจารณ์ได้สรุปว่า เมื่อสภาพสังคมชนบทเปลี่ยนไปเช่นนี้ ก็ย่อมหมายถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาที่ย่อมจะถูกทำลายลงไปด้วย เพราะในสังคมเกษตรศาสนาสัมพันธ์อยู่กับความคิด ความเชื่อเรื่องลี้ลับ ปาฏิหาริย์มาโดยตลอดและอย่างผสมกลมกลืน เมื่อสิ่งหนึ่งล้มลงไป อีกส่วนหนึ่งก็ย่อมชวนเซตาม

นอกจากนี้ ยังมีคำวิจารณ์ของนักวิจารณ์คนอื่น ๆ เช่น อนุสรณ์ อุณโณ ได้เขียนถึงรวมเรื่องสั้น "แผ่นดินอื่น" ว่า มีลักษณะเด่นในการนำเสนอปัญหาที่สามารถทำได้ชัดเจน เข้าถึงปัญหาอย่างลึกซึ้งและใช้กลวิธีในการนำเสนอปัญหาอย่างมีศิลปะ ดังนี้

ความโดดเด่นของกนกพงศ์ที่เด่นกว่าใคร ๆ นั้น อยู่ที่การมองเห็นปัญหาและชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน เข้มข้นจริงจัง มีพลังสัมผัสเตือนอารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดีและประการสำคัญ ก็คือ เขาเห็นและชี้ให้เห็นด้วยสายตาแห่งความเข้าใจลึกซึ้ง แลคมคม และซับซ้อน นอกจากนี้ความเข้มข้นจริงจังและความซับซ้อนในมิติของวรรณศิลป์ในการนำเสนอปัญหาหลักที่ไม่ได้เสนอภาพของปัญหาอย่างตรงไปตรงมา แต่นำเสนอผ่านปัญหาอื่นที่ตัวละครกำลังประสบอยู่โดยตรง ซึ่งปัญหาที่ตัวละครกำลังประสบอยู่นั้นก็ดำรงอยู่ท่ามกลางหรือรับผลกระทบมาจากปัญหาสังคมหรือปัญหาการเมืองที่ใหญ่กว่า แต่การที่ปัญหาเล็กดำรงอยู่ท่ามกลางปัญหาใหญ่ ก็ไม่ได้หมายความว่า ปัญหาเหล่านั้นเป็นผลสะท้อน หรือถูกกำหนดจากปัญหาใหญ่โดยตรงเสมอไป เพราะในบางครั้งปัญหาที่มีผลกระทบชีวิตหรือความรู้สึกนึกคิด

ของตัวละครจริง ๆ กลับเป็นปัญหาที่เล็กแต่ทว่าใกล้ตัวและมีผลมากกว่า การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนนี้ทำให้ภาพปัญหาที่กนกพงศ์เสนอนั้นเต็มไปด้วยพลวัตร มีความเคลื่อนไหวและมีชีวิตชีวาอย่างยิ่ง ความสลับซับซ้อนในกลวิธีการประพันธ์ทำให้เขาสามารถเสนอปัญหาหลาย ๆ ปัญหาได้ในเวลาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องเจาะจงหรือมุ่งไปยังปัญหาใดปัญหาหนึ่งอย่างตรงไปตรงมาจนคนอ่านอาจรู้สึกหนักเกินไป จนดูน่าเบื่อมากกว่าน่าสนใจ¹

กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเขียนของเขา ในชุดแผ่นดินอื่น กับหนังสือ *The Boy* เกี่ยวกับวิธีการนำเสนอปัญหาในเรื่องสั้นของเขาว่า จะต้องมีการตั้งจุดมุ่งหมายหรือตั้งประเด็นปัญหาไว้ก่อนว่า จะเขียนถึงปัญหาอะไร แล้ววิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ปัญหาเกิดขึ้นและเป็นอยู่อย่างไร ส่วนสาเหตุที่ยกเอาปัญหาสังคมมาเขียนก็เพราะสังคมกำลังมีปัญหา ดังนี้

สำหรับหนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากการทำงานแบบตั้งประเด็นปัญหาไว้ก่อนเป็นการเสนอปัญหาของสังคมคล้าย ๆ กับการวิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาเกิดขึ้นจากอะไร ปัญหาเกิดขึ้นและเป็นอยู่อย่างไร ผู้เขียนจะเขียนสิ่งที่ได้รับจากการมองภาพจริง เรื่องสั้นที่นำมารวมไว้ใน "แผ่นดินอื่น" เล่มนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเสนอปัญหาของสังคม ผู้เขียนเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่เราในฐานะคนในสังคมจะต้องหยิบยกเอาปัญหาสังคมมาพูดถึง ถึงภาวะที่เราทุกคนในสังคมจะได้ตระหนักกันได้แล้วอย่างที่นักปรัชญาท่านพูดไว้ว่า "สิ่งที่ป็นสัญญาณเตือนว่าสังคมกำลังเดินทางสู่ยุค

---

¹อนุสรณ์ อุณ โฉ. "แผ่นดินอื่น ปัญหา ปัญหา และปัญหา," *The Boy*. (101) : 214 - 215 ; สิงหาคม 2539.

ล่มสลายจะมีอยู่ 3 ข้อด้วยกัน คือ นักปราชญ์โคจรระราน สตรีถูกข่มเหง และเด็กถูกทำร้าย" ซึ่งขณะนี้สังคมเราเกิดปัญหานี้ครบถ้วนและชัดเจนขึ้นทุกวัน¹

กนกพงศ์ ยังให้สัมภาษณ์กับหนังสือ The Boy ถึงงานเขียนของเขาเกี่ยวกับการนำเสนอปัญหาที่เป็นปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ เพราะเขาคลุกคลีอยู่กับปัญหาเหล่านั้น และมีความเข้าใจปัญหาเหล่านั้นในระดับหนึ่งว่า

จากการได้คลุกคลีอยู่กับปัญหา และมีความเข้าใจในท้องถิ่นภาคใต้ในระดับหนึ่ง ทำให้ผมมองสังคมในลักษณะของผู้สังเกตการณ์และเลือกถ่ายทอดมุมมองที่มีต่อปัญหาสังคมด้วยฉากท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อหวังจะให้เห็นภาพเล็กของสังคมท้องถิ่นสะท้อนถึงภาพรวมของสังคมในวงกว้าง²

เอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับบทวิจารณ์ของนักวิจารณ์ ในผลงานการประพันธ์ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นความรู้อันสำคัญที่ผู้วิจัยจะได้ใช้เป็นแนวทางและเป็นองค์ความรู้ในการทำวิจัย เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ทั้งสามเล่ม และบทสัมภาษณ์ผู้เขียน ทำให้ผู้วิจัยทราบจุดประสงค์และกลวิธีที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเขียนเรื่องสั้นได้ถูกต้องและวิจัยได้ตรงประเด็นยิ่งขึ้น

---

¹ลิตเติล ปรีนเซส (นามแฝง). "มองสังคมผ่าน แผ่นดินอื่น," *The Boy*. (105) : 273 - 274 ; พฤศจิกายน 2539.

²แหล่งเดิม.

บทที่ 3

ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

รวมเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มี 3 เล่ม คือ รวมเรื่องสั้นชุดสะพานขาด ชุดคนใบเลี้ยงเดี่ยว และชุดแผ่นดินอื่น เป็นการรวมผลงานเรื่องสั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2539 รวมเรื่องสั้นชุดสะพานขาด เป็นการเสนอแนวคิดที่หลากหลาย หลายด้านหลายมุมเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิตของคนในสังคม ซึ่งสามารถพบเห็นอยู่ทั่วไป รวมเรื่องสั้นชุดคนใบเลี้ยงเดี่ยว ผู้เขียนมีจุดประสงค์จะนำเสนอเรื่องราวของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ เช่น กวี นักเดินทางเร่ร่อน คนลักลอบตัดไม้ นักรบ คณงานเหมืองแร่ คณงานในปางไม้ และคณขายเนื้อ เป็นต้น และรวมเรื่องสั้นชุดแผ่นดินอื่น ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอปัญหาสังคมโดยตรง ในลักษณะของการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ผลกระทบต่อคนในสังคม และแนวคิดของผู้เขียน โดยตั้งชื่อเล่มไว้ก่อน เพื่อให้เรื่องสั้นทุกเรื่องอยู่ในกรอบเดียวกัน คือ การแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมแบบใหม่ ดังที่ผู้เขียนได้ให้สัมภาษณ์ว่า

จากการที่ได้คลุกคลีอยู่กับปัญหา และมีความเข้าใจในท้องถิ่นภาคใต้ในระดับหนึ่ง ทำให้ผมมองสังคมในลักษณะของผู้สังเกตการณ์และเลือกถ่ายทอดมุมมองที่มีต่อปัญหาสังคมด้วยฉากท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อหวังจะให้ภาพเล็กของสังคมท้องถิ่นสะท้อนถึงภาพรวมของสังคมในวงกว้าง¹

ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ที่ผู้เขียนนำเสนอมีทั้งปัญหาในระดับครอบครัวและปัญหาในระดับสังคม เช่น ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ โดยแต่ละเรื่องผู้เขียนได้กำหนดประเด็นปัญหาไว้ก่อนว่า เรื่องนี้จะเสนอปัญหาใด ดังที่ผู้เขียนให้สัมภาษณ์ว่า

แต่ละเรื่องซึ่งมีทั้งหมด 8 เรื่องนี้ จะเป็นการทำงานแบบคอนเซ็ปต์อย่างที่ได้เล่าให้ฟังไปแล้ว ทั้ง 8 เรื่องเกิดจากการตั้งประเด็นขึ้นมาด้วยปัญหา 8 ประการ อย่างเช่นเรื่องที่

---

¹ลิตเติล ปรินเซส (นามแฝง). "มองสังคมผ่านแผ่นดินอื่น," *The Boy*. 105 : 273 - 274 ; พฤษจิกายน 2539.

1 จะพูดถึงปัญหาอะไร เรื่องที่ 2 จะพูดถึงปัญหาอะไร รวมแล้ว 8 ประเด็น 8 ปัญหา ซึ่งมีทั้ง ปัญหาทางด้านสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านความเป็นอยู่ ปัญหาด้านจิตวิทยา เป็นต้น จากนั้นก็คิดสร้างเรื่องทีบอกแต่ละปัญหานั้นขึ้นมา พอรวมเข้าก็เป็นปัญหาทั้งหมดในสังคมใหม่ โดยเรื่องสั้นแต่ละเรื่องจะมีรายละเอียดของแต่ละปัญหา¹

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาสังคมในหนังสือรวมเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ทั้ง 3 เล่ม สามารถแบ่งปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ออกเป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ คือ

1. ปัญหาในระดับสังคม ประกอบด้วยปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาเทคโนโลยี
2. ปัญหาในระดับครอบครัว ประกอบด้วยปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาบุคคลในครอบครัว และปัญหาความยากจน

การศึกษาปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ทั้งสองระดับ ผู้วิจัยจะศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้

1. สาเหตุของปัญหา
2. ผลกระทบของปัญหา
3. แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา
4. ความจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้

ปัญหาในระดับสังคม

1. ปัญหาการเมือง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้อธิบายความหมายของปัญหาการเมืองว่า

ปัญหาการเมือง ได้แก่ ภาวะการณ์ทางการเมืองที่คนในสังคมจำนวนมากรู้สึกว่าคุณค่าของคุณค่าของคน และต้องการจะแก้ไขให้หมดสิ้นไปหรือเบาบางลง เพราะเชื่อว่าพวกเขาสามารถแก้ไขได้ เช่น การคอร์รัปชัน ซึ่งอาจแบ่งย่อยออกเป็นการ โกงรูปแบบ

---

¹ลิตเติล ปรินเซส (นามแฝง). "มองสังคมผ่านแผ่นดินอื่น," *The Boy*. 105 : 274 ; พฤศจิกายน 2539.

ต่าง ๆ การเบียดบังเวลาราชการ การเล่นพรรคเล่นพวก การรับสินบน เป็นต้น การแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ สงคราม เป็นต้น¹

ปัญหาการเมืองจากรวมเรื่องสั้นทั้งสามเล่มของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

- 1.1 ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์
- 1.2 ปัญหาชนกลุ่มน้อย
- 1.3 ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.1 ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ผู้เขียนได้เสนอปัญหานี้ไว้ในเรื่องสั้น 3 เรื่องคือ เรื่อง บ้านเกิด สะพานขาด และแมงแห่งบูเต๊ะกรือซอ การศึกษาปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จะพิจารณา ดังนี้

1.1.1 สาเหตุของปัญหา ในเรื่องบ้านเกิด ผู้เขียนได้เล่าปัญหาโดยให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องย้อนต้น คิดถึงเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา สาเหตุที่เกิดปัญหาคอมมิวนิสต์ขึ้นในหมู่บ้าน เนื่องจากขบวนการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่ชนบท ซึ่งมีหลายวิธี แต่วิธีที่ผู้เขียนเสนอไว้ในเรื่อง เป็นการแทรกซึมเข้ามาทีละน้อย ๆ โดยไม่ให้รู้ตัว เริ่มด้วยการเข้ามาตีสนิทกับบุคคลที่เป็นศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น อย่าง "พ่อของฉัน" ซึ่งเป็นครูใหญ่ เป็นผู้นำชุมชน ให้มาร่วมกันด้วยวงดนตรีสมัครเล่นประจำหมู่บ้าน ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อนั้นเองที่ฉันบอกว่าคุณเห็นเสียงแซ่กโซโฟนของพ่อร้อยรัดหมู่บ้านไว้ มันดังทุกคนให้ออกมาพบกัน ใต้ถุนสารทุกข์สุกดิบกัน แล้วที่สุดจะนำไปสู่ข้อตกลงว่า เทียนนี่พวกเขาจะลงไปช่วยนาใครหรือถางสวนให้ใคร ปรีชา สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยเสียงแซ่กโซโฟนของพ่อ เสียงดนตรีนำทุกคนมาสู่ความรัก นำทุกคนมาสู่ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน พ่อยังเคยพูดด้วยความภาคภูมิใจ ว่าตั้งแต่มีเสียงดนตรีไม่เคยได้ยินเสียงเกราะจากผู้ใหญ่วิวินในยามค่ำคืนดึกคืนเลย

บ้านเกิด : 65

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า 135.

วิธีการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ ใช้วิธีการไม่ให้คนระแวงสงสัยด้วยการเข้ามากับวงดนตรีทหาร ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วมาเหล้าจนทางวงดนตรีทิ้งไว้ในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านก็ไม่ระแวงสงสัยว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะมากับพวกทหาร หลังจากนั้นก็ได้สนิทกับบุคคลที่เป็นผู้นำของหมู่บ้าน เพื่อจะได้แทรกตัวเข้ากลุ่มชนกลุ่มใหญ่ต่อไป ดังปรากฏข้อความว่า

อย่างคราวมีดนตรีทหารมาเล่นที่อำเภอ เธอจำได้ไหม พวกเขาชอบร้องเพลงแปลกๆ น้ำเสียงดูดี ทั้งเสียงดนตรีก็อีกทีก็ครึกโครมกว่าวงของพ่อมากนัก พวกเขาชอบพูดถึงผู้คนที่น่าเกลียดน่ากลัว ผู้คนที่จับคนด้วยกันมาไถนาแทนวัวแทนควาย และคราวนั้นเองมีพวกนักดนตรีคนหนึ่งกินเหล้ามาจนโค่นทิ้งไว้ สุดท้ายก็ตามพ่อมาอยู่บ้านเรา แกชื่อ ชัยชนะ

บ้านเกิด : 67

และเมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว "น้ำชัย" ก็สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับคนในหมู่บ้าน ไม่ให้เกิดความระแวงสงสัย ดังข้อความว่า

น้ำชัยทำให้บ้านเรายิ่งสนุกสนาน แกเข้ากับทุกคนได้ดี ไม่เว้นแม้แต่กับฉัน ก็เป็นคนตลกนี้ ฉันไม่เคยเห็นแกมีเรื่องทุกข์ร้อนเลย แม้จะโค่นทิ้งไว้ แต่ดูเหมือนแกพอใจที่จะอยู่บ้านเรามากกว่าตามพวกวงดนตรีนั้นไปเสียอีก แกช่วยทำงานสารพัด เล่นดนตรีได้ทุกอย่าง ทั้งยังร้องเพลงโดยไม่กลัวไมโครโฟน แกพูดคุยได้ตลอดเวลา ชัยยังชอบพูดเป็นเพลง ... ครั้นถึงเดือนเพ็ญ แกก็ทำให้ผู้คนที่โรงเรียนต่างสนุกสนาน ไกร ๆ ล้วนดีใจแก น้ำชัยมีเพลงสนุก ๆ และเรื่องตลก ๆ มาพูดคุยเยาะเย้ยไปหมด แต่แกไม่เคยคุยเรื่องคนจับคนไปไถนาอีกเลย แม่เมื่อฉันรบเร้า แกก็บอก "เรื่องเหลวไหลนะ"

บ้านเกิด : 68

เมื่อทุกคนเริ่มสนิทสนม คุ้นเคยและไว้ใจแล้ว เขาก็เริ่มดำเนินการชักจูงเข้าสู่ขบวนการทีละคนๆ ด้วยการหาที่ลับ ๆ เพื่อซ่อนสุมและเผยแพร่อุดมการณ์ ดังปรากฏข้อความว่า

ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มเปลี่ยนไป พ่อยิ่งหายไปจากบ้านแทบทุกคืน ... พ่อลงจากบ้านไปกับน้ำซัยโดยไม่มีแซ็กโซโฟน พ่อไม่ได้ไปเล่นดนตรีหรรอก แม่มีความลับบางอย่างไม่ยอมบอกพวกเรา ... พวกครูจากอำเภอเริ่มห่างหายไป มีเพียงครูอ๋า แต่แกก็ไม่ได้มาพร้อมแอกคอร์ดียนเหมือนเคย แกมาเพื่อจะหายไปกับพ่อและน้ำซัย กระทั่งศึก ๆ ถึงจะกลับกันมา เสียงพูดคุยทำให้ฉันตื่น ฉันมักได้ยินเสียงผู้ใหญ่ถวิลด้วย

บ้านเกิด : 69

หลังจากชาวบ้านหลงเชื่อคำชักจูงจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกของพรรคแล้ว ก็ไม่สามารถจะถอนตัวจากขบวนการได้ เพราะมีการจดทะเบียนบัญชีไว้ ใครคิดจะแยกตัวออกมาก็จะถูกขู่ฆ่าและถูกทำร้าย จนต้องเข้าร่วมขบวนการในที่สุด เหมือนอย่างครูสว่าง ตอนแรกเขาโดนขู่ฆ่า ต่อมาเขาถูกทำร้าย และสุดท้ายเขาก็หายไปจากหมู่บ้าน คนต่อมาก็คือ ผู้ใหญ่ถวิล และ "พ่อ" ดังปรากฏข้อความว่า

"เลิกเถอะ มันอันตราย" แม่พูดกับพ่อ

"ไม่สู้ก็ตาย" พ่อว่า "ไอ้ซัยมันขึ้นบัญชีไว้หมดแล้ว"

บ้านเกิด : 76

"มันเอาผู้ใหญ่ไปแล้ว"

บ้านเกิด : 78

พ่อหายไปพร้อมปืนและกล่องกระสุนในตู้เสื้อผ้า

บ้านเกิด : 82

1.1.2 ผลกระทบของปัญหาคอมมิวนิสต์ เมื่อขบวนการแทรกซึมของพรรคคอมมิวนิสต์เข้าสู่หมู่บ้านได้สำเร็จ และได้ชักนำคนในหมู่บ้านเข้าร่วมขบวนการ ผลที่เกิดตามมาคือ ความสุขสงบของหมู่บ้านที่เคยมีหมดสิ้นไป ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อคำคืนมาถึง ไม่มีแสงเจ้าพายุและเสียงดนตรีอีก ความสนุกสนานได้บินหนีจากบ้านเราไปแล้ว

บ้านเกิด : 75

การที่แม่ชอบร้องไห้ การที่พ่อหายไป การที่บ้านเราไม่สนุกสนานอีก ฉันเริ่มเชื่อว่ามันมีสาเหตุมาจาก "ความรักชาติ"

บ้านเกิด : 83

ความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านซึ่งมองจากภายนอก เป็นไปในทางที่ดี การเคลื่อนไหวที่คลิ๊งก๊าก ถนนหนทางขยายได้ใหญ่ขึ้น ทหารเข้ามาตั้งค่ายเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ แต่ผู้คนในหมู่บ้านกลับตกอยู่ในความหวาดกลัว ด้วยมีคนตายมากขึ้น และจากการปราบปรามที่โหดร้ายทารุณของทหารพราน ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันกลับบ้านมาเจอผีลอยน้ำไหลขึ้นมาอีกครั้ง ... คราวนี้มันไหลขึ้นในคลองหลังบ้านเราเอง สฟนั้นมาติดอยู่ในพงแขมซึ่งเราเคยเดินกัด คราวแรกฉันคิดว่าปลาตอดหูหายไปข้างหนึ่ง แต่มีบางคนบอกว่านั้นเป็นผีมือทหารพราน ... ขณะเรากำลังดูศพอยู่นั้นมีคนมาบอกว่าหน้าที่ว่าการกิ่งอำเภอ ทหารพรานตัดหัวพวกบนเขาจะมาตั้งโซว์กลางถนน ... หัวนั้นเลยคลุกฝุ่นมอมแมมจนดูไม่ออกกว่าเป็นหัวคนหรือดินปั้น แต่ฉันเห็นดวงตาของเขายังไม่มีมือใดลูบปิด

นั่นก็ไม่ใช่สิ่งน่ากลัว มันเป็นเพียงความอัปยศ ความอัปยศซึ่งใครก็ไม่อยากจดจำ แต่ฉันยังจำได้ดี

บ้านเกิด : 103 - 104

ผลกระทบที่เกิดจากคอมมิวนิสต์มิใช่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของคนในหมู่บ้านและของครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงคนรุ่นหลังอย่างพี่ชายของ "ฉัน" เมื่อโตขึ้นก็ได้เดินตามรอยพ่อด้วยการเข้าร่วมขบวนการผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์อีกคนหนึ่ง ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันรู้เพียงว่าแม่รักเขามากมายเหลือเกิน แม่สูญเสียมาากพอแล้ว ทั้งวันวานก็โหดร้ายจนแม่ไม่ต้องการมันอีก แม่เพียงเสียสละก็ตาม แต่วันวานก็คล้ายถูกใครจับสตัฟท์ไว้

มันได้ฉายให้เห็นอีกครั้ง พี่หายไปตามกลางคืนและกลับมาแอบเปิดประตูเข้านอนตอน
ดึกคืน นั้นไม่ต่างจากพ่อเลย

บ้านเกิด : 102

พี่ไม่ได้หายไปเพราะความรักที่มีต่อผู้หญิง พี่หายไปเพราะความรัก "ชนิดอื่น" แต่
ไม่ว่าพี่จะหายไปเพราะความรักชนิดใดก็ตาม มันน่ากลัวเหลือเกิน

บ้านเกิด : 103

ส่วนปัญหาคอมมิวนิสต์ที่ผู้เขียนกล่าวถึงในเรื่อง "สะพานขาด" เป็นการเสนอผลกระทบ
ที่เกิดจากปัญหานี้ หลังจากทีลัทธิตคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามา รัฐต้องส่งทหารไปปราบปราม การ
เคลื่อนทัพด้วยรถหุ้มเกราะและอีเอ็มซี มีผลกระทบโดยตรงต่อคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะชาวนา
เป็นผลเสียหายที่ดูจะเล็กน้อย หรือไม่มีความสำคัญใดสำหรับทางการ แต่สำหรับชาวนาแล้ว ข้าว
ในนา คือหยาดเหงื่อแรงงานของพวกเขา คือชีวิตของพวกเขา ดังปรากฏข้อความว่า

รถหุ้มเกราะและอีเอ็มซีจำนวนเกียยี่สิบ ปลูกฝุ่นอันสงบนิ่งยามเช้าตรู่บนถนนลูกรัง
แดงให้พื้นดินขึ้นมากลุ่มว่อน ... ผมพารถเล่นผ่านสวนยางพาราออกมา สองข้างทางเป็น
นาข้าวอีกครั้ง รวงข้าวกำลังแก่เต็มที ซ้อนทับอยู่บนซังคล้ายกำลังหลับอยู่ในเข้านำ
อภิรมย์ เรากำลังผ่านบ้านโทม ๗ หลังหนึ่ง และผมต้องหยุดรถ เมื่อเจอสะพานขาดอยู่
ข้างหน้า ไม่ว่าขวาหรือซ้ายของสะพานล้วนเป็นนาข้าวที่รวงยังคงเต็มมา ผมตัดสินใจ
เบี่ยงหัวรถออกไปทางขวา จับพลัสนั่นเองขยายแก่ ๆ คนนั้นกระโดดผลุงลงมาจากบ้าน วิ่ง
โดยไม่คิดชีวิต เข้ามาขวางหน้ารถไว้ แยกออกมาทางมือหრა ทางมือหრაไม่คิดเพี้ยนไป
จาก...ซึ่งหันหน้าเข้าเผชิญกับกองทัพไฟแม่แต่น้อย ... สมคิดเข้าไปจุดกระซอกหญิงชรา
ออกไปให้พ้นทาง ... สมคิดลากร่างชราไปกองไว้ในนอกทางที่เราจะผ่าน หญิงชราล้มพับ
แน่นิ่งอยู่ตรงนั่นเอง

สะพานขาด : 186 - 189

นอกจากผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลของชาวนาแล้ว การปราบปราม
คอมมิวนิสต์ยังส่งผลกระทบต่อชีวิตของชาวนาด้วย ที่มีคนในครอบครัวคนหนึ่งเป็นทหารของประเทศ แต่

อีกคนหนึ่งเป็นทหารของอีกประเทศหนึ่ง ทั้งสองต้องต่อสู้กันด้วยมีอุดมการณ์ที่ต่างกัน เช่น ครอบครัวของ "ผม" ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อผมได้กลับไปเยี่ยมบ้านในครั้งหนึ่ง พบกับความเจ็บเหงาปกคลุมอยู่ทุก
 อนุของบ้าน ผมรู้สึกว่ามันได้แผ่อาณาเขตออกไปคลุมท้องทุ่งทั้งหมดเสียด้วยซ้ำ พ่อไม่
 ได้บังคับให้ผมต้องสวมหมวกอีก แต่ผมก็เต็มใจที่จะเข้าไปนั่งพับเพียบพนมมืออยู่เงียบ ๆ
 เสียงของพ่อห่มนเศร้า แต่เสียงแม่นั้นยิ่งกว่า มีเพียงเราสามคนในคืนนั้น ที่ยังคงสวมหมวก
 อยู่อย่างโหยเศร้า ผมออกมานั่งฟังเสาว มองฝ่าความมืดออกไปยังท้องทุ่ง เมื่อการสวมหมวก
 เสร็จสิ้นลง มองฝ่าออกไปยังถนนขรุขระและขอบคันนาที่เราเคยสมมุติสงครามขึ้นมา
 ด้วยกัน

แต่บัดนี้ความจริงอย่างร้ายกาจ กำลังคอกย้ำผมอยู่ เราไม่ได้สมมุติว่าแก่เป็นผู้ร้าย
 ฉะนั้นจะเป็นทหาร แต่ทุกอย่างกลับกลายเป็นความจริง ... ความจริงที่ว่าเรากำลังวิ่ง วิ่งออก
 ไปเล่นยิงปืนกัน แม่ยังคงนั่งเงียบ พ่อไม่พูดอะไร ทั้งพ่อและแม่ไม่ได้เอ่ยปากห้ามเช่น
 เคย แต่ผมรู้สึกว่ามีลึกลงไปในดวงใจสองดวงกำลังว่าวุ่นขนาดไหน

สะพานขาด : 180

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

"น่าเสียดายที่แต่ไอ้หน่อย" พระเอ๋ยขึ้นเรียก ๆ หลังปิดฝาบาตรลง "ทำไมหนอโลกนี้
 ถึงมีสิ่งแตกต่างกันได้ถึงปานนี้ เอ็งเป็นเจ้าเป็นนาย มียศมีศักดิ์ แต่น้องชายเอ็งทำไมถึง
 หลงผิดไปถนัดใจได้เพียงนั้น"

ผมอยากจะได้ว่า เขาก็เป็นเจ้าเป็นนาย เขาก็เป็นทหารเหมือนผม แต่เป็นทหารของ
 อีกกองทัพหนึ่ง ไซ้ เขาเป็นทหารของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งสวมเครื่องแบบและถือปืนออกไป
 ไปก่อกองได้เหมือนผม

สะพานขาด : 181

1.1.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะการแก้ปัญหา ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับ
 ปัญหาคอมมิวนิสต์ โดยให้ตัวละคร "จัน" ในเรื่อง บ้านเกิด แสดงความคิดเห็นว่า ทั้งฝ่ายรัฐบาล

และฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีใครไม่ดี ทั้งสองฝ่ายต่างก็กระทำไปด้วยความรักชาติ แต่เป็นความรักชาติ
คนละแบบ ดังปรากฏข้อความว่า

การที่พ่อหายไป การที่บ้านเราไม่สนุกสนานอีก ฉันเริ่มเชื่อว่ามิสาเหตุมาจาก
"ความรักชาติ" ... อีกทั้งลุงเกตุก็พยายามตอบเมื่อฉันถาม

"พวกนั้นไม่รักชาติหรือ"

"เขาคงรัก"

"ทหารก็รัก"

"นั่นนะสิ ใคร ๆ ก็ต่างรักชาติกันทั้งนั้น"

"งั้นพวกเขารบกันทำไม"

บางครั้งลุงก็ตอบไม่ได้เหมือนกัน หรือบางทีตอบได้ แต่ฉันไม่เข้าใจเอาเสียเลย
อย่างเรื่องที่ฉันถามลุงนั้น ลุงบอกว่าเพราะพวกเขารักชาติกันคนละแบบ ทว่าคราวนี้ลุงก็
ตอบไม่ได้อีกว่า มันมีแบบไหนบ้าง

บ้านเกิด : 83

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดที่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่ย่อมมีวันที่จะสูญสลายไป และ
กลับคืนสู่สภาพเดิม แต่ความรู้สึกนั้นย่อมเปลี่ยนไป ไม่เหมือนเดิมอย่างแน่นอน เหมือนสายน้ำที่
ไหลไปแล้ว มีสายน้ำใหม่ไหลเข้ามาตลอดเวลา เช่นเดียวกับทหารที่เข้ามาปราบปรามคอมมิวนิสต์
เมื่อคอมมิวนิสต์หมดไป ทหารก็ย่อมจากไปด้วย ดังปรากฏข้อความว่า

ปรีชา มันไม่ใช่อีกแล้ว มันจะไม่หวนคืนอีกครั้ง ยิ่งเมื่อโตใหญ่ขึ้นเช่นขณะนี้ ฉันยัง
แน่ใจ แม้พ่อจะกลับมาอีกครั้ง แต่บ้านเราจะไม่เหมือนเดิมอีกแล้ว แม้จะไม่ใช่แม่คนเดิม
อีก ยิ่งเดียวกับปรีชา ทหารเข้ามาเพื่อจะจากไป พวกรักชาติบนภูเขาเกิดขึ้นเพื่อจะสูญ
สลายไป แต่ทุกอย่างจะไม่ย้อนคืนไปสู่จุดเริ่มต้น สายน้ำจะไม่หวนคืนอีก

บ้านเกิด : 85

ฉันรู้ว่าพิษสงของอดีตทำให้เราเจ็บปวดขนาดไหน แม้วันวานจะไม่มีวันหวนเกิดขึ้น
อีกครั้ง ทว่าที่มันเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในจิต หวนระลึกก็เพียงพอให้เราต้องทรมานทรมาน

บ้านเกิด : 94 - 95

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ผู้เขียนได้เสนอแนะวิธีแก้ปัญหาในเรื่อง "บ้านเกิด" ว่า การที่จะไม่ให้ความผิดพลาดต่าง ๆ เกิดขึ้นอีก ทั้งความผิดพลาดที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวและความผิดพลาดของรัฐบาลและของประชาชนเอง ก็ด้วยการหาทางป้องกันและระมัดระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นอีก อย่าให้คนรุ่นหลังต้องประสบกับปัญหาเช่นนี้ เพราะเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ยากที่จะลืม มัน ยังฝังอยู่ในจิตใจของทุกคนตลอดเวลา ดังข้อความว่า

ฉันเชื่อว่ามามีเด็กอีกมากมายที่เติบโตขึ้นมาในพื้นที่ซึ่งสงครามระอุร้อนเช่นฉัน และความโหดร้ายจากวันวานยังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจของเขาจนบัดนี้ อาจมีเพียงบางคนเท่านั้นที่ลืมมันได้ แต่การลืมก็เป็นเพียงทางแก้ เมื่ออะไร ๆ มันเกิดขึ้นแล้ว ซ้ำยังเป็นทางแก้ซึ่งยากเย็นแสนเข็ญ ทางที่ดีที่สุดก็คืออย่าให้ความผิดพลาดเหล่านี้เกิดขึ้นอีก ปรีชา ในฐานะที่เราคือคนของวันนี้ สิ่งซึ่งควรห่วงมากที่สุดก็คือคนของวันพรุ่งนี้ อย่าให้พวกเขาต้องรับผลแห่งเหตุซึ่งพวกเขาไม่ได้เป็นคนสร้าง

บ้านเกิด : 100

ส่วนในเรื่อง "สะพานขาด" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดว่าการที่รัฐบาลส่งกำลังไปปราบปรามคอมมิวนิสต์ แล้วเหยียบย่ำลงบนนาข้าวของชาวนานั้น เป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง ในเมื่ออ้างว่า กระทำไปเพื่อความสงบสุขของประชาชน แต่ในขณะที่เดียวกันการกระทำนั้นกลับเป็นการก่อทุกข์ให้กับประชาชน รัฐบาลมีสิทธิ์อะไรในการกระทำเช่นนั้น แม้แต่พระพุทธองค์ในสมัยพุทธกาล ยังห้ามสาวกเดินทางในฤดูฝน เพราะเกรงว่าจะไปเหยียบย่ำต้นกล้าของชาวนา ดังปรากฏข้อความว่า

แคว้นหนึ่ง ผมคิดไปถึงบางช่วงของพุทธประวัติ ในระหว่างเดือนพรรษา พี่ช้กของชาวบ้านกำลังแตกต้นอ่อน พระศาสดาได้กำหนดให้เดือนระหว่างนี้สาวกต้องอยู่ประจำวัด สิ่งนี้อธิบายถึงอะไร หากไม่เป็นเพราะพี่ช้กเหล่านั้นคือชีวิตจิตใจทั้งหมดของชาวบ้าน ที่แม้ท่าแห่งสงฆ์ก็ไม่มีสิทธิ์อันใดจะไปเหยียบ ในนามของศาสนายังยกย่องสิ่งนี้อยู่เหนือในนามของกองทัพแห่งประเทศเล่า กองกำลังเหนือกว่าศาสนากระนั้นหรือ

ภาพของการเคลื่อนทัพในหน้าฝนซ่อนเข้ามาดอกลำดิ่งถึงการตัดสินใจอีกหน คอมแบ็ตทหารมือกีตาร์ได้จึงสามารถเหยียบย่ำลงบนข้าวกล้าของชาวบ้านได้ โดยพวกเขาไม่มีสิทธิ์แม้แสดงความเสียย

สะพานขาด : 189

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

เรากำลังเดินทางไปเพื่อเอาชัยชนะเหนือข้าศึกของประเทศ แต่มันหมายถึงด้วยการเหยียบย่ำไปบนชีวิตของพลเมืองกระนั้นหรือ

สะพานขาด : 189

แนวคิดในเรื่องทหารของรัฐบาล กับทหารของพรรคคอมมิวนิสต์ ผู้เขียนมีความคิดว่าทั้งสองฝ่ายมีศักดิ์ศรีเท่ากัน ไม่มีใครดีกว่ากัน เพราะต่างก็กระทำไปตามหน้าที่ของตน ทุกคนต่างก็มีความรักชาติเหมือนกัน ดังปรากฏข้อความว่า

"น่าเสียดายที่แต่ไอ้หน่อย" พระเอ๋ยขึ้นเรียบ ๆ หลังปิดฝาบาตรลง "ทำไมหนอโลกนี้ถึงมีสิ่งแตกต่างกันได้ถึงปานนี้ เอ็งเป็นเจ้าเป็นนาย มียศมีศักดิ์ แต่น้องชายเอ็งทำไมถึงหลงผิดไปถนัดใจได้เพียงนั้น"

ผมอยากจะได้ว่า เขาก็เป็นเจ้าเป็นนาย เขาก็เป็นทหารเหมือนผม แต่เป็นทหารของอีกกองทัพหนึ่ง ใจ เขาเป็นทหารของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งสวมเครื่องแบบและถือปืนออกไปกดขี่ได้เหมือนผม

สะพานขาด : 181

และในเรื่องบ้านเกิด ว่า

อย่างที่ลูกเกตุบอก "ทุกคนล้วนกระทำลงไปด้วยความรัก ทุกคนรักชาติบ้านเมือง ทุกคนรักผืนแผ่นดิน"

บ้านเกิด : 90

แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์อีกประการหนึ่ง คือ การที่ผู้คนเกลียดกลัวคอมมิวนิสต์ ก็เพราะการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลที่ต้องการให้เกิดการต่อต้าน ดังปรากฏข้อความว่า

เช่นเดียวกับที่ไม่กี่ปีต่อมา ผมมีความเชื่ออย่างจริงจังว่า คอมมิวนิสต์ใช้คนไถนาแทนควาย ความที่เห็นภาพโฆษณาสื่อเรื่องราวเช่นนี้คิดหัวทุกครวเรื้อน

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 123

นอกจากนี้ ฝ่ายทหารยังได้ใช้จิตวิทยาในการชักจูงมวลชน ด้วยการแจกสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นให้แก่ประชาชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง ดังปรากฏข้อความว่า

ขณะนั้นทหารเดินทัพผ่านหน้าบ้านทั้งวันทั้งคืน เรามักได้รับแจกขนมอยู่เสมอ บางครั้งพวกเขาก็มีข้าวสาร น้ำตาลมาให้พ่อแม่ สิ่งที่เราต้องการมากที่สุดคือ ชุดยาตำราหลวงด้วยความที่อยู่ไกลหมอ ไกลโรงพยาบาล ... ในวัยเด็ก ผมรู้สึกได้เพียงว่าทหารคือมิตรและเราก็รักทหาร เห็นว่าพวกเขาคือวีรบุรุษ วิ่งออกไปโบกมือให้ทุกครั้งที่พวกเขาผ่านหน้าบ้าน ทั้งยังแข่งด่าคอมมิวนิสต์คล้ายพวกนั้นเป็นสัตว์ป่า

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 124

1.1.4 สภาพความเป็นจริงของปัญหาคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ จากคำแถลงการณ์ครบรอบปีที่ 32 เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2518 ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในหนังสือสมุดปกขาวประชาชนควรรู้ ของ สภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปสู่ชนบทในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยว่า

ในเขตชนบทอันกว้างใหญ่ไพศาล ชาวนาหลายสิบจังหวัดได้ลุกขึ้นมาคัดค้านการกดขี่ขูดรีดของเจ้าที่ดิน และนายเงินหน้าเลือด ต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยว เพื่อที่ดินทำกิน พิทักษ์ผลิตผลและช่วงชิงที่ดินที่ถูกโกงไปคืนมา ที่น่องมุสลิมภาคใต้ก็ได้ต่อสู้คัดค้านการกดขี่การดูหมิ่นเหยียดหยามทางชนชาติ และการปราบปรามของรัฐบาล ปฏิบัติกรหนักขึ้นและกำลังขยายตัวลุกลามใหญ่โตยิ่งขึ้น กระแสการต่อสู้ของกรรมกร นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน ได้ประสานเข้าด้วยกัน หนุนเนื่องกันกระหน่ำการปกครองปฏิกริยาอย่างดุ

เดือนรุนแรง กว้างขวาง ใหญ่โตขึ้น ระลอกแล้วระลอกเล่า การต่อสู้ของประชาชนในเขตปกครองปฏิกิริยา ได้ประสานกับการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของประชาชนในชนบททั่วประเทศ โจมตีการปกครองของจักรพรรดินิยม ศักดินาและทุนนิยมขุนนางอย่างหนัก สร้างความปั่นป่วนให้แก่ชนชั้นปกครองมากยิ่งขึ้นทุกที ชนชั้นปกครองปฏิกิริยากำลังเผชิญกับความยากลำบากมากมาย ... การปฏิวัติประเทศเราบอกเราว่า มีแต่หนทางยึดอำนาจรัฐด้วยกำลังอาวุธโดยใช้ชนบทล้อมเมือง คือการต่อสู้ด้วยอาวุธ ในชนบทเป็นรูปการต่อสู้เอก ประสานด้วยรูปการต่อสู้อื่น ๆ เท่านั้น จึงจะสามารถขับไล่จักรพรรดินิยมอเมริกาโค่นรัฐบาลปฏิกิริยาออกไป จัดตั้งรัฐบาลของประชาชนขึ้น¹

ส่วนเหตุร้ายต่าง ๆ ที่เกิดจากขบวนการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในภาคใต้นั้น มีขึ้นในหลายจังหวัด เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังที่ "ไทยน้อย" ได้เขียนไว้ใน "ฝันร้ายของประชาธิปไตย 42 ปี" ว่า

เหตุการณ์ร้ายที่อุบัติขึ้นที่นครศรีธรรมราช เมื่อเวลา 1 น. เศษ ของวันที่ 12 มิถุนายน 2517 ได้ถูกรายงานด่วนเข้าทำเนียบของ ฯพณฯ เมื่อปรากฏว่าคณะผู้ก่อการร้ายได้ส่งกำลังกว่า 100 คน บุกรุกเข้าโจมตีสถานีตำรวจตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง และได้เกิดการต่อสู้กันขึ้น แต่กำลังตำรวจมีอยู่จำนวนน้อยเพียง 20 คน ที่รักษาสถานการณ์สถานีตำรวจไม้เรียงอยู่นั้นสู้ไม่ไหวต่อกำลังอันมากมายของพวกผู้ก่อการร้าย จึงต้องยอมจำนน พาลูกเมียหนีเข้าป่าไป จากนั้นพวกผู้ก่อการร้ายได้เผาสถานีตำรวจและบ้านพักของตำรวจกว่า 20 หลัง พินาศอวตวาย ... ปัญหาเรื่องผู้ก่อการร้ายนี้ เป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ตกมาช้านานหนักหนาแล้ว และทำให้ประชาชนที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่อะไรด้วย ต้องพากันบอบช้ำและเสียชีวิตจากการนี้ไปด้วยเป็นจำนวนมาก²

¹สภาพความมั่นคงแห่งชาติ. สมุดปกขาวประชาชนควรรู้. 2519. หน้า 7.

²เสลา เระะรุจิ. "เหตุร้ายภาคใต้," ใน ฝันร้ายของประชาธิปไตย 42 ปี. โดย "ไทยน้อย" (นามแฝง). 2518. หน้า 219.

ผู้เขียนได้นำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในภาคใต้ มาสะท้อนสังคมยุคนั้นไว้ในงานเขียนของเขา เพื่อตีแผ่ให้เห็นความจริงของปัญหา ความซับซ้อนของปัญหาที่โยงใยไปยังปัญหาอื่นอีกหลาย ๆ ปัญหา ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดและผลกระทบของปัญหาที่มีต่อผู้คนในช่วงเวลานั้น และแม้เหตุการณ์จะจบสิ้นลงไปแล้ว แต่ได้ทิ้งความทรงจำที่เป็นเสมือนบาดแผลฝังลึกอยู่ในจิตใจของสังคมท้องถิ่นนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นประชาชนเอง หรือรัฐบาลจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้นอีก

เหตุการณ์จริงที่ผู้เขียนนำมาเสนอในงานเขียนของเขาทั้งสามเรื่อง คือ การแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งใช้กลยุทธ์ "ชนบทล้อมเมือง" ดังที่ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กล่าวถึงการดึงประชาชนให้เข้ามาเป็นเครื่องมือว่า

แนวทางของพรรค มุ่งใช้วิธีการ "ชนบทล้อมเมือง" หมายถึง สร้างฐานที่มั่นขึ้นในชนบท ยึดชนบทก่อน แล้วจึงเข้ายึดเมืองภายหลัง ผู้ปฏิบัติงานที่คัดเลือกส่งไปในชนบท จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ถูกเจ้าหน้าที่เฟื่องเลี้ยง และชาวบ้านไม่ระแวงสงสัย ในระยะเริ่มแรกจะเข้าไปฝังตัวอยู่อย่างเงียบ ๆ ยังไม่มีการเคลื่อนไหวใด ๆ โดยยึดหลักของการอยู่รอดเป็นสำคัญ เพื่อสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดและศึกษามวลชน แล้วนำเอาความคิดเห็นและความต้องการของมวลชนกลับมาชี้นำมวลชนต่อไป¹

เหตุการณ์การปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างทารุณโหดร้าย ตลอดจนการใช้ยุทธวิธีการโฆษณาชวนเชื่อให้คนเกลียดกลัวคอมมิวนิสต์ และการแอบอ้างการปราบปรามคอมมิวนิสต์เพื่อหวังเงินงบประมาณ เป็นความจริงที่ไม่มีใครในยุคนั้นกล้าพูด เป็นความจริงที่ถูกปิดบังและบิดเบือนมาเป็นเวลานาน

1.2 ปัญหาชนกลุ่มน้อย ผู้เขียนได้เสนอปัญหานี้ไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" การศึกษาปัญหาชนกลุ่มน้อย พิจารณาได้ดังนี้

1.2.1 สาเหตุของปัญหา ปัญหาชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย คือ ปัญหาชาวไทยมุสลิมบางกลุ่ม ซึ่งได้ก่อตั้งขบวนการแบ่งแยกดินแดนทางภาคใต้ โดยใช้ชื่อว่า "ขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน" (ขจก.) นั้น ก่อความไม่สงบขึ้นในสามจังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ด้วยการจับครุเรียกค่าไถ่ ปิดสวนยางเรียกค่าคุ้มครอง

¹สภาความมั่นคงแห่งชาติ. สมุดปกขาวประชาชนควรรู้. 2519. หน้า 51.

ลอบโจมตีหน่วยราชการต่าง ๆ วางระเบิดรถไฟ และเผาโรงเรียน เป็นต้น ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวไว้

การต่อสู้ของขบวนการต่าง ๆ เพื่อปลดปล่อยอาณาบริเวณปัตตานีให้พ้นจากมือของประเทศไทยนั้นมีมานานแล้ว นับตั้งแต่ พ.ศ. 2442 เป็นต้นไป แต่การต่อสู้เหล่านั้นเป็นไปแบบการต่อต้านอย่างเงียบ ๆ หรือจะปะทุออกมาเป็นเรื่องราวรุนแรงก็ต่อเมื่อพวกเขาเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ ผู้นำในการแข็งข้อและการลุกฮือเป็นพัก ๆ นั้น ตามปกติจะเป็นพวกผู้นำศาสนาหรือเชื้อสายของตระกูลที่เคยเป็นผู้ปกครองมาแต่ก่อน แล้วได้สูญเสียอำนาจไป เมื่อยึดปีทีแล้ว คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ลักษณะของการต่อต้านจะเป็นไปในทางมุ่งไปสู่อุดมการณ์มากขึ้น และกลวิธีของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนก็มีลักษณะรุนแรงมากขึ้น¹

ชาญชัย อินทรประวัตติ ได้กล่าวถึงขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) ว่า

ขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) กลุ่มโจรนี้พยายามทุกวิถีทางที่จะแบ่งแยกดินแดนบางส่วนของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ออกไปตั้งเป็นรัฐเอกราช เรียกว่า สาธารณรัฐ "ปัตตานี" ยุทธศาสตร์สำคัญที่กลุ่มโจร ขจก. นำมาใช้ คือ อาศัยความแตกต่างด้านการนับถือศาสนา ภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขและข้ออ้างในการปลุกระดมให้เยาวชนไทยมุสลิมเกิดความเกลียดชังเจ้าหน้าที่รัฐบาล และหันไปให้ความร่วมมือกับขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน²

¹อิมรอน มะลูลีม. "ขบวนการแบ่งแยกดินแดนและกลุ่มก่อการร้าย," ใน วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย : กรณีศึกษากลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2538. หน้า 177.

²ชาญชัย อินทรประวัตติ. การใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2528. หน้า 2.

ปัญหาที่เกิดจากชนกลุ่มน้อยในเรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" ผู้เขียนได้นำปัญหาการจับครุไปเรียกค่าไถ่ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ทางรัฐบาลต้องส่งกำลังเข้าไปคุ้มครองครุ มาเสนอให้เห็นถึงความจริงของปัญหาและสาเหตุของปัญหาว่า ความขัดแย้งระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมเกิดจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่

1. สาเหตุจากการที่ชาวไทยพุทธมักจะแสดงความรู้สึกดูถูกเหยียดหยามชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะคำที่ใช้เรียกพวกเขาว่า "แขก" ซึ่งหมายถึง ผู้มาเยือน มิใช่ผู้ที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้แต่ดั้งเดิม และถือว่าเป็นชนส่วนน้อย แม้ว่าทางการจะใช้คำว่า ชาวไทยมุสลิม กับพวกเขาแล้วก็ตาม ทำให้ชาวไทยมุสลิมไม่พอใจอย่างยิ่ง ดังที่ อิมรอน มะลูลีม กล่าวไว้ว่า

รัฐบาลไทยได้แสดงมาชัดเจนตั้งนานแล้วว่า มุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้ นั้นไม่ได้เป็นชาวไทย ในพงศาวดารไทยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 นั้น เต็มไปด้วยคำว่า "แขก" (แขกมลายู แขกภาคใต้) คำว่า แขก นั้น ที่แท้จริงหมายถึง "ผู้มาเยือน" หรือ "คนแปลกหน้า" ตลอดประวัติศาสตร์รัฐบาลไทยไม่เคยใช้คำว่า "ไทย" กับผู้คนที่ทางใต้เลย นอกจากคนที่นับถือพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เริ่มปี พ.ศ. 2485) เท่านั้น จึงเริ่มใช้คำว่า "ไทย" กับพวกเขา¹

ในความเป็นจริง ชาวไทยมุสลิมในภาคใต้เป็นชนกลุ่มน้อยที่ต่างจากชนกลุ่มน้อยอย่างชาวจีน หรือชาวเขา หรือชาวญวนอพยพ ตรงที่ ชาวไทยมุสลิมกลุ่มนี้มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณนี้มาก่อน ไม่ได้อพยพเข้ามาเหมือนชนชาติอื่น ๆ ความรู้สึกแบ่งแยกว่าเป็นคนละพวกจึงมีมาจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏข้อความว่า

เขาจะจัด ขนาดคว่ำแมวมายะโยนลงข้างทาง แต่เวงกลับจกไปเสียก่อน พร้อมทำที่เป็นคูฮารานที่ไม่เคารพนับถือเมีย เขาใช้คำว่า "พวกแขกก็เป็นแบบนี้ ..." แน่ละเวงเป็นคนห้ามโดยสันดาน ... เขาเพิ่งเข้าร่วมชุดปฏิบัติกรกับเราครั้งนี้เป็นครั้งแรก จุคน่ากลัวอยู่

---

¹อิมรอน มะลูลีม. "ขบวนการแบ่งแยกดินแดนและกลุ่มก่อการร้าย," ใน วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย : กรณีศึกษากลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2538. หน้า 88.

ตรงนิตยชอบชมคนอื่นของเขา ทำให้มีทัศนคติเหยียดหยามมุสลิม ถือว่าเป็นชนส่วนน้อย บางครั้งเขาถึงขนาดจับจ้วงกฏบางข้อของศาสนา

แนวแห่งบุญเต๊ะกรือซอ : 114

2. สาเหตุจากความแตกต่างในทางศาสนา การปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา เช่น ชาวมุสลิมพิธีพิถันเรื่องความสะอาดมาก ถึงกับมีข้อห้ามหลายอย่างอยู่ในกฏปฏิบัติทางศาสนา แต่ชุดปฏิบัติการที่ทางรัฐบาลส่งเข้าไปชุดก่อนกลับไปชุดสวมหลุมอยู่ในดงไฟริมคลอง จึงไม่มีใครกล้าใช้น้ำในคลอง แต่ไม่มีชาวบุญเต๊ะกรือซอกล้าปริปากพูดเรื่องนี้ เป็นความกดดันอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความคับแค้นใจ ดังปรากฏข้อความว่า

ชุดปฏิบัติการชุดก่อนมีสวมหลุมอยู่ในดงไฟ นั่นเป็นทำเลที่ดีมาก ทั้งอยู่ใกล้น้ำและมิดชิด แต่มีปัญหาหนึ่งซึ่งไม่มีชาวบุญเต๊ะกรือซอคนใดกล้าปริปากตลอดสองเดือนที่ผ่านมา คือไม่มีใครกล้าใช้น้ำในลำคลองอีก ... น้ำจากสวมหลุมอาจไม่มีโอกาสซึมลงไปถึงลำคลองได้ แต่ชาวมุสลิมพิธีพิถันกับเรื่องความสะอาดมาก ถึงขนาดมีข้อห้ามหลายอย่างอยู่ในกฏปฏิบัติทางศาสนา ไม่มีใครไว้ใจในเรื่องนี้อีก

แนวแห่งบุญเต๊ะกรือซอ : 117

3. สาเหตุจากความศรัทธาความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ ชาวไทยมุสลิมเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น การ "ละหมาด" ซึ่งยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พวกเขาปฏิบัติศาสนกิจทุกวัน ในขณะที่ชาวไทยพุทธไม่ได้สนใจจะปฏิบัติ หรือแม้แต่จะจำได้ว่า สัปดาห์ 5 มีอะไรบ้าง ดูเหมือนเป็นคนไม่มีศาสนา ดังปรากฏข้อความว่า

ฮารานกับเด็กหนุ่มมุสลิมอีกสองคนยังยึดละหมาดเป็นดาวเหนือแห่งชีวิต ทั้งสามไม่ได้ไปที่มัสยิด แต่เลือกประกอบศาสนกิจในดินที่ ... บางทีอาจถูกที่ชาวมุสลิมเรียกเราว่า "คนนอกศาสนา" ความหมายของมันฟังดูคล้ายเราเป็นพวกนอกกรีต เลวทรามต่ำช้า ไม่แน่หรือ บางทีในหมู่พวกเรา อาจมีเพียงฮารานและเด็กหนุ่มสองคนนั้นเท่านั้นที่เป็นคนมีศาสนา ในเมื่อพวกเขายังประกอบศาสนกิจอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ขณะผมเองรู้เพียงว่า สัปดาห์แรกคือ ปาณาฯ และข้อสุดท้ายคือ สุราเมฯฯ ส่วนข้อกลาง ๆ นั้นไม่รู้ว่าจะไหนอยู่ก่อนอยู่หลัง หรือทั้งหมดในพวกเราที่เป็นไทยพุทธอาจไม่มีใครเรียงลำดับสัปดาห์ได้ถูกสักคน แต่

ช่างเถอะ แม้จะเรียงอยู่อย่างไรก็ช่าง ในเมื่อพวกเราไม่อาจรักขามันไว้ได้แม่เพียงสักข้อเดียวอยู่แล้ว

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 122

4. เหตุจากการปลูกฝังให้เกลียดกลัวมุสลิมตั้งแต่เด็ก ๆ ซึ่งผู้ใหญ่จะเจตนาหรือไม่ก็ตาม แต่การขู่ให้เด็ก ๆ กลัว ส่งผลให้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ความรู้สึกนั้นก็ยังคงอยู่ ดังปรากฏข้อความว่า

วัยเด็กผมถูกสอนให้เกลียดกลัวมุสลิม ตอนเป็นเด็กขามร้องไห้ร้อแง ผู้ใหญ่จะขู่เราว่า ระวังให้ดีเดี๋ยวพวกแขกจะมาผ่าฟุงควักตับไตไปกิน ทำให้เรากลัวจับจิต มีความเชื่อข้อหนึ่งซึ่งผมจำฝังใจมากระทั่งโตใหญ่ว่า ศาสนาอิสลามสอนให้คนฆ่าสัตว์ เพราะเชื่อว่าช่วยให้สัตว์เหล่านั้นพ้นจากห้วงทุกข์ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ผมไม่แน่ใจว่าเป็นผู้ใหญ่คนใดที่สอดใส่ทัศนคติ ๆ ให้เช่นนั้น นั่นทำให้ผมวาดภาพมุสลิมเป็นพวกทมิฬพินชาติ กระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ถึงได้มองเห็นว่า เพราะผมเกิดในช่วงกระแสโจรแบ่งแยกดินแดนเริ่มรุนแรง ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ผู้ซึ่งรับผลจากการโหมโฆษณาทางการเมืองมากที่สุดคือเด็ก ๆ ผมใช้เวลาหลายปีกว่าจะขจัดความคิดอยากกวาดล้างมุสลิมให้หมดสิ้นจากโลกออกไปได้

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 123

5. สาเหตุจากภาษาที่ต่างกัน ชาวไทยพุทธใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร แต่ชาวไทยมุสลิมใช้ภาษามลายูท้องถิ่น แม้แต่เด็กนักเรียนที่เรียนภาษาไทยก็ยังไม่สามารถพูดภาษาไทยได้คล่อง การสื่อสารจึงเป็นไปได้ยาก และทำให้เกิดความเบื่อหน่ายที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ดังปรากฏข้อความว่า

ภารกิจของเรา คือคุ้มครองครุให้ปลอดภัยจากขบวนการโจรก่อการร้าย พวกเราไม่ใช่เจ้าหน้าที่โดยตรงของโครงการฮารับปีนบารู จึงลงไปสัมพันธ์กับชาวบ้านน้อยมาก แม้ว่ายโคชนโยบายจะบอกให้เราช่วยเสริมฝ่ายทหารในส่วนนี้ด้วยก็ตาม แต่เมื่อไม่ใช่หน้าที่โดยตรง จึงไม่มีใครชวนขวยกระทำ เราเคยลงไปเยี่ยมชาวบ้านครั้งหรือสองครั้ง แล้วหลังจากนั้นก็ปล่อยให้เป็นที่ของฮารานกับเด็กหนุ่มมุสลิมอีกสองคน เขาสื่อสารกันได้ดีกว่าเรา การสนทนาด้วยภาษามลายูท้องถิ่นในห้วงเวลานาน ๆ ไม่ใช่เรื่องสนุกนัก

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 121

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

เราคุยกับเด็ก ๆ ด้วยภาษามลายูท้องถิ่น ไม่มีพวกเขาคนไหนพูดภาษาไทยได้คล่อง
สักคน แม้ในชั้นเรียนพวกเขาจะถูกบังคับให้พูดก็ตาม

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 125

6. สาเหตุจากความขัดแย้งทางด้านความคิด ในขณะที่รัฐบาลไทยเป็นว่า "อับดุลกาเดร์"
คือศัตรูของบ้านเมือง ก่อให้เกิดความวุ่นวายและจับครูไปเรียกค่าไถ่ แต่ชาวไทยมุสลิมกลับเห็นว่า
"อับดุลกาเดร์" คือญาติพี่น้องของพวกเขา เป็นวีรบุรุษที่พวกเขายอมสละแม้ชีวิตเพื่อบุคคลคนนี้ได้
พวกเขาจึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดทหารไทยจึงต้องการฆ่าอับดุลกาเดร์ ดังปรากฏข้อความว่า

ถึงกระนั้น ผมก็ยังจับได้ว่าน้ำเสียงของเธอแฝงไว้ด้วยแววชื่นชมอับดุลกาเดร์ ครั้ง
หนึ่งผมเคยเข้าขึ้นว่า ไม่กลัวอับดุลกาเดร์จะจับตัวไปหรือ เธอไม่เชื่อว่าเขาจะทำเช่นนั้น
เธอกล่าวว่า เขาอาจจะศัตรูกับบ้านเมือง แต่เธอไม่เชื่อว่าเขาจะเป็นศัตรูกับพวกเธอด้วย
... เป็นความจริงที่เธอกล่าวว่า ครูทุกคนแห่งบูเต๊ะกรือซอไม่มีใครเรียกร้องให้พวกเรา
ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องของสมานันท์ครู เธอบอกว่าไม่มีใครกลัวอับดุลกาเดร์ถึงขนาดต้อง
เรียกร้องอำนาจรัฐเข้ามาช่วย นั่นไม่ได้หมายถึงว่าอับดุลกาเดร์อ่อนแอถึงขั้นทำอะไรพวก
เธอไม่ได้ เพียงแต่เขาไม่มีวันทำอะไรเช่นนั้น แน่ละ เธอรู้ดีเกินไปว่าข่าวใหญ่เกี่ยวกับการ
จับครูเรียกค่าไถ่เป็นฝีมือกลุ่มโจรธรรมดา ผมเลยจนกับคำถามของเธอที่ว่า หากเราคิดจะ
คุ้มครองครูกันจริง ๆ แล้ว ทำไมถึงไม่ปฏิบัติต่อครูทั่วประเทศ ในเมื่อโจรผู้ร้ายมิได้เลือกมี
เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 125 - 126

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

ขณะที่เด็ก ๆ ถามว่า ทหารไทยมาทำไม จะให้เธอตอบว่ามาเพื่อสู้กับอับดุลกาเดร์
กระนั้นหรือ นั่นเป็นป๊ะของเด็กบางคนที่นี่ เป็นสุเป็นหาวของเด็กแห่งบูเต๊ะกรือซอ จะให้

เธออธิบายให้พวกเขาเข้าใจและยอมรับได้อย่างไรว่า เป็นสิ่งถูกต้องแล้วที่ทหารไทยต้องฆ่าอับดุลกาเดร์

แนวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 126 - 127

เหตุการณ์อีกตอนหนึ่ง เด็กชายอายุเพียงย่างสิบสองขวบ ซึ่งอยู่ในกลุ่มขบวนการของอับดุลกาเดร์พลัดหลงเข้ามาในเขตที่ตำรวจตระเวนชายแดนหุบปฏิบัติภารกิจคุ้มครองอยู่ ถูกยิงอาการบาดเจ็บสาหัส เมื่อถามถึงสาเหตุว่าเขาทำเพื่ออะไร เขาตอบว่าเพื่ออับดุลกาเดร์ ดังปรากฏข้อความว่า

ผมเอ่ยนามอัลลอฮ์อีกครั้ง และถามเขาด้วยภาษามลายูท้องถิ่นว่าเพราะอะไร "เพื่ออัลลอฮ์และอับดุลกาเดร์" เลือดซึ่งอาบชุ่มซูดเจียวมีมาของเขายังอบอุ่นแนบแน่นอยู่กับแก้มอกผมจนทุกวันนี้ เขาบอกว่าพลัดจากกลุ่มกลางป่าลึกแล้วเดินหลงมาถึงบูเต๊ะกรือซอ กำลังหาทางกลับยอดโต๊ะโมะ ผมถามว่าจะมอบตัวหรือไม่ เขาสั่นหัว ผมถามอีกว่าทำไม "เพื่ออัลลอฮ์และอับดุลกาเดร์"

แนวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 139 - 140

1.2.2 ผลกระทบของปัญหา

จากสาเหตุความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ คือทำให้ชาวไทยมุสลิมบางกลุ่มที่มีแนวความคิดในการแบ่งแยกดินแดน โดยอาศัยความขัดแย้งหรือความแตกต่างในเรื่องภาษาและศาสนา เป็นเครื่องมือในการปลุกระดมให้ชาวไทยมุสลิมต่อต้านรัฐบาลไทย ประกอบกับปัญหาเรื่องการปกครองดินแดนแถบนี้ซึ่งมีมานาน สมัยพระยาปัตตานี อับดุลกาเดร์ เจ้าเมืองปัตตานี ราชวงศ์กัลันตันคนสุดท้ายที่ปกครองเมืองปัตตานี ในปี พ.ศ. 2443 - 2445 ซึ่งไม่พอใจรัฐบาลไทยที่ลดทอนอำนาจของตน และปลดออกจากตำแหน่ง จึงก่อความวุ่นวายขึ้นในเมืองปัตตานีและหัวเมืองใกล้เคียง ทั้งก่อให้เกิดขบวนการต่อต้านการรวมเมืองปัตตานีในครั้งนั้นขึ้น และมีการสืบต่อเจตนารมณ์ของขบวนการมาจนกระทั่งปัจจุบัน และยังก่อให้เกิดขบวนการก่อการร้ายต่าง ๆ ที่อาศัยความขัดแย้งนี้มาเป็นข้ออ้าง เช่น ขบวนการโจรก่อการร้ายแบ่งแยกดินแดน (ขจก.), ขบวนการโจรก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มาลายา (จคม.) และกลุ่มโจรธรรมดาทั่วไป เช่น กลุ่มโจรปิดสวนยางเรียกค่าคุ้มครอง และโจรเรียกค่าไถ่ เป็นต้น ดังที่กล่าวไว้ในประวัติของพระยาปัตตานี อับดุลกาเดร์ โดยสรุปว่า

พระยาปัตตานีอับดุลกาเดร์ เป็นเจ้าเมืองปัตตานีราชวงศ์กลันตันคนสุดท้ายที่ปกครองเมืองปัตตานีในระยะเพียงสั้น ๆ คือระหว่างปี พ.ศ. 2443 - 2445 เป็นเวลาไม่ถึง 2 ปี ด้วยซ้ำไป อับดุลกาเดร์ได้ดำรงตำแหน่งรายามูดา หรือรัชทายาทของเมืองปัตตานี ก่อนเป็นเจ้าเมือง ครั้นบิดาถึงแก่อสัญกรรม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระพิพิธภักดี (อับดุลกาเดร์) เป็นเพียงผู้รักษาราชการเมืองปัตตานี จึงไม่พอใจและไปร้องทุกข์ต่อกงสุลไทยประจำสิงคโปร์ และข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษที่สิงคโปร์ โดยกล่าวหาว่ารัฐบาลไทยส่งข้าหลวงไปกุมอำนาจการบริหารในบริเวณ 7 หัวเมือง เพื่อลดอำนาจเจ้าเมืองที่เป็นชาวมลายู เข้าควบคุมการเก็บผลประโยชน์ รายได้ต่าง ๆ ของเจ้าเมือง เมื่อทางรัฐบาลไทยทราบ จึงมอบให้พระยาสุขุมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช และผู้บังคับบัญชาบริเวณ 7 หัวเมือง จี้แจ้งข้อเท็จจริงต่อกงสุลไทยประจำสิงคโปร์ และถือโอกาสที่เจ้าเมืองปัตตานีไม่อยู่ เข้าจัดการสร้างที่ว่าการเมืองขึ้น และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำรองจากเจ้าเมืองคือ ปลัดและตั้งเจ้าหน้าที่อื่น ๆ พระยาปัตตานีต้องยอมจำใจปฏิบัติตาม แต่เมื่อรัฐบาลได้ส่งข้าหลวงใหญ่ลงไปปฏิรูปการปกครองภายในแต่ละหัวเมือง ก็ได้รับการคัดค้านจากเจ้าเมืองปัตตานีและเจ้าเมืองอื่น ๆ ทางรัฐบาลจึงปลดพระยาปัตตานีอับดุลกาเดร์ออกจากตำแหน่ง จึงกลายเป็นต้นเหตุของความไม่พอใจและการก่อความวุ่นวายขึ้นในเมืองปัตตานีและหัวเมืองใกล้เคียงต่อมาอีกเป็นเวลานาน พระยาปัตตานีจึงกลายเป็นวีรบุรุษของชาวปัตตานีโดยอัตโนมัติ จึงเริ่มมีการหาสมัครพรรคพวก ชองสูมผู้คนไว้จำนวนมาก และก่อการกบฏขึ้นหลายครั้ง มีการต่อสู้ถึงกับล้มตายลง ในที่สุดอับดุลกาเดร์และพรรคพวกได้หลบหนีออกนอกประเทศ พักอยู่ที่โกตาบารู รัฐกลันตัน เมืองกลันตันกลายเป็นศูนย์บัญชาการก่อการร้ายของอับดุลกาเดร์ จนกระทั่งอับดุลกาเดร์ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรครุชรา ในปี พ.ศ. 2476 การก่อการร้ายยุติลงชั่วคราว แต่ขบวนการต่อต้านการรวมปัตตานียังมีทายาทสืบติดต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย¹

ผู้เขียนได้นำปัญหาการจับครุเรียกค่าไถ่มาเขียนไว้ในเรื่อง แมวแห่งบูเตะกรือซอ ว่า การจับครุเรียกค่าไถ่ในหมู่บ้านบูเตะกรือซอ เป็นฝีมือของ อับดุลกาเดร์ และได้ส่งหน่วยปฏิบัติการ

¹สงบ ส่งเมือง. "ปัตตานี (อับดุลกาเดร์ บินลาลิบัน), พระยา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. 2529. หน้า 2079 - 2081.

ตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปคุ้มครองครูในหมู่บ้าน และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของโครงการ
ฮารับปีนบารู ดังปรากฏข้อความว่า

เราเดินทางเข้าบูเต๊ะกรือซอ ช่วงเริ่มต้นฤดูร้อนปี 2534 สองเดือนหลังครูคนหนึ่งใน
เขตจังหวัดยะลาโดนจับตัวไปเรียกค่าไถ่

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 112

บูเต๊ะกรือซอต่างจากบ้านผมตรงที่อยู่นอกเขตอำนาจรัฐมานานปีติดๆ รัฐเพิ่งเอื้อม
มือลงมาถึงหลังนโยบาย 66/2523 ใช้ได้ผล แม่ละ เด็ก ๆ ที่นี้อยู่ใกล้ชิดกับยอดโต๊ะโมะ
แห่งสันกาลาศิริมากกว่าความใกล้ชิดซึ่งผมเคยมีต่อเทือกเขาบรรทัด พวกเขาเรียกเราว่า
"ทหารไทย" นั่นทำให้ผมสงสัยว่า พวกเขาจะเรียกพวกที่อยู่บนยอดโต๊ะโมะว่าอย่างไร
"อับดุลกาเดร์" "อะไรนะ" อับดุลกาเดร์ เราเรียกพวกที่อยู่บนนั้นว่า โจรแขก ในรายงาน
เราใช้ชื่อ ขบวนการโจรก่อการร้าย ขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน ทว่า เด็ก ๆ เรียกพวก
เขาว่า อับดุลกาเดร์

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 124 - 125

ผลจากความขัดแย้งและทำให้เกิดปัญหาขึ้นเอง ทำให้ทุกฝ่ายต้องสูญเสียชีวิตของคนใน
กลุ่มไป ชุดปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนต้องสูญเสียฮารานเด็กหนุ่มผู้ยึดมั่นในศาสนาและ
เคร่งครัดต่อหน้าที่ โรงเรียนแห่งหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ ต้องสูญเสียครูฟาริดา ครูสาวผมหยักศกยาว
สลวย ตาคม หน้าเข้ม วยี่สิบหกปี ผู้ศรัทธาในอาชีพของตน และขบวนการแบ่งแยกดินแดนของ
อับดุลกาเดร์ต้องสูญเสียเด็กหนุ่มอายุสิบสองปี ผู้ศรัทธาในองค์อัลลอฮ์และอับดุลกาเดร์

1.2.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดที่แสดงถึงสาเหตุของปัญหา โดยให้ตัวละคร "ผม" หนึ่งในชุด
ปฏิบัติการที่ร่วมเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ แสดงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึกไม่สนิทสนมคุ้นเคยระหว่างชุดตำรวจตระเวนชายแดนกับชาวบ้าน
ในหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ สาเหตุที่ตำรวจไม่ได้ใกล้ชิดหรือให้ความสนิทสนมกับชาวบ้าน เนื่องจาก
อุปสรรคสำคัญคือภาษา ซึ่งต้องใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสาร และความแตกต่างในการ
ปฏิบัติตามข้อห้ามทางศาสนา ทั้งศาสนาพุทธและอิสลามต่างก็ห้ามดื่มสุรา ชาวมุสลิมปฏิบัติตาม

ข้อห้ามอย่างเคร่งครัด แต่ชาวไทยพุทธกลับดื่มสุราในทุกที่ทุกโอกาส จึงมีความรู้สึกว่ามีบ้านมุสลิมไม่สนุก โอกาสที่ทั้งสองฝ่ายจะประสานความเข้าใจกันจึงไม่มี ดังปรากฏข้อความว่า

เราเคยลงไปเยี่ยมชาวบ้านครั้งหรือสองครั้ง แล้วหลังจากนั้นก็ปล่อยให้หน้าทีของฮารานกับเด็กหนุ่มมุสลิมอีกสองคน เขาสื่อสารกันได้ดีกว่าเรา การสนทนาด้วยภาษามลายูท้องถิ่นในห้วงเวลานาน ๆ ไม่ใช่เรื่องสนุกนัก แต่นั่นอาจไม่ใช่ประเด็นใหญ่ จริง ๆ แล้วเราต่างอาจรู้สึกพ้องกันเองที่ว่าหมู่บ้านมุสลิมไม่สนุก แน่ละ เพราะเราצהาเหล่าจากที่นี่ไม่ได้แม้เพียงหยด บูเต๊ะกรือซอในยามค่ำคืนจึงเต็มด้วยความว่าเหวและหดหู่

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 121

ดังนั้น วิธีที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างทั้งสองกลุ่ม คือการติดต่อสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะของผู้เขียนในการแก้ปัญหา คือ การพยายามศึกษา ทำความเข้าใจกันถึงความแตกต่างทางด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม และอย่าใช้ยุทธวิธีทางการเมือง เช่น การปลุกฝั่งหรือการโฆษณาชวนเชื่อให้เห็นว่าอีกฝ่ายไม่ดี ซึ่งจะเป็ผลให้เกิดความแตกแยกมากขึ้น ดังที่ผู้เขียนกล่าวว่า "ผม" ได้รับอิทธิพลจากคำสอนของผู้ใหญ่ให้มีทัศนคติ ๆ เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม เนื่องจากเป็นช่วงที่มีปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนของสามจังหวัดภาคใต้ ดังปรากฏข้อความว่า

ผมไม่แน่ใจว่าเป็นผู้ใหญ่คนใดที่สอดใส่ทัศนคติ ๆ ให้เช่นนั้น นั่นทำให้ผมวาดภาพมุสลิมเป็นพวกทมิฬหินชาติ กระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ถึงได้มองเห็นว่า เพราะผมเกิดในช่วงกระแสโจรแบ่งแยกดินแดนเริ่มรุนแรง ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ผู้ซึ่งรับผลจากการโฆษณาทางการเมืองมากที่สุดคือเด็ก ๆ ผมใช้เวลาหลายปีกว่าจะจัดความคิดอยากกวาดล้างมุสลิมให้หมดสิ้นจากโลกออกไปได้

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 123

แนวคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การสร้างสถานการณ์ ผู้เขียนคิดว่าข่าวที่ออกมาว่าเป็นการกระทำของขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน (ขจก.) นั้น ในบางครั้งเป็นการสร้างสถานการณ์ขึ้นมา เพื่อหวังผลประโยชน์ในทางการเมือง อย่างเช่น ในกรณีการ

เสียชีวิตของครูฟาริดา ยังไม่ทราบว่าเป็นฝีมือของใคร แต่ข่าวที่ออกมาว่าเป็นฝีมือของ ขจก. ดังปรากฏข้อความว่า

การค้นหาฟาริดาคำเนินไปในวันรุ่งขึ้นตลอดวัน ทหารจากฐานโตะโมะเข้ามาเสริมกำลัง โรงเรียนปิดโดยปริยาย ข่าวที่มีไปถึงสื่อมวลชนระบุชัดเจนว่าเป็นการกระทำของ ขจก.

แนวแห่งบูเตะกรือซอ : 142

และผลประโยชน์ที่ทางทหารได้รับจากการสร้างสถานการณ์ก็คือ งบประมาณในการตัดถนนผ่านอุทยานแห่งชาติ เพื่อสะดวกในการส่งกำลังเข้าไปปราบปรามพวก ขจก. ดังปรากฏข้อความว่า

บางขณะผมไม่มั่นใจในข่าวที่ทางการระบุแจ่มชัดว่า นี่เป็นฝีมือของอับดุลกาเดร์ บางทีอาจเป็นดั่งหะซอและหุกถ่าว เรากำลังพยายามสร้างสถานการณ์เพื่อให้เห็นว่าชายแดนด้านนี้มีได้สงบ นั่นจะเป็นการผลักดันให้เส้นทางเพื่อความมั่นคงสาย สุคิริน - เบตง เกิดขึ้นอย่างจริงจัง นี่คือนี่หนึ่งในเส้นทางสี่สิบแปดสายซึ่งทหารพยายามตัดผ่านเขตอุทยานแห่งชาติ

แนวแห่งบูเตะกรือซอ : 143

1.2.4 ความจริงของปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เกิดขึ้นในภาคใต้

ปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย คือชาวไทยมุสลิม เป็นปัญหาที่เกิดจากชาวไทยมุสลิมบางกลุ่มต้องการจะแบ่งแยกดินแดน เนื่องจากมีความรู้สึกว่าตนมีศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาวไทยพุทธ และมีชาติกำเนิดเป็นชาวมลายู อาศัยอยู่ในแถบสี่จังหวัดทางภาคใต้ มาแต่ดั้งเดิม มิได้อพยพมาจากที่อื่น และมีสาเหตุอื่นๆ อีกหลายประการ ดังที่ อิมรอน มะลูลิม ได้อ้างข้อความจากคำกล่าวของ อารง สุทธาศาสน์ ว่า

ดร.อารง สุทธาศาสน์ ซึ่งเป็นมุสลิมที่เกิดในจังหวัดปัตตานี และมีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตและกิจการของผู้คนในปัตตานีและจังหวัดอื่น ๆ กล่าวว่า "ความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้นั้นเป็นเรื่องที่ยืดเยื้อซึ่งเริ่มต้นกันมานานแล้ว และซับซ้อนยุ่งยากขึ้นเรื่อย ๆ

และยิ่งนับวันก็ยิ่งจะรุนแรงขึ้น เพราะฉะนั้นจึงเป็นการยากมากที่จะบอกให้ชัดเจนได้ว่า สาเหตุคืออะไร และผลของมันจะเป็นอย่างไร ทุกสิ่งขุ่น ๆ มารวมเข้าด้วยกัน มีปัญหาเรื่องการปกครอง ปัญหาเศรษฐกิจและการศึกษา ปัญหาเรื่องความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ปัญหาเรื่องขโมยและโจรผู้ร้าย ฯลฯ ทุกปัญหามาเกี่ยวพันกันจนถึงขั้นที่เราอาจกล่าวได้ว่า ทุกเรื่องเป็นเหตุและผลของกันและกัน ถ้าเราจะถามว่าสาเหตุอันแท้จริงของปัญหาที่มีอยู่คืออะไร และเราจะทำอย่างไรจึงจะให้ทุกอย่างเรียบร้อยได้ คำตอบก็จะขึ้นอยู่กับว่า ใครคือผู้ตอบ รัฐบาลหรือประชาชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปราม ข้าราชการฝ่ายวิชาการหรือข้าราชการทั่วไป ไทยพุทธหรือไทยมุสลิม¹

อิมรอน มะลูลีม² ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่นภาคใต้ว่ามีสาเหตุ 7 ประการ โดยสรุปว่า ผู้เขียนจะรวมสาเหตุ 7 ประการไว้ ณ ที่นี้ คือปัญหาเรื่องเอกลักษณ์ สภาพทางจิตวิทยา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาเรื่องการศึกษา และปัญหาเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ปัญหาทางการเมือง และปัญหาด้านการปกครอง 1. ปัญหาเรื่องเอกลักษณ์ ด้านศาสนา อุดมการณ์ ภาษา วัฒนธรรมไทยพุทธกับไทยมุสลิมมีความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรม ความศรัทธา ความเชื่อ ขนบประเพณี ภาษา และพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ทั้งชาวไทยมุสลิมได้พยายามรักษาเอกลักษณ์เหล่านี้ไว้อย่างเหนียวแน่น และกีดกันคนในศาสนาอื่นและวัฒนธรรมอื่นไม่ให้เข้าไปปะปน จึงทำให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกว่าได้เป็นพวกเดียวกัน 2. ปัญหาด้านจิตวิทยา ชาวไทยมุสลิมมีความไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลและคนไทย เนื่องจากในอดีตการที่ชาวไทยพุทธมักจะดูถูกเหยียดหยามและเรียกพวกเขาว่า "แขก" ทั้งนี้นโยบายบางอย่างของรัฐบาล ที่น่าระแวงสงสัยว่ามีเจตนาดีต่อชาวไทยมุสลิมหรือไม่ ทำให้พวกเขาไม่ไว้วางใจ และการกระทำของกลุ่มผู้ก่อการร้ายกลุ่มต่าง ๆ ยิ่งทำให้ความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชนเพิ่มมากขึ้น 3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ในสี่จังหวัดภาคใต้ประกอบอาชีพรับจ้างเป็นคนงานในสวนยาง เมื่อราคายางตกต่ำเนื่องจากการแข่งขันในตลาดโลก และการผลิตยางสังเคราะห์ออกมา ส่งผลให้ลูกจ้างในสวนยางต้องตกงาน เมื่อคนตกงานทำให้มีอาชญากรเพิ่มขึ้น

¹อิมรอน มะลูลีม. วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย : กรณีศึกษากลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2538. หน้า 85.

²แหล่งเดิม. หน้า 85 - 102.

เช่น การปิดสวนยางเรียกค่าคุ้มครอง ทางกรมมีการปราบปราม ทำให้เกิดความหวาดกลัว สวนยางจึงต้องปิดลง 4. ปัญหาด้านการศึกษา ชาวไทยมุสลิมมีความรู้ดีกว่า หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา และมีแนวโน้มที่จะลบล้างเอกลักษณ์ของพวกเขา จึงพยายามหลีกเลี่ยงหรือคัดค้าน 5. ปัญหาเรื่องเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ชาวไทยมุสลิมมีความสำนึกทางประวัติศาสตร์ว่า ดินแดนที่เขากำลังอยู่นี้เป็นดินแดนของเขามาแต่โบราณ ถึงแม้ว่าจะตกอยู่ใต้การปกครองของไทยมานานแล้วก็ตาม พวกเขาไม่ใช่คนที่ยอพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองไทย แผ่นดินของพวกเขาอยู่ที่นี้มาก่อนที่ไทยจะแผ่อิทธิพลเข้าไปในแหลมมาเลเซียเสียอีก พวกเขาจึงต้องการมีการปกครองตนเอง เพราะไม่ต้องการอยู่ใต้การปกครองของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม และรู้สึกว่าการปกครองและเอกลักษณ์ของพวกเขากำลังถูกทำลาย พวกเขากลายเป็นพลเมืองชั้นสองของประเทศ ในขณะที่ชาวมาเลเซียในแผ่นดินมาเลเซีย มีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะเป็นพลเมืองของรัฐบาลอิสลาม 6. ปัญหาด้านการเมือง ชาวมุสลิมมีความรู้สึกรุนแรงในการที่ถูกปกครองโดยรัฐบาลของผู้ที่เป็นคนนอกศาสนา (คือนอกศาสนาอิสลาม) เพราะมีหลักการไม่สอดคล้องกันในเรื่องความยุติธรรม และอื่น ๆ พวกเขาถือว่ากฎหมายที่กำหนดโดยพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งจะต้องวางใจได้ว่าเป็นกฎหมายที่ยุติธรรมที่สุด ในขณะที่กฎหมายของผู้ปกครองพวกเขานั้นเป็นกฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้นเอง ย่อมต้องมีข้อบกพร่อง ความไม่พอใจ และความขัดแย้ง สะสมกลายเป็นการก่อการร้ายขึ้นในที่สุด 7. ปัญหาด้านการปกครอง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม เช่น การรับสินบนจากกลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ การริบไถเงินจากคนมุสลิมด้วยการตั้งข้อหาผิด ๆ

1.3 ปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.3.1 สาเหตุของปัญหา ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ในเรื่อง ฆะตกรรม โลกใบเล็กของซัลมาน ยามเช้า และผีจากภูเขา สาเหตุของปัญหาในเรื่อง ฆะตกรรม มาจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยการจับกุมคนที่บริสุทธิ์โดยไม่มีหลักฐาน เพียงแต่สงสัยเท่านั้น ทำให้คน ๆ หนึ่งต้องหมดอิสรภาพและพลาดขบวนรถไฟเที่ยวสุดท้ายที่เขาซื้อตั๋วรถไฟด้วยเงินก้อนสุดท้ายด้วย เป็นความผิดพลาดที่ตำรวจเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ในความรู้สึกของผู้บริสุทธิ์คนหนึ่งนั้นเป็นความคับแค้นใจ ที่หาผู้รับผิดชอบไม่ได้ ได้แต่โทษโชคชะตาเท่านั้น ดังปรากฏข้อความว่า

บัดนี้เขากลับมาอยู่ในห้องข้างอีกครั้ง เสรีภาพของเขายังไม่ทันครบยี่สิบสี่ชั่วโมง
สิ่งนี้เกิดขึ้นได้เช่นไร คำกอบไม่อาจรู้ ไม่มีใครยอมปริปาก ทุกสิ่งจบสิ้นลงเมื่อเขาถูกผลัก
ผ่านประตูลูกกรงเหล็กเข้าไปในห้องว่างแคบ ๆ ห้องหนึ่ง ตามด้วยเสียงลั่นกุญแจ

ชะตากรรม : 87

ขณะที่เขาถูกขังอยู่ในคุก สิ่งที่เขาอยากรู้คือเขาถูกจับในข้อหาอะไร เขาพยายามถาม แต่
ไม่มีตำรวจคนใดสนใจหรือให้คำตอบแก่เขาได้ ดูเหมือนเจ้าหน้าที่ตำรวจมีงานมากมายจนไม่มี
เวลามาสนใจเขา การถูกจับกุมครั้งนี้กดดันความรู้สึกของเขารุนแรง ดังปรากฏข้อความว่า

เกือบสี่ปีที่เขาต้องทนรับแม่สิ่งซึ่งมากระทบเป็นเท้าของเด็กกรุ่นหลัง แต่เพราะนั่นมี
การกำหนดสถานภาพของแต่ละคนไว้อย่างชัดเจน แล้วสิ่งซึ่งมากระทบเขาอยู่บัดนี้แล้ว แน่
ละมันคือการถูกจำกัดเสรีภาพ อันนำมาซึ่งความสงสัยที่กำลังทบทวนเขาซ้ำแล้วซ้ำอีก
เอาหละ คนพวกนั้นมีสิทธิ์สงสัยเขา เท่า ๆ กับมีสิทธิ์ทำร้ายเขาโดยการจำกัดเสรีภาพ ทว่า
ไม่มีใครบังอาจมีสิทธิ์ที่จะสงวนเหตุผลในการทำร้าย

ชะตากรรม : 90

สุดท้ายเมื่อเวลาผ่านไปหนึ่งคืนกับอีกหนึ่งวัน เขาก็ถูกปล่อยให้ได้รับอิสรภาพ โดยเจ้า
หน้าที่ตำรวจบอกว่าเป็น โชคดีของเขาที่ไม่ต้องติดคุก เพราะเป็นการเข้าใจผิด มันเป็นอุบัติเหตุ ดัง
ปรากฏข้อความว่า

เขาหัวเราะ "หมายความว่าคือ โชคดีอย่างบรรลัษณะสิ ถ้าหากไม่ติดใจเรื่องที่เกิดขึ้น
วันนี้ ว่ามัย อุบัติเหตุมันเกิดขึ้นได้เสมอ ๆ นั่นแหละ ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอะไรใช่ไหม หาก
จะมีการเข้าใจผิดเกิดขึ้นบ้าง ลือคงให้อภัยกรมตำรวจได้อยู่หรอก"

ชะตากรรม : 92

ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ผู้เขียนเสนอไว้ในเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง "โลกใบ
เล็กของซัลมาน" ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า การใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่ถูกต้องของข้าราชการ
ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อบุคคลและต่อสังคม ดังเช่น การที่เจ้าหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจการซื้อ
ขายที่ดินและธุรกิจโรงแรม ดังปรากฏข้อความว่า

ทุกอย่างช่างเข้าข้างเจ้าของโรงแรมเหมือนมีใครแกล้ง รัฐอนุมัติเงินตัดถนน เข้ามา
ทันทีที่โรงแรมเริ่มเทศา ธุรกิจบริการนักท่องเที่ยวชวนกันมาบานสะพรั่งตลอดแนวฝั่ง
ด้านนี้ หมู่บ้านชาวประมงถูกถอนรากถอนโคนจนหมดสิ้นในช่วงระยะเวลาแค่ปีเดียว

โลกใบเล็กของชัลมาน : 106

หรือการที่ข้าราชการใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีอยู่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัว ดังปรากฏ
ข้อความว่า

แหลมบอกว่า อิทธิพลของเจ้าของโรงแรมที่มีมาแต่เดิมและเติบโตขึ้นนั้นไม่มีใคร
หาญกล้าเข้าไปแตะเนื้อข้างจมูกของเขาหรอก แม้กลุ่มคู่แข่งขันของท่านผู้แทน (ซึ่งเน้น
แพ้กับเจ้าของโรงแรม) จะยังมีได้สลายไป ทว่าก็ไม่อาจยื่นมือเข้ามายุ่งย่ามในงานนี้ได้
เมื่อรู้กันทั่วว่า หุ้นส่วนสำคัญของอันดามันอินน์ เป็นนายทหารใหญ่แห่งกองทัพ ที่อำนาจ
บานสะพรั่งอยู่ในปัจจุบัน

โลกใบเล็กของชัลมาน : 109

ในเรื่องสั้นเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ในการประท้วงของกลุ่มต่าง ๆ ตาม
วิถีทางประชาธิปไตยนั้น มักจะกลายเป็นการจลาจลก่อความไม่สงบแก่บ้านเมืองนั้น เนื่องมาจาก
การกระทำของเจ้าหน้าที่ที่แก้ปัญหาไม่ถูกต้อง ทำให้เรื่องบานปลายลุกลามใหญ่โต เพื่อจะใช้เป็น
ข้ออ้างในการจับกุม ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันยืนยันได้ว่า พวกตำรวจนั้นแหละที่ไปเคาะระฆังขึ้น พวกคอมมานโดถึงได้มี
โอกาสกรูเข้ามา ฉันว่าพวกนำประท้วงนะได้พยายามอย่างที่สุดแล้วที่จะควบคุมคนเป็น
พัน ๆ ไร่ แต่มีบางสิ่งบางอย่างซึ่งนอกเหนือการควบคุมของเขาอยู่ดี

ยามเช้า : 121

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสมด้วยการสร้างข่าวหรือบิดเบือนข่าว
ทำให้เกิดการเข้าใจผิด ดังปรากฏข้อความว่า

พวกเขาจับผู้จัดการไปเป็นข้อต่อรองให้ตำรวจเร่งหาตัวฆาตกร ไซ้ใหม่ละ ฉันจำได้ว่าแกบอกอย่างนี้ะมัด แต่ในที่สุดพวกนั้นก็สร้างข่าวให้กลายเป็นว่า โจรจับผู้จัดการนั้นไปเรียกค่าไถ่ แล้วทั้งตำรวจทั้งทหารพรานก็ถูกส่งขึ้นมาล้อมเขาถูกนั้นไว้

ยามเช้า : 123

ปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกประการหนึ่งคือ การที่ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้อง ดังปรากฏในเรื่องสั้น "ผีจากภูเขา" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่ในการขู่เข็ญบังคับบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามความประสงค์ของตน ดังเช่น ผู้หมวด ในเรื่องนี้ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้จำลูกน้องไปหาผู้หญิงมาให้ ให้จับห่วยเถื่อน, เหล้าเถื่อน หรือจับแม่ค้าแผงลอย ดังปรากฏข้อความว่า

"เมื่อก็เป็นฉันที่มารับอิผู้หญิงนั้น" เขาพูดอีก "เหยือกแล้วมันก็ใช้ให้ฉันออกตรวจทั้งคืน ขณะที่มันล่อฉันอยู่นั่งทั้งคืนเหมือนกัน"

... วันหนึ่งมันสั่งให้ฉันไปจับคนเดินโพย ขณะห่วยรัฐบาลยังออกมาขายอยู่เกลื่อนเมือง วันหนึ่งอีกก็สั่งให้ฉันไปจับเหล้าเถื่อน ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลผลิตเหล้าออกมาให้คนเมากินอยู่ทั่วประเทศ

... ไอ้เหยียนนั้นก็ใช้ให้ฉันไปไล่พวกแม่ค้าที่วางแผงซิดกำแพงวัด นั่นนะญาติพี่น้องฉันทั้งนั้น ฉันรู้ว่าพวกเขาเพียงทำมาหากิน ฉันไม่ว่าอะไรเลยหากให้ไปจับ พวกไอ้เจ๊กที่ตั้งร้านกันอยู่เต็มและขายชุดริต หน้าเลือด อย่างนั้นละจึงจะถูก

ผีจากภูเขา : 155

ส่วนตัวจำเองก็กลับใช้อำนาจหน้าที่ของตนข่มขู่ประชาชนผู้ไม่มีทางโต้แย้งหรือขัดขึ้นอีกทอดหนึ่ง ดังปรากฏข้อความว่า

จำถมหยิบจานพลาสติกขึ้นมา โยถั่วลิสงใส่เสียนพูน เขาไม่ลืมที่จะโยถั่วลิสงให้กอบ หั่นซอย เกลือ และพริกสดแดง ๆ "เอาละคราวนี้แกไปได้แล้ว" เขาว่า ขณะเลือกจานถั่วมาให้กอบ

"เงินล่ะจ๊ะ นาย"

"ฉันไม่มีแม่สักแดงเดียวให้แก" เขาว่า แล้วทิมแก้วเหล่าพรวดไปตรงหน้าอับัง
 "เหล่าในแกนี้แพงกว่าถั่วของแกเสียวอีก เอ้า"
 "เงินนะจะนาย" อับังยิ้มฝืด "ฉัน ไม่กินเหล่า"
 จำอมเทเหล่าลงคอตัวเองกว่าก่อนแก้ว "ไม่กิน ก็ช่างปะไร จุ้นแกไปได้แล้ว"
 "เงินนะนาย นายจำ นายยังไม่ให้เงินฉันเลย"
 "ฉันบอกไม่มี ก็ไม่มีสิ" จำอมควาด กระจกปิ่นพุกขึ้นมาจ่ออยู่ที่หน้าผากอับัง
 "หรือแจะเอาไอ้ที่แพงกว่าเหล่า" ด้วยร่างอันโงเงนของเขา จึงดูเหมือนว่าเขา
 กำลังกระแทกข่าปากกระบอกปิ่นขณะพุด "ฉันจะบอกอะไรให้ ฉันเองแหละที่ยิงบูที่โรง
 พัก"
 "แต่นายเป็นตำรวจ ฉันรู้ดีนายเป็นตำรวจ"
 "ชะ ชะ นั้นแหละที่แกควรรีบไสหัวไป"
 อับังทำท่าเหมือนจะร้องไห้ ในที่สุดเขาต้องจำใจจากไปด้วยความขมขื่น
 ฝิจากภูเขา : 164

1.3.2 ผลกระทบของปัญหา ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูก
 ต้อง ไม่รัดกุมรอบคอบ ในเรื่อง ชะตากรรม คือตำรวจจับคนผิดตัว ทำให้บุคคลต้องสูญเสียสร
 ภาพ และทำให้พลาดโอกาสที่สำคัญในชีวิต อย่างเช่น คำกอบทำให้เขาพลาดขบวนรถไฟที่เขาใช้
 เงินก้อนสุดท้ายที่มีอยู่ซื้อตั๋วรถไฟขบวนนี้ แม้ว่าเขายังไม่มีจุดหมายปลายทาง แต่เขาก็ยังพอมีความ
 หวังอยู่บ้าง แต่การพลาดรถไฟขบวนนี้ทำให้เขาไม่มีความหวังใด ๆ เหลืออยู่เลย ปัญหาจากการใช้
 อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับนักธุรกิจ ในเรื่อง
 โลกใบเล็กของชัลมาน คือ การส่งเสริมให้การทำธุรกิจได้สะดวกง่ายดายขึ้น ด้วยการอนุมัติให้ตัด
 ถนนเข้ามาในแนวชายหาด ทำให้ชาวประมงซึ่งอาศัยอยู่ในแถบนั้นต้องขายที่ดิน และอพยพออก
 จากพื้นที่ ทำให้ครอบครัวต้องกระจัดพลัดพรายไปคนละทิศคนละทาง ดังปรากฏข้อความว่า

แหลมเล่าว่า ทันทีที่ผืนดินหลุดจากมือ ครอบครัวของเขาก็ถึงกาลกระจัดพลัดพราย
 แต่ละคนต่างกำส่วนแบ่งของตนแยกย้ายกันไปตามครรลองของตัวเอง

โลกใบเล็กของชัลมาน : 102

ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้วิธีแก้ปัญหาก็ไม่ถูกต้อง ด้วยการใส่กำลังเข้าปราบปราม การประท้วง ในเรื่อง ยามเช้า ทำให้การประท้วงโดยสันติกลายเป็นการลางจล และเรื่องลูกถามถึง กับมีการบาดเจ็บและเสียชีวิต ดังปรากฏข้อความว่า

"นั่นแหละที่นำไปสู่เหตุการณ์เลวร้าย" ผมพูด "เด็กหนุ่มคนหนึ่งถูกพานท้ายปืนของ พวกคอมมานโดหวดเข้าเต็มหลัง ฉันเห็นกับตา เขาล้มลงไปแล้วถูกคนเป็นร้อย ๆ ที่แตกตื่นเหยียบซ้ำลงไป เขาชูมือขึ้น ฉันเห็นกับตา ฉันเห็นว่านั่นคือภาวะเลวร้ายที่สุดที่มนุษย์กระทำต่อกันเลยแหละ"

ยามเช้า : 121

ส่วนปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม ด้วยการสร้างข่าว หรือบิดเบือนข่าว ในเรื่อง ยามเช้า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ชุมนุมประท้วง คือทำให้พวกเขากลายเป็นคนผิด จึงต้องหนีการจับกุมขึ้นไปบนภูเขา และต้องกลายเป็นโจรไปในที่สุด ดังปรากฏข้อความว่า

"แต่ในที่สุดพวกนั้นก็สร้างข่าวให้กลายเป็นว่า โจรจับผู้จัดการนั้น ไปเรียกค่าไถ่แล้ว ทั้งตำรวจทั้งทหารพรานก็ถูกส่งขึ้นมาล้อมเขาลูกนั้นไว้" เขาชี้ไปทางน้ำตกสายเล็ก ๆ "แน่ ละคร แกเคยบอกให้ฉันฟังเองนี่มด ว่าลำพังแค่พวกเขาน่ะไม่มีวิธีต่อสู้ไหนที่เป็นไปได้มากกว่าพวกโจรหรอก"

ยามเช้า : 123

ส่วนปัญหาจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่ไม่เหมาะสม ในเรื่อง ผิดจากภูเขา ผู้หมวดสั่งให้ลูกน้องไปหาผู้หญิงมาให้ หรือให้จับแม่ค้าแผงลอย ทำให้จำลูกน้องเกิดความคับแค้นใจ จึงระบายความแค้นกับประชาชน ด้วยการสมคบกับพวกปางไม้ทำลายทรัพย์สินของราษฎร โดยเฉพาะคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งจำถมเกลียดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังปรากฏข้อความว่า

"แกรู้ไหม กอบ สะ ฮ่า" หมี่ใหญ่เล่าพลางหัวเราะ "สนุกเป็นบ้า สะ ฮ่า จำจับรด แล้ว
ฉันท้อนท้าย อ้อ ไม่ใช่สิ เราไปหาก่อนหินกันก่อน เป็นสิบ ๆ ก้อนเลยมั้ง แล้วเราไปมัน
ในถนนทุกสายทั่วตลาด ฉันทเป็นคนเขวี้ยงกระจกหน้าต่าง วิ๊ด ... บี้ม เปรี๊ยะ สะ ฮ่า"

ฝิจากภูเขา : 158

1.3.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

ในเรื่อง "ชะตากรรม" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ ที่เจ้าหน้าที่
เองเห็นว่าเป็นข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อย หรือเป็นเรื่องปกติที่อาจจะจับผู้ร้ายผิดตัวได้นั้น ก่อให้เกิด
ความคับแค้นใจต่อผู้ที่ไม่ได้กระทำผิด ทำให้เขาต้องเสียเวลา เสียอนาคต ดังนั้น แม้ว่าผู้เสียหายจะ
ไม่สามารถเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ และยอมรับชะตากรรมได้ แต่อย่างน้อยเจ้าหน้าที่ก็ควรแจ้งข้อหาให้
ทราบ ดังปรากฏข้อความว่า

แล้วสิ่งซึ่งมากระทบเขาอยู่บัดนี้เล่า แน่ละ มันคือการถูกจำกัดเสรีภาพ อันนำมาซึ่ง
ความสงสัยที่กำลังทบทวนมองเขาซ้ำแล้วซ้ำอีก เอาหละคนพวกนั้นมีสิทธิ์สงสัยเขา เท่า ๆ
กับมีสิทธิ์ทำร้ายเขาโดยการจำกัดเสรีภาพ ทว่าไม่มีใครบังอาจมีสิทธิ์ที่จะสงวนเหตุผลใน
การทำร้าย แต่นี่คือความจริงซึ่งกำลังเกิดขึ้นกับเขา เขาได้ลอยคว้างลงสู่ชะตากรรมโดยไม่
รู้เหตุผล เขากำลังเผชิญกับสถานการณ์ซึ่งให้คำตอบถึงที่มาของมันไม่ได้ แม้จะปรารถนา
และพยายามค้นหา อย่างน้อยในการมีชีวิตเป็นคน การยอมรับชะตากรรมหนึ่งใด ควรมี
สิทธิ์เต็มเปี่ยมที่จะรับรู้ถึงเหตุผลของการลงไปสู่ชะตากรรมนั้น โดยชัดเจน ทว่าคนพวก
นั้นได้ทำลายชีวิตของเขาไปแล้วโดยไม่มีการปรานี

ชะตากรรม : 89 - 90

เรื่องนี้จึงเป็นข้อคิดว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐคือตำรวจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบ
และมีความรับผิดชอบ เมื่อการปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาด ไม่ใช่กล่าวอ้างว่าเป็นอุบัติเหตุ หรือเป็น
ความเข้าใจผิด ควรจะได้แสดงความรับผิดชอบและปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยให้ดีกว่านี้ เพราะชีวิต
ของคนบางคนเขาได้รับความทุกข์มาากพอแล้ว การกระทำเช่นนี้จึงเป็นเสมือนการซ้ำเติมชีวิตของ
เขาให้หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนอย่างเช่น "คำกอบ" ในเรื่องนี้ ส่วนแนวคิดที่ผู้เขียนได้แสดง
ไว้ในเรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่า แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่ได้เกี่ยว
ข้องโดยตรงกับปัญหา แต่เป็นผู้ช่วยสร้างอิทธิพลให้แก่ายทุน ทำให้นายทุนที่กำลังเข้มแข็งขึ้น

และเข้าไปยึดครองที่ดินอันเป็นที่อยู่อาศัยของชาวประมง จนเป็นเหตุให้ครอบครัวต้องกระจัดพลัดพรายไปคนละทิศละทาง ส่วนคนที่ยืนทนอยู่ด้วยความรักในแผ่นดินเดิมอย่าง ซัลมาน ก็ถูกบีบจากนายทุนจนไม่สามารถจะกระทำการใด ๆ ได้ ต้องตกอยู่ในสภาพที่ยอมจำนน ดังปรากฏข้อความว่า

เดิมที่ซัลมานเป็นคนดีที่น่าคบหา รักลูกรักเมียยิ่งกว่าใคร ๆ หมด ตอนลูกสาวเกิด เขาซื้อแพะมาฉลองถึงครึ่ง โหล ครั้นถึงคราวลูกชายคนต่อมา ชาวประมงในละแวกนี้ต่างก็อ้อมเอมกับแพะถึงสิบสองตัว

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

แต่เมื่อนายทุนเข้ามายึดครองที่ดินบริเวณนั้น ชาวประมงจำเป็นต้องขายที่ของตน แต่ซัลมานไม่ยอมขาย โลกส่วนตัวของเขาจึงถูกรุกราน ดังปรากฏข้อความว่า

เขาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นคนละคน จากใจดีเยือกเย็น กลายเป็นหงุดหงิดง่ายและไร้เหตุผล ดวงตาซึ่งเคยสงบอ่อนโยนก็เปลี่ยนมาเป็นขุ่นเคือง เกรี้ยวกราด โลกใบเล็กของซัลมานซึ่งงดงามในภาพหรือสายตาที่มองผ่านไป ข้าพเจ้าเริ่มมองเห็นว่าแท้แล้วคืออนรรฆวณเร่าซึ่งกำลังหลอมไหม้คนสี่คนที่อยู่ข้างใน

โลกใบเล็กของซัลมาน : 106 - 107

ส่วนแนวคิดในเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์การจลาจล ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง จนเรื่องลุกลามออกไปว่า เป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ประชาชนมีความรู้สึกที่ถูกบีบบังคับไม่ให้แสดงออกตามวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย ทางออกมีอยู่ทางเดียวคือต้องเป็น "โจร" อย่างที่ถูกทางราชการกล่าวหา ดังปรากฏข้อความว่า

"แน่ละ แกเคยบอกให้ฉันฟังเองนี่มด ว่าลำพังแต่พวกเขานะ ไม่มีวิธีต่อสู้ไหนที่เป็นไปได้มากกว่าพวกโจรหรอก จนกว่าจะมีคนที่มีความรู้ดี ๆ อย่างพวกสหภาพอะไรมาคอยชี้แนะนั่นแหละ เฮอะ แล้วสหภาพก็สอนให้พวกเขา รู้จักการประท้วง อย่างที่แกเรียกว่าอะไรนะมด อหิงสา เออ อหิงสา การต่อสู้อย่างสันติ แต่มีใครฟังพวกเขาบ้างล่ะ จน

พวกเขาต้องยกกันมาปิดทางรถไฟเพื่อต่อรอนันท์และ มันถึงเกิดเรื่องขึ้น ในที่สุดพวกเขา ก็ยังต้องเป็นโจรอยู่ดี จริงไหมมัด"

ยามเช้า : 123

ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดที่ว่า คนส่วนใหญ่มักจะมีความคิดเหมือนกับ "มัด" ตัวละครในเรื่อง ซึ่งมีความคิดว่า เราน่าจะพอใจในสิ่งที่มีอยู่แล้ว แต่คนรุ่นใหม่อย่าง "เกลือกลับมีความคิดเห็นว่า ทุกคนควรจะได้เรียนรู้การต่อสู้แบบใหม่ คือการใช้วิธีการตามระบอบประชาธิปไตย ที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการพูด ในการแสดงความคิดเห็นและประท้วงในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม แม้ในตอนแรก ๆ อาจจะมีข้อผิดพลาดบ้าง แต่เราต้องค่อย ๆ ศึกษาไปมันอาจจะได้ผลในที่สุด" ดังปรากฏข้อความว่า

"แกจะต้องไปอะไรอีก" มัดเสียงขุ่น "มีงานให้แกทำ มีข้าวให้แกกินอิมท้อง แกต้องคิดอะไรอีก"

"ฉันก็ต้องคิดบ้างละ อย่างน้อยพ่อแม่ฉันหรือญาติพี่น้องฉันก็ยังตัดขางอยู่ วันหนึ่งฉันเองอาจต้องกลับไปเป็นชาวสวนอีก ฉันต้องเรียนรู้เรื่องพวกนี้ไว้บ้างแหละ เขาวานี้เป็นการต่อสู้แบบใหม่ และมันเป็นวิธีเดียวที่คนอย่างเรา ๆ จะทำได้ ... "แน่ละ มันอาจมีผิดพลาดบ้าง" เด็กหนุ่มแฉง "แต่ก็ต้องค่อย ๆ เรียนรู้กันไป วันหนึ่งมันต้องได้ผลเองแหละ อย่างว่า ตอนนี้เราไม่มีพวกแดงให้วิ่งเข้าไปหา ทั้งเรายังทำแบบพวกนั้นไม่ได้อีกแล้ว"

ยามเช้า : 124 - 125

1.3.4 ความเป็นจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้

เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการมีอำนาจและได้รับการยกย่องมาตั้งแต่โบราณ แม้ระบบศักดินาจะได้ยกเลิกไปแล้ว แต่ความคุ้นเคยกับระบบนี้ส่งผลมาถึงปัจจุบัน ข้าราชการยังมีความรู้สึกที่ตนเองมีอำนาจ สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ที่คนปรารถนาได้ ประชาชนทั่วไปก็มักจะให้ความเคารพยกย่องข้าราชการ มีการให้สินบน เพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน ข้าราชการจึงมักจะใช้อำนาจข่มขู่ราษฎร ไม่ยอมรับในวิถีทางแบบประชาธิปไตย จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับราษฎรอยู่เสมอ ดังที่ สุชีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวถึงระบบข้าราชการไทยในภาคใต้ว่า

ระบบราชการไทย ซึ่งเป็นระบบที่ครอบงำสังคมภาคใต้ส่วนใหญ่ กลายเป็นระบบล่า หลัง องค์กรพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมและวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นธรรม จึงไม่น่าแปลกใจว่า ปัจจุบัน ข้าราชการในภาคใต้ส่วนหนึ่งกลายเป็นศัตรูของประชาชน มีการสู้รบกันเองระหว่างคนในชาติ เพื่อปกป้องสังคมที่ไม่เป็นธรรม จึงนับได้ว่า เป็นอาการไข้ของสังคมภาคใต้ ซึ่งเกิดจากการยึดมั่นต่อวัฒนธรรมที่ต่างกัน วิธีที่รัฐบาลต่อสู้กับขบวนการประชาธิปไตยด้วยการปราบปราม จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ผิดพลาด เพราะรัฐบาลกำลังปราบปรามผู้ที่กำลังทำการสอดคล้องกับภาวะทางประวัติศาสตร์และมีวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องคือ ผู้ที่จะมาช่วยปลดปล่อยชาวนา ชาวสวน ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของภาคใต้ จากพันธนาการศักดินาและความทุกข์ยากในสังคม ที่ทุจริต ถูกเหยียดหยามมนุษย์ด้วยกัน การมุ่งปราบอย่างเดียวทำให้รัฐบาลกลายเป็นคู่ปฏิปักษ์กับประชาชนส่วนใหญ่โดยปริยาย¹

ผู้เขียนได้นำสภาพความเป็นจริงเหล่านี้มานำเสนอในเรื่องสั้นของเขาทั้ง 4 เรื่องคือ เรื่องชะตากรรม, โลกใบเล็กของซัลมาน, ยามเช้า และผีจากภูเขา โดยสะท้อนให้เห็นการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ การปฏิบัติหน้าที่โดยขาดความรอบคอบทำให้ราษฎรเดือดร้อน และการทำร้ายประชาชนผู้ต่อสู้ด้วยวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย และแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีมาแต่อดีตและยังคงเป็นเช่นนั้นในปัจจุบัน ดังที่ อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวว่า

เมื่อพิจารณาถึงการบริหารราชการของไทยในปัจจุบัน ก็จะได้เห็นว่า อิทธิพลของระบบศักดินายังฝังแฝงอยู่ในวงราชการเป็นอันมาก ซึ่งเป็นผลให้ข้าราชการมีพฤติกรรมแบบพวกเจ้าขุนมูลนายในสังคมศักดินา ดังจะเห็นได้จากข้าราชการประพฤติปฏิบัติต่อประชาชนในแบบของ "ชนชั้นนาย" และราษฎรก็ยังทำตัวอ่อนน้อม กลัวเกรงข้าราชการ คล้ายกับว่าราษฎรนั้นเป็น "ชนชั้นไพร่" และพฤติกรรมของข้าราชการในรูปแบบต่างๆ ได้สร้างความขมขื่นให้แก่ราษฎร โดยยังไม่มีทีท่าว่าจะหมดสิ้นไปจากวงราชการ²

¹สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์. "ประวัติศาสตร์ภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. 2529. หน้า 1992.

²อุทัย หิรัญโต. ชนชั้นข้าราชการ. 2519. หน้า 55 - 56.

2. ปัญหาเศรษฐกิจ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของปัญหาเศรษฐกิจไว้ว่า

ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่คนในสังคมเป็นจำนวนมากรู้สึกว่า คุกคามคุณค่าของคน และต้องการจะแก้ไขให้ดีขึ้น หรือขจัดให้หมดไป เพราะเชื่อว่าคน หรือสังคมของตนสามารถทำได้ เช่น ความยากจน การขนส่ง อาชีพต่าง ๆ การตลาด ราคาดิ่งของแพง เงินเฟ้อ เงินฟุบ เศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น¹

ปัญหาเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

2.1 ปัญหาความยากจน

2.2 ปัญหาค่าจ้างแรงงาน

2.1 ปัญหาความยากจน ผู้เขียนได้เสนอปัญหานี้ไว้ในเรื่องสั้น 2 เรื่องคือ เรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน และเรื่อง บนถนนโคลีเซียม การศึกษาปัญหาความยากจน พิจารณาได้ดังนี้

2.1.1 สาเหตุของปัญหา ในเรื่องโลกใบเล็กของซัลมาน ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ความยากจนของชาวประมงนั้นเกิดจากฝืนน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์น้ำให้จับมากมาย บัดนี้จำนวนสัตว์น้ำเหล่านั้นกลับลดน้อยลง ดังปรากฏข้อความว่า

แหลมบอกกับข้าพเจ้าว่า นายหน้าซื้อที่ดินเข้ามาได้จังหวะเหมาะเจาะ ขณะชาวประมงกำลังสูญเสียความหวังในห้วงน้ำเบื้องหน้า เบรี่ยหวานมันเค็มซึ่งพวกเขาเคยตักตวงใส่เรือเกือบเหลือแต่ความว่างเปล่า พวกนายหน้าพลอยทำงานอย่างสะดวกดาย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

ส่วนเรื่องสั้นเรื่อง บนถนนโคลีเซียม ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหา แต่ได้แสดงให้เห็นว่าสภาพความยากจนเป็นเช่นไร ดังปรากฏข้อความว่า

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า 137.

ด้วยถนนสายที่มีชื่อตามโรงหนังและยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ เต็มไปด้วยบ้านเรือนสกปรกมอซอ ครอบงอมที่คดเคี้ยวเชื่อมโยงเป็นใยแมงมุม อัดแน่นด้วยความยากจน น่าเกลียดน่ากลัว ความยากไร้และเสียงร้องไห้จึงตาข่ายเต็มแน่นอยู่เหนือแอ่งน้ำครำ

บนถนนโคลิเซียม : 15

และอีกตอนหนึ่ง ที่ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพบ้านเรือนของผู้คนในย่าน โคลิเซียมว่า มีสภาพแออัดยัดเยียดและคับแคบ ดังปรากฏข้อความว่า

สภาพภายในบ้านเรือนแต่ละหลังของย่านนี้ไม่ต่างกันมากนัก ทุกชีวิตและสรรพสิ่งอัดแน่นอยู่ในห้องห้องเดียว มุ่งแขวนระโยงระยาง เลื้อยฝ้ากองเกลื่อน ถ้วยโถโอชาม สุมรวมกันอยู่ตรงมุมหลัง ... ในแถบถนน โคลิเซียมมีบ้านน้อยหลังมากที่กลอนยังอยู่ในสภาพใช้การได้ และมีหลายหลังซึ่งเปิดโล่งโจัดัง ไม่มีแม้ประตูหน้าต่างสักบาน

บนถนนโคลิเซียม : 27 - 28

2.1.2 ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความยากจน ปัญหาความยากจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะชาวประมงที่กำลังประสบปัญหาสัตว์น้ำลดจำนวนลง ปริมาณที่จับได้ก็ลดลงไปด้วย ทุกคนจึงหมดหวังในชีวิต จึงเป็นช่วงประจวบเหมาะที่นายทุนซึ่งกำลังกว้านซื้อที่ดินริมทะเลเพื่อจัดสร้างรีสอร์ทและโรงแรม ชาวประมงจึงจำต้องขายที่ดินให้แก่นายทุนซึ่งให้ราคาอย่างงาม ด้วยความละโมบอยากได้เงินก้อนโต เมื่อขายที่ดินแล้วเงินที่ได้มานำมาแบ่งปันกัน แล้วต่างคนต่างก็แยกย้ายกันไปตามวิถีชีวิตที่ตนต้องการ ครอบครัวที่เคยอยู่รวมกันก็ถึงกาลกระจัดพลัดพราย แต่ไม่นานเงินที่ได้มาก็หมดไปในเวลาอันรวดเร็วเพราะอบายมุข เพราะถูกหลอกหลวงต้มตุ๋น และการลงทุนทำธุรกิจที่ขาดความชำนาญ ดังปรากฏข้อความว่า

ครอบครัวเขาก็เป็นเช่นครอบครัวอื่น ๆ ที่ตาถูกตาพองเมื่อนายหน้าค้าที่ดินเสนอราคาแสนงามให้ แหลมเล้าว่าพื้นที่ที่ผืนดินหลุดจากมือ ครอบครัวของเขาก็ถึงกาลกระจัดพลัดพราย ... ทว่าชั่วระยะเวลาแค่ปีเศษเขาก็ผลาญมันเสียเกลี้ยง ... คนไม่เคยมีเงินมากกว่าจำนวนร้อยติดบ้าน ครั้นเกิดมีเงินคั้นหลามจนทับอก เป็นไปได้ง่ายเหลือเกินที่จะคำนวณค่าของมันผิดพลาด คนจนซึ่งเผอิญมีเงินไม่ฉลาดในการใช้เงินเท่าพวกเศรษฐีหรือกษัตริย์ ข้าพเจ้าเคยได้ยินว่าบางคนเอาเงินไปซื้อสวนยางพาราหรือไม้ก็สวนป่าล้ม บ้างก็

อูตรีไปลงทุนสัมปทานเส้นทางรถโดยสาร ทั้งที่ตัวเองผูกพันกับการหาปลาหากุ้งมาแต่หัว
เท่ากำปั้น และความไม่ชำนาญต่ออาชีพใหม่ ก็ผลาญเงินทองไปอย่างรวดเร็วน่าใจหาย
หลายคนจึงงัดกับความร่ำรวยของตนและเดินหลงไปในเส้นทางอบายมุข มีอีกหลายคน
ที่โดนเพื่อนฝูงญาติพี่น้องหลอกต้มจนหมดตัว

โลกใบเล็กของซัลมาน : 102

นอกจากนี้ผลกระทบจากปัญหาความยากจนทำให้ผู้ชายดี ๆ คนหนึ่งต้องเปลี่ยนจากคน
จิตใจดี รักลูกรักเมีย กลายเป็นคนหงุดหงิดง่ายและไร้เหตุผล และเป็นคนก้าวร้าว ทำร้ายร่างกายผู้
อื่น จนถูกจับหลายครั้ง ดังปรากฏข้อความว่า

เดิมทีซัลมานเป็นคนดีน่าคบหา รักลูกรักเมียยิ่งกว่าใคร ๆ หมด

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

ชีวิตของซัลมานก็ยิ่งตกต่ำลง เขาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นคนละคน จากใจดีเยือกเย็น กลายเป็น
คนหงุดหงิดง่ายและไร้เหตุผล ดวงตาซึ่งเคยสงบอ่อนโยนก็เปลี่ยนมาเป็นขุ่นเคือง เกรี้ยว
กราด โลกใบเล็กของซัลมานซึ่งงดงามในภาพหรือสายตาที่มองผ่านไป ข้าพเจ้าเริ่มมองเห็นว่า
แท่นแล้วก็ร้อนร้อนเร้าซึ่งกำลังหลอมไหม้คนสี่คนที่อยู่ข้างใน

โลกใบเล็กของซัลมาน : 106 - 107

และจากการที่ "ซัลมาน" ไม่ยอมขายที่ดินให้กับนายทุน ทำให้เขาถูกบีบบังคับ จนไม่
สามารถจะดำรงชีวิตประจำวันตามปกติได้ และเขาก็กลายเป็นเครื่องมือในการโฆษณาโรงแรมของ
นายทุนไปโดยปริยาย ดังปรากฏข้อความว่า

แหลมแล้วว่า ซัลมานออกทะเลต่อมาอีกสองปี สำหรับปูปลาที่หากินเพียงในครอบครัว
เขาคงพออยู่ไปได้ แต่เหตุที่ทำให้ซัลมานเลิกออกทะเลโดยเด็ดขาดก็เพราะว่า ทุกเช้า
เมื่อเขากลับจากทะเล นักท่องเที่ยวชอบไปรูดถ่ายรูปเขา โดยเฉพาะตอนเขาดับเครื่องแล้ว
หันมาจ้ำพายเรือขึ้นเกยหาด ซัลมานทำตัวเป็นปฏิปักษ์กับทุกคน ยิ่งเฉพาะพวกไปจาก

โรงแรมด้วยแล้ว เขาแทบจะเกี่ยวกลืนเลยทีเดียว เขาหงุดหงิดกับพวกถ่ายรูป และถูกจับไปนอนห้องข้างอยู่บ่อย ๆ เนื่องจากไปทำร้ายร่างกายพวกนั้นเข้า จนที่สุดความหงุดหงิดนั้นเองที่ทำให้เขาจามเรือทิ้ง

โลกใบเล็กของซัลมาน : 107

ในที่สุด ซัลมานตัดสินใจขายที่ดินที่เขารักและหวงแหนไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาถูกรุกรานอย่างหนัก ดังปรากฏข้อความว่า

การที่ชาวประมงเช่นซัลมานไม่ได้ออกทะเลอีก นับเป็นเรื่องร้ายแรงพอชวนให้ฉงนอยู่แล้ว แต่การที่ต่อมาซัลมานเกิดเปลี่ยนใจบอกขายที่ดินของตนไปนั้น ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่าโลกของซัลมานถูกรุกรานอย่างหนัก ... ข้าพเจ้ามองเห็นผู้รุกรานซัลมาน แต่มองไม่เห็นว่ามีใครกระทำผิดกฎหมาย ข้าพเจ้ายังเห็นอีกแง่หนึ่งว่า ซัลมานไม่ได้สูญเสียเฉพาะเงินสิบล้าน ไม่ได้สูญเสียเฉพาะที่ดินของตน แต่เขากำลังสูญเสียครอบครัว เขาถูกบีบให้ยอมรับความพ่ายแพ้และนำมาซึ่งการสูญเสียตัวเอง และนั่นเองที่ทำให้เขาสูญเสียความเป็นพ่อที่ดีของลูก สูญเสียความเป็นผู้ที่ดีของเมีย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 108

แต่เจ้าของโรงแรมไม่ได้ซื้อที่ดินของซัลมาน และนายทุนคนอื่นก็ไม่กล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวกับที่ดินผืนนี้ ด้วยเกรงกลัวอิทธิพลของหุ้นส่วนสำคัญของโรงแรม ซึ่งเป็นนายทหารใหญ่แห่งกองทัพที่กำลังมีอำนาจในช่วงนั้น ซัลมานหมดหนทางที่จะดำเนินชีวิตต่อไป มีแต่ความเจ็บซ้ำใจกับข้อเสนอเงินให้เปล่าจากเจ้าของโรงแรมเดือนละสี่พันบาท เพื่อให้ออกเรือตามปกติ แต่ซัลมานปฏิเสธเมียและลูกจึงต้องแอบหารายได้พิเศษด้วยการถ่ายรูปกับนักท่องเที่ยวแลกกับเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อการยังชีพ ดังปรากฏข้อความว่า

หล่อนได้เงินอย่างลับ ๆ จากเจ้าของโรงแรมเดือนละสองพันบาท แลกกับข้อเสนอเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นว่าให้หล่อนหุงต้มด้วยไม้ฟืนในตอนเช้ามืดเพื่อให้ควันไฟลอยกรุ่นอยู่เหนือหลังคากระท่อม ดูสวยงามตา หรือไม่ก็ให้นำปลาตะเฒ่า แต่งตัวแบบชาวเล บางครั้งหากปลอดคาซัลมาน เป็นไรไปหากหล่อนยอมให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปได้บ้าง โดยเฉพาะ

อย่างหลังนี่เองที่ทำให้หล่อนพอมีรายได้พิเศษ ซื่อขนมให้ลูกได้กินบ้าง แต่ก็เสี่ยงกับการโดนทูปต้อย่างหนัก

โลกใบเล็กของซัลมาน : 110

ส่วนผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความยากจนในเรื่อง "บนถนนโคลีเซียม" ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ความยากจนก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรม เพราะความยากจนทำให้คนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ต้องขายตัว ต้องค้าและเสพล้างเสพลัด และสุดท้ายก็ก่อให้เกิดอาชญากรรม ดังปรากฏข้อความว่า

สำนักโสเภณีมีอยู่ทุกตรอกซอก โสเภณีปลดระวางถูกขวางมารวมกันอยู่ที่นี่เหมือนหนูซึ่งมาดกรอเหยื่อในป่าช้า พวกหล่อนขายสินค้าราคาถูก บางครั้งก็แค่บุหรี่สักซอง กัญชาสักมวน หรือบางทีก็ให้เปล่า รายได้ส่วนใหญ่ของพวกหล่อนมาจากพวกเด็กเล็กขโมยน้อย หรือไม่ก็ขี้เมาพลัดหลงในยามดึกดื่น

บนถนน โคลีเซียม : 30

2.1.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในเรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" ผู้เขียนไม่ได้แสดงแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยตรง แต่ได้เสนอความเป็นจริงของปัญหาว่าปัญหานั้นดำรงอยู่อย่างไร มีผลกระทบต่อบุคคลอย่างไร โดยได้เปรียบเทียบให้เห็นว่าสภาพสังคมในอดีตที่ทุกคนเห็นว่าเลวร้ายนั้น เมื่อเทียบกับสภาพปัญหาในปัจจุบันแล้ว ความเลวร้ายในปัจจุบันรุนแรงยิ่งกว่าในอดีตหลายร้อยเท่า ดังปรากฏข้อความว่า

สิบห้าปีให้หลัง เมื่อได้หวนกลับมาเยือนถนนโคลีเซียมอีกครั้ง บัดนี้มันกลายเป็นถนนโอเชียนตามชื่อศูนย์การค้า ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ขงถนนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตร สายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิถีชีวิตอันสำราญหยาบซ้ำยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะบูรเป็นร้อย ๆ เท่า ศูนย์การค้า, ดิสโก้เทค, ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ในรูปแบบทันสมัย สิ่งเหล่านี้กำลังดึงดูดผู้คนมาจากทั่วสารทิศ ถนนโอเชียนกลับมีมนต์ขลังอย่างรุนแรงสำหรับผู้ใหญ่ทั้งที่นิยมชีวิตในทางศิวิไลซ์และไม่ศิวิไลซ์ อีกทั้งเป็นสถาน

ที่สุดยอดปรารถนาในความรู้สึกของเด็ก ๆ ทุกคนทุกเหล่า ทั้งหมดคือบทเพลงอันดีล้ำ และนำหาวาดหัวนั้น ซึ่งวันนี้ได้ร้องตะโกนก้องอยู่ในทุกอณูของถนนสายนี้

บนถนน โคลีเซียม : 40 - 41

ส่วนแนวคิดในเรื่องโลกใบเล็กของซัลมาน ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ปัญหานั้นเกิดจากหลาย ๆ สาเหตุ เชื่อมโยงกันประดุจลูกโซ่ เริ่มจากปัญหาในการประกอบอาชีพของชาวประมง สัตว์น้ำลดน้อยลงจนเขามีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ เมื่อมีนายหน้ามาติดต่อซื้อที่ดินโดยให้ราคาอย่างงาม พวกเขาจึงไม่ลังเลที่จะขายผืนดินซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ส่วนคนที่ไม่ยอมขายที่ดินก็จะถูกบีบบังคับจนต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เช่นเดียวกับ "ซัลมาน" โดยหาผู้กระทำผิดไม่ได้ ดังข้อความว่า "และด้วยการกระทำซึ่งไม่มีใครผิดเช่นนี้แหละที่ก่อความพินาศแก่โลกของซัลมาน(น. 108) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเหล่านี้จึงควรจะหันมาสนใจปัญหาและหาวิธีแก้ไข

2.1.4 สภาพความเป็นจริงของปัญหาในภาคใต้ ปัญหาความยากจนในภาคใต้ เนื่องมาจากประชากรส่วนใหญ่ในภาคนี้มียาได้หลักจากการประกอบอาชีพการทำนา ทำสวน การทำประมง และเหมืองแร่ แต่รายได้ไม่สม่ำเสมอ อาชีพการทำสวนยางก็ขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ เช่น ในฤดูฝนก็ไม่สามารถจะกรีดยางได้ หรือปัญหาราคายางตกต่ำ เมื่อมีการผลิตยางสังเคราะห์ออกมาใช้ และการแข่งขันกันในตลาดโลก ส่วนอาชีพการประมง ชาวประมงขาดเครื่องมือที่ทันสมัย และขาดความรู้ในการจับสัตว์น้ำ เช่น จับปลาในฤดูวางไข่ หรือจับปลาที่มีขนาดเล็ก ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ดังที่ สถาบันทักษิณคดีศึกษา ได้กล่าวถึงปัญหาพื้นฐานของการประกอบอาชีพใน อาชีพชาวภาคใต้ ว่า

การประกอบอาชีพของชาวภาคใต้มีพื้นฐานที่สำคัญคือ (1) โครงสร้างของอาชีพมีฐานค่อนข้างแคบ เพราะผลิตผลหลักทางเศรษฐกิจมีเพียงไม่กี่ชนิด ที่สำคัญคือ ยางพารา และแร่ ซึ่งผลิตเพื่อส่งออกเกือบทั้งหมด ปีใดยางพาราและแร่เป็นที่ต้องการในตลาดต่างประเทศมากและขายได้ราคาดี ภาวะเศรษฐกิจในภาคใต้โดยรวมมองอย่างผิวเผินก็จะเห็นว่าดีขึ้น เพราะช่วยให้รายได้ของประเทศสูง แต่ผลดีอันนี้มีได้กระจายไปถึงประชาชนโดยส่วนรวมมากนัก บางครั้งผลอันนี้ทำให้ค่าครองชีพของส่วนรวมสูงยิ่งขึ้นจนเป็นปัญหาแก่ผู้ประกอบการอื่น เช่น ทำให้ขาดแรงงานหรือขาดการผลิตที่ต่อเนื่อง พร้อมกับต้องบริโภคของแพงกว่าปกติ เพราะรายได้ส่วนรวมย้อนกลับไปสู่ท้องถิ่นค่อนข้างน้อย

(2) โครงสร้างพื้นฐานทางอาชีพพัฒนาค่อนข้างช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างพื้นฐานทางเกษตรกรรม เช่น การชลประทานมีไม่เพียงพอ เกษตรกรยังต้องอาศัยน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ ไฟฟ้ายังมีใช้ไม่ทั่วถึง ทำให้อุตสาหกรรมเพื่อการเกษตรขนาดเล็กและขนาดกลางเจริญช้า การคมนาคมขนส่งยังไม่ดีเท่าที่ควร (3) ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน พื้นที่ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกมีจำกัด ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินรายย่อย และมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีที่ดินทำกิน มีการบุกรุกทำลายป่ากันมากในหลายจังหวัด เช่น ชุมพร ระนอง พัทลุง สุราษฎร์ธานี ยะลา และนราธิวาส ทำให้สภาพพื้นที่ป่าที่ควรพัฒนากลับถูกทำลาย (4) ปัญหาประชากรและการกระจายรายได้ ประชากรในภาคใต้ถึงประมาณร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ ส่วนผู้มีรายได้สูงมักเป็นนายเหมือง พ่อค้าและนักธุรกิจ หรือผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ทำให้รายได้เหลื่อมล้ำกันมาก มาตรฐานความเป็นอยู่และการศึกษาของประชาชนจึงแตกต่างกันมาก จนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะประชาชนที่มีความรู้ต่ำยังขาดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงการประกอบอาชีพของตนให้ดีขึ้น (5) ปัญหาความไม่สงบและปลอดภัย เนื่องจากภาคใต้หลายเขตพื้นที่ไม่ปลอดภัยจากโจรสลัดและผู้ก่อการร้าย ทำให้การทำมาหากินถูกจำกัดเวลาและเขตพื้นที่ มีเหตุการณ์เรียกค่าคุ้มครองการปล้นรยยนต์โดยสาร ทำให้โอกาสในการผลิตถูกจำกัด เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ¹

ผู้เขียนได้นำเอาปัญหาความยากจนของชาวประมงมาเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกับนายทุนนักธุรกิจ ในเรื่องโลกใบเล็กของชัลมาน ซึ่งในช่วงที่เขียนเรื่องนี้เป็นยุคที่ธุรกิจการซื้อขายที่ดินกำลังเฟื่องฟู เนื่องจากรัฐบาลของนายกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า โดยให้ชาวต่างชาติมาลงทุนในประเทศไทย ทำให้ธุรกิจการซื้อขายที่ดินเป็นไปอย่างกว้างขวาง และทำให้ราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังที่ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้โดยสรุปว่า

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ให้กับชนชั้นนายทุนไทย ทันทิที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้กล่าวในวันนั้นว่า

¹ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "อาชีพชาวภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2528 เล่ม 10, 2529. หน้า 4246.

"จะแปรสนามรบในอินโดจีนเป็นตลาดการค้าสำหรับประเทศไทย" ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเกิดปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน คือ เกิดกระบวนการเพิ่มมูลค่าในทรัพย์สิน 2 ประเภทคือ มูลค่าของหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การซื้อขายในตลาดเพิ่มขึ้นจากวันละ 1,000 ล้านบาท เป็นวันละ 4,500 ล้านบาท ทำให้ตลาดหลักทรัพย์กลายเป็นแหล่งระดมทุนไปโดยปริยาย และในเวลาเดียวกัน เกิดการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าที่ดินอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ราคาที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้นหลายพันเท่า การซื้อขายเพิ่มมากขึ้นเป็นประวัติการณ์ และเกิดขึ้นทั่วประเทศ ไม่เฉพาะเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ ชลบุรี เชียงใหม่ และภูเก็ตเท่านั้น¹

ส่วนสภาพของปัญหาความยากจนในเรื่อง "บนถนนโคลีเซียม" ผู้เขียนได้นำสภาพความเป็นจริงของยุคสมัยนั้น ย้อนอดีตก่อนที่ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจะแพร่ขยายเข้ามาในชุมชนนี้ สภาพเสื่อมโทรมของชุมชนและความแออัดของคนยากจน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรม เปรียบเทียบกับสภาพของชุมชนในปัจจุบันในสถานที่เดียวกัน ได้เปลี่ยนจากแหล่งเสื่อมโทรมมาเป็นศูนย์การค้า ดินโกเชค ผับ และสถานเริงรมย์ในปัจจุบัน ทั้งทำให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าสภาพใดจะน่ากลัวกว่ากัน

2.2 ปัญหาค่าจ้างแรงงาน

ปัญหาค่าจ้างแรงงาน เกิดจากการที่นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน ไม่มีลูกจ้างคนใดกล้าโต้แย้งในเรื่องนี้ จนกระทั่งหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นยุคที่ประชาธิปไตยกำลังเบ่งบาน มีการชุมนุมประท้วงของกลุ่มนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นเสมือนแนวทางให้เหล่าลูกจ้างในโรงงานต่าง ๆ ได้ชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมในเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการอื่น ๆ ทางกระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศเรื่องการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำเพื่อแก้ปัญหานี้ ดังที่ "ไทยน้อย" ได้กล่าวถึงเรื่องนี้โดยสรุปว่า

กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ยกเลิก ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2516 โดยมีให้ใช้บังคับแก่งานเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่งานเพาะปลูก งานประมง ป่าไม้ และเลี้ยงสัตว์ หรืองานอื่น ๆ ตามที่กระทรวงมหาดไทย

¹ อุกฤษณ์ ปัทมานันท์. "บทบาทชนชั้นนายทุนไทย จากปี 2519 - 2534," ใน รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่น กับสังคมไทย. 2535. หน้า 77 - 79.

กำหนด ประกาศนี้ให้ใช้บังคับในกรณีลูกจ้างที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม โดยได้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเป็นเงินวันละ 20 บาท ในกรณีที่ลูกจ้างทำงานเกินกว่ากำหนด คือวันละไม่เกินเก้าชั่วโมง ให้นายจ้างเพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำขึ้นตามส่วน ยกเว้นลูกจ้างได้รับค่าล่วงเวลา หรือค่าทำงานในวันหยุด และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างเป็นเงินตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ยกเว้นลูกจ้างทดลองงาน¹

หลังจากประกาศฉบับนี้ออกมา คนงานก็ยังยื่นกรณที่จะให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำเป็น 25 บาท ตามที่ขอไว้ แต่ในที่สุดคนงานก็ได้ยอมสลายตัวไปตามคำวิงวอนของนายรัฐมนตรี และผู้นำกรรมกร แต่หลังจากนั้นการประท้วงในเรื่องค่าจ้างแรงงานก็ได้ขยายไปทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะในภาคใต้ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราและลูกจ้างในโรงงานยาง ชาวสวนประท้วงเรื่องราคายางตกต่ำ ลูกจ้างในโรงงานประท้วงเรื่องค่าแรงที่มีได้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้นำปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงานและการประท้วงเรื่องราคายางมาเสนอไว้ในเรื่องสั้น 2 เรื่อง คือ เรื่อง "ยามเช้า" และเรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" โดยจะพิจารณาในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 สาเหตุของปัญหา ปัญหาการประท้วงของคนงานในโรงงานเกิดจากการที่นายจ้างจ่ายค่าแรงงานต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งผู้เขียนได้เสนอให้เห็นความจริงของที่มาของปัญหานี้ว่า สาเหตุที่แท้จริงนั้นเกิดจากผลกระทบที่เป็นลูกโซ่ เชื่อมโยงจากราคายางธรรมชาติในตลาดโลกลดต่ำลง เนื่องจากการผลิตยางสังเคราะห์ออกมาแข่งขันกับยางธรรมชาติ เนื่องจากมีราคาถูกกว่าหลายเท่า และการแข่งขันในระหว่างประเทศผู้ผลิตยางสำคัญ ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านของไทยอย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย กลายเป็นคู่แข่งสำคัญในการค้ายางของไทย เมื่อราคายางโลกตกต่ำก็ส่งผลกระทบต่อโรงงานยาง ต้องรับซื้อยางในราคาดดต่ำลงด้วย และลดปริมาณการรับซื้อลง เนื่องจากหาตลาดส่งออกได้ลดน้อยลง ดังปรากฏข้อความว่า

ถ้าแกบอกว่าย่าเอาเรื่องนี้มาเค้านกับโรงรม ในเมื่อโรงรมเป็นลูกโซ่สุดท้ายในกระบวนการปัญหาเรื่องยาง เขาพูดถึงปัญหาราคายางในตลาดโลก พูดถึงยางเทียมซึ่งถูกนำมาใช้เพิ่มขึ้น ช้ำราคายังถูกกว่ายางจริงตั้งสองสามเท่าตัว พูดถึงการช่วงชิงแข่งขันในระหว่าง

¹ไทยน้อย (นามแฝง). ฝันร้ายของประชาธิปไตย 42 ปี. 2518. หน้า 200 - 221.

ประเทศผู้ผลิตยางสำคัญ ๆ พุดถึงปัญหาน้ำยางสดซึ่งทะลักเข้าสู่มาเลเซีย ทำให้มาเลเซีย กลายเป็นผู้กุมสภาพตลาดยางแทนเรา

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 182

เมื่อยางล้นตลาดแล้วแทนที่จะลดพื้นที่ปลูกยางลง ทางธนาคาร ธกส. กลับยิ่งส่งเสริมให้ ปลูกยางมากขึ้น ดังปรากฏข้อความว่า

ตั้งเป็นสิบปีมาแล้วที่ยางเริ่มล้นตลาด แต่แทนที่จะลดพื้นที่ปลูกยาง พวก ธกส. กลับ ยิ่งส่งเสริมให้ปลูกมากขึ้น ถ้าหากบอกว่าพวกนั้นคิดแต่เรื่องกำไรของธนาคารโดยไม่สนใจ ว่าอนาคตของสวนยางจะเป็นเช่นไร

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 183

ส่วนทางรัฐบาลแทนที่จะแก้ปัญหายางล้นตลาด กลับใช้วิธีแทรกแซงราคาขาย โดยการ จัดตั้งตลาดกลางรับซื้อยาง ให้ราคาสูงกว่าโรงงาน เพื่อบีบให้โรงงานต้องรับซื้อยางในราคาสูงตาม ไปด้วย ดังปรากฏข้อความว่า

ถ้าหากบอกว่าแทนที่รัฐบาลจะเสาะหาตลาดรองรับ กลับแก้ปัญหาด้วยการตั้งตลาด กลางขึ้น แล้วทุ่มงบประมาณเป็นพัน ๆ ล้านบาท ลงมาเพื่อพยุงราคาขาย แต่ละพ่อ พวกเขายังว่าเพื่อ ช่วยเหลือชาวสวนยาง แต่เหตุผลจริง ๆ ละ ถ้าหากบอกว่า ก็เพื่อบีบให้โรงงานต้องรับซื้อยาง แผ่นในราคาของตลาดกลางเท่านั้นเอง

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 183

เมื่อการแก้ปัญหายางล้นตลาดไม่ตรงสาเหตุ ยางจึงตกค้างอยู่ในโกดังตลาดรับซื้อเป็น จำนวนมาก โรงรมจึงไม่ผลิตยางแท่งเพิ่มอีก เพราะไม่มีตลาดส่งออก ขณะการรับซื้อยางภายใน ประเทศต้องสูงตามตลาดกลาง แต่ในตลาดโลกมีคู่แข่งมากมาย คอยตัดราคาเพื่อแย่งชิงตลาด โรง ยางจึงจำเป็นต้องขายยางในราคาต่ำสุด เพื่อรักษาตลาดไว้ ประกอบกับโรงรมต้องรับภาระค่าขนส่ง เอง ผลกระทบที่ตามมาคือโรงรมจำเป็นต้องลดค่าจ้างคนงานลง เพื่อแบกรับภาระนี้ นี่ก็คือเหตุผลว่า ทำไมโรงรมจึงไม่สามารถจ่ายค่าจ้างให้กับคนงานได้ตามอัตราขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด ดังปรากฏ ข้อความ

พ่อรู้ใช่ไหม โรงมของเรารับซื้อยางแผ่นได้แค่วันละสองร้อยตัน ทั้งที่เป็นโรงใหญ่สุด ถ้าแกบอกว่าทุกวันนี้มียางค้างอยู่ในโกดังตลาดรับซื้อจำนวนมาก แต่เขาจะไม่เพิ่มจำนวนผลผลิตยางแท่งมากไปกว่านี้ เพราะอะไรละพ่อ ก็เพราะไม่มีตลาดส่งออก นั่นหนึ่งละ เพราะต้องรับซื้อยางแผ่นในราคาบีบบังคับจากตลาดกลางอีกหนึ่ง ถ้าแกยังบอกเลยพ่อ ที่ว่าทุกวันนี้โรงมอยู่ในภาวะขาดทุนนั้นไม่ได้แกลึ่งพูด ก็ในเมื่อราคาซื้อในประเทศจำเป็นต้องสูงตามตลาดกลาง ขณะในตลาดโลกมีประเทศคู่แข่งมากมายคอยตัดราคาเพื่อแข่งชิงตลาด โรงมจำเป็นต้องตั้งราคาขายต่ำสุดเพื่อรักษาตลาดไว้ อีกทั้งต้องเข้าแบกรับภาระค่าขนส่งเอง พ่อ แล้วอะไรที่เกิดตามมาละ ค่าแรงงานของเราในละพ่อ แม้มันจะทุนไปไม่เท่าไร แต่ในภาวะเช่นนี้โรงมจำเป็นต้องประหยัดค่าใช้จ่ายทุกทาง พ่อ มันมีทางเลือกอยู่ไม่กี่ทางหรอก ตามที่แกบอก หากไม่ให้ค่าจ้างคนงานต่ำ ชาวสวนยางก็ต้องขายยางในราคาต่ำ หรือไม่ก็เลิกโรงมไปเลย

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 184

ปัญหาค่าจ้างแรงงานในเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนมิได้นำเสนอว่ามีสาเหตุมาจากอะไร เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหานี้ ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.2.2 ผลกระทบของปัญหา ปัญหาค่าจ้างแรงงานได้ส่งผลกระทบต่อโรงงานยางและลูกจ้างในโรงงาน ตลอดจนถึงชาวสวนยางเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ เริ่มจากการประท้วงของคนงานในโรงงาน และการประท้วงรัฐบาลของชาวสวนยาง ด้วยการยกพวกปิดเส้นทางเดินรถไฟและเผาหัวรถจักร ก่อให้เกิดปัญหาลุกลามใหญ่โต ดังปรากฏในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการประท้วงของคนงานในโรงมว่า

คืนวันอาทิตย์ ลุงมากับใคร ๆ อีกตั้งหลายคน บางคนเป็นพวกคนงานซึ่งฉันเคยเห็นหน้า กับบางคนที่แต่งตัวดี ฉันจำได้ไม่ชัดว่าพวกสหภาพแรงงานอะไรสักอย่างหนึ่ง ตอนนั้นฉันไม่ค่อยใส่ใจเรื่องที่คุยกันมากนัก รู้เพียงว่าค่าแรงของเราไม่เป็นไปตามกฎหมายกำหนด พวกนั้นจึงต้องคิดการหยุดงานประท้วง ความจริงก่อนหน้านั้นข่าวการผละงานมีมาเป็นเดือน ๆ แล้ว ไซ้หมพอ ทั้งพวกแกนนำคนงานกับฝ่ายบริหารก็เคยเจรจาท่องกันหลายครั้ง จนที่สุดมาสรุปลงตรงที่ต้องมีการประท้วงกันนั่นละ

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 163

การประท้วงของคนงานโรงงาน เริ่มจากแกนนำเพียงไม่กี่คน คนงานส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมประท้วงด้วย เพราะกลัวจะถูกไล่ออก แม้ว่าค่าแรงจะน้อยแต่ก็ดีกว่าไม่มีรายได้อะไรเลย ดังปรากฏข้อความว่า

การผลัดงานประท้วงในวันแรกนั้นวุ่นวายสิ้นดี คนงานไปอออยู่เต็มหน้าโรงรม ล้นขึ้นไปถึงถนน ก็พวคนำประท้วงคล้องกุญแจประตูโรงรมเสียแล้วนี้ ทั้งยังเอารถตู้คันหนึ่งมาจอดขวางหน้าประตู แล้วใช้หลังการต่อสู้เป็นเวทีปราศรัย มองปราดเดียวก็รู้เลยละพ่อว่า คนงานส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจมาประท้วง เมื่อแต่ละคนต่างแต่งชุดเตรียมทำงานเช่นทุกวัน ... ตอนแรกทุกคนทำท่าว่าจะเอาด้วย แต่ครั้นโรงรมยื่นกราน ต่างก็ชักถอดใจ กลัวว่าเกิดทำอะไรวุ่นวายไปแล้วโรงรมจะไล่ทิ้งนั่นละพ่อ ไซ้สิ แม้ค่าแรงซึ่งรับอยู่ทุกวันนี้จะน้อยนิด แต่ก็ยังดีกว่าต้องตกงานไซ้ใหม่ ยิงมาในวันหลัง ๆ พ่อก็รู้อยู่แล้วนี่ว่าไม่มีใครเห็นดีเห็นงามกับการประท้วงนั้นอีก เมื่อทางโรงรมสร้างกระแสข่าวว่าพวคนำประท้วงมีบางกลุ่มหนุนหลัง

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 167 - 168

ผลสุดท้าย การประท้วงก็จบลงด้วยการที่โรงรมยื่นยื่นจะจ่ายค่าแรงในอัตราเดิม การประท้วงทำท่าจะลุกลามไปยังโรงงานอื่นๆ ทางจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดจึงเข้าระงับเหตุการณ์ ด้วยให้ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายคนงานที่ประท้วงและคนจากสหภาพแรงงาน กับฝ่ายเจ้าแก่เจ้าของโรงงาน ได้พุดจาทำความเข้าใจกันโดยออกรายการทีวี ในที่สุดฝ่ายคนงานและสหภาพแรงงานก็ต้องยอมรับข้อเสนอของทางจังหวัด ดังปรากฏข้อความว่า

ในรายการทีวีเมื่อวาน มีการพุดถึงเรื่องนี้มากมาย ทุ่มเถียงกันรุนแรง ระหว่างผู้ว่าฯ กับคนหนุ่มจากสหภาพ นั้นละพ่อที่ทำให้พวกประท้วงพ่ายแพ้ ผู้ว่าฯ บอกว่าการประท้วงไม่มีความชอบธรรม เพราะเกิดจากแกนนำและพวกสหภาพขู้งับกับให้คนงานต้องผลัดงาน มันช่วยไม่ได้เลยละพ่อ เมื่อผู้ว่าฯ ยกข้อกฎหมายขึ้นมาขู่มากดเข้า พวกคนงานในห้องส่งเลยตอบรับว่า พวกเขาก็ถูกขู่เช่นเดียวกับพ่อ แม้แต่ลุงสิที่ดูว่าแข็งก็ยังนั่งคอตตก ได้แต่พยักหน้ารับ ถึงตอนนี้ผู้ว่าฯ จึงตัดบท อย่างไรให้เปิดโรงรมก่อน แล้วขอเรียกเรื่องค่าแรงนั้นค่อยมาพิจารณากันอีกที เราจะให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 187 - 188

ปัญหาค่าจ้างแรงงานในเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนได้เสนอผลกระทบของปัญหาคือ การประท้วงในโรงงานยางเช่นเดียวกัน แต่ปัญหารุนแรง เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มประท้วงถูกเจ้าหน้าที่ฆ่าตาย พวกคนงานจึงจับตัวผู้จัดการโรงงานไปเป็นตัวประกัน เพื่อเป็นข้อต่อรองให้ตำรวจหาตัวฆาตกรรมมาได้ แต่ตำรวจกลับสร้างข่าวว่า โจรจับผู้จัดการไปเรียกค่าไถ่ กำลังตำรวจและทหารพรานจึงถูกส่งขึ้นไปล้อมภูเขาคงคนงานซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกโจรขึ้นไปอยู่ การประท้วงจึงบานปลาย ทำให้พวกคนงานเข้ายึดสถานีรถไฟและปิดเส้นทางรถไฟสายใต้ทั้งหมด ตำรวจส่งกำลังเข้าปราบปราม เกิดการจลาจลถึงกับเผาหัวรถจักรและผู้คนเสียชีวิต ดังปรากฏข้อความว่า

ชายสูงอายุยี่สิบห้าหรือไปอยู่อีกมุมปาก "ก็เพราะไอ้พวกนั้นแหละ" เขาว่า "พอพวกมันยกขบวนมายึดสถานีไว้ รถขาขึ้นเลยมาติดอยู่ที่หาดใหญ่กองพะเนาะ ..." "อย่างนี้ที่สุราษฎร์ไม่เอาด้วยหรือ"

"จั้นแหละ คุณก็รู้นี้ รถขาล่องมาติดอยู่ที่นั่นเป็นแพ ที่ตรังสองขบวน เมื่อวานก็ยังไม่ได้ออก มันขอไปจนหมดโรงนั้นแหละ เหลืออยู่ที่แต่ไอ้ตัวที่โดนพวกนั้นฉาปนกิจไปเมื่อคืนนั้นแหละ"

ยามเช้า : 117

2.2.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงานที่เกิดขึ้นกับคนงานในโรงงาน และชาวสวนยาง จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดว่าการแก้ปัญหาของรัฐบาลในเรื่องราคายางไม่ตรงจุด แต่เป็นการแก้ปัญหาเพื่อหาคะแนนเสียงมากกว่า ดังปรากฏข้อความว่า

นักการเมืองนะหรือ เป็นสิบ ๆ ปีแล้วเหมือนกันไซ้หม่อมพ้อ ที่พวกผู้แทนใช้ราคายางเป็นเครื่องมือหาเสียง ทุกคนต่างให้สัญญาว่ายางจะต้องกิโลละเท่านั้นเท่านั้น แล้วพวกเขาาก็ทำได้จริง ๆ เสียด้วย แต่ถ้ามองว่าแทนที่รัฐบาลจะเสาะหาตลาดรองรับ กลับแก้ปัญหาด้วยการตั้งตลาดกลางขึ้น แล้วทุ่มงบเป็นพัน ๆ ล้านลงมาเพื่อพยุงราคายาง แน่ละพ้อ พวกเขาอ้างว่า เพื่อช่วยเหลือชาวสวนยาง แต่เหตุผลจริง ๆ ละ ถ้ามองว่า ก็เพื่อบิบบให้โรงงานต้องรับซื้อยางแผ่นในราคาของตลาดกลางเท่านั้นเอง นั่นไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาจริงๆ จัง ๆ อะไรหรอก ก็แค่เรื่องหลอกเด็กไซ้หม่อมพ้อ พวกนักการเมืองนะรู้ดีว่าปีสองปีก็ต้องลงจากตำแหน่ง พวกเขาเพียงแต่พยายามคุนทอพีไว้ในกระเป๋าให้มากที่สุด เพื่อจะ

ได้ไปรยหว่านในฤดูหาเสียง ไม่มีใครคิดไกลไปกว่านี้หรือ ทัง ๆ ที่รู้กันอยู่เต็มอกว่า ปัญหาแท้จริงอยู่ตรงจุดไหน

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 183 - 184

เมื่อการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ผลสุดท้ายปัญหาที่ตกอยู่กับคนงานในโรงงาน ที่จะต้องทนยอมรับค่าจ้างที่ลดน้อยลง เพราะทางเลือกมีอยู่สองทางคือ ขอมรับสภาพหรือไม่ก็ลาออก แต่การได้ค่าจ้างเมื่อน้อยนิดก็ดีกว่าไม่ได้อะไรเลย ดังปรากฏข้อความว่า

ที่สุดแล้วเราก็แก้ไขอะไรไม่ได้เลย ไซ้ใหม่พอ เกิดอะไรขึ้นหรือนี้ ความจริงแล้วลูกไซ้สุดท้ายของปัญหาเรื่องยาก็คือเราไซ้ใหม่พอ แน่ละ เราเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนเล็กน้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับชาวสวนยาง มันไม่ยากเลยไซ้ใหม่ หากใคร ๆ จะคิดโยนปัญหา มาไว้ที่เรา เราต้องขอมจำนวนไซ้ใหม่ "ไม่มีใครแก้ปัญหานี้ได้หรือพอ พอดีคิดอย่างนั้นใหม่ คิดเหมือนที่ลุงคนนั้นรำพึง "ถึงขั้นนี้แล้วก็แล้วแต่บุญแต่กรรมเถอะ" ไซ้พอ แล้วแต่บุญแต่กรรมเถอะ"

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 184 - 185

ส่วนแนวคิดในเรื่องการประท้วงของคนงานและชาวสวนยาง ในเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้โดยสันติวิธีของลูกจ้าง เกี่ยวกับปัญหาค่าจ้างแรงงานว่า ควรจะต่อสู้ต่อไป แม้จะล้มเหลวบ้าง แต่ถ้าค่อย ๆ เรียนรู้ไป วิธีการนี้จะใช้ได้ผลในที่สุด ดังปรากฏข้อความว่า

"ฉันก็ต้องคิดบ้างละ อย่างน้อยพอแม่ฉัน หรือญาติพี่น้องฉันก็ยังตัดยางอยู่ วันหนึ่งฉันเองอาจต้องกลับไปเป็นชาวสวนอีก ฉันต้องเรียนรู้เรื่องพวกนี้ไว้บ้างแหละ เขาว่านี่เป็นการต่อสู้แบบใหม่ และมันเป็นวิธีเดียวที่คนอย่างเรา ๆ จะทำได้" ... "แน่ละ มันอาจมีผิดพลาดบ้าง" เด็กหนุ่มแจจ "แต่ก็ต้องค่อย ๆ เรียนรู้กันไป วันหนึ่งมันต้องได้ผลเองแหละ ..."

ยามเช้า : 124 - 125

แม้ว่าการประท้วงจะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ผู้เขียนก็ได้แสดงแนวคิดที่ ความผิดพลาด นั้นจะเป็นแนวทางในการต่อสู้ต่อไป และจะทำให้ชาวสวนยางได้รู้อะไร ๆ มากขึ้น ดังปรากฏข้อความว่า

"มีงานให้แก้ทำ มีข้าวให้แกกินอิ่มท้อง แก่ต้องคิดอะไรอีก"

"ฉันก็ต้องคิดบ้างละ อย่างน้อยพ่อแม่ฉัน หรือญาติพี่น้องฉันก็ยังตัดยางอยู่ วันหนึ่งฉันเองอาจต้องกลับไปเป็นชาวสวนอีก ฉันต้องเรียนรู้เรื่องพวกนี้ไว้บ้างแหละ เขาว่านี่เป็นการต่อสู้แบบใหม่ และมันเป็นวิธีเดียวที่คนอย่างเรา ๆ จะทำได้"

"แน่ละ มันอาจมีผิดพลาดบ้าง" เด็กหนุ่มแจจ "แต่ก็ต้องค่อย ๆ เรียนรู้กันไป วันหนึ่งมันต้องได้ผลเองแหละ อย่างว่า ตอนนีเราไม่มีพวกแดงให้วิ่งเข้าไปหา ทั้งเรายังทำแบบพวกนั้นไม่ได้อีกแล้ว"

ยามเช้า : 124 - 125

2.2.4 สภาพความเป็นจริงของปัญหา ท้องถิ่นภาคใต้ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนยางพารา รองลงมาคือ การทำเหมืองแร่ และการประมง ดังปรากฏข้อมูลใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ว่า

สภาพเศรษฐกิจของภาคใต้ สาขาเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของภาคใต้ คือสาขาเกษตรกรรม ซึ่งมีผลิตภัณฑ์ถึงร้อยละ 40 ของผลิตภัณฑ์ภาค และผลิตภัณฑ์ที่สำคัญที่สุดคือ ผลิตภัณฑ์พืชผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งยางพารา รองลงมาคือ การทำเหมืองแร่ และการประมง ปี พ.ศ. 2525 ภาคใต้มีผลิตภัณฑ์รวมทั้งสิ้นมีมูลค่า 32,722 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 10.1 ของผลิตภัณฑ์ทั้งประเทศ ประชากรประมาณร้อยละ 80 มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม มีรายได้ต่อหัวต่อปี พ.ศ. 2525 รายได้เฉลี่ยต่อหัวปีละ 14,376 บาท ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของทั้งประเทศ ซึ่งเท่ากับ 17,702 บาท แต่สูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹

¹สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และ พิสิฐ เจริญวงศ์. "สภาพเศรษฐกิจภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7. 2529. หน้า 2586.

ส่วนปัญหาที่เกิดจากการประกอบอาชีพการเกษตร คือ การทำสวนยาง ประสบปัญหา ราคายางตกต่ำและขึ้นลงไม่สม่ำเสมอด้วยปัจจัยจากระดับราคาในตลาดโลก ส่วนอาชีพการประมง มีปัญหาจากปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลง และปัญหาที่มีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัญหาทางการเมืองและโจรสลัด ดังปรากฏข้อมูลในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ว่า

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคใต้มีฐานแคบ เนื่องจากรายได้หลักขึ้นอยู่กับการขาย เหมืองแร่ และการประมง ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อส่งออกไปตามความต้องการและระดับราคา ในตลาดโลก ซึ่งเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ ด้านการประมงก็มีการจับสัตว์น้ำโดยไม่ถูกวิธี กันมาก ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในอ่าวไทยลดลง นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่กระทบต่อ ภาวะเศรษฐกิจของภาคใต้คือ ภาคใต้มีพื้นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมแก่การกสิกรรมจำกัด ระบบการ คมนาคมขนส่งของภาคใต้ยังไม่ดีพอ และภาคใต้มีการเคลื่อนไหวกทางการเมืองและมีโจรสลัด ร้ายชุกชุม ทำให้การประกอบอาชีพถูกจำกัดด้วยเวลาและขาดความสะดวก¹

สำหรับการผลิตยางพาราของภาคใต้ แหล่งผลิตยางพาราที่สำคัญจากข้อมูลภาพถ่ายดาว เทียมปี 2521 ปรากฏว่า พื้นที่ในจังหวัดสงขลาปลูกยางพารามากที่สุด รองลงมาคือ จังหวัด นครศรีธรรมราช ตรัง ยะลา นราธิวาส และสุราษฎร์ธานี ส่วนตลาดยางธรรมชาติมี 2 ส่วนคือ ตลาดในประเทศ กับตลาดต่างประเทศ ดังข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ของธนาคารกสิกรไทย ว่า

ยางธรรมชาติที่ประเทศไทยผลิตได้ มากกว่าร้อยละ 95 ส่งออกไปจำหน่ายยังต่าง ประเทศ มีการใช้ในประเทศไม่ถึงร้อยละ 5 ของผลผลิตที่ผลิตได้ ดังนั้น ภาวะการค้าภายใน ประเทศของไทยจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับภาวะการค้าภายในต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่²

นอกจากนี้ การกำหนดราคาซื้อขายของพ่อค้าจะขึ้นอยู่กับราคายางของมาเลเซีย และ สิงคโปร์ ดังนั้น จึงมีการกำหนดราคาซื้อขายเป็นรายวัน ราคายางจึงไม่สม่ำเสมอ ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ ตลอดเวลา ส่วนยางพาราที่ชาวสวนขายให้กับพ่อค้าเป็นยางดิบ จึงถูกพ่อค้าหักค่าใช้จ่าย เช่น ค่าขน

¹สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และ พิสิฐ เจริญวงศ์. "สภาพเศรษฐกิจภาคใต้," ใน สารานุกรม วัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7. 2529. หน้า 2586.

²ส่วนวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย. ยางพารา. 4(2) : 53 ; 2525.

ส่ง ค่าจ้างรมควัน ค่าขนาน้ำหนัก และอัตรากำไร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวสวนยางประสบ ปัญหาเรื่องราคายางมาตลอด ดังข้อมูลจาก เอกสารวิชาการ ของธนาคารกสิกรไทย โดยสรุปว่า

การซื้อขายของพ่อค้ายางในประเทศไทย จะยึดราคายางของมาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยผลิตยางได้เพียงร้อยละ 3 - 4 ของยางที่ผลิตได้ทั้งหมด (รวมยางสังเคราะห์ด้วย) ดังนั้น ประเทศไทยจึงอยู่ในฐานะผู้รับราคา ผู้ส่งออกจะ หักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ (คือ ค่าแปรรูป รวมค่าใช้จ่ายการตลาด และรวมกำไร) จึงกำหนดราคา รับซื้อประจำวันนั้น ๆ ราคาที่ชาวสวนได้รับจึงขึ้นอยู่กับราคายางในตลาดโลก หักค่าใช้จ่าย ต่างๆ และค่าเสียโอกาสของพ่อค้าในระดับต่าง ๆ กัน¹

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการผลิตยางสังเคราะห์ขึ้นมาใช้ ทำให้ราคายางธรรมชาติลดลง เนื่องจากยางสังเคราะห์มีราคาถูกกว่า ต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ดังข้อมูลใน เอกสารวิชาการ ของ ธนาคารกสิกรไทย ว่า

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้พัฒนาเทคนิคการผลิตยางสังเคราะห์ โดยลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง ขยายการผลิตให้มากขึ้น ทำให้ปริมาณการผลิตและการใช้ยางสังเคราะห์ล้ำหน้ายางธรรมชาติไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ทำให้ยางสังเคราะห์อยู่ในฐานะครอบงำตลาดยาง และเป็นผู้มีบทบาทกำหนดราคายาง²

ผู้เขียนจึงได้นำความจริงในเรื่องนี้มานำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบความจริงเกี่ยวกับ ปัญหาราคายางว่า มีสาเหตุมาจากการแข่งขันในตลาดโลกและการผลิตยางสังเคราะห์ ทำให้ยางล้นตลาด จึงมีผลเป็นลูกโซ่โยงใยมาถึงชาวสวนยางพารา และเพื่อชี้ให้เห็นว่า ในการชุมนุมประท้วง เรื่องราคายางนั้น คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเป็นการเอาเปรียบของนายทุนเจ้าของโรงยาง ซึ่งในความจริงนั้นไม่ใช่ ส่วนการที่รัฐบาลได้แก้ปัญหาด้วยการประกันราคายางและตั้งตลาดกลางรับซื้อ ขึ้นมานั้นเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้น ทางที่รัฐบาลควรหาตลาดส่งออกให้แก่โรงรม

¹ส่วนวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย. ยางพารา. 4(2) : 69 ; 2525.

²แหล่งเดิม. หน้า 73.

3. ปัญหาเทคโนโลยี

ณรงค์ เส็งประชา ได้อธิบายความหมายของคำ เทคโนโลยี ว่า

"เทคโนโลยี" หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปของวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่ วัตถุ เทคโนโลยีจะประกอบด้วยเครื่องมือ (Tools) และเทคนิค (Techniques) ในการเพิ่ม ความสามารถของมนุษย์ในการผลิต และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และแม้แต่การเสริมสวย แต่งหน้าก็ต้องอาศัยเทคโนโลยี¹

เชิดชาย เหล่าหล้า ได้อธิบายความหมายของเทคโนโลยีว่า "เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างหนึ่ง มันเกิดขึ้นตามความจำเป็นและความต้องการของผู้คนในสังคมนั้น เอง โดยมีความรู้และความคิด ประดิษฐ์ สร้าง เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้มันเกิดขึ้น"²

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม ปรากฏชัด เจนขึ้นเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา คือในช่วงของคลื่นลูกที่สอง "การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม" ต่อ จากคลื่นลูกที่หนึ่งคือ "การปฏิวัติทางเกษตรกรรม" การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการติดต่อกับต่างประเทศกว้างขวางมากขึ้น ทำให้การเผยแพร่เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากประเทศอุตสาหกรรม ไปสู่ประเทศด้อยพัฒนา ทำให้ประเทศเหล่านั้นได้รับอิทธิพลด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ วิธี การ หรือความคิดความเชื่อจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังที่ พัทยา สายหู กล่าวไว้ว่า "การเปลี่ยนแปลง ของสังคมต่าง ๆ ทั้งหลายในโลกปรากฏชัดขึ้นมากในระยะ 50 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่สงครามโลก ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 มาจนถึงปัจจุบัน เพราะนับแต่ระยะนั้นมา โลกทั่วโลกมีการติดต่อสัมพันธ์ กันทั่วถึงอย่างกว้างขวาง"³

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีทั้งประโยชน์และโทษ ดังที่ ณรงค์ เส็งประชา กล่าวว่า

เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์และสังคมมาก หมาย เช่น 1. ช่วยในการปรับสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่อาศัย 2. ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรม

¹ณรงค์ เส็งประชา. "เทคโนโลยีกับสังคม," ใน มนุษย์กับสังคม. 2538. หน้า 191.

²เชิดชาย เหล่าหล้า. สังคมวิทยาชนบท. 2519. หน้า 93.

³พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. 2534. หน้า 234.

ชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น 3. ช่วยให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความสะดวกสบาย 4. ช่วยให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 5. ก่อให้เกิดเครื่องอุปโภคบริโภคมากขึ้น 6. เพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่วนผลเสียที่เกิดจากเทคโนโลยี พอจะสรุปได้ดังนี้ 1. ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย 2. เกิดมลภาวะ และ 3. ทำลายชีวิตและทรัพย์สิน¹

นอกจาก ณรงค์ เส็งประชา แล้ว ยังมีนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้กล่าวถึงปัญหาสังคมที่เกิดจากเทคโนโลยีไว้ในลักษณะคล้าย ๆ กัน เช่น สนิท สมักรการ ได้กล่าวถึงปัญหาสังคมที่สืบเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นปัญหาที่ใหญ่มากในปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีที่ไม่ถูกต้องจะนำไปสู่อุบัติเหตุ การสูญเสียชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน เช่น การใช้ยาเกินขนาด การใช้ยาผิดประเภท การใช้เครื่องไฟฟ้าอย่างไม่ระมัดระวัง การใช้รถหรือขับรถผิดกฎจราจร การใช้อุปกรณ์อุตสาหกรรมในโรงงานไม่ได้มาตรฐาน การใช้งานเกินขนาด เกินอายุ

2. พิษภัยที่เกิดจากเทคโนโลยีบางประเภท เช่น คิวบิตจากท่อไอเสียรถยนต์ จากโรงงาน ทำให้อากาศเป็นพิษ ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ เช่น ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจและมะเร็งบางชนิด น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยทิ้งลงแม่น้ำลำคลองเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำและผู้ที่ใช้น้ำในแม่น้ำลำคลอง เศษของเทคโนโลยีบางอย่าง เช่น ภูเขาตึก ทำให้คุณภาพของดินเสื่อม

3. ความหนาแน่นหรือปริมาณที่มากเกินไปของเทคโนโลยีบางอย่างก็นำไปสู่ปัญหาสังคมได้เหมือนกัน เช่น การมีรถยนต์มากเกินไปทำให้รถติดเป็นประจำ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมาก และผู้คนอารมณ์เสีย อาจกลายเป็นโรคประสาทหรือโรคจิต ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาทะเลาะวิวาท หรือฆ่าฟันกัน หรือการมีตึกสูงมาก ๆ อยู่ติดกันในพื้นที่แคบ ๆ ทำให้ผู้คนบริเวณนั้นมีความเครียดมาก อาจทำให้เป็นโรคจิตประสาท หรือก่ออาชญากรรมได้

4. ปัญหาเรื่องความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ซึ่งเกิดจากความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีมากเกินไป คือเมื่อคนมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยมักจะคิดว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้

¹ณรงค์ เส็งประชา. "เทคโนโลยีกับสังคม," ใน มนุษย์กับสังคม. 2538. หน้า 200 - 201.

เขามีพลังอำนาจ มีอิทธิพลมากขึ้น จึงอาจใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองโดยวิธีการที่ผิดต่อศีลธรรมของสังคมได้ เช่น เศรษฐีมีบ้านหลังใหญ่ มีรถยนต์ อาจใช้สิ่งเหล่านี้ล่อลวงหญิงสาวมาทำลายได้ หรือการใช้อาวุธทันสมัยทำร้ายผู้อื่น ประสิทธิภาพของยาคุมกำเนิด หรือถุงยางอนามัย อาจทำให้มีการสำส่อนทางเพศ การร่วมเพศก่อนแต่งงาน หรือการนอกใจ รวมทั้งการทำผิดศีลธรรมทางเพศอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย

5. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้ป่าไม้ลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดฝนแล้ง และน้ำท่วมฉับพลัน เป็นผลเสียต่อการเกษตรกรรมของประเทศ และทำความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมาสู่เกษตรกรมากยิ่งขึ้น¹

ปัญหาเทคโนโลยี จากรวมเรื่องสั้นทั้งสามเล่มของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

- 3.1 ปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม
- 3.2 ปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม

3.1 ปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนได้เสนอปัญหานี้ไว้ในเรื่องสั้น 5 เรื่อง คือ โลกใบเล็กของซัลมาน, ในป่าลึก, บนถนนโคลีเซียม, แม่มดแห่งหุบเขา และแพะในกุโบร์ การศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม จะพิจารณาดังนี้

3.1.1 สาเหตุของปัญหา ในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน ผู้เขียนได้ให้ตัวละคร "ข้าพเจ้า" ซึ่งเป็นนักเขียน ได้ระลึกถึงการเดินทางไปกับเรือทัวร์ทะเล และพบว่า นักธุรกิจได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในธุรกิจท่องเที่ยว จนทำให้สิ่งแวดล้อมที่สวยงามตามธรรมชาติ เช่น ทะเล หาดทราย และปะการัง ถูกทำลายไป ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งความหวังไว้ว่าจะกลับไปหาธรรมชาติของทะเล ไม่ได้หวังถึงความสวยงามเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่รู้สึกลึกซึ้งหวังเมื่อได้ไปพบเห็นทะเลซึ่งมีความหมายเพียงหวังน้ำเต็มแก้วที่เผชิญผุดขึ้นในเมืองอันแออัดไปด้วยผู้คน (ข้าพเจ้าเป็นนักเขียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมองโลกอย่างเข้าใจ ข้าพเจ้าพบว่า ในเมื่อธุรกิจซื้อขายที่ดินชายทะเลเข้มข้นถึง

---

¹ สนิท สมักรการ. "ปัญหาสังคมสืบเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่," ใน เอกสาร การสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4, 2526, หน้า 311 - 313.

ขนาดเลือดท่วมหาดทราย นั่นก็หมายถึงว่าไม่มีสิ่งใดต้องคำนึงถึงอีก ข้าพเจ้ายอมเลิกหวังถึงความสวยงามใด ๆ จากชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นเรื่องเหลวไหล สิ่งที่ข้าพเจ้าควรทำก็คือ ร่วมสนุกไปกับบาร์เหล้าหรือดิสโกเธคบนหาดทรายที่นักธุรกิจชายทะเลสรรคิมาบำเรอ เช่นเดียวกับเมื่อเดินทางไปกับเรือทัวร์ทะเลของบริษัทใหญ่ ๆ ข้าพเจ้าก็พลอยสนุกสนานไปกับย่านถนนสีลมที่ยกมาอยู่บนเรือ จิตใจไม่เรียกร้องที่จะค้างไปคู่ปะการังใต้ทะเลอีก ข้าพเจ้าพยายามทำใจให้คล้อยตามว่า ทุกสิ่งอันสนุกสนานและควรค่าสำหรับการท่องเที่ยว ได้รับการจัดสรรไว้บนเรือโดยหวัคคิดโปร่งใสของนักธุรกิจเหล่านั้นแล้ว ด้วยการลงทุนแข่งขันกันที่สูงทั้งมูลค่าและชีวิต และนั่นเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทำให้ข้าพเจ้าไม่ตกอกตกใจเมื่อรู้ว่าเรือเหล่านั้นได้ทิ้งสมอลงทำลายป่าปะการังโดยไม่เห็นความสำคัญใด ๆ)

โลกใบเล็กของซัลมาน : 97 - 98

ผู้เขียนได้กล่าวถึงปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม ไว้ในเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง ในป่าลึก ว่า แม้ว่าเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อน เช่น เลื่อยโครงสีเหลี่ยม จะใช้ตัดไม้ทำลายป่าได้ แต่ก็ทำลายได้น้อย แต่เลื่อยไฟฟ้าที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่กลับทำลายได้อย่างรวดเร็วและปริมาณที่มากกว่า ดังปรากฏข้อความว่า

ถ้าหากคิดจะทำจริง ๆ ฉันว่าเราต้องลงทุนซื้อเครื่องเลื่อยนั้นละ แก่ไม่เห็นของพวกโรงเลื่อยนั้นรี ชุงต้นหนึ่งมันทำเสร็จแค่สองวันเอง บัดชบใหม่ละ ส่วนเรานั้นก็เหมือนมอดกัดไม้นั้นหรือ

ในป่าลึก : 85

3.1.2ผลกระทบของปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน คือความสวยงามที่มีอยู่ตามธรรมชาติของทะเล ชายหาด และปะการังในท้องทะเลหมดสิ้นไป นอกจากนี้หมู่บ้านชาวประมงอันเป็นสภาพแวดล้อมของทะเลก็พลอยหมดสิ้นไปด้วย สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นสิ่งหายากที่ทำให้นักท่องเที่ยวใฝ่หา ดังปรากฏข้อความว่า

หมู่บ้านชาวประมงถูกถอนรากถอนโคนจนหมดสิ้น ในช่วงระยะเวลาแค่ปีเดียว กลายเป็นสิ่งหายากให้นักท่องเที่ยวผู้นิยมธรรมชาติใฝ่หา บัดนี้ หกกิโลเมตรจากตัวเมือง

ตามถนนเลียบชายฝั่ง ข้าพเจ้าเห็นแต่บังกะโล รีสอร์ท บาร์เหล่า แหลมบอกวา สิบ
กิโลเมตรจากนี้ไปทางตะวันตกก็ไม่ต่างอันใดกัน

โลกใบเล็กของซัลมาน : 106

ส่วนผลกระทบของปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง ในป่าลึก คือ
เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การตัดไม้ทำได้อย่างรวดเร็ว ป่าจึงถูกทำลายได้รวดเร็วขึ้นด้วย ดัง
ปรากฏข้อความว่า

ซุงต้นหนึ่งมันทำเสร็จแค่สองวันเอง

ในป่าลึก : 85

เมื่อเปรียบเทียบกับเลื่อยแบบ โครงสี่เหลี่ยมของเก่า ซึ่งตัดไม้ได้ช้ากว่ามาก ดังปรากฏข้อ
ความว่า

"แกว่าพวกนั้นห้าคนหรือ" เสริมพูด "ฉันรู้อย่างหนึ่งละว่ามันใช้เลื่อยอย่างเรา ห้า
คนมีป่าเข้าไปหกเจ็ดต้นริระ ว่าจะแบ่งกันพอ"

"อย่างว่า ไอ้ต้นนั้นมันเล็กหรือ" เล็กพูด

"จั้นแหละ" เวงว่า "เจ็ดต้นแกว่าต้องใช้เวลาสักเท่าไร? จั้นว่าอย่างพวกมันต้อง
เป็นสองเดือนโน้นแหละ"

ในป่าลึก : 87 - 88

3.1.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเรื่อง
เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม ในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน ว่า นักเขียนผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม
จะต้องหันมาสนใจและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติให้มากขึ้น ด้วยการสอดแทรกไว้
ในงานเขียน เพราะอีกห้าสิบปีทั่วโลกจะต้องรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติมากขึ้น ดังปรากฏ
ข้อความว่า

ในช่วงเวลาห้าสิบปีต่อไปข้างหน้านี้ เนื้อหาวรรณกรรมจะต้องหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องอนุรักษ์ธรรมชาติ เพราะนี่เป็นกระแสซึ่งได้รับการป่าวร้องและขานรับยิ่งออกไปทั่วโลก

โลกใบเล็กของซัลมาน : 111 - 112

ส่วนในเรื่อง ในป่าลึก ผู้เขียน ไม่ได้แสดงแนวคิดหรือข้อเสนอแนะใด ๆ

3.1.4 สภาพความเป็นจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่สะสมมานาน ทั้งการทำลายโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำลายโดยเจตนา ดังเช่น ปะการังในทะเลถูกระเบิดทำลายเพื่อจับปลาซึ่งอาศัยอยู่หนาแน่นในบริเวณนั้น แทนการใช้เครื่องมือจับปลาแบบเดิม หรือชายหาดอันสวยงามที่ถูกนักธุรกิจรุกกล้าเข้าไปสร้างสิ่งก่อสร้าง เช่น โรงแรม บาร์เบียร์ และร้านค้าต่าง ๆ จนบดบังธรรมชาติอันสวยงาม และกลายเป็นหาดส่วนตัวที่ห้ามบุคคลภายนอกเข้าไป อย่างชายหาดส่วนใหญ่ในจังหวัดภูเก็ตทุกวันนี้

3.2 ปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม

3.2.1 สาเหตุปัญหาเรื่องเทคโนโลยีกับความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเรื่อง บนถนนโคลีเซียม ว่า สภาพของชุมชนแออัดบนถนนโคลีเซียมเดิม ซึ่งเต็มไปด้วยเวทย์มนต์คาถา บุคคลหยาบคายด่าซ้า โสเภณี ยาเสพติด และอาชญากร นั้นเมื่อเวลาผ่านไปสิบห้าปี ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามา มีสิ่งก่อสร้างอันทันสมัย มีศูนย์การค้า ดิสโกเธค ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีความชั่วร้าย มีพลังดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้หลงใหลยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะนัวร์เป็นร้อย ๆ เท่า ดังปรากฏข้อความว่า

สิบห้าปีให้หลัง เมื่อได้หวนกลับมาเยือนถนนโคลีเซียมอีกครั้ง บัดนี้มันกลายเป็นถนนโอเชียนตามชื่อศูนย์การค้า ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ของคนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิถีชีวิตอันสำราญหยาบซำยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะนัวร์เป็นร้อย ๆ เท่า ศูนย์การค้า, ดิสโกเธค, ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ในรูปแบบทันสมัย สิ่งเหล่านี้กำลังดึงดูดผู้คนมาจากทั่วสารทิศ ถนนโอเชียนกลับมีมนต์ขลังอย่างรุนแรงสำหรับผู้ใหญ่ทั้งที่นิยมชีวิตในทางศิวิไลซ์และไม่ศิวิไลซ์ อีกทั้งเป็นสถานที่สุดขอดปรารถนาในความรู้สึกของเด็ก ๆ ทุกคนทุกเหล่า ทั้งหมดคือบทเพลงอันลึกลับและน่าหวาดหวั่น ซึ่งวันนี้ได้ร้องตะโกนก้องอยู่ในทุกอณูของถนนสายนี้

บนถนนโคลีเซียม : 40 - 41

สถานเรียงมัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นที่มาของปัญหาการล่อลวงหญิงสาวมาขายตัว หรือหญิงสาวต้องการขายตัวเพื่อหาเงิน ทั้งยังเป็นแหล่งเกิดอาชญากรรมต่าง ๆ ด้วย

3.2.2 ผลกระทบของปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ในเรื่อง แม่มดแห่งหุบเขา ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อสังคมเจริญขึ้น มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ความเชื่อความศรัทธาในเรื่องต่าง ๆ ก็ลดน้อยลงตามลำดับ และในที่สุดความเชื่อทางศาสนาก็ย่อมเสื่อมลงไปด้วย เพราะศาสนาเกิดจากความเชื่อ ความเชื่อก่อให้เกิดความศรัทธา ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันอดคิดถึงคำพูดของตาแก่ใจเหล่าที่ร้านชานี้ไม่ได้ แถบบอกว่า มันจะเกิดอาเพศ ที่พวกนั้นเข้ามาจนไม้ตะเคียนไป รวมทั้งการที่คนในหมู่บ้านไปช่วยพวกนั้นตัดนั้นด้วย ละ

แต่มีดกลับไม่เชื่อเรื่องนี้ เขาบอกว่าจะไม่มียาเพศใด ๆ เกิดขึ้นหรอก ในเมื่อเพียง ทะลุช่องเขาออกไปเราก็พบเสาไฟฟ้าเรียงราย แสงไฟนั่นแหละที่ไล่พวกผีสงนางไม่ให้หนีขึ้นสู่ยอดเขา ขณะที่วิถึคลายความเชื่อของคนลง ... จริงตามที่มัดว่า บัดนี้ไม่มีใครกลัวสิ่งเหล่านี้อีก ทว่าผมกลับคิดไม่ตกกว่าที่เป็นเรื่องน่ายินดีหรือไม่ ในเมื่อการล้มลงของความเชื่อมนานนั้นหมายถึงการล้มลงของตะเคียนด้วยเช่นกัน

แม่มดแห่งหุบเขา : 257 - 258

มัดบอกว่า กำเนิดของแม่มดก็เหมือนกำเนิดของศาสนา ก็เริ่มจากความเชื่อ เพื่อนำไปสู่ศรัทธา และเรื่องราวปาฏิหาริย์ก็เป็นสิ่งเดียวที่จะตอกหมุดความเชื่อให้ฝังแน่นลงสู่ศรัทธาได้ง่ายที่สุด แต่มัดไม่เคยเชื่อเรื่องราวปาฏิหาริย์ใด ๆ เขาจึงเสมือนเป็นคนไร้ศาสนา ดำเนินชีวิตไปตามวิถึนึกคิดของตน

แม่มดแห่งหุบเขา : 262

มัดเคยบอกว่า จะไม่มีศาสดาองค์ใดถือกำเนิดขึ้นมาได้อีก หลังจากคนเราคิดค้นแสงไฟฟ้าขึ้นมาขับไล่ความมืดออกไปได้ แน่ละ เพราะเราไม่ได้เพรียกหาศาสดาด้วยการคำตอบให้แก่ชีวิตหรอก เราเพียงแต่กลัวความมืดเท่านั้นเอง พวกพ่อมดหมอผีอย่างแม่แต่่าหมาก็กำลังประสบภัยจากแสงไฟประดิษฐ์นี้อยู่เช่นกัน

แม่มดแห่งหุบเขา : 266

เมื่อคนไม่มีศาสนาขีดเหนี่ยวจิตใจ ไม่กลัวบาป ไม่กลัวนรก ไม่คิดว่าจะมีชาติหน้า คนก็จะกล้าทำสิ่งที่ผิดศีลธรรมโดยไม่กลัวบาปกรรม

ปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมถอมทางด้านศีลธรรม ในเรื่อง แพะในกุโบร์ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า เพื่อผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจแล้ว นักธุรกิจยอมทำทุกอย่าง แม้แต่การขุดทำลายวัด ทำลายบิวบรรจุกระดูกคนตาย และทำลายกุโบร์ ดังปรากฏข้อความว่า

เป็นรายงานข่าวสั้น ๆ ของฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ว่ามีการขุดพบวัดเก่าแก่แห่งหนึ่ง บริเวณนาทุ่งริมทะเลสาบ วัดดังกล่าวถูกฝังไว้ลึกกว่าสามเมตร และน่าจะมีอายุเกินสามร้อยปี แต่โบราณวัดต่าง ๆ โคนแมกโฮทำลายยับเยินหมดแล้ว สิ่งซึ่งพบมากที่สุดคือ บิวบรรจุกระดูกในรูปทรงเจดีย์ ซึ่งมีค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน แต่น่าเสียดายที่เจดีย์ดังกล่าวถูกทุบทิ้งเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยเพื่อคั่นหาวัตถุมีค่า

แพะในกุโบร์ : 311

เขาเข้าใจถึงวิถีทางของบริษัททำนาทุ่ง ไม่สำคัญหรอกว่าใครจะต้องสูญเสียสิ่งใดไปบ้าง ผลกำไรจากทุ่งต่างหากคือคุณค่าเดียวของบริษัท ดินตะขาบของแบคโฮจึงพร้อมที่จะบดทำลายคุณค่าอื่นใดนอกจากนี้ลง

แพะในกุโบร์ : 312

สำหรับเขาละ อีกไม่กี่วันเขาก็ต้องส่งดินตะขาบเข้าไปในกุโบร์ตีผิวดินนูนเข้าไปไถมันให้เรียบ และกลบฝังทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นความทรงจำแห่งอดีตไว้ นี่เป็นวิถีทางของความอยู่รอด ไม่สำคัญหรอกว่าจะต้องทำลายสิ่งใดลงไปบ้าง

แพะในกุโบร์ : 312

เมื่อคนกล้าทำลายเจดีย์บรรจุกระดูก และกุโบร์ฝังศพ นั่นย่อมหมายถึงว่าคนไม่เชื่อเรื่องวิญญาณ เรื่องนรกสวรรค์ ไม่มีการเกิดใหม่ ไม่มีโลกนี้และโลกหน้า เมื่อคนไม่เชื่อเรื่องเหล่านี้แล้ว ก็จะกล้าทำทุกสิ่งเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

3.2.3 ส่วนแนวคิดในเรื่องปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมถอมทางด้านศีลธรรม ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดไว้ในเรื่อง บนถนนโคลีเซียม ว่า สภาพสังคมที่เสื่อมถอมทางด้านศีลธรรม เช่นเดียวกับสภาพสังคมบนถนนโคลีเซียม มีอยู่มากมายและแพร่กระจายไปทั่วประเทศ แม้ว่าไฟ

ได้ทำลายล้างสิ่งเหล่านั้นไปแล้ว แต่มันไม่ได้หมดสิ้นไป ยังคงดำรงอยู่จนถึงทุกวันนี้ หลายคนอาจจะรู้สึกโล่งใจที่สภาพสังคมเหล่านั้นถูกทำลายลงไปได้ แต่คงจะลืมนึกไปว่า สิ่งที่เรามองเห็นว่าเป็นความเจริญ เป็นการพัฒนานั้น แท้จริงคือสภาพความเสื่อมทรามทางศีลธรรมที่ต่ำจนน่าสะพรึงกลัว ดังปรากฏข้อความว่า

ความพยายามเดียวที่ถนน โคลีเซียมสามารถก่อขึ้นในจิตใจผมได้ ก็คือ ชักนำให้ผมสนใจสังคมที่เป็นอยู่ เมื่ออุลทิกาะเวเดิบใหญ่ขึ้นตามวัยผมได้ผ่านไปพบเห็นถนน โคลีเซียมอีกมากมาย กระจายกันอยู่แทบทุกเขตปริมณฑลของแผ่นดิน กลิ่นไฟซึ่งกวาดล้างถนน โคลีเซียมเสียดราบเรียบในครานั้น ดูเหมือนจะยังคงคุุใหม่อยู่จนถึงทุกวันนี้ หลายคนอาจโล่งใจที่แหล่งสลัมสกปรกถูกไฟทลายราบลงเสียได้ ... ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ของถนนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิถีชีวิตอันสำราญหยาบช้ำยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เฒ่าเราะบุรีเป็นร้อย ๆ เท่า

บนถนน โคลีเซียม : 40 - 41

แนวคิดของผู้เขียนที่มีต่อปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ในเรื่อง แพะในกุโบร์ ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นตัวทำลายวิถีความเชื่อเดิมลง เมื่อคนไม่เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด คนจึงกล้าทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเหตุผลทางธุรกิจและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ตามที่กล่าวอ้าง ดังปรากฏข้อความว่า

ความคิดของโลกสมัยใหม่ได้ซึ่งแนวขาไปข้างหน้า เป็นถนนตรงดิ่งให้เราก้าวไป วิทยาศาสตร์เข้ามาทำลายวิถีโคจรของอาทิตย์และจันทร์แต่ดั้งเดิมลง อธิบายมันเสียใหม่ ด้วยปรากฏการณ์การแอบซ่อนสายตาโดยลูกโลกของเราเอง แน่ละ ผลของมันคือการทำลายระบบคิดเกี่ยวแก้ววิญญูะว่ายวนลง แต่นั่นแหละคือความจำเป็น โลกจะพัฒนาไปได้อย่างไร หากคนเราขังมัวพะวงต่อการเกิดใหม่ ชีวิตคือปัจจุบัน ไม่มีผลกรรมที่จะต้องชดใช้ในโลกรหน้า และไม่มีควมกลัวใด ๆ คอยตามเล่นงานเราในโลกนี้ ... นี่กรรมที่เรารวเรียกขานกันว่า รุ่งอรุณของยุคใหม่

แพะในกุโบร์ : 314

3.2.4 ความจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ปัญหาเทคโนโลยีกับความเสื่อมถอมทางด้านศีลธรรม เกิดจากความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีมากเกินไป คือเมื่อคนมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยก็มักจะคิดว่าตนมีพลัง มีอำนาจมากขึ้น มีอิทธิพลมากขึ้น ฉะนั้น จึงใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองโดยวิธีการที่ผิดต่อศีลธรรมของสังคม เช่น นักธุรกิจ ซึ่งมีเงินทุนในการซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น รถแทรกเตอร์ รถแฮโฮ จะใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งมีค่าทางศาสนา เช่น วัด เจดีย์ หรือแม้แต่สุสาน (กูโบร์) อันเป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อผลประโยชน์ของตน เช่น การขุดวัดโบราณเพื่อทำนาถุ้ง หรือการขุดกูโบร์เพื่อทำสถานีรถทัวร์ เป็นต้น

ปัญหาในระดับครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกและสถาบันที่สำคัญของสังคม ที่จะหล่อหลอมให้เด็กและบุคคลในครอบครัวมีพฤติกรรม มีบุคลิกภาพ และอุปนิสัยเป็นเช่นไร ความสุขและความอบอุ่นในครอบครัวส่งผลให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่มีความดี ไม่เป็นปัญหาของสังคม ส่วนครอบครัวที่มีปัญหา พ่อแม่หย่าร้าง หรือพ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ หรือบุคคลในครอบครัวพิการทุพพลภาพ ก็ย่อมส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพ เป็นปัญหาของสังคม ดังที่ ชัยนาถ นาคบุปผา ได้กล่าวถึงอิทธิพลของครอบครัวและปัญหาของครอบครัวไทยโดยสรุปดังนี้

ครอบครัวและความเป็นอยู่ บ้านเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญอันดับแรกในการสร้างเด็กให้เป็นบุคคลที่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข พื้นฐานของครอบครัวเป็นมูลฐานสำคัญที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่อาจเป็นปัญหาได้ การหาทางป้องกันมิให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ นั้น ผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องอยู่กับเด็กจำเป็นต้องทราบถึงธรรมชาติทั่วไปและความต้องการของเด็กในแต่ละวัยก่อน ครอบครัวไทยมีปัญหาดังนี้คือ 1. ปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน การเลี้ยงดูเอาใจใส่บุตรจึงน้อยลง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และบุตรจึงน้อยลงด้วย 2. ปัญหาทางการศึกษา พ่อแม่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่สนับสนุนให้เรียนต่อในชั้นสูง ๆ 3. ปัญหาทางสุขภาพอนามัย พ่อแม่ไม่มีความรู้เรื่องการป้องกันโรคและการบริบาลทารก ทำให้อัตราการเสียชีวิตของทารกสูง 4. ปัญหาทางสังคม ปัจจุบันครอบครัวเปลี่ยนสภาพเป็นครอบครัว

เล็ก ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกมีน้อยมาก ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น และยังมีสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เช่น ความไม่ราบรื่นในครอบครัว สภาพครอบครัวบ้านแตก เหล่านี้เป็นผลให้เด็กขาดความอบอุ่น ความมั่นใจ จึงหาทางออกเพื่อชดเชยสิ่งที่ขาดไปนั้นในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาและความประพฤตินี้ไม่เหมาะสม¹

ปัญหาครอบครัวที่ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นำมาเขียนในเรื่องสั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ปัญหาสภาพแวดล้อม
2. ปัญหาความยากจน

ปัญหาทั้ง 2 ปัญหาปรากฏอยู่ในเรื่องสั้น 3 เรื่องคือ เรื่อง บ้านเกิด เรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น และเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน ผู้วิจัยจะศึกษาปัญหาทั้ง 2 ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาสภาพแวดล้อม

1.1 สาเหตุของปัญหา ปัญหาสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อม คือสิ่งที่แวดล้อมอยู่รอบตัวเด็ก ทั้งที่เป็นบุคคลอื่น ๆ บุคคลในครอบครัว และสภาพสังคม เป็นต้น

1.1.1 ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นสภาพสังคม ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า สภาพสังคมที่มีค่านิยมที่ผิด ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อค่านิยมของคนในสังคม และส่งผลให้เขาดำเนินชีวิตในทางที่ผิดพลาดได้ ดังเช่นตัวละคร ฉันทน์ ในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ขณะที่เรียนอยู่ในวิทยาลัย วิทยาลัยได้สอนให้เธอและนักศึกษาในวิทยาลัยตั้งใจเรียน ทำคะแนนสูง ๆ เพื่อจบแล้วจะได้สอบแข่งขันเข้าทำงานในตำแหน่งสูง เงินเดือนสูง และมีอนาคตที่ดี มีบ้าน มีรถ มีความสะดวกสบาย ค่านิยมของสังคมวิทยาลัยก็คือ สอนให้มีการแข่งขัน และความสุขนั้นเกิดจากวัตถุ การมีบ้าน มีรถ ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันทน์ยังจำได้ คำที่พ่อค้าตอนฉันทน์นอนชมอยู่ในโรงพยาบาล ฉันทน์ส่งให้แก่ไปเรียน ไม่ใช่ให้ไปหาหัว ฉันทน์รู้พ่อ ฉันทน์รู้ แต่ที่วิทยาลัยเขาสอนให้ฉันทน์ทำแบบนั้นจริง ๆ พ่ออาจไม่เข้าใจ ฉันทน์จะลองเล่าให้ฟัง เขาสอนให้ฉันทน์คาดหวังถึงอนาคตดี ๆ ไรละพ่อ เขาย้ำอยู่แบบนี้ทุกวัน ตั้งใจเรียน ทำคะแนนสูง ๆ จะได้สอบแข่งขันเข้าทำงานในตำแหน่งเงินเดือนสูง ๆ

¹ชัยนาถ นาคบุปผา. โลกของวัยรุ่น. 2515. หน้า 41 - 42.

นั่นถือเป็นการประสบความสำเร็จในชีวิตใช่ไหมพ่อ เงินเดือนสูง ๆ จะได้มีบ้าน มีรถ มีความสะดวกสบาย นั่นคือความสุขในชีวิตใช่ไหมพ่อ ชีวิตบรรลุแล้วใช่ไหมพ่อ

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 156

สภาพแวดล้อมที่เป็นสภาพสังคมในเรื่อง บ้านเกิด คือ สภาพของสังคมหมู่บ้านที่ถูกแทรกซึมจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้สังคมที่เคยสงบสุขเปลี่ยนไป เป็นความหวาดกลัว ความทุกข์ โศก ส่วนในครอบครัวก็มีแต่ความสงสัย ความลับ และความทุกข์ ดังครอบครัวของฉันในเรื่องบ้านเกิด เมื่อพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวเข้าร่วมในขบวนการลัทธิคอมมิวนิสต์ ครอบครัวมีแต่ความโศกเศร้ามาครอบงำ ดังปรากฏข้อความว่า

เธอรู้ไหม ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มเปลี่ยนไป พ่อยิ่งหายไปจากบ้านแทบทุกคืน ทว่าคราวนี้พ่อไม่ได้เอาพี่ไปด้วย แม่ยังคงบอกฉันว่าพ่อไปเล่นดนตรี แต่ฉันเห็น พ่อลงจากบ้านไปกับน้ำซัยโดยไม่มีแซ็กโซโฟน พ่อไม่ได้ไปเล่นดนตรีหรอก แม่มีความลับบางอย่างไม่ยอมบอกพวกเรา แล้วแม่ก็เริ่มนั่งคอยพ่อไม่ยอมหลับนอน บางคืนก็ขยับสวาง ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเมื่อพ่อหายไปกับพี่ แม่จะรีบเข้านอนเลย และตื่นขึ้นอีกครั้งก็เมื่อพ่อมาเกาะประตูเรียก

บ้านเกิด : 69

และข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

น้ำซัยทิ้งไว้เพียงความเศร้าและบรรยากาศทึม ๆ ใ้ปกคลุมบ้านเรา ฉันไม่รู้ว่าทำไมทุกคนต่างชวนกันนั่งเงียบไปหมด ยิ่งเธอ ปรีชา เธอยิ่งเงียบจนฉันหวาดกลัว เธอแต่ขลุกอยู่ในห้อง ไม่ออกมาเล่นกับฉัน และฉันก็ไม่เห็นรอยยิ้มของเธออีก

บ้านเกิด : 74

เมื่อค่าเงินมาถึง ไม่มีแสงเจ้าพายุและเสียงดนตรีอีก ความสนุกสนานได้บินหนีจากบ้านเราไปแล้ว

บ้านเกิด : 75

1.1.2 ปัญหาสภาพแวดล้อมจากบุคคลอื่น ๆ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าบุคคลอื่น ๆ นอกครอบครัว เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาครอบครัว อย่างเช่นเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น บุคคลอื่นๆ เช่น เพื่อนร่วมงานในโรงงาน เมื่อตัวละครถูกออกจากวิทยาลัยเนื่องจากตั้งครรภ์ เธอไปทำแท้ง แล้วถูกพ่อบังคับให้ทำงานในโรงรถ ทุกคนรู้ประวัติของเธอ ต่างถูกเหยียดหยามเธอหาว่าเธอเป็นเด็กสาวใจแตก เมื่อเธอไขว่คว้าหาความรักเพื่อจะตั้งต้นชีวิตใหม่เธอก็พบกับความผิดหวัง เพราะเหตุการณ์ที่ผ่านมาทำให้สภาพชีวิตของเธอกลายเป็นผู้หญิงที่สังคมประณามว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ดังปรากฏข้อความว่า

เกิดอะไรขึ้นกับชีวิตของฉันหรือ ฉันรู้ว่าเรื่องต่ำทรามซึ่งฉันก่อขึ้นได้ประทับตราไว้บนใบหน้า ก็เรื่องซึ่งทำให้ฉันต้องไปหาหมอเถื่อนกับคำเรียกขานที่ว่า 'เด็กสาวใจแตก' นั้นไงละพ่อ หลังพ่อเหวี่ยงฉันเข้าไปในโรงรถ พวกคนงานผู้ชายเลยมองฉันตาเป็นมัน เกี่ยวพาด้วยคำพูดตึงตังไปกระทั่งหยาบคาย จำได้ไหมพ่อ ครั้งหนึ่งพ่อเคยก่อเรื่องชกต่อยเพราะฉัน ทั้งบ่อยครั้งที่พ่อเมาเหล้าหงุดหงิดไววายวายเมื่อใครพาดพิงถึงฉัน เด็กสาวใจแตกฉันแก้ไขอะไรมันไม่ได้เลย ความชั่วร้ายบางอย่างได้ขีดเส้นสำหรับชีวิตไว้แล้ว ฉันมีมดมนว่าจะเดินต่อไปอย่างไร มีบางคราวเหมือนกันละพ่อที่ฉันนี้รักใคร่สักคนหนึ่ง คิดมาดหวังว่าจะตั้งต้นชีวิตใหม่อย่างครอบครัวธรรมดาสามัญ แต่แล้วทุกครั้งค่าความรักของฉันกลับถูกตีเป็นราคาของร้านราคะ นั่นแหละที่กลายเป็นข่าวลือกันว่าฉันเป็น "ผู้หญิงอย่างว่า"

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 171

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่เป็นญาติพี่น้อง ก็เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาครอบครัวเช่นกัน ดังเช่น ลุง และป้าของฉัน ในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ลุงยิงแม่หมาที่กินลูกของตัวเองให้ "ฉัน" เห็น ความหวาดกลัวสุดขีดในวัยเด็กทำให้ภาพนั้นคอยหลอกหลอนเธอ และเธอหวาดกลัวลุงของเธอจนไม่กล้าปริปาก เมื่อเธอถูกล่วงละเมิดทางเพศจากลุงของเธอเอง ดังปรากฏข้อความว่า

เสียงทุบกระแจกร่วงกราว ประตูเปิดผองออก เกร่างสูงใหญ่พลันปรากฏขึ้น ฉันยังจำได้ พี่ใหญ่ผ่องหน้าไปยืนติดผนัง ส่วนฉันไปนั่งซุกหน้าอยู่กับมมหนึ่ง ในหูอื้ออึงด้วยเสียงขู่คำรามของลุง ทุกส่วนกล้ามเนื้อแม้กระทั่งหัวใจอ่อนเปลี้ย ไม่เหลือเรี่ยวแรงแม้แต่จะทรงตัว เหมือนใครลั่นกระสุนเข้าใส่ตะโพก แต่พ่อ ฉันไม่มีขาหน้าให้ตะกายหนี ทำได้

ก็เพียงแค่สะอื้นเบา ๆ ลุงแค้นเสียงหัวเราะหึ ๆ มันคงอยู่เหนือร่างฉันนี่เอง เหนือร่างเปล่าเปลือยของฉัน ฉันจำได้ดี นั่นเป็นเสียงหัวเราะของลุงตอนยืนอยู่ปากบ่อทราย เมื่อครั้งฉันยังเล็ก ๆ โนน ... ลุงมองฉันอย่างเหยียดหยาม แต่รอยยิ้มเหยียด ๆ นั้นยิ่งน่ากลัวกว่าหลายเท่า แล้วฉันเห็น พ่อ ช่างน่ากลัวเหลือเกิน เกร่างสูงใหญ่ประทับลูกซอง และเหมือนประกายไฟได้แตกเปรี้ยว เงานูบคำโถมเข้าหาฉัน

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 174 - 175

ส่วนป่าของเธอกลับยิ่งซ้ำเติมเธอ ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อเดือนก่อนนี้เอง ที่ป่าผลุนผลันเข้ามาในบ้านเราตอนสามทุ่มอยู่แล้ว อะอะเอ็ดตะโรเข้าไปใส่แม่ (ป่าบอกว่ารังเกียจที่จะต่อปากกับคนอย่างฉัน) เขาถือกันให้ทั่วว่านับวันมันยังทำตัวเป็น ก-หรี ตอนนั้นป่ากำลังร้อนใจ เมื่อมีเสียงซุบซิบจากโรงมเข้าหู คิดดูมันชั่วได้แม่แต่ลูของมันแท้ ๆ จำได้ใช่ไหมพ่อ ที่ฉันนั่งเสียบกริบ ไม่มีถ้อยคำโต้แย้ง ฉันไม่ทั้งยอมรับหรือปฏิเสธ แม่เองเสียอีกที่เดือนร้อนทุ่มเถียงแทน

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 175 - 176

1.1.3 สภาพแวดล้อมจากบุคคลในครอบครัว คือ พ่อ แม่ บุคคลเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว ดังที่ ชัยนาถ นาคบุปผา ได้กล่าวว่า

สภาพแวดล้อมของครอบครัว ทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปได้ ครอบครัวที่พ่อแม่มีการทะเลาะวิวาทกันเสมอ ๆ ทำให้บรรยากาศในบ้านไม่น่าอยู่ เด็กจะกลายเป็นคนก้าวร้าว ชอบขัดคำสั่ง พุดจาหยาบคาย จี๋ปด ชอบทะเลาะวิวาท เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่เป็นโรคประสาท จุกจิกจู้จี้ จี๋ปด เด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบเล่นการพนัน ชอบดื่มสุรา เด็กก็อยากจะทำอย่างนั้น ซึ่งทำให้ประพฤติดีได้ง่าย เด็กที่พ่อแม่เลิกร้างกัน หรือแยกทางกันอยู่ มักประพฤติดนเป็นคนพาล เกร ก้าวร้าว รวมกันเป็นแก๊งค์ ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เพื่อหาทางชดเชยความต้องการที่ขาดไป และเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น¹

¹ชัยนาถ นาคบุปผา. โลกของวัยรุ่น. 2515. หน้า 41 - 42.

บุคคลในครอบครัวที่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ได้แก่ พ่อ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอาชีพเป็นพนักงานในโรงแรม พ่อชอบดื่มเหล้าจนเมามาและทะเลาะกับแม่เป็นประจำ และยังขาดการดูแลเอาใจใส่ลูก ๆ เมื่อลูกมีปัญหาที่ไม่ได้ให้คำปรึกษาใด ๆ ซ้ำยังลงโทษลูกเป็นการซ้ำเติมให้ลูกต้องมีความทุกข์มากขึ้น ดังปรากฏข้อความว่า

พ่อจะลุกขึ้นมาล้างหน้า เธอเอ็กอ้ากอยู่หลังครัว ก็เมื่อคืนพ่อเมาหนักนี่นา แต่ถึงอย่างไรพ่อก็ยังไปทำงานได้ ไซ้ใหม่พ่อ ฉันรู้ตลอดยี่สิบปีที่ผ่านมา พ่อเป็นพนักงานที่ดี ถึงจะดื่มกระทั่งเมามาขนาดไหน พ่อก็ไม่เคยทำให้เสียงาน มีบางวันไซ้ใหม่พ่อ ที่พ่อสะโหลสะเหล่จะยืนยังไม่ไหว ได้แต่นั่งกอดต หลังพิงแทงยาง ทว่าทันทีที่ขยักออกออกจากห้องรวม พ่อก็ลุกขึ้นเตรียมรับมือกับขยักเป็นพัน ๆ แผ่นนั้น (ควักขยักออกมาจิบเสียนิดหนึ่ง แล้วเหน็บเอาซ่อนไว้ใต้เสื้อมิดชิดเหมือนเดิม)

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 162

ก็อย่างเมื่อคืนวันจันทร์ที่พ่อกลับเข้ามานั้น ใจละ แม่คงมีอาการค้ำมาจากพี่วัฒน์ เลยก่อเรื่องทะเลาะกับพ่อขึ้นอีก แม่พูดว่าอะไรนะพ่อ รู้ตัวว่างานไม่มีจะทำ ยังไปแกเหล้าทั้งวัน

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 173

พ่อเองเสียอีกที่อยากให้อันซิดอาชีพขายของในสถานีรถไฟเหมือนป้า

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 156

ฉันยังจำได้ คำที่พ่อคำตอนฉันนอนชมอยู่ในโรงพยาบาล ฉันส่งให้แกไปเรียน ไซ้ให้ไปหาหัว

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 156

บุคคลในครอบครัวอีกคนหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาคือ แม่ แม่มีความรักลูก ห่วงใยในอนาคดของลูก แต่แม่ก็มีอารมณ์ร้าย จู้จี้ขี้บ่น และซ้ำเติมลูกเมื่อลูกผิดพลาด ดังปรากฏข้อความว่า

แม่บอกว่าการที่ฉันพอมีหัวที่จะเรียนได้ก็ควรเรียน ชีวิตจะได้ไม่จมปลักอยู่แบบนี้ พ่อเองเสียอีกที่อยากให้ฉันยึดอาชีพขายของ ในสถานีรถไฟเหมือนอย่างป้า แม่ยังบอกอีกว่า ลูกผู้ชายนะพอจะมีมือเท้าต่อสู้ชีวิตไปได้ แต่สำหรับลูกผู้หญิง หากไม่ได้ร่ำเรียนแล้วล่ะก็ มีแต่จะลำบากไปจนตายนั่นแหละ

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 156

ก็เมื่อแม่กลับเข้ามาที่นั่นแหละพ่อ แล้วไงล่ะ แม่ก็เปิดฉากตำหนิฉันนะสิ พ่อรู้ดี ทุกพลบค่ำบ้านเราจะเปลี่ยนเป็นสมรภูมิ ก็ด้วยเรื่องวุ่นวายในครัวนั่นแหละ ความจริงแล้วไม่มีอะไรมากหรอก นอกจากความเร่รอนที่จะให้ทันมือค้ำ ผสมกับความเหนื่อยล้ามาทั้งวัน ง่ายหรือที่ที่จะทำให้อารมณ์คนเราปะทุ ยิ่งเฉพาะคนอย่างแม่ พ่อรู้ดีนี่ (มันเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าทุกวัน กระทั่งบางครั้งชวนให้นึกสงสัยว่าอาจมีวิญญาณร้ายสักดวงสิงสถิตอยู่ในครัว) แต่เอาเถอะ วันนั้นเป็นเพราะฉันเองที่ขี้เกียจ เลยได้แต่ก้มหน้าก้มตาตำเครื่องแกง พลังฟังแม่ร้ายยาวถึงชีวิตเหลวแหลกของฉัน แม่ก็เป็นแบบนั้นแหละพ่อ เมื่อใดที่ฉันอยู่หน้าเตาแม่ต้องตั้งตนขึ้นเป็นผู้พิพากษา ไล่เลียงความประพฤติกของแต่ละคนจากเรื่องฉัน แม่ก็ข้ามไปเรื่องเหล่าของพ่อ และยังมีอารมณ์มากขึ้นเมื่อมาถึงเรื่องพี่วัฒน์

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 169

และเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ป่าของ "ฉัน" มาอะอะเอ็ดตะโรกับแม่เรื่อง "ฉัน" ได้เสียดกับลุงแม่โกรธมาก ถึงกับทุบตี "ฉัน" ดังปรากฏข้อความว่า

ป่ากลับไปแล้ว แล้วแม่ก็ตีฉัน ตอนนั้นแหละที่พี่ชาติร้องไห้โฮ แม่ก็ร้องเหมือนกัน แต่แม่ยังคงตี ตีตราบเท่าที่ฉันไม่ยอมพูดอะไรออกมาบ้าง ... ที่สุดแม่ก็เหนื่อยแรงไปเอง หันมารำพันตัดพ่อชีวิต ข้ามจากเรื่องฉันไปคำพี่วัฒน์ที่ยังไม่กลับเข้าบ้าน วกมาถึงเรื่องเหล่าของพ่อ เช่นทุกครั้ง ไม่ว่ายามหงุดหงิด โกรธหรือเศร้า

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 176 - 177

บุคคลในครอบครัวอีก 2 คน คือพี่ชายคนโต ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของบ้าน ตกจากหลังการรถไฟ ล้อเหล็กบนเขาเขาแหลกทั้งสองข้าง เขาจึงกลายเป็นคนพิการ กลายเป็นภาระของพ่อแม่ ดังปรากฏข้อความว่า

แม่พี่ชาติจะรอดมาได้ แต่ชีวิตของเขาก็เหมือนปิดฉากลงแล้ว รอยตัดชีวิตตะโพกทั้งสองข้างนั้นกลายเป็นแผลเรื้อรัง ยิ่งเมื่อเขาต้องการออกไปนั่งขายลอตเตอรี่ แผลก็ยิ่งติดเชื้อลุกลาม แล้วยิ่งที่สุดเป็นไงนะพ่อ แม่รับด้ามจอบด้ามพร้ามาให้เขาขุดแต่งอยู่กับบ้าน เขานั่งอยู่ตรงนั้นไงพ่อ หลังพิงฝาซิดประตูเข้า มือจับเศษแก้วคเคเนื้อไม้แล้วขูดซ้ำ ๆ เกือบสามปีไซ้ใหม่พ่อที่เขาั่งอยู่แบบนั้น ... แผลของเขาอย่างหนึ่งจะทำให้พี่ชาติคิดมาก ไม่เดือนละครึ่งก็สองครั้งที่เราต้องหามเขาเข้าโรงพยาบาล พี่ชาติรู้ตัวเองคือว่ากลายเป็นภาวะเบียดเบียนค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากแค่ไหน ฉันคิดนะพ่อ ไม่น่าหรอก บางทีตลอดเวลาเกือบสามปีนั้น เขาอาจได้แต่นั่งสาปแช่งตัวเอง ถึงแม้เขาไม่ได้ตั้งใจให้ตัวเองตกอยู่ในสภาพแบบนั้นก็เถอะ

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 165 - 166

ส่วนปัญหาครอบครัวที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวเองคือ พ่อ แม่ พี่สาว และพี่ชาย ในเรื่อง บ้านเกิด นั้น มีสาเหตุมาจากแม่เป็นส่วนใหญ่ เพราะแม่ปล่อยให้ลูกชายและลูกสาวบุญธรรม ซึ่งอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน สนทนสนมกันมากเกินไปในช่วงที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น แม่แม่จะห้ามปรามบ้างแต่ก็ไม่จริงจังนัก ดังปรากฏข้อความว่า

ตอนนั้นฉันขึ้น ป.5 แล้วนี่ แม่เลยไม่ให้ฉันนอนห้องเธออีก แม่บอกว่า "ลูกโตแล้วนะ" ฉันไม่แน่ใจว่าตัวเองโตพอจะรู้จักคำว่า 'สูญเสีย' หรือไม่ แต่ฉันก็พาลไม่ยอมนอนห้องพี่ จนแม่ต้องกำราบด้วยไม้เรียว ... วันใดที่ครูสว่างมาค้ำบ้านเรา ฉันจึงตั้งใจที่สุดทำไมล่ะ ก็แค่ครูสว่างคนเดียวก็เต็มเตียงแล้ว ยังมีพี่อีกตั้งคน ฉันเลยมีข้ออ้างที่จะมานอนห้องเธอได้

บ้านเกิด : 63

เมื่อเกิดเหตุพ่อหายไปกับเพื่อน ๆ ที่มาชุมนุมกันทุกคืน แม่ได้แต่นั่งคอยพ่อ เหม่อลอยจนไม่มีเวลาสนใจลูก ทำให้ฉันแอบไปนอนห้องปรียาทุกคืน ส่วนพ่อก็เช่นกันได้ร่วมขบวนการกับคอมมิวนิสต์ ความผิดพลาดอย่างหนึ่งของพ่อคือ การมี "หนังสืออื่น" ซึ่งเป็นหนังสือลับเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่มาเก็บไว้ในบ้าน ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กทำให้เด็กอยากลอง และปรียาเป็นผู้หญิงที่ใกล้ชิดฉันมากที่สุด จึงเป็นสาเหตุให้เกิดเรื่องการล่วงละเมิดทางเพศในตอนโตขึ้น ดังปรากฏข้อความว่า

เว้นแต่ความเศร้าและบรรยากาศทึม ๆ แล้ว มีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งน่าซึ้งทึ่งไว้ ก็คือกระดาษแข็ง ๆ ปีกนั้น มันยังคงอยู่ในตู้เสื้อผ้าของพ่อ และทำให้ฉันจดจ้องในบางเรื่อง ทั้งคล้ายๆ จะมีแรงดึงดูดบางอย่างให้ฉันแอบเข้าไปค้นดูอยู่บ่อย ๆ มาหลัง ๆ แม้เมื่อไม่มีน้ำซัยแล้ว ทว่าในตู้เสื้อผ้ากลับมี 'มัน' เพิ่มขึ้น คราวนี้ไม่ได้เป็นแผ่นกระดาษแข็ง ๆ ที่มีภาพอย่างเดียว แต่เป็นหนังสือเล่มซึ่งมีทั้งภาพและตัวหนังสือ มันยิ่งเร้าให้ฉันตื่นเต้น มันเป็น 'หนังสืออื่น' ซึ่งฉันไม่เคยเห็นมาก่อน และทำให้ฉันยิ่งติดใจคำว่า 'มีอะไร' มากขึ้น ... ฉันจำได้คืนหนึ่งที่ฉันมานอนห้องเธอ เมื่อเธอเพื่อและกอดฉันแน่น ฉันทั้งกลัวและคิดอยากลอง ฉันลองกอดเธอ ลองลูบเนื้อตัวเธอ ทั้งลองเอานิ้วขยี้ในบางจุด เธอยิ่งเพ้อจนฉันตกใจ ต้องปลุกให้เธอตื่น ... ปริยาตอนนั้นฉันรู้ว่าได้ทำความผิดอะไรบางอย่าง เพียงแต่ไม่แจ้งชัดว่ามันคืออะไรกันแน่ เช่นเดียวกับที่รู้ว่าหนังสือซึ่งฉันเข้าไปแอบอ่านในห้องพ่อนั้นเป็นหนังสือไม่ดี

บ้านเกิด : 77

บางครั้งการกระทำบางอย่างของผู้ใหญ่ก็ทำให้เกิดความคับข้องใจจนเด็กต้องหาที่พึ่งหาคนที่เข้าใจเขา และไม่มีควมลับกับเขา อย่างเช่นพวกผู้ใหญ่แอบดูภาพต้องห้ามกัน แล้วปิดบังไม่ให้เด็กรู้ ทำให้เด็กเกิดความอยากรู้ ต้องค้นดูเอาเอง ดังปรากฏข้อความว่า

พวกผู้ใหญ่เริ่มมีความลับ ฉันไม่ชอบเลยที่พวกเขาชวนกันมีความลับ ทำให้ฉันรู้สึกว่าคุณเขาไม่น่าไว้วางใจ ... อย่างว่าแต่ฉันเลย แม่แต่พี่ แม่แต่เธอ แม่ก็ยังดูไม่ยอมให้ดู ฉันพยายามอยู่หลายวันในอันค้นหาความลับของพวกเขา

บ้านเกิด : 70

ความลับอีกอย่างหนึ่งของผู้ใหญ่ก็คือ การที่พวกเขามีเรื่องมาซุบซิบกัน แล้วหายไปทั้งคืน กลับมาอีกครั้งตอนใกล้รุ่ง ซึ่งผู้ใหญ่ปิดบังและไม่ยอมอธิบายให้เด็กทราบ ทำให้เขาหวาดกลัวดังปรากฏข้อความว่า

บางคืนเมื่อฉันตื่นออกมาดูพวกเขาตอนกลับมา แม่จะรีบไล่ฉันกลับไปนอน ทำทางแม่เหมือนมีเรื่องร้ายแรง ทำให้ฉันกลัว ปรียา ฉันขอให้เธอกอด แล้วเธอก็กอด แต่ฉันยังไม่หายกลัว

บ้านเกิด : 70

1.2 ผลกระทบของปัญหา ปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น คือ ทำให้ผู้หญิงคนหนึ่งต้องถูกออกจากวิทยาลัย และต้องทำแท้ง ซึ่งกลายเป็นตราบาปที่ติดตัวเธอไป คนภายนอกจะมองเธอด้วยความรู้สึกเหยียดหยาม และเมื่อเธอต้องการจะแก้ตัวใหม่ เริ่มต้นชีวิตครอบครัวที่มีความสุข เธอก็ไม่ได้รับความรักที่จริงใจจากใคร ซ้ำร้ายบุคคลที่เป็นญาติของเธอเองกลับเหยียดหยามเธอ และทำร้ายเธอซ้ำอีก พ่อแม่ก็ไม่มีเวลามาสนใจความรู้สึกของเธอ และยังซ้ำเติมเธออีกเธอหมดที่พึ่ง ทางออกสุดท้ายคือการมีเพศสัมพันธ์เพื่อหลบหนีความจริงไปชั่วคราวช่วยยาม เธอไม่ได้โทษใคร แต่โทษตัวเองอยู่ตลอดเวลา โดยเปรียบเทียบว่า เพราะเธอมีความชั่วร้ายอยู่ในตัว เหมือนแม่หมาชั่วที่กินลูกของมันเอง เธอเป็นชีวิตที่ยอมจำนน หมดสิ้นอนาคต ดังปรากฏข้อความว่า

ก็เพราะฉันเป็นชีวิตซึ่งต้องยอมจำนนใจละพ่อ เป็นสัตว์ที่ถูกเส้ฟาดจนแข็งแล้วฉันไม่สนใจหรอกว่าชีวิตข้างหน้าจะเป็นเช่นไร ทุกสิ่งทุกอย่างพังทลายลงหมดแล้ว พ่อไม่รู้หรือว่าลูกสาวของพ่อเพียงมีชีวิตไปวัน ๆ ไม่คิดถึงอนาคต ไม่คาดหวัง ไม่อะไรทั้งนั้น

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 164

ความรู้สึกผิดฝังลึกอยู่ในจิตใจของเธอ จนทำให้เธอเกิดความสับสน คือ การปล่อยให้พี่ชายคนโตซึ่งพิการมาตัวตายไปต่อหน้าต่อตาเธอ โดยเธอไม่ได้ห้ามปราม และการที่เธอฆ่าพี่ชายคนรองด้วยมือของเธอเอง เพื่อช่วยแม่ให้พ้นจากการทำร้ายของลูกชายตัวเอง ส่งผลให้เธอต้องรับโทษติดคุก

ผลกระทบของปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นสภาพสังคมในห้วงเวลานั้น บุคคลที่แวดล้อมตัวละครและบุคคลในครอบครัว ในเรื่อง บ้านเกิด ทำให้ตัวละคร "ฉัน" ต้องทำผิดต่อบุคคลในครอบครัวคือ ปรียา ซึ่งเป็นเสมือนพี่สาวของ "ฉัน" ที่เติบโตมาพร้อมกัน สภาพแวดล้อมและการขาดความอบอุ่น ความเข้าใจจากพ่อ แม่ พี่ น้อง ทำให้ "ฉัน" ต้องหาที่พึ่ง

ทางใจ ความใกล้ชิดและความอ่อนต่อ โลกในวัยเด็ก ทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้น ปรีชาตั้งครรภ์และแม่พาไปทำแท้งกับหมอเถื่อน ทำให้เธอกลายเป็นเสียสติ ส่วน "ฉันทน์" มีอาการเจ็บป่วยทางใจ ต้องไปรักษากับจิตแพทย์ ดังปรากฏข้อความว่า

ปรีชา บางขณะฉันคิดนะว่า เธอโศกดีจริง ๆ ที่ไม่เหลือความทรงจำใด ๆ ให้ต้องปวดร้าวอีก เธอไม่มีวันวาน ไม่มีวันพรุ่งนี้ หรือแม้แต่วันนี้ ขณะแม่ ฉันทน์ หรือพี่ ยังจมอยู่กับความโหดร้ายของวันวาน อยู่กับความปวดร้าวของวันนี้ และอาจจะยังอยู่กับความว่างเปล่าของวันพรุ่งนี้

บ้านเกิด : 100 - 101

ฉันทน์ไม่รู้หรือว่าต้องคิดถึงเรื่องราวเหล่านี้อีกทำไม บางทีอาจเป็นเพราะฉันมองโลกในแง่ร้ายจริง ๆ ก็ได้ ฉันทน์ไม่แน่ใจ ฉันทน์ไม่รู้ ปรีชา เหมือนที่ไม่รู้ว่าต้องเขียนบันทึกชิ้นนี้ถึงเธอทำไมอีก ทั้งที่รู้อยู่เต็มอกว่าเธอไม่มีวันที่จะรับสารซึ่งฉันสื่อไปถึง แต่ฉันเพิ่งฝันถึงเธอเมื่อครู่ใหญ่ๆนี้เอง ทำให้ฉันตกใจตื่นขึ้นมา นั่งอยู่ในความเว้งว่าง ฉันทน์รู้สึกแบบนี้จริงๆ ปรีชา แม่ข้างนอกจะเต็มไปด้วยเสียงขวดยานตามปกติของเมืองใหญ่ แต่ฉันทน์กลับรู้สึกว่างโล่ง ไม่มีใครเลย รอบกายคือเนื้อที่ว่างเปล่า ฉันทน์ไม่มีเกราะคุ้มกันใด ๆ เลย และเรื่องราวแต่อดีตก็กรูกันเข้ามาทำร้ายฉันทน์

บ้านเกิด : 105

1.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ว่า ในความเป็นจริงนั้นพ่อแม่มีความรักต่อลูกทุกคน การที่เขาไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ก็ด้วยปัญหาในการหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง พ่อแม่จะขี้เมา เป็นเพียงคนงานในโรงรถ แต่พ่อก็รักห่วงใยลูก พ่อฆ่าลูกตายเพราะมาข่มขืนลูกสาวของตนเองถึงในบ้าน และพ่อพยายามปกป้องลูก ไม่เล่าถึงสาเหตุที่แท้จริง ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันทน์ไม่เห็นหรือว่า จริง ๆ แล้วสีหน้าสาววัดตอนนั้นเป็นเช่นไร แต่พ่อคงพอนึกออกใช่ไหม เรื่องของฉันทน์มันเป็นนิยายไซ้'ไหมพ้อ มันดูเหลือเชื่อเกินไปหรือเปล่า แต่พ่อรู้ดีนี่ว่าทั้งหมดนั้นได้เกิดขึ้นแล้วจริง ๆ สาววัดอื่นไปนานแล้วโดยไม่พูดอะไร เขาผลักบังตาเดินหายออกไปจากห้อง อีกตั้งพักใหญ่ถึงกลับเข้ามา ถามว่า มีใครรู้เรื่องที่ฉันทน์เล่าไปนั้น

แล้วบ้าง ฉันตอบไปตามจริงว่า มีเพียงพ่อกับฉัน ฉันบอกพ่อแล้วใช่ไหมว่าเรื่องราวต่อไปเป็นอย่างไร สารวัตรบอกให้ฉันเก็บเรื่องนั้นไว้เป็นความลับ แล้วเริ่มอธิบายอย่างช้า ๆ ว่า พ่อให้การไว้อย่างไร เน้นย้ำในจุดสำคัญ ชักจูงให้ฉันเชื่อมั่นว่านั่นคือเรื่องราวซึ่งควรเป็น และต้องเป็น ทั้งปลอบ โยนให้ฉันเข้าใจว่า พ่อสร้างเรื่องราวทั้งหมดนั้นขึ้นมาเพื่อปกป้องตัวฉัน

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 154

ส่วนแม่ก็มีความรักลูกเช่นกัน แม้ว่าจะอารมณ์ร้าย จุกจิกจู้จี้ ขี้บ่น หรือรุนแรงกับลูกไปบ้าง แต่นั่นคือความรักความห่วงใย ดังปรากฏข้อความว่า

อีกประเดี๋ยวแม่คงมาเยี่ยมฉันใช่ไหม พ่อ หรือไม่แน่ ตอนนี้แม่คงกำลังวุ่นมาก อาจต้องถึงพรุ่งนี้เช้าจึงปลื้มตัวมาได้ แม่คงมาเยี่ยมฉันแล้วเลยไปศาล แล้วแม่ก็ต้องรีบกลับไปจัดการงานศพพี่วัฒน์ ไม่มีใครอยู่ช่วยแม่เลย ฉันสงสารแม่เหลือเกิน ถึงตอนนี้ฉันรู้แล้วว่าแม่นั้นร้ายแต่เพียงปาก จริง ๆ แล้วแม่รักเรามาก มากเหลือเกิน พ่อต้องมาเห็นแม่เมื่อตอนค่านั้นแหละถึงจะเข้าใจในสิ่งที่ฉันว่าจริง ๆ นะพ่อ ตอนโดนพี่วัฒน์บีบคอ แม่ร้องอย่างเอาเป็นเอาตาย คำสาปแช่งซึ่งมีอยู่ในตัวเท่าไรแม่จึงออกมาใช้หมด สาบานได้เลยว่าฉันไม่เคยเห็นใครเกลียดอะไรเท่าแม่เกลียดพี่วัฒน์ในวินาทีนั้น แต่ครั้งนั้นพาดเขาลงไป ชักกระดูกอยู่บนพื้น แม่กลับเปลี่ยนไปเร็วมาก ยืนตะลึงอยู่ชั่วเสี้ยวอึดใจ แล้วถลาลงไปกอดพี่ เรียกชื่อเขา แล้วหันมาหาฉัน แยกทำอะไรหา ดูซิ แยกทำอะไรลงไป แม่ตะคอกใส่ฉัน และกลับไปเรียกพี่วัฒน์อีก

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 154 - 155

แนวคิดอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อคนเราทำอะไรผิดพลาดไปครั้งหนึ่งแล้ว ก็ไม่มีโอกาสที่จะตั้งต้นใหม่ได้อีก ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันแก้ไขอะไรมันไม่ได้เลย ความชั่วร้ายบางอย่างได้ขีดเส้นสำหรับชีวิตไว้แล้ว ฉันมีคณว่าจะเดินต่อไปอย่างไร มีบางคราวเหมือนกันละพ่อที่ฉันนี้รักใคร่สักคนหนึ่ง คิดมาคาดหวังว่าจะตั้งต้นชีวิตใหม่อย่างครอบครัวธรรมดาสาวมัญ แต่แล้วทุกครั้งค่าความรักของฉันกลับถูกตีเป็นราคาของร้านราคา นั่นแหละที่กลายเป็นข่าวลือกันว่าฉันเป็น "ผู้หญิง

อย่างว่า" ฉันไม่ได้เป็นแบบนั้นสักหน่อยจริง ๆ นะพ่อ ฉันเพียงแต่หวังว่าอาจยังมีโอกาส
ตั้งต้นชีวิตใหม่ได้ ฉันเพียงแต่นึกอยากลองดูอีกครั้ง ในเมื่อไม่มีอะไรสูญเสียอีก แต่ผลของ
มันยังยืนยันให้ต้องเชื่อว่า หลังทำชีวิตเลวทราม ฉันก็ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องใด ๆ อีกเลย

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 171

แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาในเรื่อง บ้านเกิด ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่
การกระทำของเราในปัจจุบันส่งผลต่อไปถึงอนาคต แต่เรายังจะลืมนึกถึงข้อนี้ และเมื่อคิดได้ก็สาย
เสียแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ในอดีตเป็นสิ่งที่เราควรจะลืมนึก แต่เราก็ไม่สามารถจะลืมนึกได้ ปัญหาบางอย่าง
เรารู้ว่าเป็นความผิดของใคร แต่บางปัญหาเราก็ไม่สามารถจะตอบได้ แต่ทุกปัญหาล้วนเกิดขึ้นจาก
ความรัก ไม่ว่าจะเป็ความรักชาติหรือความรักของหนุ่มสาวก็ตาม ดังปรากฏข้อความว่า

ปรีชา อย่างที่ฉันบอก บางครั้งเราไม่มีโอกาสคิดหรือทราบดีว่าปัจจุบันเรากำลังทำอะไรกับ
อนาคต กว่าที่เรารู้ตัว สิ่งที่เราทำลงไปก็กลายเป็นอดีตให้เราต้องจดจำไปเสียแล้ว และเธอ
ปรีชา ฉันและเธอ เป็นอดีตซึ่งไม่น่าจดจำ ทว่ายังต้องจดจำ ปรีชา ทำไมชีวิตฉันถึงมีเรื่อง
แบบนี้มากมายเหลือเกิน เรื่องซึ่งไม่น่าจดจำ แต่กลับลืมนึกไปไม่ได้ เรื่องของวันวาน
ซึ่งทำให้เราปวดร้าวอยู่ในวันนี้ ฉันรู้ ความปวดร้าวอันเนื่องมาจากเธอ เป็นความผิดของ
ฉันเอง แต่ ความปวดร้าวอันเนื่องมาจากพ่อแม่ หรือจากพี่ชาย เป็นความผิดของใคร หรือ
บางทีอาจจะไม่ใช่ความผิดของใครเลย อย่างที่ลุงเคยบอก ทุกคนล้วนกระทำลงไปด้วย
ความรัก ทุกคนรักชาติบ้านเมือง ทุกคนรักผืนแผ่นดิน และปรีชา และฉันก็รักเธอ ฉันตอบ
ตัวเองได้ มันไม่ใช่เกิดเพราะความใคร่ ไม่ได้เกิดเพราะฉันหมกมุ่น แต่มันเกิดจากความอบ
อุ่น จากความรัก จากความผูกพันทั้งหลายสิ่งหลายอย่างระหว่างฉันกับเธอ

บ้านเกิด : 89 - 90

วิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีที่ดีที่สุดคือ การลืมนึกปัญหาเหล่านั้น และคิดเสียว่า เป็นกรรมที่ทำ
ไว้ แม้ว่าจะทำได้ยากก็ตาม ดังปรากฏข้อความว่า

แม่ถึงบอกให้ฉันลืมนึกวันวาน ลืมมันไปทั้งหมด ไม่ว่าจะด้านดีหรือด้านร้าย "ถือเสียว่า
เป็นกรรมสร้าง" แม่บอกเช่นนี้ ทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกเรื่องทุกอย่างไม่มีใครตั้งใจให้มันเกิดขึ้น

ไม่มีใครต้องการสร้างความปวดร้าวเหล่านี้ขึ้นมา ทว่าเมื่อมันได้เกิดขึ้นแล้ว เรามีวิธีจัดการกับมันเพียงวิธีเดียว คือลืมมันเสีย แต่ ปรียา เราจะทำเช่นนั้นได้อย่างไร

บ้านเกิด : 99

1.4 ความจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ปัญหาครอบครัวไม่ว่าในสังคมชนบทหรือสังคมเมืองจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน มีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมและบุคคลในครอบครัวเช่นกัน แต่ในสังคมเมืองจะมีความรุนแรงมากกว่า เพราะเป็นสังคมที่กว้างและมีหลายระดับชั้นกว่า ครอบครัวก็มักจะเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีเฉพาะพ่อ แม่ ลูก แต่ครอบครัวในสังคมชนบทเป็นครอบครัวขยาย มีขนาดใหญ่ คือมีพ่อ แม่ ปู่ ย่า หรือตา ยาย อยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือบ้านเดียวกัน ทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่น เพราะมีคนที่จะคอยให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนความใกล้ชิดให้กับเด็ก ๆ ในขณะที่พ่อแม่ต้องไปทำงาน ปัญหาครอบครัวในชนบทที่เกิดจากสภาพแวดล้อมจึงมีน้อยกว่าในเมือง แต่ที่เป็นลักษณะเฉพาะของปัญหาครอบครัวในภาคใต้ คือสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อปัญหา เช่น ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ส่งผลกระทบต่อครอบครัวมากกว่าในภาคอื่น ๆ ซึ่งมีปัญหาเดียวกัน หรือปัญหาการประท้วงเรื่องค่าจ้างแรงงานของคณงานในโรงงาน ซึ่งมีปรากฏอยู่เสมอในท้องถิ่นภาคใต้

2. ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจน คือปัญหาที่เกิดจากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวมีรายได้น้อย ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวด้วย จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาครอบครัว สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงความยากจนอย่างที่สุดว่า

นักเศรษฐศาสตร์ได้แยกความยากจนเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความยากจนอย่างที่สุด (Absolute Poverty) และความยากจนโดยเปรียบเทียบ (Relative Poverty) และได้ให้ความหมายของความยากจนประเภทแรกว่า ระดับการครองชีพที่ต่ำจนไม่สามารถจะบำรุงรักษาสุขภาพและชีวิตอยู่ได้ ซึ่งขยายความให้กว้างขวางออกไปได้ว่า คนที่เรียกได้ว่าเป็นคนจนนั้นจะต้องมีระดับการครองชีพ (วัดด้วยรายได้ หรือทรัพย์สิน

ของผู้นั้นเป็นสำคัญ) ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ หรือรักษาสุขภาพให้แข็งแรงพอที่จะสู้การงานได้¹

ปัญหาความยากจนนี้ ผู้เขียนได้เสนอไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน และบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 สาเหตุของปัญหา ปัญหาค่าครองชีพในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน เกิดจากการที่ซัลมานไม่ได้ประกอบอาชีพ จึงไม่มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว สาเหตุที่ซัลมานไม่ได้ประกอบอาชีพ ก็เนื่องจากถูกนักธุรกิจเจ้าของโรงแรมบีบบังคับโดยทางอ้อม เนื่องจากซัลมานไม่ยอมขายที่ดินซึ่งอยู่กลางหาด อันเป็นที่ทำเลที่เหมาะสมและสวยงามสำหรับโรงแรมที่ต้องการจะได้ทัศนียภาพของชายหาดที่สวยงามไว้หน้าโรงแรม เมื่อซัลมานไม่ยอมขาย นักธุรกิจหัวใสจึงเปลี่ยนโครงสร้างของโรงแรมให้เป็นรูปครึ่งวงกลมล้อมที่ดินของซัลมานไว้ โรงแรมจึงได้วิวทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา เป็นกระท่อมไม้ท่ามกลางดงมะพร้าว มีควันไฟสีขาวลอยกรุ่นขึ้นมาเหนือหลังคา และมีเรือหาปลาลอยลำอยู่ชายหาดหน้ากระท่อม กลายเป็นจุดขายที่เด่นที่สุดของโรงแรมแห่งนี้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักที่นี้ ดังปรากฏข้อความว่า

แต่เลยจากลานกว้างนั้นออกไปข้างหน้า แทนที่จะเป็นหาดทราย กลับกลายเป็นกระท่อมไม้สับปะรังเคลหลังหนึ่งในดงมะพร้าว คันสวนโรงแรมไว้ด้วยพุ่มรั้วเตี้ย ๆ หาดของโรงแรมจึงมีเพียงเฉพาะด้านปีกทั้งสองข้าง แว็บแรกที่มองออกไปจากโรงแรม ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกขัดแย้งอย่างบอกไม่ถูก ข้าพเจ้าอยากเห็นหาดทรายที่ค่อย ๆ ลาดลงไปใต้น้ำทะเล มากกว่าจะมีอะไรมาขวางสายตาอยู่เช่นนี้ แต่ครั้นถึงตอนเช้าเมื่อได้เห็นสายหมอกบาง ๆ คลุมดงมะพร้าว เห็นควันไฟสีขาวขำแรกลอยกรุ่นขึ้นมาเหนือหลังคากระท่อม เห็นเรือหาปลาแบบชาวบ้านลำหนึ่งปล่อยให้คลื่นเล็ก ๆ ชัดหยอกอยู่หน้ากระท่อม ข้าพเจ้าก็อดนึกชมเชยความคิดของเจ้าของโรงแรมไม่ได้อีก ข้าพเจ้าเชื่อว่าแขกทุกคนคงรู้สึกยินดีต่อวิวทัศนียภาพอันสวยงามประหนึ่งภาพวาดดังกล่าว เมื่อได้มองออกไปจากโรงแรมในยามเช้าเช่นนี้

โลกใบเล็กของซัลมาน : 98 - 99

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า 141 - 142.

เมื่อกระท่อมของซัลมานกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเช่นนี้ ความเป็นส่วนตัวของซัลมานและครอบครัวจึงถูกรุกราน เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาพักที่โรงแรมชอบมาถ่ายรูปเขาตอนเขาพายเรือขึ้นเขาทุกเช้า หลังจากกลับจากหาปลาในทะเล ทำให้ซัลมานหงุดหงิดและโกรธแค้น บางครั้งถึงกับทำร้ายร่างกายนักท่องเที่ยว และถูกจับไปขังในห้องขังบ่อย ๆ ในที่สุดซัลมานจึงตัดสินใจจามเรือทิ้ง และเลิกออกทะเลโดยเด็ดขาด ดังปรากฏข้อความว่า

ແຫລມເລົ່າວ່າ ສັລມານອອກທະເລຕໍ່ມາອີກສອງປີ ສຳລັບປູປລາທີ່ຫາກິນເທິງໃນກອບຄຳຮົ່ວ ເຂາຄຸງພອຍູ່ໄປໄດ້ ແຕ່ເຫດຜົນທີ່ສັລມານເລີກອອກທະເລໂດຍເດັດຂາດກໍ່ເພາະວ່າ ທຸກເຂົ້າເມື່ອເຂາກັບຈາກທະເລ ນັກທ່ອງທ່ຽວຂອບໄປຮູ້ຄ່າຍູ່ຮູບເຂາ ໂດຍເລພະຕອນເຂາດັບເຄື່ອງແລ້ວ ພັນມາຈຳພາຍເຮືອຂຶ້ນເຂົາ ສັລມານທຳຕົວເປັນປູປລາກັບທຸກຄົນ ຍິ່ງເລພະພວກໄປຈາກໂຮງແຮມດ້ວຍແລ້ວ ເຂາແທບຈະເລີຍວຽດລິນເລຍທີ່ເລີຍ ເຂາທຸງຄຸງກັບພວກຄ່າຍູ່ຮູບ ແລະຖືກຈັບໄປນອນຫ້ອງຂັງຢູ່ບ່ອຍ ຯ ເນື່ອງຈາກໄປທຳຮ້າຍຮ່າງກາຍພວກນັ້ນເຂົ້າ ຈົນທີ່ສຸດຄວາມທຸງຄຸງຄຸ້ນເນື່ອງທີ່ທຳໃຫ້ເຂາຈາມເຮືອທີ່ງິ່ງ

โลกใบเล็กของซัลมาน : 107

ส่วนสาเหตุของปัญหาความยากจนในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น มีสาเหตุมาจากหัวหน้าครอบครัวมีรายได้น้อยจากการเป็นคนงานคัดเกรดขางในโรงนม และติดเหล้าจนงอมแงม ส่วนแม่มีอาชีพขายเนื้อหมูในตลาด ต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกชายคนโตซึ่งพิการ ดังปรากฏข้อความว่า

ເຄືອບສາມປີໃຜໄໝພ່ອທີ່ເຂາື່ງຢູ່ແບບນັ້ນ ຈັ້ນຮູ້ວ່າຕອລເວລານັ້ນ ໃນຫົວຂອງເຂາຕ້ອງຄິດຢ່າງວາຍປ່າງ ກໍ່ດຳມຈອບດຳມພຸ້ງຂອງເຂາໄດ້ຄ່າແຮງແກ່ດຳມລະສອບພາທ ອຸ່ງຢ່າງແກ່ງວັນ ຫນື່ງໆ ເຂາກໍ່ຈູດມັນໄດ້ສັກຫຸກເຈັດດຳມ ຈົນຕັ້ງພ່ອແມ່ແລ້ວກໍ່ຟ້າວຕົນຕ້ອງທຳງານຕົວເປັນເຄລີຍ ຈັ້ນເອິກເລີຍແລ້ວກໍ່ຍັງຕ້ອງໄປຊ່ວຍປ່າ ແຜລຂອງເຂາອຸ່ງຢ່າງນື່ງລະທຳໃຫ້ຟ້າວຕົດຄິດຫຼາກ ໄມ່ເດືອນລະຄັ້ງກໍ່ສອງຄັ້ງທີ່ເຮົາຕ້ອງຫາມເຂາເຂົ້າໂຮງພາຍາບາດ ຟ້າວຕົດຮູ້ຕົວເອິກວ່າກຳລາຍເປັນກາຣະເບີຍດເບີຍຄ່າໃຊ້ຈ່າຍໃນກອບຄຳຮົ່ວຫຼາກແກ່ໄຫນ

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 166

และอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบต่อค่าครองชีพและกลายเป็นต้นเหตุของปัญหาครอบครัว คือ การที่คนงานในโรงงานประท้วงเรื่องค่าจ้างที่ไม่เป็นไปตามอัตราค่าแรงขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด ทำให้ต้องหยุดงานและขาดรายได้ เพราะในวันประท้วงเป็นวันจันทร์ ซึ่งเป็นวันจ่ายค่าแรง

2.2 ผลกระทบของปัญหา ปัญหาจากความยากจนเนื่องจากสาเหตุไม่ได้ประกอบอาชีพและไม่มีรายได้ เช่น เรื่องโลกใบเล็กของซัลมาน ทำให้ครอบครัวของซัลมาน คือภรรยาและลูก ต้องหารายได้เล็ก ๆ น้อยจากการเป็นแบบให้เด็กท่องเที่ยวถ่ายรูป และได้เงินจากเจ้าของโรงแรมแลกกับการที่เธอต้องหุงต้มอาหารด้วยไม้ฟืนในตอนเช้ามืดเพื่อให้ควันลอยกรุ่นอยู่เหนือหลังคากระท่อม แต่ทั้งสองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ซัลมานห้ามเด็ดขาด แต่ภรรยาต้องลักลอบทำ เพื่อแลกกับเงินเล็ก ๆ น้อยพอเป็นค่ากับข้าวให้ลูก ๆ เมื่อซัลมานรู้เข้าเธอก็จะถูกทุบตี และบางครั้งลูก ๆ ก็จะถูกโดนด้วย ดังปรากฏข้อความว่า

บางทีซัลมานก็แข็งแรงไป ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น ข้าพเจ้าพอเข้าใจและนึกสงสารเมียของเขา หล่อนเป็นผู้หญิงจะทนต่อหน่วยตาต้า ๆ บอกรเวทวิโหของลูกได้อย่างไร ซัลมานไม่ได้ออกทะเลอีก และเขารู้ดีว่าเงินใช้จ่ายในครอบครัวทุกวันนี้ได้มาจากไหน นั่นเองที่เป็นเหตุให้หล่อนโดนทุบตีอยู่ประจำ บางครั้งก็พาลมาถึงลูก

โลกใบเล็กของซัลมาน : 110

ส่วนตัวของซัลมานเองนอกจากจะเป็นเหตุให้เขาถูกจับเข้าคุกบ่อย ๆ แล้ว ทำให้เขาเปลี่ยนจากคนดี ๆ ที่น่าคบ และรักลูกรักเมีย กลายเป็นคนหงุดหงิด อารมณ์ร้าย ทุบตีลูกเมีย จนพวกเขากลัว... ดังปรากฏข้อความว่า

เดิมทีซัลมานเป็นคนดีที่น่าคบหา รักลูกรักเมียยิ่งกว่าใคร ๆ หมด ตอนลูกสาวเกิดเขาซื้อแพะมาฉลองถึงครึ่งโหล ครั้นถึงคราวลูกชายคนต่อมา ชาวประมงในละแวกนี้ต่างก็อ้อมเอมกับแพะถึงสิบสองตัว

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

ชีวิตของซัลมานก็ยิ่งตกต่ำลง เขาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นคนละคน จากใจดี เยือกเย็น กลายเป็นหงุดหงิดง่ายและไร้เหตุผล ดวงตาซึ่งเคยสงบอ่อนโยน ก็เปลี่ยนมาเป็นขุ่นเคือง เกรี้ยวกราด

โลกใบเล็กของซัลมาน : 106 - 107

ผลกระทบของปัญหาจากการมีรายได้น้อยในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ทำให้ลูกชายคนโตซึ่งพิการ คิดว่าตนเองต้องเป็นภาระให้ครอบครัว จึงคิดจบชีวิตของตัวเอง ดังปรากฏข้อความว่า

พี่ชาติรู้ตัวเองดีว่ากลายเป็นภาระเบียดเบียนค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากแค่ไหน ฉันคิดนะพ่อ ไม่น่าหรอก บางทีตลอดเวลาเกือบสามปีนั้น เขาอาจได้แต่นั่งสาปแช่งตัวเอง ถึงแม้เขาไม่ได้ตั้งใจให้ตัวเองตกอยู่ในสภาพแบบนี้ก็ตาม

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 166

และยังทำให้ลูกชายและลูกสาวอีกสองคน คิดที่จะหนีให้พ้นจากสภาพความยากจนนั้น ลูกสาวคือ ฉัน หัวใจออกด้วยการเลือกคบกับเพื่อนชายที่ร่ำรวย และในที่สุดชีวิตของเธอก็ผิดพลาด ดังปรากฏข้อความว่า

พี่วัฒน์เรียกบ้านของเราว่า 'โลกอันเลวทราม' เรียกชีวิตของพวกเขาว่า 'ชีวิตอันเลวทราม' เขาบอกว่านั่นมีอยู่จริง ก็คือทุก ๆ ที่ที่คนจน ๆ อย่างเราอาศัยอยู่นั้นปะไร

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 158

ปัญหาความยากจนจากการประท้วงของคนงานในโรงนม ทำให้พ่อกับแม่ทะเลาะกัน ดังปรากฏข้อความว่า

แม่คงมีอารมณ์ค้างมาจากพี่วัฒน์ เลยก่อเรื่องทะเลาะกับพ่อขึ้นอีก แม่พูดว่าอะไรนะ พ่อ รู้ตัวว่างานไม่มีจะทำแล้วยังไปแกล้งหัวทิ่มวัน ฉันรู้ว่าในใจแม่กำลังวุ่นวายเมื่อเกิดการผลัดงาน มีเราถึงสามคนที่ต้องว่างงาน ซึ่งเงินงวดอาทิตย์ก่อนก็ยังไม่ได้อีก และที่สำคัญ ไม่มีใครบอกได้ว่าเราต้องหยุดงานกี่วัน จะมีอะไรเกิดขึ้น หรือเราอาจถูกโรงนมไล่ทิ้ง พ่อ

เองก็คิดหนักไม่ต่างไปจากแม่ ไม่แน่อาจจะหนักยิ่งกว่าเสียอีก แต่แม่กลับพูดอย่างกับพ่อ ไม่ได้ครุ่นคิดอะไรเลย พูดเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเกิดขึ้นนั้นเป็นความผิดของพ่อ แม่ไม่ยอมรับฟังเหตุผลใด ๆ ทั้งนั้น

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 172 - 173

และผลจากการที่มีปัญหาเรื่องค่าครองชีพ ทำให้ลูกต้องขู่ว่าเอาเงินจากแม่ แม่ลูกทะเลาะกัน ลูกทำร้ายร่างกายแม่ จนน้องสาวทนไม่ได้ใช้ค้ำจอบฟาดพี่ชายเสียชีวิต ดังปรากฏข้อความว่า

พี่วัฒน์กลับเข้ามาแล้วละ เขานั่งเหมือนหมดแรงลงบนแคร่ ฟังแม่ตำเรื่องเขาไม่ยอมกลับเข้าทำงาน ฉันเห็นพ่อ พี่วัฒน์ลุกขึ้นเดินหลบเข้าไปในครัว แล้วนั่น เขาโผล่มาอีกครั้ง พักหน้าให้ฉันตามเข้าไป เขาเอ่ยปากขอเงินฉัน ฉันบอกว่าเอาเงินให้แม่ไปหมดแล้ว เขาบีบคอฉัน พยายามเค้นเอาความจริง แต่แล้วเขาก็กลับไปนั่งเงียบบนแคร่อีก แม่จ้องเขาถามกระแทกเสียง จะขอเงินใช้ไหมล่ะ แล้วแม่ก็ตำเขาอีกรอบ แต่พี่วัฒน์ไม่ยอมเงียบเหมือนเดิมแล้วละพ่อ และพ่อ เขาคำมาถึงพ่อว่าทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างพังทลายลงไปหมด แล้วนั่น แม่ลุกขึ้นยืน มือสั่นริก ค้วงเงินจากชายพกขว้างใส่หน้าพี่วัฒน์ มันร่วงลงไปเกลื่อนอยู่แทบเท้าของเขานี้เอง พ่อ ฉันกำลังเห็น เขาก็มองมอง แล้วหันไปมองแม่อย่างเหยียดหยาม แต่พ่อ เขาไม่ยอมแตะเงินนั้นเลย กลับหันหลังจะเดินออกประตู แล้วพ่อ แม่โกรธจนตัวสั่น กราดตามเข้าไปกระชากไหล่เขาให้หันกลับมา ตบหน้าผิยะเข้าให้ พี่วัฒน์กลายเป็นบ้าไปแล้วละพ่อ เขากำลังเค้นคอแม่ คำรามอย่างน่ากลัว แม่ร้องลั่นให้ช่วย แล้วนั่น ฉันฟาดค้ำจอบเข้ากลางหลังเขา เขาหันขวับมาหาฉัน ฉันเงื้อค้ำจอบขึ้นสุดแขน หวุดออกไปอีกที

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 190 - 191

2.3 แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ผู้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความยากจนอันเป็นปัญหาของครอบครัวในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน ว่า การกระทำของนักธุรกิจเจ้าของโรงแรมที่สร้างโรงแรมล้อมรอบที่ดินของซัลมานนั้น เขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายแต่อย่างใด แต่การกระทำของเขาเช่นนี้เป็นการบีบบังคับให้ซัลมานต้องยอมจำนน จะขายที่ก็ขายไม่ได้ เพราะนายทุนเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องซื้อที่ดินบริเวณนั้นอีกแล้ว เพราะทิวทัศน์กระท่อมในดงมะพร้าวของซัลมาน เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวและพักในโรงแรม โดยโรงแรมไม่ต้องลงทุนแต่อย่างใด ดังปรากฏข้อความว่า

แต่ด้วยการกระทำซึ่งไม่มีคนคิดเช่นนี้แหละ ที่ก่อความพินาศแก่โลกของซัลมาน อย่างน้อยเราก็เห็นกันอยู่ว่า การที่ชาวประมงเช่นซัลมานไม่ได้ออกทะเลอีก นับเป็นเรื่องร้ายแรงพอชวนให้ฉงนอยู่แล้ว แต่การที่ต่อมาซัลมานเกิดเปลี่ยนใจบอกขายที่ดินของตนไปนั้น ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าเชื่อว่า โลกของซัลมานถูกรุกรานอย่างหนัก

โลกใบเล็กของซัลมาน : 108

และผลจากการที่ซัลมานถูกบีบบังคับให้ออกทะเลก็ไม่ได้ จะขายที่เพื่อจะย้ายไปอยู่ที่อื่นก็ไม่ได้นี่เอง ทำให้เขาต้องเจ็บช้ำใจ เพราะไม่สามารถจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีได้ ไม่สามารถจะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ภรรยาและลูกต้องทนทุกข์ยากลำบากจนต้องออกหารายได้เล็ก ๆ น้อยจากนักท่องเที่ยว และภรรยายอมทำตามข้อเสนอของโรงแรมเพื่อแลกกับเงินเล็กน้อยพอประทังชีวิตต่อไป นี่คือการไร้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นคน ไร้ค่าของคนเป็นพ่อและเป็นสามี ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้ามองเห็นผู้รุกรานซัลมาน แต่มองไม่เห็นว่ใครกระทำผิดกฎหมาย ข้าพเจ้ายังเห็นอีกแง่หนึ่งว่า ซัลมานไม่ได้สูญเสียเฉพาะเงินสิบล้าน ไม่ได้สูญเสียเฉพาะที่ดินของตน แต่เขากำลังสูญเสียครอบครัว เขาถูกบีบบังคับยอมรับความพ่ายแพ้และนำมาซึ่งการสูญเสียตัวเอง และนั่นเองที่ทำให้เขาสูญเสียความเป็นพ่อที่ดีของลูก สูญเสียความเป็นพี่ที่ดีของเมีย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 108

นี่คือแนวคิดของผู้เขียนที่ต้องการจะเสนอต่อผู้อ่าน เพื่อให้เห็นว่า ปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีผลกระทบต่อบุคคลและครอบครัวอย่างไร ส่วนวิธีแก้ปัญหานั้นผู้เขียนไม่ได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาไว้

แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาความยากจนที่ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ผู้เขียนไม่ได้เสนอแนะวิธีแก้ เพียงแต่ให้ข้อสรุปเพื่อเป็นแนวคิด เมื่ออ่านเรื่องจบแล้วว่า ปัญหาค่าครองชีพเป็นปัญหาสำคัญของครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อที่ร้ายแรงอย่างที่เราคาดไม่ถึง ซึ่งปัญหาจะค่อย ๆ สะสมความรุนแรงขึ้นทีละน้อย เริ่มจากการมีปากเสียงภายในครอบครัวแล้วเพิ่มความรุนแรงเป็นการใช้กำลังทุบตี และถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ในที่สุดก็สูญเสียคนในครอบครัว

2.4 ความเป็นจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ปัญหาครอบครัวที่เกิดจากปัญหาความยากจนมีเหมือนกันในทุก ๆ ภาค ในหมู่คนยากคนจนมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ แต่ความรุนแรงอาจจะต่างกันตามสภาพของครอบครัว ถ้าครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจกันและทำใจให้ยอมรับสภาพได้ ความรุนแรงของปัญหาก็จะลดน้อยลง ดังที่ สัจญา สัจญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงสภาพการณ์ของความยากจนว่า

ความยากจนเป็นสิ่งที่มีความควบคู่กับสังคม แต่ในสังคมโบราณ ปัญหานี้มักไม่มีความรุนแรงหรืออาจไม่ถือเป็นปัญหาเสียด้วยซ้ำ เพราะในสมัยนั้นความแตกต่างระหว่างกันในสังคมยังมีไม่มาก บุคคลจึงไม่มีความเดือดร้อน แต่ในปัจจุบันความแตกต่างเช่นนั้นมียาก ปัญหาความยากจนจึงมีอยู่ทั่วไป ทั้งในประเทศเจริญและประเทศด้อยพัฒนา ทั้งในเมืองและชนบท เพราะเมืองที่มีปัญหาความยากจน เรียกว่า แหล่งเสื่อมโทรม (Slum) ความยากจนนั้นนับว่าจะทวีมากขึ้น แทนที่จะลดลงตามความเจริญทางวัตถุของโลก ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยหลายอย่างส่งเสริมให้เกิดปัญหานี้¹

¹สัจญา สัจญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม. 2538. หน้า 143.

บทที่ 4

สีสันท้องถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

สีสันท้องถิ่น หรือสีสันแห่งภูมิภาค แปลมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ Local Color ซึ่งทองสุข เกตุโรจน์ ได้ให้ความหมายว่า "Local Color สีสันแห่งภูมิภาค คือ การแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับฉาก ภาษาดั้ง ประเพณี การแต่งกาย และวิถีแห่งความคิด ความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ"¹

ผู้วิจัยจะศึกษาสีสันท้องถิ่นของภาคใต้ในเรื่อง ฉาก ภาษาดั้ง ประเพณีของคนในท้องถิ่น การแต่งกาย วิถีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น และแนวคิดของคนรุ่นใหม่ โดยจะศึกษาแต่ละหัวข้อในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ดังนี้

1. ฉาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งของเรื่องสั้น ฉากมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง ต่อการกระทำ และบุคลิกภาพของตัวละคร ดังที่ ปริญา เกื้อหนุน ได้กล่าวถึงฉากว่า "ถ้ากล่าวถึงฉาก ในแง่ความเป็นจริงในชีวิตแล้ว ก็สามารถเข้าใจได้ว่า เป็นสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ในช่วงเวลาหรือยุคต่าง ๆ ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ก็มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหาเลี้ยงชีพ ที่พักอาศัย ประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ เป็นต้น"²

ยรรธน์ บุญสนิท ได้กล่าวถึงฉากว่า "ฉาก (setting) ฉากของวรรณกรรมที่ใช้เล่าเรื่องหรือบทละคร คือสถานที่ เวลาทางประวัติศาสตร์ และกรณีแวดล้อมทางสังคมที่เหตุการณ์ในเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น"³

ไพโรจน์ บุญประกอบ ได้ให้ความหมายของฉากว่า "ฉาก หมายถึง เวลาและสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่"⁴

การศึกษาฉากที่แสดงถึงสีสันท้องถิ่นภาคใต้ ผู้วิจัยจะศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้

¹ทองสุข เกตุโรจน์. อธิบายศัพท์วรรณคดี. 2529. หน้า 183.

²ปริญา เกื้อหนุน. เรื่องสั้นอเมริกันและอังกฤษ. 2537. หน้า 70.

³ยรรธน์ บุญสนิท. วรรณวิจารณ์. 2538. หน้า 89.

⁴ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า .

1.1 จากประเภทสภาพภูมิประเทศ คือ จากที่เป็นสภาพธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล น้ำตก ต้นไม้ และลำธาร เป็นต้น รวมทั้งจากที่เป็นอาคารบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จากประเภทสภาพภูมิประเทศที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องต่าง ๆ ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

1.1.1 จากชายฝั่งทะเลภาคใต้ ยามค่ำคืนลมทะเลพัดพลิว เสียงคลื่นกระทบฝั่ง และหาดทรายที่อ่อนนุ่ม พร้อมเรือกอและ ซึ่งเป็นเรือหาปลาของชาวประมงแถวจังหวัดทางภาคใต้ ได้แก่ สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ดังปรากฏข้อความว่า

ลมจากทะเลที่ปลิวมาปะทะผิวน้ำและพัดจนผมสียดอกอ้อให้ปลิวต้องโบหู ทำให้ชายเฒ่าสัมผัสถึงความสุขขณะเดินอยู่บนหาดทราย กลิ่นสาบน้ำเค็มที่เมื่อเดือนก่อนทำเอาท้องไส้แกปั่นป่วน บัดนี้ชายเฒ่าเริ่มรู้จักคุ้นเคย ดวงจันทร์ยังไม่โผล่พื้นน้ำ แต่แสงจากฟากฟ้าและผืนน้ำยังทำให้หาดทรายขาวเรือง แสงไฟวิบวับเหมือนดาวอยู่ในทะเล เสียงกึก ๆ ของเครื่องยนต์ถูกลมหอบแหวกคลื่นที่ซัดซ่าชายฝั่งเข้ามา ผสานเสียงหวีดหวิวของลมซึ่งพัดยอดมะพร้าวบนชายฝั่ง เงามืดของยอดมะพร้าวทั้งดวงชวนกันไหวเอนไปมาแลดูคังใครกำลังเชิดชักฝูงหนังตะลุงตัวมหึมาอยู่อย่างสนุกสนาน เม็ดทรายใต้ฝ่าเท้าละเอียดนุ่ม จะมีที่แจ้งจนรู้สึกเจ็บอยู่บ้างก็แสดงว่านั่นแก่ได้เดินลงลึกไปจนถึงแนวคลื่นซัดถึงพื้นหาดใกล้ผืนน้ำเต็มด้วยเปลือกหอยที่แตกละเอียดจนกลายเป็นเม็ดทราย ... แก่เดินผ่านเรือกอและผูกง่าหนึ่ง ทรายขึ้นไปถมอยู่ถึงครึ่งลำเรือ มีเรือกอและลำเล็กไม่คิดเครื่องยนต์ไว้ข้างท้ายอีกลำเกยอยู่ริมน้ำ โคนคลื่นหยอกทำยออยู่ซ่า ๆ บนหาดทรายไม่มีใครอื่นอีกเลย พื้นทรายขาวโพลนเรืองแสงอยู่ในความมืด ทอดตัวยาวแล้วเลี้ยวอ้อมยื่นออกไปในทะเลเบื้องหน้า ตรงปลายหาดเป็นโหนดหินขนาดย่อมยื่นล้ำออกไปในผืนน้ำ มองดูคล้ายแนวตัวมหึมาหอบนิ่งไม่ไหวติง

ชายเฒ่าที่ชายฝั่ง : 54 - 55

1.1.2 จากขนำโกโรโกโสของลุงยาวและลุงเขื่อนในชนบทอันห่างไกล ที่ผู้เขียนได้มาอยู่ ทั้งสองมีอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัว ในตอนเช้าแก่จะต้อนฝูงวัวไปกินหญ้าในป่าละเมาะเชิงเขา ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้ายังได้ยินเสียงหัวเราะดังออกมาจากขนำโกโรโกโสของคนทั้งสอง ยังเห็นทั้งคู่ย่างย่องไปตามชายป่าริมคลองพร้อมกระสุนดินเต็มชายพก ขณะมีอกระซิบหนึ่งสติ๊กและ

ตาต่างสอดสายอยู่บนยอดไม้ ทุกเช้าข้าพเจ้ายังเห็นทั้งคู่ต่อนฝูงวัวรวมสามสิบตัวออกจากคอก มุ่งหน้าไปทางป่าละเมาะตรงเชิงเขาเตี้ย ๆ ... ปรากฏการณ์ซึ่งดำเนินมาอย่างปกติธรรมดาแต่ฟังดูแปลกเขื่องนี้ มีอยู่มากมายในพื้นที่อำเภออันห่างไกล ซึ่งข้าพเจ้าเหวี่ยงตัวเองมาจมนอยู่

นักเขียนใหม่ : 17

1.1.3 ฉากสถานีรถไฟหาดใหญ่ หลังจากคำกอบพันโทษจากการถูกจำคุกสี่ปีในข้อหาฆ่าคนตาย เมื่อพ้นโทษจากคุกที่ปัตตานีเขาคิดจะเดินทางขึ้นกรุงเทพฯ แม้ว่าอนาคตจะดูมืดมน ไม่รู้ว่าเมื่อไปถึงจุดหมายปลายทางแล้วจะเป็นอย่างไร แต่อย่างน้อยเขามีแผนการสำหรับชีวิตคือการเดินทาง ดังปรากฏข้อความว่า

คำกอบยื่นเงินงั้นอยู่หน้าสถานีชุมทางรถไฟหาดใหญ่ มองเข้าไปในสถานีมีคนบางตา โรงแรมหรูหรารอตัวอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกับสถานี มีคนเดินเข้าออกพลุกพล่าน รถราจอเรียงเป็นตับอยู่ข้างหน้า คำกอบยื่นเอามือทั้งสองจ้วงลงในกระเป๋ากางเกง บนบ่ามีกระเป๋าเสื้อผ้าสะพายอยู่ มีบางสิ่งบางอย่างถึบเขากะเด็นมาจากปัตตานี และบัดนี้เขายังรู้สึกว้าเหว่เหมือนนั้นคงย่นหลังเขาอยู่

ชะตากรรม : 82 - 83

1.1.4 ฉากชายหาดฝั่งทะเลอันดามัน โรงแรมอันดามันอินน์ ห่างจากตัวเมืองกระบี่ไปทางตะวันตกราวหกสิโลเมตร สภาพธรรมชาติที่สวยงามถูกบดบังด้วยโรงแรม บาร์เหล้าเชค มินิเธียเตอร์ ศูนย์สุขภาพ และสระว่ายน้ำขนาดใหญ่ และมีสิ่งก่อสร้างที่ขัดแย้งกับความทันสมัยของโรงแรมซึ่งเป็นสิ่งที่สะดุดตาสำหรับผู้ที่ได้พบเห็น คือ กระโจมของซัลมาน ดังปรากฏข้อความว่า

คืนวันหนึ่ง ข้าพเจ้ามาถึงกระบี่ และเข้าพักในโรงแรมอันดามันอินน์ บนหาดเล็กๆทางตะวันตกของตัวเมืองราวหกสิโลเมตร ข้าพเจ้านึกคิดใจตัวโรงแรมนี้จากภาพในนิตยสารท่องเที่ยว ซึ่งแทนที่จะขนานไปกับชายหาดเหมือนโรงแรมชายทะเลอื่น ๆ อาคารหกชั้นกลับสร้างเป็นรูปจันทร์เสี้ยว ปลายทั้งสองเกี่ยวคึดหาดทรายขาวสะอาด ในตัวโรงแรมมีธุรกิจบริการพร้อมมูล ทั้งบาร์เหล้า เชค มินิเธียเตอร์ ศูนย์สุขภาพ และสระว่ายน้ำ

ขนาดใหญ่บนระเบียงคาคฟ้า ด้านหน้าโรงแรมซึ่งล้อมไว้ด้วยตัวอาคารรอบสามด้านเป็น ลานกว้างปูกระเบื้องโมเสก มีสระว่ายน้ำขนาดใหญ่มากอยู่อีกสระหนึ่ง ซึ่งหากคนสักร้อย ลงไปใช้พร้อมกันก็ยังไม่รู้สึกตะขิดตะขวงใจ ๆ โกลั้ขอบสระมีบาร์เปิดขายเครื่องดื่มทุก ชนิด ... แต่เลยจากลานกว้างนั้นออกไปข้างหน้า แทนที่จะเป็นหาดทรายกลับกลายเป็น กระท่อมไม้สับปะรังเคหลังหนึ่งในดงมะพร้าว คั่นส่วนโรงแรมไว้ด้วยพุ่มรั้วเตี้ย ๆ หาด ของโรงแรมจึงมีเพียงเฉพาะด้านปีกทั้งสองข้าง แว็บแรกที่มองออกไปจากโรงแรมข้าพเจ้า เกิดความรู้สึกขัดแย้งอย่างบอกไม่ถูก ... แต่ครั้นถึงตอนเช้าเมื่อได้เห็นสายหมอกบาง ๆ คลุมดงมะพร้าว เห็นควันไฟสีขาวขำแรกลอยกรุ่นขึ้นมาเหนือหลังคากระท่อม เห็นเรือหา ปลาแบบชาวบ้านลำหนึ่งปล่อยให้คลื่นเล็ก ๆ ชัดหยอกอยู่หน้ากระท่อม ข้าพเจ้าก็อดนึก ชมเชยความคิดของเจ้าของโรงแรมไม่ได้อีก ... แต่ต่อมาข้าพเจ้าก็ได้รู้ว่า นั่นหาใช่วิยะ ส่วนหนึ่งส่วนใดของโรงแรมไม่ ทว่านั่นแหละคือโลกใบเล็กของซัลมาน โลกอันปວคร้าว และนำหัวเราะเยาะในขณะเดียวกัน

โลกใบเล็กของซัลมาน : 98 - 99

1.1.5 จากสถานีรถไฟยามเช้า หลังจากเกิดการจลาจลจากพวกประท้วงเรื่อง ราคาราย ซึ่งยึดสถานีรถไฟและเผาหัวรถจักร เป็นเหตุให้มีคนเสียชีวิตในการประท้วงครั้งนี้ และ ทำให้ขบวนรถไฟสายใต้ทั้งขาขึ้นมาติดอยู่ที่หาดใหญ่ และขาล่องมาติดอยู่ที่สุราษฎร์ธานี ส่วน ขบวนรถไฟที่ตรงสองขบวนก็ยังไม่ออกจากสถานีไม่ได้ ดังปรากฏข้อความว่า

ฝนตกลงมาเมื่อเลยเที่ยงคืน หนักและนานราวจะชะล้างสถานีรถไฟให้สะอาด เยี่ยม ครั้นยามเช้ามาถึง อยาหมอกขาวนวลจึงส่งห่อหุ้มบริเวณนี้ไว้ ดังต้องการพุ่มปกทุก ลิ่งทุกอย่างให้คืนสู่สภาพเดิม บัดนี้สถานีรถไฟเหมือนหวนกลับไปอยู่ในครรภ์ของโลกอีก ครั้ง ทว่าผมสำเนียงได้ดีว่าวินาทีข้างหน้าไม่ใช่การเกิดใหม่ ในเมื่อความตายไม่ก็ชั่ว โมงก่อนยังทิ้งร่องรอยไว้เบื้องหน้า

รางเหล็กทอดตัวไขว้กันระโยงระยาง จนหายไปนหมอกทั้งทางใต้และเหนือ ดวง ไฟสีแดงซึ่งเรืองแสงอยู่ในม่านหมอกนั้นคล้ายจะยังหลับอยู่ หัวรถจักรหัวหนึ่งกับร่องรอย แห่งเพลิงลุกไหม้ สงบงันอยู่ในรางไกลออกไป โบกี้เปล่าสามสี่คู่ต่อตัวกันเห็นราง ๆ ไกล ออกไปอีก ท่อนไม้ยังกองระเกะระกะอยู่ข้างรางเหล็ก เศษกระดาษถูกน้ำฝนชะไปติดค้าง อยู่เต็มไม้หมอน ทั้งอาณาบริเวณยังคงอยู่ในความเงียบงัน เจ้าหน้าที่ตำรวจนั่งจับเจ้าอยู่บน

เก้าอี้ในซานซาลา ส่วนน้อยยื่นหม่ออยู่บริเวณทางเข้าราวกำลังไว้อาลัย มีเพียงเจ้าหน้าที่รถไฟซึ่งคงง่วนอยู่ในห้องบังคับการเดินรถเท่านั้นที่เหมือนตัดขาดจากโลกภายนอก

ยามเช้า : 114 - 115

1.1.6 ฉากสภาพหมู่บ้านในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ถนนยังเป็นดินลูกรัง ตัดผ่าทุ่งนาที่ข้าวกำลังออกรวงเหลืองอร่ามรอการเก็บเกี่ยว สลับกับสวนยางพารา ตรงสะพานที่ทอดข้ามห้วยน้ำซึ่งขณะนี้แห้งจนเป็นฝุ่น สะพานโค่นระเบิดพังยุบลงมาเป็นบ่อลึก สองข้างสะพานเป็นนาข้าวที่กำลังออกรวงเต็มนา รถหุ้มเกราะและรถอีเอ็มซีจำนวนเกินยี่สิบคันจะต้องข้ามสะพานนี้เพื่อโจมตีกองทัพของข้าศึก ดังปรากฏข้อความว่า

แล้วเราก็ก้าวหน้าขึ้นสู่ตะวันตก รถหุ้มเกราะและอีเอ็มซีจำนวนเกินยี่สิบปลุกฝุ่นอันสงบนิ่งยามเช้าครุ่นถนนลูกรังแดงให้พื้นดินขึ้นมากลึงว่อนฝุ่นอันเย็นชื้น มีน้ำหนัก คงอ้อยอิ่งอยู่เหนือผิวถนน สักพักหนึ่งเมื่อรถหุ้มเกราะทำยวบวนผ่านไป และอีกครู่ต่อมาโดยอาการเกียจคร้าน มันจะค่อยๆ ทิ้งตัวลงนอนใหม่ บ้างบนผิวถนน บ้างบนใบหญ้าพรมน้ำค้าง บ้างก็หนีไปหลบต่อบนรวงข้าวอันเปียกชุ่ม ถนนสีแดงตัดผ่าทุ่งนาสีเหลือง แซมด้วยป่าละเมาะเป็นระยะ เราผ่านบ้านเรือนที่ปลูกสร้างอยู่ห่าง ๆ ผ่านคนเดินถนนที่ต้องหลบเลี่ยงลงไปมองเมียงอยู่บนขอบคันนา ผ่านพระที่เดินท่องบิณฑบาต เรากำลังฝ่าไปในสายหมอก แต่เราไม่ได้สำนึกถึงความหนาวเย็นของมัน เช่นเดียวกับที่เราขังตัวเองไว้จากเสียงเจื้อยแจ้วของไก่ซึ่งระงมทุ่ง ดวงตะวันกลมโตถูกทิ้งไว้ข้างหลัง เรามาจากที่นั่น และกำลังมุ่งตรงไปสู่ขุนเขาดำทะมึนตั้งตระหง่าน ... สองข้างทางเริ่มมีสวนยางพาราขึ้นแทรกเป็นหย่อม ๆ เรากำลังจะผ่านสวนยางพาราชนิดหนึ่งไป ... ผมพารถผ่านสวนยางพาราออกมา สองข้างทางเป็นนาข้าวอีกครั้ง รวงข้าวกำลังแก่เต็มที่ ซ้อนทับอยู่บนซังคล้ายกำลังหลับอยู่ในเข้าน่าอภิรมย์ เรากำลังผ่านบ้านโทรม ๆ หลังหนึ่ง และผมต้องหยุดรถ เมื่อเจอสะพานขาดอยู่ข้างหน้า ตรงนั้นเคยเป็นห้วยน้ำ ทว่าบัดนี้แห้งผากจนเป็นฝุ่นผง ดินบริเวณหัวท้ายสะพานโดยระเบิดพังยุบลงเป็นบ่อลึก สะพานไม้ทรุดลงไปกองอยู่ที่พื้นข้างล่าง รอยระเบิดยังหมาดใหม่ และเห็นเหมือนฝุ่นยังไม่นอนตัวเสียดด้วยซ้ำ

สะพานขาด : 186 - 187

1.1.7 จากในป่าลึกทางเหนือของเหมืองลิกไนต์ มีพวกลัทธิลอบตัดไม้กำลังทำงานหนักอยู่ที่นั่น ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อทั้งสามหายหน้าเข้าไปในป่าทางเหนือของเหมืองลิกไนต์ ก็เหมือนโลกได้ตัดขาดจากพวกเขา พวกผู้หญิงแถวหน้าเหมืองไม่มีใครพูดถึงพวกเขาอีก และไม่สนใจเลยว่าพวกเขาจะหายไปเป็นเวลานานเท่าใด เดือนหนึ่ง สองเดือน ห้าเดือนหรือหลาย ๆ ปี หากมีคนมาบอกห่อจนถึงความตายของพวกเขา สีหน้าของพวกหล่อนก็คงไม่เปลี่ยนแปลงเลยแม้เพียงน้อย ริมฝั่งแม่น้ำ ลิกเข้าไปกว่าร้อยก้าว พวกเขาทำงานกันอยู่ที่นั่น มีซุงต้นใหญ่ขนาดสามคนโอบ ตัดเป็นท่อนละหกหลาสี่ท่อน สามท่อนวางต่อกันเหมือนตู้รถไฟอยู่บนพื้น อีกท่อนถูกผ่าเป็นสองซีก เบะหงายอยู่บนคานไม้ขนาดโคนขา ปลายด้านหนึ่งปักดินเพิงหมาแหงนสงบนิ่งอยู่ได้ร่มมะเกลือ ยืนเสียงนก ลมภูเขา และเสียงน้ำไหล

ในป่าลึก : 75

1.1.8 จากบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บนถนนโคลิเซียม ซึ่งขณะนั้น "ผม" อายุสิบขวบ ย้ายตามพ่อแม่ซึ่งเป็นครูในโรงเรียนประจำจังหวัด เป็นแหล่งชุมชนแออัด ผู้คนยากจน เป็นที่อยู่ของอาชญากร โสเภณี และแหล่งค้ายาเสพติด ดังปรากฏข้อความว่า

ถนนสายที่มีชื่อตามโรงหนังและยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ เต็มไปด้วยบ้านเรือนสกปรกมอซอ ตรอกซอยที่คดเคี้ยวเชื่อมโยงเป็นใยแมงมุม อัดแน่นด้วยคนยากจน นำเกลียดน่ากลัว ความยากไร้และเสียงร้องไห้ซึ่งตาข่ายเต็มแน่นอยู่เหนือแอ่งน้ำครำ เช่นเดียวกับเสียงสบถคำและเสียงหัวเราะหีนห้าม อาชญากรและโสเภณีปลดระวาง เป็นถนนซึ่งเต็มด้วยหีนคาวของกามารมณ์และความตาย คล้ายถูกสร้างขึ้นด้วยบทเพลงลึกลับของภูติผี แต่ด้วยเวทย์มนต์ชั่วร้ายนี้แหละ ที่ชีวิตได้ดำรงอยู่เสมือนหนูซึ่งกัดแทะซากศพตัวเอง

บนถนนโคลิเซียม : 15

1.1.9 จากบ้านเกิดของตัวละคร "ฉันท" เป็นบ้านในหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ แถบเทือกเขาปู่ ชาวบ้านอยู่กันอย่างสงบสุข ก่อนที่ลัทธิคอมมิวนิสต์จะแทรกซึมเข้ามา ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันจำสิ่งใดเกี่ยวกับบ้านเกิดได้บ้าง เธออาจสงสัย ปรียา ฉันยังจำลำคลองหลังบ้านได้ ลำคลองซึ่งทอดตัวคดเคี้ยวยาวไกลมาจากเทือกเขาปู่ ลำคลองสายที่ปลูกให้ฉันต้องตื่นขึ้นมาทุกเช้ามีดตลอดวัยเด็ก ในยามน้ำปกติ มันดึงมือพี่ชายให้มาเขย่าตัวฉันเพื่อออกไปเก็บกักท่ามกลางความหนาวเหน็บ ครั้นหน้าน้ำมาถึง มันดึงฉันให้ลุกจากที่นอนในตอนเช้ามืดเพื่อมาดูสายน้ำเชี่ยวกรากทันฟัง ยามนั้นน้ำจะเปลี่ยนเป็นขุ่นขาว พ่อบอกว่าเป็นเพราะน้ำเซาะดินบนภูเขาลงมา ฉันไม่เข้าใจหรอก ก็เทือกเขาที่เราเห็นซึ่งพืดอยู่เต็มขอบฟ้า ตะวันตกนั้นเป็นสีดำ พ่อหัวเราะแล้วบอกว่าฉันโง่ ฉันไม่ได้โง่หรอก ปรียา ฉันรู้ล่ะว่าเมื่อใดที่น้ำมาปรึ่มกอไฟหลังบ้าน มันจะเริ่มล้นฝั่งโรงเรียนเข้ามา ถึงตอนนั้นฉันจะรีบวิ่งกลับบ้าน แอบอาบน้ำแต่งตัวแล้ววิ่งลี้ไปโรงเรียน มีบางครั้งเหมือนกันที่แม่มาเจอเข้าขณะฉันกำลังแต่งชุดนักเรียน แม่จะบอกว่าวันนี้โรงเรียนหยุด ฉันจะแก้งทำหน้าเหลวไหลเปลี่ยนเป็นชุดอยู่กับบ้านเหมือนเดิม แต่ครั้งปลอดตาใคร ๆ ฉันก็วิ่งหน้าตั้งไปอีก ถึงตอนนั้นฉันไม่สนใจแล้วว่าฝนจะตกหนักปานใด ฉันไม่รู้ว่าจะทำไมฝนถึงชอบตกตอนกลางคืน เช่นเดียวกับที่ไม่รู้ว่า ทำไมน้ำจึงชอบเริ่มท่วมในตอนเช้า ฉันรู้อย่างเดียวว่า น้ำจะเริ่มท่วมที่โรงเรียนก่อนเสมอ ในวันเช่นนั้นจะมีเด็กเช่นฉันอยู่รายล้อมคน ซึ่งไม่ใช่พี่ ไม่ใช่เธอ แต่เป็น "พวกเรา" ที่ยืนอยู่บนตลิ่งหลังโรงเรียน ตะโกนโห่ร้องเป็นจังหวะตามการตีคั่วกลับไปกลับมาของยอดไฟซึ่งยื่นลงไปในคลอง รอให้พ่อมาไล่ขึ้นไปอยู่บนระเบียงโรงเรียน ตอนนั้นน้ำไหลผ่านใต้ถุนเขี้ยวกราก สนามหน้าโรงเรียนกลายเป็นทะเล พ่อไขกุญแจเปิดเข้าไปดูห้องนอนห้องนี้ ปลอ่ยให้พวกเราตื่นเต็นอยู่กับน้ำซึ่งกินบันไดขึ้นมาทีละชั้น เธอรู้ใช่ไหม ปรียา สุดท้ายพ่อจะเที่ยวไปเที่ยวมาระหว่างถนนกับโรงเรียน จับพวกเราขึ้นนั่งคอที่ขลวระคน ฉันจะเป็นคนสุดท้ายเสมอ ถึงตอนนั้นพ่อจะไม่ยอมพุดอะไรอีก และฉันก็ไม่กล้ากระดิกเท้า น้ำกินพ่อขึ้นมาถึงห้อง พ่อวางฉันลงอีกครั้งเมื่อขึ้นมาอยู่บนถนน คอยไล่เด็กอย่างฉันให้กลับบ้าน เรายืนกันอยู่กลางสายฝนรอน้ำท่วมถนน พ่อถึงจะลากฉันกลับมาให้แม่เย็บที่บ้าน

บ้านเกิด : 45 - 46

1.1.10 ฉากหมู่บ้านบูเตะกรือซอ หมู่บ้านเล็ก ๆ ในกิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ครูถูกผู้ก่อการร้ายจับตัวเรียกค่าไถ่ รัฐบาลจึงส่งหน่วยปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปคุ้มครองครูในหมู่บ้าน ดังปรากฏข้อความว่า

บุเต๊ะกรือซอเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ลึกเข้าไปในความสลับซับซ้อนแห่งเทือกเขาสันกาลาคีรี ทางตะวันตกเฉียงเหนือของโต๊ะโมะ ขึ้นกับกิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ยี่เอี่ยมชี้นำเรามาถึงไว้กลางวงล้อมของหุบเขาในตอนแดดจัดของยามสาย เมฆขาวราวจะปั่นเป็นก้อนกลมลอยเรี่ยยอดเขาแทบทุกด้าน นักเรียนชั้นเล็กสุดพรวดออกมาเกาะรั้วระเบียงเมื่อเรามาหยุดอยู่ในสนามฟุตบอล ครูสาวผมหยักศก ขาวสสวย ตาคม หน้าเข้ม ตามมาต้อนรับพวกเรากลับเข้าห้องเรียน กระโปรงยาวและเสื้อลูกไม้แบบเรียบ ๆ จับเธอให้ดูเด่น เธอคือฟารีดา ครูสาววัยยี่สิบหก ซึ่งต่อมาพวกเราต่างคลั่งไคล้ไหลหลง

แนวแห่งบุเต๊ะกรือซอ : 112

คลองที่วุ่นนี้ไหลมาจากยอดโต๊ะโมะ ผ่านค่าน้ำของโรงเรียน กว้างราวยี่สิบก้าว แต่ทางน้ำไหลแคบลงเหลือสักสามสี่ก้าว น้ำใสแจ๋ว ลึกไม่เกินเข่า พื้นคลองเป็นกรวดเม็ดใหญ่ ส่วนที่พ้นจากทางน้ำก็ไม่มีหญ้าขึ้น บ่งว่าน้ำจะไหลแรงและเต็มลำคลองยามฝนหนัก ตลิ่งเป็นทรายละเอียด สูงชัน ฝั่งตรงข้ามเป็นส่วนยางพารา ขณะฝั่งโรงเรียนเป็นแนววงไฟรั่มครีมี มีทางเดินเป็นร่องลึกทะลุลงไป แล้วไปขึ้นอีกฝั่งเอียงไปทางซ้าย

แนวแห่งบุเต๊ะกรือซอ : 117

1.1.11 จากบ้านของตัวละคร "ฉัน" ซึ่งเป็นคนงานในโรงรมยาง บ้านหลังเล็ก ๆ อุดอู โโกโรโกโส อบอวลด้วยกลิ่นเหม็นเน่าและควันไฟจากกองขยะ ดังปรากฏข้อความว่า

ก็เมื่อตอนนั้นเด็ก ๆ นั้นละพ่อ พ่อยังจำได้ไหม ครั้งหลังบ้านของเรายังเป็นบ่อทราย มันกว้างสักแคไหนละพ่อ พ่อ ๆ กับกองขยะมึน ๆ จากฝีมือของเทศบาลทุกวันนี้ซะใหม่ พ่อต้องจำได้ ตรงปากบ่อติดกับบ้านเรามีข่อยขึ้นอยู่พุ่มหนึ่ง เมื่อคราวเปลี่ยนพื้นในบ้าน จากดินอัดมาเป็นเทปูน เราขุดเซาะเอาทรายเป็นโพรงลึกเข้าไปได้รากข่อย แล้วโพรงนั้นแหละที่หมาของเราเข้าไปอาศัยออกลูก

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 149 - 150

1.1.12 จากหมู่บ้านในแถบเทือกเขาบรรทัด เป็นหมู่บ้านในหุบเขา ที่ผู้คนที่อยู่ภายนอกจะเข้าไปได้ทางเดียว คือทางผ่านของคลองจากหมู่บ้านตรงเทือกเขา และทางนี้จะถูกปิดในหน้าฝน ดังปรากฏข้อความว่า

ปลายหน้าร้อนปีหนึ่ง ซึ่งผมยังคงร่วมงานอยู่กับมัด เราซึ่งเป็นชายฉกรรจ์ทั้งสามคน แทรกซอนเข้าไปถึงหมู่บ้านในหุบเขาแห่งหนึ่งริมเทือกบรรทัด

แม่มดแห่งหุบเขา : 250

ช่องเขาที่ว่า ก็คือทางผ่านของคลองจากหมู่บ้าน ตรงเทือกเขาซึ่งตั้งขวางทะมึนอยู่เบื้องล่าง ช่วงกว้างช่องเขาราวร้อยเมตร ทั้งสองด้านขนาบด้วยผาหินชันตั้งฉาก นี่ก็ประตูซึ่งเปิดให้คนภายนอกเข้ามาสัมผัสโลกที่ลับข้างใน และคนข้างในผ่านออกไปพบกับความมหัศจรรย์ของโลกภายนอก เราผ่านประตูนี้เข้ามาตามถนน ซึ่งถมล้ำเข้าไปเกือบครึ่งลำคลองของพวกบรรทุกไม้ นั่นก็เช่นกันกับพวกชนดินลูกรัง และทั้งหมดนี้ต่างก็เหมือนทำงานแข่งกันทั้งวันทั้งคืน เพื่อให้ทันเวลาก่อนประตูปิดในช่วงหน้าฝน

แม่มดแห่งหุบเขา : 252

เราอยู่เหนือหมู่บ้านขึ้นมาไม่ถึงสองกิโล ยังคงได้ยินเสียงหมาหอนและรถบรรทุกซึ่งแล่นผ่าเข้าไปกลางหมู่บ้าน ยามค่ำคืน สำหรับครัวเรือนที่ยังสืบหลังคานี้ไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากฝูงควายซึ่งขดตัวนั่งอยู่ในคอก เนื่องจากเราขึ้นไปคือป่าทึบและยอดเขาสูงทะมึน เสียงกู่ก้องของสัตว์ป่าบางชนิดต้องมาตามลม นาน ๆ ครั้งจึงได้ยินเสียงร้องของช้างสักทีหนึ่ง

แม่มดแห่งหุบเขา : 253

1.1.13 ฉากชุมชนมุสลิม ซึ่งถูกความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน ศูนย์การค้า ร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด ฯลฯ ขึ้นล้อมรอบชุมชนแห่งนี้ไว้จนกลายเป็นความขัดแย้ง และการแข่งขันทางด้านธุรกิจ ทำให้ชุมชนนี้ต้องย้ายออกไป พร้อมด้วยกุโบร์ที่ฝังศพของชาวมุสลิมที่ตายไปแล้ว เพื่อสร้างท่าจอดรถ ดังปรากฏข้อความว่า

อิสมาแอเพิ่งตายไปในวันที่ตีกรามรายล้อมชุมชนมุสลิมไว้ตรงกลาง ... ลูกหลานของอิสมาแอนั้นต่างหากที่ได้เห็นวันเวลาอันรุ่งเรืองของเมืองโดยแท้จริง เมื่อฟากถนนฝั่งตรงข้ามชุมชนมุสลิมหรือหุบตึกแถวเพื่อแปรเป็นศูนย์การค้า ตึกสี่ชั้นรูปทรงแปลกตา ทว่าดูโอ้อ่าในอาณาเขตกว้างขวาง ถูกกำหนดโดยโครงสร้างเป็นผนังกระจกใสทั้งสามด้าน เหนี่ยวนำสายตาทุกคู่จากภายนอก ในวันเวลาเช่นนี้เอง ที่สายตาของนักพัฒนาการ

ทางธุรกิจมองว่า โครงสร้างพื้นฐานของสังคมอย่างชุมชนมุสลิมกลายเป็นสิ่งขัดแย้ง แน่ละ ในเมื่อตลอดฟากถนนฝั่งชุมชนเต็มด้วยเตาถ่านตั้งกะทะทอดขนมขาย แผลงวันบิ๋นว่อนอยู่ในม่านฝุ่น เด็กเล็กมอมแมมเล่นไต่อยู่กับแพะแก่ซึ่งขนเป็นชังกะตัง ยิ่งทัศนียภาพซึ่งผ่านกระจกเข้าสู่สายตาในร้านฟาสต์ฟูดนาม 'เคนตักกี' บนชั้นที่สี่ทางปีกขวาด้วยแล้ว ทำให้กาเฟขาครสละมุน ไก่ทอดเฟื่อนคอและเหม็นหื่น บ้านไม้เก่าคร่ำเป็นสีฝุ่นเรียงรายอัดแน่นตลอดแนวถนน หลังคาสังกะสีสนิมกร่อน ไหวพะเยิบอยู่ท่ามแดดกล้า ลึกเข้าไปคือ กูโบร์ สถานซึ่งคลุมพื้นที่กว้างขวางไว้ด้วยยอดไม้สลอน ถัดจากนั้นคือถนนสายที่ห้าพาดผ่าน ซ้ำมฟากถนนดังกล่าวออกไป คือแนวตึกผางตั้งยื่นล้ำเดือนเสี้ยวแห่งยอดโดมมัสยิด ประติมากรรมอันเคยงดงาม กลายเป็นสิ่งปลูกสร้างซึ่งดูแปลกประหลาด เช่นเดียวกับเสียงขับอาซานอันรื่นเย็นกลับฟังแปร่งปร่าบางคนอาจรู้สึกวุ่นวายเศร้า ขณะอีกบางคนบอกว่าน่ากลัว แต่โชคที่เสียงดังกล่าวไม่อาจลอดฝาผนังกระจกเข้ามาได้ อีกทั้งเพลงสมัยใหม่ซึ่งรายท่วงทำนองอยู่เหนือจิตใจ คุณจะมีพลาณภาพเหนือสรรพเสียงใด ๆ

แพะในกูโบร์ : 284 - 285

1.1.14 จากบ้านริมลำธารที่ไหลมาจากน้ำตกของตัวละคร "ผม" ซึ่งมีอาชีพเป็นนักเขียน เขาได้ปลูกบ้านอยู่แถวนี้ และได้มีโอกาสพบกับ "หล่อน" ซึ่งมีภูมิลำเนาที่คล้าย ๆ กัน น้ำตกสายนี้เป็นน้ำตกในแถบจังหวัดทางภาคใต้ ซึ่งทราบได้จากสภาพธรรมชาติที่มีพืชในท้องถิ่นอย่างต้นหยี และสะตอ ดังปรากฏข้อความว่า

บ้านของหล่อนอยู่ตรงหน้านี้เอง มีหยีต้นใหญ่ยืนต้นสูงเด่น คะเน็ฝัก้าวไม่เกินห้าสิบย่างก้าว ทว่าเรือสวนเขี้ยวครีมีซอนเร็นตัวบ้านไว้มัดชิด

น้ำตก : 337

ผมไม่แน่ใจว่าหล่อนเจตนาหรือไม่ที่เลือกยื่นในเงาเสา "เอาสะตอมาให้" หล่อนพูดอีก แล้วยื่นสะตอสดสี่ห้าฝักข้ามกรงระเบียงมา

น้ำตก : 333

หลังวันนั้นผมปิดประตูเงียบ เขียนอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่กินนอนอ่านหนังสือ ตกบ่ายจัดถึงออกไปเดินเล่นหลังบ้าน ที่นั่นเป็นลานหินกว้าง เกิดจากภูเขาพังทลายครวบน้ำ

ท่วมใหญ่เมื่อสี่ห้าปีที่แล้ว ลานหินทอดตัวโค้งเป็นแนวยาวออกมาจากราวป่าข้างหน้า จุดกึ่งกลางแห่งทัศนียภาพคือ ขุนเขาสูงใหญ่ซึ่งฝังยอดอยู่ในชะเง้อมเมฆ สายน้ำไหลเร็วแรง กระนั้นด้วยความใสของน้ำยังคงเห็นกรวดเบื้องล่างเป็นเม็ด ๆ แรงน้ำโถมตัวกระแทกหิน เกิดฟองขาวฟองตลอดสายธาร น้ำเพียงปริ่มเข่า จึงต้องทิ้งหินขวางลำธารเป็นระยะเพื่อเกิดแอ่งสำหรับลงอาบ ... เราอยู่กันที่แคร่หน้าบ้านได้ร่มมะม่วงป่า

น้ำตก : 334 - 335

ถัดขึ้นไปราวสองกิโลเมตร มีชั้นน้ำตกซึ่งถนนเข้าถึง ก่อนนั้นผมเคยไปมาสองครั้ง มีคนบอกว่าหน้านี้น้ำน้อย แต่มันก็มากกว่าน้ำตกอีกหลายที่ซึ่งผมเคยเห็นมา หน้ากว้างน้ำตกราวสี่เมตร โจนลิวตามหน้าผาชันเกือบตั้งฉาก ผมพลอยใจระทึกเมื่อนึกถึงฤดูน้ำหลาก หน้ากว้างน้ำตกอาจขยายออกไปถึงยี่สิบเมตร ทั้งเชียวกรากรุนแรง

น้ำตก : 336

และจากน้ำตกที่อยู่บนยอดเขา ดังปรากฏข้อความว่า

วันนั้นสายน้ำตกบนยอดเขาส่องประกายชัดเจนมาก กระทั่งเพื่อนของผมก็อยากขึ้นไปดูให้เห็นกับตา เราออกเดินทางตอนห้าโมงเช้าวันต่อมา การเดินทางตลอดช่วงเช้าสะดวกสบายมาก มีทางเท้าเลาะเลียบสายธารขึ้นไปเรื่อย ๆ เราเดินผ่านสวนผลไม้เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ละสวนต่างพื้นราบเรียบ เราหยุดพักเมื่อเกือบเที่ยงที่ขนาในสวนหนึ่ง ตมน้ำซังกาแฟ ผูกเปลนอนคุยกัน ออกเดินทางอีกครั้งเมื่อตะวันคล้อย ตั้งใจว่าตกค่ำถึงจะหยุดพักเพื่อหุงหาอาหาร ไปได้ไม่เท่าไร ทางเท้าก็หมดเสียแล้ว เราลงไปเดินในลำธาร ปีนป่ายไปตามโขดหิน ป่าเขียวครึ้ม ร่องธารขาวโพลนด้วยก้อนหินขนาดใหญ่ซึ่งไหลลงมาติดค้างระเกะระกะ กลายเป็นแนวหินทอดตัวคดเคี้ยวแทรกซอนไปกลางผืนป่า คั่นนั้นเรานอนคุยข้ามเปลท่ามกลางเสียงน้ำโครมครืน ... ฝนโปรยไพรเมื่อยามเช้า เม็ดฝนละเอียดยิบหล่นลงในม่านหมอก แดดเช้าส่องไล่เม็ดฝนเป็นประกายแวววาว เราออกเดินต่อ นับแต่นั้นไปเราเริ่มพบความลาดชันมากขึ้น กระทั่งรู้สึกได้ด้วยสายตา ภูเขาชวยอดลดหลั่นเป็นสี่เทาสลับขาวอยู่ปลายสุดของร่องธาร แต่เมื่อเรายังไต่ขึ้นไป มันกลับจมหายไปทีละยอด แล้วเราก็รู้สึกเหมือนเดินอยู่ในป่าปกคดอีกครั้ง มองทางไหนไม่เห็นภูเขาเลย ... เราออกเดินต่อ ยามบ่ายแดดจ้า แต่อากาศไม่ร้อน ผมไม่ค่อยมีสมาธิในจังหวะก้าวนี้ เมื่อยังคงครุ่นคิดเกี่ยวกับ

ความฝัน มาถึงธารสองแพร่ง เราก็ตัดสินใจไม่ถูกว่าควรไปทางไหน แต่ละทาง ความกว้างใหญ่ของสายน้ำพอ ๆ กัน ... แล้วเราก็ไปต่อ โดยเลี่ยงเลือกเอาสายธารซึ่งทอดตรงไปข้างหน้า ก้อนหินระเกะระกะเริ่มลดน้อยลง และเมื่อไปได้สักครู่ใหญ่ ๆ ช่องธารก็กลายเป็นแผ่นหินราบเรียบ แต่ความลาดชันยิ่งมากขึ้น จนบางขณะเราเหมือนคลานป่ายขึ้นไป เราได้ยินเสียงน้ำครึ้นครึ้นเมื่อพลบค่ำ ความตื่นเต้นทำให้เราไม่ยอมหยุดพัก แสงจันทร์อาบได้แผ่นหิน สายธารส่องประกายราวเงินยวงกำลังหลากไหล ถึงกระนั้นเรายังคงใช้ไฟฉายขนาดหกท่อนส่องนำทางอยู่ดี ... วันรุ่งขึ้นเราออกเดินทางแต่เริ่มสาย สายหมอกหนาทำให้หิ้นลื่น รู้สึกสายลมประเดี๋ยวพัดมาจากข้างล่าง ประเดี๋ยวบ่ามาจากข้างบน ครั้นแดดสาดส่องมาถึงเราก็เห็นยอดเขาโผล่พ้นยอดไม้ขึ้นเบื้องหน้า ครั้นยิ่งไต่สูงขึ้นไป มันกลับกลายเป็นแนวสันเขาพาดขวางขอบฟ้าด้านนั้นไว้สิ้น ลมพัดซู่อยู่ข้างบนได้ยินชัดเจน เราเดินสะดวกขึ้นเมื่อความลาดชันหายไป เสียงน้ำข้างบนยิ่งดังครึ้นครึ้นระงมป่า จิตใจเราก็กึกก้องเร้า ทว่าสายน้ำเบื้องหน้ากลับไหลเอื่อย ๆ ร่องธารดูตรงจนออกจะประหลาด แนวสันเขาที่เราเห็นที่แท้ก็คือหน้าผาตั้งฉากสูงชัน ไร้ต้นไม้ขึ้นปกคลุม เมื่อโดนแดดส่อง มันจึงสว่างจ้าจับตา จวบจนใกล้เที่ยง เราขึ้นมาถึงบึงขนาดใหญ่ ล้อมรอบด้วยหน้าผาชันตั้งฉากทั้งสามด้าน น้ำในบึงใสแจ๋วและนิ่งสงบ เว้นแต่ด้านหน้าผาซึ่งตั้งเผชิญหน้า มีรอยแยกกว้างราวสองวาตรงจุดกึ่งกลางหน้าผา สายน้ำถั่งโถมรุนแรงออกจากซอกหลืบรอยแยกนั้น เสียงน้ำดังครึ้นครึ้นน่ากลัวอยู่ข้างใน ละอองน้ำเป็นฝอยละเอียดคลละคลุ้งอยู่ในซอกและพวยพุ่งออกมาถึงกลางบึง ท้องฟ้าสว่างใส รุ่งกินน้ำตัวเล็ก ๆ สันไหวอยู่ในม่านละอองเบื้องหน้าซอกหลืบ มันดูราวมีชีวิตจริง ๆ จนนึกอยากว่ายน้ำไปจับเล่น แต่เราผิดหวังที่ไม่เจอน้ำตก

น้ำตก : 353 - 358

1.2 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละคร เป็นการดำเนินชีวิตประจำวันและทั่ว ๆ ไป รวมทั้งการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ และการประกอบอาชีพของตัวละครด้วย ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

1.2.1 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในท้องถิ่นชนบทเรื่อง นักเขียนใหม่ มีตัวละครสองตัวคือ ลูกชายและลูกเขียน ซึ่งมีอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัว ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากพ่อแม่ ทั้งสองใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและพอใจกับชีวิตของตน ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้า หรือใคร ๆ อีกมากมายอาจมองว่า ชีวิตของคนทั้งคู่ดำเนินไปอย่างไม่มีแก่นสาร ใช้ช่วงเวลาของชีวิตทั้งหมดให้หายไปกับฝูงวัวที่รับจ้างเขาเลี้ยง ซ้ำค่าจ้างค่าอนาคาคิดเฉลี่ยปีหนึ่ง ๆ ก็หาได้มากไปกว่ามีข้าวปลาต่อใส่ไปมือต่อมือ แต่ลุงสองพี่น้องก็ดูเหมือนจะพึงพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่

นักเขียนใหม่ : 17

ส่วนชีวิตประจำวันของลุงทั้งสอง คือในตอนเช้าแกะจะต้อนฝูงวัวออกจากคอก ไปกินหญ้าที่ป่าละเมาะตรงเชิงเขาเตี้ย ๆ ระหว่างที่วัวกินหญ้าทั้งคู่ก็จะขบไปตามชายป่าริมคลองพร้อมหนังสือเพื่อขบคาง ดังปรากฏข้อความว่า

ทั้งคู่ขบขบไปตามชายป่าริมคลอง พร้อมกระสุนดินเต็มชายพก ขณะมือกระซบหนังสือ และตาต่างสอดสายอยู่บนยอดไม้ ทุกเช้าข้าพเจ้ายังเห็นทั้งคู่ต้อนฝูงวัวร่วมสามสิบตัวออกจากคอก มุ่งหน้าไปทางป่าละเมาะตรงเชิงเขาเตี้ย ๆ

นักเขียนใหม่ : 17

และฝูงวัวที่เลี้ยงก็เป็นฝูงวัวที่ตกทอดมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเจ้าของก็ไม่ได้สนใจที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงพันธุ์ให้ดีขึ้น ซ้ำยังทำไปไม่ใช่เพื่อธุรกิจ แต่เป็นเหมือนมรดกตกทอดที่ต้องรักษาไว้และสืบทอดต่อไป สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งแปลกประหลาดสำหรับผู้คนในเมืองที่อยู่ในสังคมนการแข่งขันกันทางธุรกิจ ที่คิดแต่เรื่องกำไรขาดทุน ดังปรากฏข้อความว่า

เช่นเดียวกับวัวฝูงของกำนันคนพ่อที่ตกทอดมาถึงลูกชาย และมีท่าทางว่าจะสืบต่อไปในชั้นหลาน แน่แน่นอนว่าวัวมีทั้งที่เกิดมาใหม่และล้มตายไป แต่จำนวนในฝูงก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงมากไปกว่าจากเดิมที่เคยมีอยู่ ทั้งจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงพันธุ์ก็หาไม่ ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันไม่ใช่การทำธุรกิจ แต่คล้ายเป็นอะไรสักอย่างหนึ่งซึ่งจำเป็นต้องมีไว้ เช่นเดียวกับครอบครัวของคนเลี้ยงวัวฝูงนี้ ซึ่งเพียงแต่สืบเปลี่ยนตัวบุคคล จากรุ่นพ่อมาสู่รุ่นลูกเท่านั้นเอง

นักเขียนใหม่ : 18

อีกอาชีพหนึ่ง คืออาชีพทำนา แม้จะประสบกับปัญหาและภาวะล้มเหลว ขาดทุน ไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป แต่ทุกคนก็ยังเต็มใจที่จะทำและจะทำต่อไป โดยไม่หวังผลกำไร แต่ทำเพราะมันกลายเป็นประเพณีไปแล้ว และเป็นมรดกที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังปรากฏข้อความว่า

แถวบ้านเกิดของข้าพเจ้าเป็นที่นาดอน จะได้ผลหรือล้มเหลวก็ขึ้นอยู่กับฝนฟ้าเป็นหลัก ทั้งในเรื่องของปริมาณและช่วงระยะเวลาที่ฝนตก ช่วง 7 - 8 ปีที่ผ่านมา แม้จะห่างเหินบ้านเกิดไปมาก แต่ข้าพเจ้าก็พอรู้ว่าที่นาเหล่านั้นต้องเจอกับภาวะล้มเหลวเสียมากกว่า น้ำชาของข้าพเจ้ามีอาชีพช่างไม้อีกหนึ่งทางหนึ่ง ซึ่งพอจะเป็นค่ากับข้าวไปได้ในแต่ละช่วงปี อีกทั้งยังพอเจียดมาเป็นค่าไถ ค่าปุ๋ย บ้างก็ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ซึ่งรวมอยู่ในต้นทุนของอาชีพหลัก คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านล้วนต้องหาอาชีพเสริมมารองรับเช่นเดียวกัน ... น้ำชาบอกว่าพวกเขาทำนาโดยไม่จำเป็นต้องถามตัวเองว่าทำไมต้องทำ แต่ในทางกลับกัน จะเกิดคำถามขึ้นมาทันทีทั้งจากตัวเองและคนอื่น หากปีไหนไม่ได้ลงข้าวกล้าแม่เพียงแปลงสองแปลง ข้าพเจ้าพอเข้าใจได้ การทำนาของพวกเขาเหมือนเป็นประเพณีไปแล้ว ไม่มีใครมานั่งคิดถึงกำไรขาดทุน พวกเขาขอให้ได้ทำเป็นพอ

นักเขียนใหม่ : 21 - 22

1.2.2 อาชีพประมง ชาวประมงประสบปัญหาในการจับปลา เนื่องจากสัตว์น้ำลดน้อยลง และขาดเครื่องมือที่ทันสมัย ดังนั้น ในยุคที่ธุรกิจโรงแรมกำลังเฟื่องฟู นักธุรกิจจึงเข้าไปกว้านซื้อที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวประมงมาแต่เดิมด้วยราคาสูง ชาวประมงจึงต้องขายที่ดินของตนให้แก่ขายทุน ครอบครัวจึงต้องกระจัดพลัดพรายไปคนละทิศคนละทาง และในที่สุดก็ใช้เงินที่ได้หมดไป สุดท้ายจึงต้องกลับมาเป็นลูกจ้างบนผืนแผ่นดินของตน ดังปรากฏข้อความว่า

เด็กหนุ่มบาร์เทนเดอร์ที่ชื่อแหลม เขาเคยมีที่ดินเขตร่วมกับซัลมาน ครอบครัวเขาก็เป็นเช่นครอบครัวอื่น ๆ ที่ตาลูกพองเมื่อนายหน้าค้าที่ดินเสนอราคาแสนงามให้ แหลมเล่าว่าทันทีที่ผืนดินหลุดจากมือ ครอบครัวของเขาก็ถึงกาลกระจัดพลัดพราย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 102

เมื่อสี่ปีก่อนนี้เอง ที่อันดามันอินน์ ได้เข้ามาสำรวจหาคนเพื่อเตรียมสร้างโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งเริ่มล้นจากเกาะพีพี แหลมบอกกับข้าพเจ้าว่านายหน้าซื้อที่ดินเข้า

มาได้จังหวะเหมาะเจาะ ขณะชาวประมงกำลังสูญเสียความหวังในห้วงน้ำเบื้องหน้า เบรีฮวหวานมันเค็มซึ่งพวกเขาเคยตัดดวงใส่เรือเกือบเหลือแต่ความว่างเปล่า พวกนายหน้าเลยทำงานอย่างสะดวกดาย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

ส่วนคนที่ไม่ยอมขายที่ดินให้นายทุนก็จะถูกบีบบังคับจนต้องยอมจำนน เพราะไม่มีหนทางที่จะต่อสู้กับอิทธิพล และการบีบบังคับโดยทางอ้อมที่หาคนคิดไม่ได้ ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้ามองเห็นผู้รุกรานซัลมาน แต่มองไม่เห็นว่ใครกระทำผิดกฎหมาย ข้าพเจ้ายังเห็นอีกแง่หนึ่งว่าซัลมานไม่ได้สูญเสียเฉพาะเงินสิบล้าน ไม่ได้สูญเสียเฉพาะที่ดินของตน แต่เขากำลังสูญเสียครอบครัว เขาถูกบีบให้ยอมรับความพ่ายแพ้และนำมาซึ่งการสูญเสียตัวเอง และนั่นเองที่ทำให้เขาสูญเสียความเป็นพ่อที่ดีของลูก สูญเสียความเป็นพ่อที่ดีของเมีย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 108

1.2.3 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละคร ตัวละครในครั้งยังเด็กมีชีวิตที่สงบ เขามีความสุขกับครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ และน้องชาย โดยเฉพาะน้องชายเขามีความรักและผูกพันกันมาก เล่นด้วยกันชุกชนด้วยกัน ดังปรากฏข้อความว่า

ที่ประตูรั้วหน้าบ้าน พ่อเอาเสากลมขนาดขาเด็ก สูงราวหน้าอกผู้ใหญ่มาปักไว้ปลายตัดเรียบ ตีตะปูยึดกระดานแผ่นหนึ่งไว้ ในตอนเช้ามีดพ่อโก่ตัวเดียวของเราจะพาร่างที่มีขนดำเป็นมันวับขึ้นไปตีปีกฟืด ๆ ส่งเสียงขันเสียงลั่นทู่่ง มันจะเกาะและขันอยู่นั่น จนกว่าแม่จะถือโถข้าวออกไปวางแทนที่มัน ... มีบางวันที่ผมกับน้องชายตื่นเข้ามา ๆ เราผลัดกันขึ้นไปนั่งขันแทนโก่ ผมทำเสียง "เออ อี้ เอ้อ เอ้อ" ได้ไม่ตึนั้ก น้องชายผมเก่งมากในเรื่องอย่างนี้

สะพานขาด : 174

เมื่อพระมาถึงเราจะชวนกันแอบอยู่หลังแม่และจ้องมองพระอย่างเอาจริงเอาจัง พระไม่พูดอะไรสักคำ ยืนก้มหน้า เปิดฝาบาตรให้แม่ตักข้าวใส่ เราถูกแม่บังคับให้ไหว้พระทุกเช้า แต่เมื่อพระไปแล้วเราก้ชวนกันเดินก้มหน้าเลียนแบบพระ แล้วหัวเราะให้กันคิกคัก

สะพานขาด : 175

ผมไม่รู้ว่าทหารมีหน้าที่อะไรบ้าง รู้เป็นแต่ว่าทหารถือปืน ผมก็เลยพลอยชอบเกมจับผู้ร้ายไปด้วย เราแบ่งฝ่ายกันว่าข้างโน้นผู้ร้าย ข้างนี้ทหาร แล้วหาไม้มาทำปืน บางคนก็หาก้านกล้วยมาบากเปลือกเขียวเปิดเป็นแผลขึ้น พอเอามือลูบไปเร็ว ๆ แรง ๆ จะเกิดเสียงดังเหมือนปืนกล ผมมีปืนไม้ที่ใช้มีดตอกแต่งตามรูปร่างของปืนจริง แล้วเราก็ก่เล่นเกมสมมุติกัน เรายิงกัน ผมยิงน้องชายที่สมมุติเป็นผู้ร้ายตาย แต่เราต้องคอยหมอบเฝ้าศพเขาไว้ให้ดี เพราะอีกกลุ่มเพื่อนของเขาจะโผล่ออกมาช่วย ด้วยการคลานเข้ามาเอื้อมมือมาแตะตัวเขา แล้วเขาจะฟื้นขึ้นมายิงสู้กับเราใหม่ เราจะต้องคอยจ้องเพื่อนเขาให้ดี และยิงเสียก่อน เราต้องยิงเขาและเพื่อนเขาให้หมดเราจึงจะชนะ

สะพานขาด : 176 - 177

ส่วนการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่ตัวละครมีชีวิตอยู่ ในชุมชนชนบท ทุกคนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตรทุกเช้า และการสวดมนต์เย็นร่วมกัน ดังเช่นครอบครัวของ "ผม" และครอบครัวของป้าเกล้า ดังปรากฏข้อความว่า

ที่บ้านมีหิ้งพระจัดไว้เป็นทางตรงระเบียบ ทุกค่ำพ่อจะบังคับให้เราสวดมนต์ นอกจากครอบครัวของเราแล้วยังมีครอบครัวของป้าเกล้าและยายนุ่นที่บ้านอยู่ติดกันมาร่วมด้วย โดยมีพ่อเป็นคนนำสวด

สะพานขาด : 175

การประกอบอาชีพของชาวชนบทคือการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ทำมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และจะกระทำต่อไปแม้จะประสบปัญหาฝนแล้ง หรือน้ำท่วม หรือขาดวัวควัวไถ ชาวนาได้ลงทุนลงแรงลงในผืนนาของเขา เพื่อผลผลิตที่ออกมางดงามสมใจ เพราะมันคือชีวิตทั้งชีวิตของพวกเขาด้วย ดังปรากฏข้อความว่า

จำได้ว่าในปีหนึ่งที่แกเดือดเนื้อร้อนใจด้วยลงข้าวกล้าต่ำกว่าคนอื่น เนื่องจากวัวคู่ใด
เกิดมาป่วยตายลงไปก่อนหน้า กว่าที่จะเที่ยวขอเช่าเพื่อนบ้านได้ก็แทบไม่ทัน ครั้นถึงฤดูน้ำ
หลาก ขณะกล้าในนาบึงอื่นแตกรากยึดกอได้แน่น ทว่าในบึงของแกเพิ่งกรากฝังลงไปแค่
สองวัน เมื่อน้ำเอ่อทันล้นล้นขึ้นมา ได้ถอนรากถอนโคนกล้าทั้งหมดให้ลอยฟ่อง จำได้ว่า
น้ำมาเมื่อกลางดึก แน่ละตอนนั้นทุกคนต่างอยู่อยู่กับข้าวของของตัวเอง ... ไม่มีใครรู้เลยว่า
ป่าเกล้าได้ลงจากบ้าน ไปตั้งแต่น้ำเริ่มขึ้น กระทั่งเช้า กลางสายฝนที่ยังโปรยปราย มีคนเห็น
ป่าเกล้าสำนึก เทียวกอบเก็บกอกกล้าซึ่งถูกน้ำถอนไปติดอยู่ตามคันไม้ในป่าละเมาะ

สะพานขาด : 183

หลังจากนั้นป่าเกล้าก็อุตสาหะขนขวายหาเศษกล้าแบ่งจากนาคนอื่นมาลงจนเต็มนาของ
แก เมื่อข้าวในนาของคนอื่นเก็บเกี่ยวได้ ข้าวในนาของป่าเกล้าเพิ่งแตกรวง และเมื่อคนอื่นเผาซัง
ข้าวเพื่อรอฟนโปรยลงมาให้หญ้าแตกใบอ่อนเป็นอาหารของวัวควาย ไฟได้ไหม้ลามมาถึงนาของ
แก ป่าเกล้าเสียใจแทบจะเสียดิ ออกไปยืนกางมือหอร่าเพื่อกั้นไฟไว้ ดังปรากฏข้อความว่า

ป่าเกล้ายังยืนกางมือกรีดร้องอยู่ที่เดิม ขณะที่ไฟกำลังข้ามบึงนาข้างหน้าตรงเข้ามาหา
แก พวกผู้ชายพยายามลากแกให้ออกไปจากวิถีไฟที่กำลังคลั่งบ้า ทว่าความบ้าคลั่งในตัว
หญิงชรากรลักรุนแรงกว่า "กูไม่ไป ให้มันไหม้กู ให้มันไหม้กู กูไม่ไป" แกตะโกนซ้ำซาก
ดึนรนให้หลุดออกจากเงื้อมแขนแข็งแกร่งที่มาลูกระชาก ตอนนั้นป่าเกล้าได้กลายเป็นผู้
หญิงบ้าไปแล้วในสายตาของผม

สะพานขาด : 185

นาเกือบยี่สิบไร่ด้วยแรงของแกคนเดียวซึ่งพลีเหยื่อลงไปชั่วนาตาปี แปรเปลี่ยน
ออกมาเป็นเมล็ดรวง ความหมายของมันคงไม่เฉพาะแต่เลี้ยงปากท้องของแกและลูกชาย
อีกหนึ่ง ผมไม่รู้ว่าอะไรที่เกินไปกว่านั้น แต่ผมรู้ว่าสิ่งนั้นจะต้องเหนือกว่าชีวิตของแกแน่
นอน

สะพานขาด : 184

1.2.4 อาชีพลักลอบตัดไม้ แม้จะเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่พวกเขาก็มีความภาคภูมิใจในอาชีพของเขา และทุกคนต้องทำงานหนักเพื่อแลกกับเงิน แต่เงินที่ได้มามักจะหมดไปกับการพนัน เหล้า และผู้หญิง ดังเช่นชีวิตของเวง เล็ก และเสริม ดังปรากฏข้อความว่า

พวกเราสองคนกำลังช่วยกันดันซุงซีกหนึ่งซึ่งวางพาดอยู่บนคานาให้เลื่อนสูงขึ้นไป คนหนึ่งขึ้นไปยืนบนคานาที่สูงราวบันได คอยเอาท่อนไม้จัดซุงให้เหยียดขึ้น ขณะอีกคนจัดปลายซุงด้านปักดิน กล้ามเนื้อแขนตึงเป้งราวจะระเบิดออก เมื่อทั้งสองออกแรงเต็มกำลังในจังหวะซึ่งสัมพันธ์กันด้วยเสียงนับ ชายบนคานายกซุงขึ้นและชายบนดินดันซุงให้เคลื่อนขึ้นไป ซุงเคลื่อนและเหวี่ยงออกจากรูขุดออกมา "ฉันไม่เคยเจองานอะไรที่เหนื่อยบรรลัยอย่างนี้"

ในป่าลึก : 75

ความภาคภูมิใจในงานของพวกเขา ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันไม่เห็นว่ามีงานหมาไหนจะวิเศษไปกว่าที่ทำอยู่นี้ แกว่ามัย มันหนักหนาบรลัก็จริง แต่มันก็หนักด้วยตัวของมัน ไม่มีใครมาคอยโอบกอดสักแกล แกเห็นไหมล่ะ เมื่อแกกำลังโก่นซุงทั้งคัน กล้ามเนื้อเป็นมัด ๆ ของแกไม่ได้เกิดเพราะพวกซ้างยัดไหน มันเกิดจากความ เป็นลูกผู้ชายของแกนั่นละ แกว่ามัย เมื่อเราต้องแพ้ออกไปถึงจังหวัด ก็เทียบเท่ากับซ้างที่ลากซุงทั้งคันออกไป แต่ให้ซ้างยัด เราผิดกับซ้างที่ว่า ซุงที่อยู่ข้างหลังนี้เป็นเรา เป็นชีวิตของเรา ไอ้พวกกูลิที่เหมืองนะ มันไม่ได้คิดหรอกว่าบนไหล่ที่มันแบกอยู่เป็นชีวิตของมันหรือเปล่า

ในป่าลึก : 81 - 82

1.2.5 การดำเนินชีวิตของพวกเขาทำงานบนปางไม้ พวกเขาต้องทำงานหนัก ดังนั้น วิถีหาความสุขของพวกเขาคือ เหล้าและผู้หญิง ในทุกวันจ่ายเงินของกะครึ่งเดือน และกะสิ้นเดือน เขาจึงใช้จ่ายเงินเพื่อหาความสุขอย่างเต็มที่ ก่อนที่จะกลับไปสู่กับงานหนักต่อไป ดังปรากฏข้อความว่า

ทุกครั้งที่ตั้งวันพิเศษเช่นนี้ พวกเขาทั้งหกแทบจะขมำเวลาแต่ละวินาที และเมื่อไม้แผ่นสุดท้ายถูกเหยียดขึ้นไปไว้บนกระเบหลัง พวกเขา ก็เหยียดตัวเองขึ้นไปนั่งยิ้มผล่อยู่บนบกองไม้แทบจะพร้อม ๆ กัน

ผีจากภูเขา : 143

สิ่งแรกที่เขาทำเมื่อลงจากรถคือ การอาบน้ำในคลองประปา ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองออกมาสองกิโลเมตรเศษ ๆ แล้วแต่งตัวด้วยชุดที่ดีที่สุดในตู้เตรียมมา หลังจากนั้นจะใช้เวลาสิบห้า นาทีเดินเข้าเมือง สิ่งแรกที่เขาทำเมื่อเข้าตัวเมือง คือซื้อบุหรี่ปันกรองและไม้ขีดติดกระเป๋าไว้ หลังจากนั้นก็จะแวะอุ่นเครื่องด้วยเหล้าและบุหรี่ปันกรองที่ร้านขายของชำ อีกพักหนึ่งพวกมอเตอร์ไซค์รับจ้างก็จะมาสมทบร่วมวงดื่มเหล้าด้วยกัน สุดท้ายก็จะไปจบลงที่พวกผู้หญิงที่บ้านหลังสถานีตำรวจ ที่นี่พวกเขามักจะเจอกับจำมซึ่งมีหน้าที่จับส่งผู้หญิงให้กับผู้หมวด ผู้บังคับบัญชาของตน จำมได้ระบายความรู้สึกอัดอั้นและคับแค้นใจที่มีต่อเจ้านาย และคนจีนที่เข้ามาอยู่ในท้องถิ่นจนรำวกับพวกเขาเหล่านี้ ยามใกล้รุ่งสางพวกเขาก็จะเดินทางกลับ ดังปรากฏข้อความว่า

พวกเขาเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดเดิม ซึ่งเดิมด้วยฝุ่นจี้เลื้อย แล้วนั่งรอบนฝั่งคลองที่เคยลงไปอาบน้ำเมื่อตอนเย็น รถบรรทุกมาถึงเมื่อหกโมงเช้า หมอกยังคงห่มคลุมอยู่ทั่วไป เมื่อรถบรรทุกแล่นผ่านทุ่งกว้าง ปายหน้าสู่ภูเขา อากาศหนาวเย็น ในกระเบหลังอันว่างเปล่านั้นหนาวกว่าในแก๊งข้างหน้า ด้วยลมที่พัดเข้ามาตลอดเวลา ถึงกระนั้นทุกคนต่างก็ล้มตัวลงนอนและหลับสนิท

ผีจากภูเขา : 168

1.2.6 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในวัยเด็ก ถนนสายโคลีเซียมเป็นที่อยู่ของผู้คนที่ยากจน แหล่งมั่วสุ่มของอบายมุขและยาเสพติด ตลอดจนโสเภณีปลดระวาง และอำนาจเวทย์มนต์ที่ชั่วร้ายของแม่เต่าเราะบูร์ เด็ก ๆ กลัวแก่มาก แต่ความกระหายใคร่รู้มีมากกว่า จึงมักจะไปมั่วสุ่มที่บ้านของแกเพื่อฟังแกเล่านิทานสยองขวัญ โดยมีค่าแลกเปลี่ยนเป็นเหรียญสักเหรียญหนึ่ง ไข่ไก่สักฟอง หรือสิ่งของมีค่าและเหล้า เด็ก ๆ หลงใหลในลีลาการเล่านิทานของแกที่สะกดให้ทุกคนนิ่งงัน หวาดกลัวสุดขีด หรือเศร้าจนน้ำตาไหลพราก บางครั้งเด็ก ๆ ถึงกับวิ่งหนีด้วยความตกใจ แต่แม่เต่าเราะบูร์เหมือนมีมนต์เรียกให้เด็ก ๆ ต้องไปหาแกครั้งแล้วครั้งเล่า และเมื่อ

ความหวาดกลัวลดน้อยลง ความอยากรู้อยากเห็นมีมากขึ้น และนี่ก็อยากจะทำอะไรที่ชั่วร้าย เช่น การลักขโมย ดังปรากฏข้อความว่า

ความหวาดหวั่นซึ่งเกิดจากสำนึกผิดชอบชั่วดี ก่อนตามหลังสุดเข้าไปในโรงสีก็กลับ ถูกความปลื้มปิติในการเป็นผู้ชนะกลบทับโดยสิ้นเชิง ผมเดิมด้วยความรู้สึกขำมใจ สนุกสนาน นี่ก็อยากลองอะไรที่ร้าย ๆ กว่านั้น ไปอีก

บนถนน โคลีเซียม : 21

นอกจากแม่เต่าเราะบูร์แล้ว ยังมีครูชู้เม่า แก่เป็นครูโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง มีเชื้อสายเป็นผู้ดีเก่า แต่มาหลงผู้หญิงโสเภณีจนถอนตัวไม่ขึ้น จนถูกไล่ออก แก่มาเหล้าอยู่ตลอดเวลาและหลับอยู่ตามซอกอับหรือกองขยะ แก่มักจะพำน้ำแต่เรื่องลามกให้เด็ก ๆ ฟัง และแก่มักจะด่าสาตสีใส่แม่เต่าเราะบูร์ด้วยเรื่องเพศสกปรก เด็ก ๆ จึงไม่ชอบแก สิ่งแวดล้อมที่ชั่วร้ายยิ่งกว่านี้ที่ห้อมล้อมเด็ก ๆ ในชุมชนแห่งนี้ก็คือ เรื่องเพศศึกษา ที่เด็ก ๆ ใ้รู้โดยไม่ต้องเสาะแสวงหา เนื่องมาจากความยากจน บ้านแต่ละหลังไม่มีแม่ประดูหน้าต่างที่มีจิตคิด และการอยู่รวมกันของครอบครัวอย่างแออัด อยู่ในห้องเดียวกัน เด็ก ๆ จึงมักจะเห็นกิจกรรมทางเพศจากพ่อแม่ หรือบุคคลที่อยู่บ้านใกล้เคียง ดังปรากฏข้อความว่า

ชั่วชีวิตวัยเด็กของผม เรื่องเพศกลายเป็นเรื่องต้องห้ามในการพูดคุย กิจกรรมทุกอย่าง และความรู้ทุกประเภทที่เกี่ยวกับเรื่องนี้กลายเป็นสิ่งลึกลับซึ่งซ่อนอยู่อีกฟากหนึ่งของชีวิต แต่บนถนน โคลีเซียม กามารมณ์กลับดำเนินไปอย่างเปิดเผย เด็ก ๆ เรียนรู้เรื่องนี้ได้ทันทีที่ดวงตากู้ขึ้นกับความมืด

บนถนน โคลีเซียม : 28

อีกสองปีต่อมา ย่านชุมชนบนถนน โคลีเซียมถูกไฟไหม้ แม่เต่าเราะบูร์ตายในกองเพลิง เวทย์มนต์ของแกก็พลอยหมดสิ้นไปด้วย ผู้คนในชุมชนแห่งนี้ต่างก็กระจัดพลัดพรายไปคนละทิศคนละทาง และอีกสิบห้าปีต่อมา ถนนสายนี้ก็เต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่อง ศูนย์การค้า ดิสโกเธค ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ซึ่งดึงดูดผู้คนทั่วสารทิศ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ให้มามั่วสุมยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะบูร์ ดังปรากฏข้อความว่า

สิบห้าปีให้หลัง เมื่อได้หวนกลับมาเยือนถนนโคลีเซียมอีกครั้ง บัดนี้มันกลายเป็นถนนโอเชียนตามชื่อศูนย์การค้า ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ขงถนนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตร สายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิวชีวิตอันสำราญหยาบช้ายิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะบุรีเป็นร้อย ๆ เท่า

บนถนนโคลีเซียม : 41

1.2.7 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง "บ้านเกิด" เป็นชีวิตวัยเด็กที่มีความสุขและความอบอุ่นในครอบครัว แต่บางครั้งก็มีความน้อยเนื้อต่ำใจ และความอิจฉาเล็ก ๆ น้อยระหว่างพี่น้องบ้าง ทุกคนในครอบครัวมีการแบ่งภาระหน้าที่ เช่น ฉันต้องช่วยพี่วางกั๊ด ช่วยปรียาล้างจาน ต้องไปรยข้าวให้ไก่ ส่วนพี่ชายต้องดูแลวัวสี่ห้าตัว และแม่หมูอีกตัวหนึ่ง ส่วนปรียาต้องขนน้ำใส่โอ่ง ใส่ห้องน้ำ และเช็ดถูพื้น และคอยเป็นลูกมือแม่ทำกับข้าว หน้าที่พ่อ คือ ดูแลสวนมะพร้าว นี่เป็นภารกิจที่ทุกคนต้องทำก่อน "ฉัน" และพี่จะไปโรงเรียน พ่อและแม่ซึ่งเป็นครูจะไปทำงาน นอกจากแบ่งหน้าที่แล้ว พ่อยังแบ่งเวลาในการทำการบ้านและอ่านหนังสือให้แก่ลูก ๆ ขณะแม่่วนอยู่ในสวนครัวเล็ก ๆ ใกล้สวนมะพร้าวของพ่อ ปลูกพืชผักสวนครัว ถั่วลิสง และข้าวโพด ไว้ทำขนมหวานกินหลังมื้อค่ำ ในหน้าฝนพ่อแม่ลูกจะชวนกันลงนา ซึ่งมีอยู่แปดเก้าแปลง พอสิ้นหน้าเกี่ยวแม่จะลงถั่วเขียว เพื่อจะทำให้ดินสมบูรณ์ขึ้น พ่อชอบเล่นดนตรี โดยเฉพาะแซ็กโซโฟน พ่อจะหยิบมาเป่าในวันที่แม่ดัมถั่วหรือบวดข้าวโพด แม่และลูก ๆ นั่งฟังอย่างมีความสุข ถึงคืนวันศุกร์จะมีละครจากอำเภอและครูในหมู่บ้านมารวมตัวกันที่บ้าน "ฉัน" เล่นดนตรีกันอย่างสนุกสนาน สุดท้ายวงดนตรีสมัครเล่นนี้ได้ตั้งเป็นวงดนตรีประจำหมู่บ้าน ในทุกคืนวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ วงดนตรีจะไปเล่นที่โรงเรียน ผู้คนจะไปชุมนุมกันฟังพระเทศน์ เด็ก ๆ จะชวนกันวิ่งเล่นอย่างสนุกสนาน พระเทศน์จบดนตรีจะเริ่มเล่น เสียงดนตรีจะร้อยรัดผู้คนทั้งหมู่บ้านไว้ ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อนั้นเอง ปรียา เมื่อนั้นเองที่ฉันบอกว่า ฉันเห็นเสียงแซ็กโซโฟนของพ่อร้อยรัดหมู่บ้านไว้ มันดึงทุกคนให้ออกมาพบกัน ได้ถามสารทุกข์สุกดิบกัน แล้วที่สุดจะนำไปสู่ข้อตกลงว่า เทียวนี้พวกเราจะลงไปช่วยนาใครหรือถางสวนให้ใคร ปรียา สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยเสียงแซ็กโซโฟนของพ่อ เสียงดนตรีนำทุกคนมาสู่ความรัก นำทุกคนมาสู่ความเข้าใจ

ใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ฟังยังเคยพูดด้วยความภาคภูมิใจ ว่าตั้งแต่มีเสียงดนตรีไม่เคยได้ยินเสียงเกราะจากผู้ใหญ่ถวิลในยามค่ำคืนดึกคืนเลย

บ้านเกิด : 65

แต่เมื่อลัทธิตอมมิวนิสต์ได้แทรกซึมเข้าสู่หมู่บ้านแห่งนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างก็เปลี่ยนไป หมู่บ้านกลับไปสู่ความเงียบเหงา ครอบครัวมีแต่ความเศร้า บุคคลสำคัญในหมู่บ้าน ตั้งแต่ผู้ใหญ่ถวิล พ่อซึ่งเป็นครูใหญ่ ครูสว่าง และคนอื่น ๆ ได้เข้าร่วมขบวนการนี้โดยไม่รู้ตัว จะถอนตัวออกมาก็สายเสียแล้ว มีคนถูกฆ่าตาย สพลอยมาติดที่ชายฝั่งหลังโรงเรียนศพแล้วศพเล่า ในที่สุดทางการก็ส่งกำลังทหารเข้ามาตั้งค่ายและปราบปรามอย่างทารุณโหดร้าย ทุกคนในหมู่บ้านตกอยู่ในความหวาดกลัวและเสียชีวิต ดังปรากฏข้อความว่า

นับกลับบ้านมาเจอผีลอยน้ำโผล่ขึ้นมาอีกครั้งก่อนวันที่แต่งงาน คราวนี้มันโผล่ขึ้นในคลองหลังบ้านเราเอง ศพนั้นมาติดอยู่ในพงแขมซึ่งเราเคยเดินกัด คราวแรกฉันคิดว่าปลาตอดหูหายไปข้างหนึ่ง แต่มีบางคนบอกว่ามันเป็นผีมือทหารพราน กระแสน้ำกระซกเนื้อหลุดจากศพเป็นชิ้น ๆ ไม่คิดเพี้ยนศพซึ่งโผล่ขึ้นมาติดริ้วโกสนหลังโรงเรียนเลย ทว่าคราวนี้ฉันไม่กลัวอีก ข้างในร้องบอกฉันแต่ตอนนั้นว่ามันไม่ใช่สิ่งน่ากลัว แต่มันคือสิ่งอัปลักษณ์ ฉันมีแต่ความชิงชัง ฉันจำได้ ขณะเรากำลังดูศพอยู่นั้น มีคนมาบอกว่าหน้าที่ว่าการกิ่งอำเภอ ทหารพรานตัดหัวพวกบนเขาลงมาตั้งโชว์กลางถนน ... ตอนนั้นถนนยังเป็นฝุ่นดินแดง หัวนั้นเลยคลุกฝุ่นมอมแมมจนดูไม่ออกว่าเป็นหัวคนหรือดินปั้น แต่ฉันเห็นดวงตาของเขาซึ่งไม่มีมือใครลูบปิด

บ้านเกิด : 103 - 104

เหตุการณ์ผ่านไปสิบกว่าปี ความเจริญได้เข้ามาสู่หมู่บ้าน ถนนลาดยาง ไฟฟ้า และเทือกเขาปู่ได้จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ มีร้านค้าเรียงราย ผู้คนหน้าตาอ้วนแถมแจ่มใส กลบฝังเรื่องราวในอดีตไว้สิ้น แต่ในจิตใจของผู้คน เรื่องราวเหล่านั้นเป็นเหมือนบาดแผลลึกที่ยากจะลืม โดยเฉพาะ "ฉัน" ต้องทรมานทรมานกับความหลังนี้ จนต้องไปหาจิตแพทย์

1.2.8 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในชุดปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดน ที่ถูกส่งเข้าไปในหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ เพื่อคุ้มครองครูจากขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน พวกเขาทั้งสิบเอ็ดคนเข้าไปตั้งแคมป์ด้านซ้ายสุดของสนามบอลหน้าโรงเรียน คนละฟากกับถนน

เข้าโรงเรียน และอยู่ชิดกับลำคลอง หน้าที่ของชุดปฏิบัติการคือการคุ้มครองครูในตอนเช้าและเย็น จำนวนหกคน ซึ่งจะเดินทางมาจากกิ่งอำเภอสุคีริน โดยจัดเวรวันละสองคน ไปรอรับครูในตอนเช้า และส่งในตอนเย็น ตรงทางแยกจะไปโต๊ะโมะ คณะครูทั้งหกคนจะโดยสารรถสองแถวซึ่งจะเลยไปโต๊ะโมะมาลงตรงทางแยก ชุดปฏิบัติการจะขับรถจี๊ปเล็ก ๆ ไปรับมาโรงเรียน หลังจากนั้นก็จะช่วยครูทำอาหารให้นักเรียนตามโครงการอาหารกลางวัน ทุกคนเข้ากันได้ดีกับคณะครูในโรงเรียน แต่กับชาวบ้านต่างเลย ๆ ต่อกัน การลงไปสัมผัสกับชาวบ้านมีน้อยมาก เนื่องจากปัญหาในการใช้ภาษาสื่อสาร และมีความรู้สึกว่ามีบ้านมุสลิมไม่สนุก เพราะไม่มีที่ให้ดื่มและรู้สึกห่อหุ้มเมื่อได้ยินเสียงขับอาซานล่องลอยมาที่สายลมเมื่อถึงเวลาละหมาด ประกอบกับคนในกลุ่มบางคนไม่ชอบชาวมุสลิมและมีทัศนคติถูกเหยียดหยามมุสลิม และในทางกลับกัน ชาวมุสลิมและคณะครูก็ไม่ชอบชุดปฏิบัติการมากนัก เพราะเขาไม่ได้ต้องการความคุ้มครอง และเขาก็ไม่ได้กลัวอัชดุลกาเดร์ หัวหน้าขบวนการแบ่งแยกดินแดนถึงขนาดต้องเรียกร้องอำนาจรัฐเข้ามาช่วย พวกเขาว่าการจับครูเรียกค่าไถ่เป็นฝีมือของกลุ่มโจรธรรมดา ส่วนอัชดุลกาเดร์นั้นเป็นเสมือนญาติของพวกเขา เป็นสูเป็นหวา หรือเป็นป๊ะของเด็กที่นี่ พวกเขาจึงไม่เข้าใจว่าทำไมทหารไทยจึงต้องการฆ่าอัชดุลกาเดร์ ที่สุดการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการก็ไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะเขาไม่สามารถคุ้มครองครูฟาริดาให้รอดพ้นจากความตายได้ และไม่รู้ว่าป๊ะเป็นฝีมือของใคร อัชดุลกาเดร์ หรือของคนในหน่วยปฏิบัติการเอง และสุดท้ายหนึ่งในชุดปฏิบัติการก็ถูกฆ่าตาย ชุดปฏิบัติการชุดนี้จึงต้องเดินทางออกจากพื้นที่ เพื่อที่จะส่งกองกำลังทหารเข้ายึดบูเต๊ะกรือซอและปิดล้อมทางขึ้นโต๊ะโมะไว้ ดังปรากฏข้อความว่า

สงครามเพิ่งประกาศขึ้นในความซับซ้อนของทิวเทือกแห่งสันกาลาคีรี ก่อนทหารหนึ่งกองพันจากค่ายสิรินธรจะเข้ายึดบูเต๊ะกรือซอและปิดล้อมทางขึ้นโต๊ะโมะไว้ ผมได้ฆ่าแมวไปตัวหนึ่ง ฮารานเป็นเพียงผู้เดียวที่รู้เห็นการกระทำของผมทุกอย่าง ทว่านั่นไม่ใช่เงื่อนไขของสงคราม ลมหายใจของฮารานตอกย้ำสังขรณ์ข้อแรกของสงคราม ก่อนหน้านี้นี้ผมไม่คิดว่าเราจะสูญเสีย กลิ่นความตายมิได้อวลอยู่ในบรรยากาศแห่งบูเต๊ะกรือซอเหมือนในที่อื่น ๆ ซึ่งเราเคยผ่านมา ทั้งพระจันทร์เหนือยอดโต๊ะโมะก็ยังคงสุกสว่าง ทว่าทั้งสองอย่างนั้นก็ได้รับตรึงและกลืนกินลมหายใจของฮารานไว้วันรันดร์

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 111 - 112

1.2.9 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละคร "ฉันทน์" ในเรื่อง บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ฉันทน์เกิดในครอบครัวที่ยากจน พ่อมีอาชีพเป็นพนักงานในโรงแรม แม่มีอาชีพขายเนื้อหมู พี่ชายคนโตมีอาชีพปลั๊กบอลบนถนนหน้าจากรายชื่อกองชายแดน พี่ชายคนรองเป็นพนักงานในโรงแรมเดียวกับพ่อ ส่วนฉันทน์ก็ทำงานในโรงแรมเช่นเดียวกัน ชีวิตในวัยเด็ก "ฉันทน์" อาศัยอยู่ในสลัม และเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เธอหวาดกลัวสุดขีดและจดจำฝังใจมาจนปัจจุบัน คือ หม่าแม่ลูกอ่อนที่กักกินลูกของตัวเอง และถูกลุงและพ่อยิงตายไปต่อหน้าต่อตาเธอ เธอจดจำฝังใจว่าเพราะมันเป็นหมาชั่วร้าย มันจึงต้องตายในสภาพเช่นนี้ เมื่อเรียนจบมัธยมแม่ก็พยายามส่งเสียให้เธอได้เรียนต่อในระดับวิทยาลัย ในวิทยาลัยได้สอนให้เธอคาดหวังในอนาคตที่ดี ๆ ตั้งใจเรียน ทำคะแนนสูง ๆ จะได้สอบแข่งขันเข้าทำงานในตำแหน่งสูง ๆ สุดท้ายเธอก็พลาดเพราะอยากสบายทางลัด อยากจะหนีจากสภาพสังคมที่แวดล้อมเธออยู่ และสภาพของบ้านที่อุดอู้อยู่ริมกองขยะ ด้วยการคบกับเพื่อนชายที่มีฐานะดี ในที่สุดเธอก็ต้องทำแท้ง และต้องออกจากวิทยาลัย ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อฉันทน์ได้เข้าวิทยาลัย ฉันทน์เริ่มรู้สึกเกลียดชังทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านของเรา แต่ละวันที่ผ่านไปก็เหมือนยิ่งเพิ่มความเกลียดชังนั้นให้รุนแรงขึ้น ฉันทน์ถึงขั้นนึกเกลียดแค้นกระทั่งร้องไห้ออกบ่อยที่มีแม่เป็นคนหันเนื้อหมู แม่มีกลิ่นไขมันชวนคลื่นเหียนติดตัวอยู่ตาปี เช่นเดียวกับพ่อที่มีกลิ่นขมจากโรงรมผสมกลิ่นเหล้าโรง อีกทั้งบ้านอันอุดอู๊ โโกโรโกโสไม่น่ามอง ซ้ำยังอบอวลด้วยกลิ่นเหม็นเน่าและควันไฟจากกองขยะ พ่อ ฉันทน์เกลียดทุกอย่างเหล่านี้ นึกมาฉันทน์อยู่ในใจว่าวันหนึ่งฉันทน์จะต้องหนีมันไปให้ได้ ฉันทน์จะพยายามทุกวิถีทางเพื่อหนีไปให้ไกล แล้วจะไม่หวนกลับมาอีกเลย

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 157 - 158

เมื่อออกจากวิทยาลัย เธอก็เข้าทำงานในโรงแรม เธอมีหน้าที่ล้างจาน จึงต้องทนกับสภาพกลิ่นขมที่เหม็น เสียงหนวกหูเอะอะโวยวายของพวกพนักงาน ทนฟังเสียงรถขนยางที่ชวนเสียวฟัน ทนเสียงเครื่องไฮโดรลิกปั๊มยางแท่งซึ่งดังสนั่นหวั่นไหว และกลิ่นขมสุกเสบบวมกึ่งพวยพุ่งออกจากห้องรม เธอจึงคิดจะหนีหนีจากสภาพเช่นนี้ หลีกหนีจากสายตาของคนอื่นที่มองว่าเธอเป็นเด็กใจแตก แต่ตัวเธอเองก็มีความรู้สึกว่าชีวิตเธอหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ชีวิตของเธอเธอเองทำให้มันแตกสลาย ดังนั้น เธอจึงไม่มีสิทธิ์เรียกร้องใด ได้แต่ปล่อยให้ชีวิตเป็นไปตามชะตากรรม ดังปรากฏข้อความว่า

ทำไมฉันไม่คืนรนขอเรียนต่อ หรือทำไมฉันถึงไม่เลิกหนีไปเลย ก็เพราะฉันเป็นชีวิตซึ่งต้องยอมจำนนใจละพ่อ เป็นสัตว์ที่ถูกแสร้งพาดจนเชื่องแล้ว ฉันไม่สนใจหรอกว่าชีวิตข้างหน้าจะเป็นเช่นไร ทุกสิ่งทุกอย่างพังทลายลงหมดแล้ว พ่อไม่รู้หรือว่าคุณสาวของพ่อเพียงมีชีวิตไปวัน ๆ ไม่คิดถึงอนาคต ไม่คาดหวัง ไม่อะไรทั้งนั้น

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น : 164

และบุคคลที่แวดล้อมเธอก็ยังทำให้ชีวิตเธอตกต่ำลงทุกที นับตั้งแต่พี่ชายคนโตซึ่งเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวประสบอุบัติเหตุตกจากหลังคารถไฟ ต้องตัดขาทั้ง ชีวิตของเขาจึงจมจ่อมอยู่กับบ้าน หารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยการรับจ้างชุคค้ำจอบค้ำพรว้า ได้ค่าแรงค้ำละสองบาท เขาทนอยู่ในสภาพนี้เกือบสามปี ในที่สุดเขาก็ฆ่าตัวตาย ส่วนชีวิตเธอในโรรมมีแต่คนมองเธออย่างเหยียดหยามว่าเธอเป็นผู้หญิงอย่างว่า ทั้ง ๆ ที่เธอพยายามที่จะตั้งต้นชีวิตใหม่กับใครสักคน แต่ก็มีล้มเหลว สุดท้ายเธอก็เป็นความสุขอย่างเดียวที่เธอมี เพื่อจะได้ลืมบางอย่างและปลอบประโลมใจให้ดำรงอยู่ได้ เธอถูกลุงเขยข่มขืน เธอรู้สึกเกลียดและชิงชัง มันเป็นความสกปรกชั่วช้าหายาก แต่เธอก็ต้องยอมจำนนครั้งแล้วครั้งเล่า ดังปรากฏข้อความว่า

เป็นฉันเองที่ตำราวม พ่อ เป็นฉันเองที่ชั่วช้า ไม่ใช่ลุงหรือ พ่อเข้าใจไหม เพราะลุงรู้ว่าฉันมันตำราวม ลุงจึงคิดทำอะไรเอากับฉันก็ได้ ความเลวร้ายประดามีที่เกิดขึ้นนั้นเป็นโทษทัณฑ์ของฉันใจละพ่อ และฉันจะต้องทนรับมันให้ได้ ไม่เลือกว่าจะหนักหนาแค่ไหน ฉันคือชีวิตซึ่งจะไม่ปรินาก ไม่มีสิทธิ์ร้องเรียกหาอะไรอีกทั้งนั้น

บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น 175

เหตุการณ์ชั่วร้ายต่าง ๆ ยิ่งเร่งเร้าเข้ามารุมเธอ โรรมมีการประท้วงของคนงาน โดยมีลุงและพี่ชายเธอเป็นหัวหน้ากลุ่ม ทำให้ลุงขัดแย้งกับพ่อที่ไม่ยอมร่วมมือด้วย ลุงมาที่บ้านขู่เชิญให้พ่อไปร่วมประท้วงจึงเกิดโต้เถียงกันรุนแรง ลุงบันดาลโทสะตบหน้าพ่อ สุดท้ายลุงถูกพ่อยิงตาย และข่มขืนเธอที่บ้านขณะที่พ่อเมาอนฟูบอยู่ พ่อถูกจับไปขังคุก แม่ทะเลาะกับพี่ชายเรื่องมาขอเงินแม่และไม่ยอมกลับบ้านเข้าทำงาน สุดท้ายเธอก็ฆ่าพี่ชายของเธอเองเพื่อช่วยแม่ เธอจึงต้องติดคุกและรู้สึกสับสนอยู่ในขณะนี้

1.2.10 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง "แม่คนแห่งหุบเขา" กล่าวถึงการประกอบอาชีพของตัวละครสามตัวคือ "ผม", เล็ก และมัด พวกเขา มีอาชีพเผาถ่านไม้ย่างพารา

พวกเขาจึงต้องเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านที่กำลังล้างสวนยางเก่าเพื่อปลูกยางพันธุ์ใหม่ การเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านแถบเทือกเขาบรรทัดทำให้พวกเขาได้รับรู้เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของพวกเขาเริ่มจากการหาจอมปลวกเพื่อขุดเตาสำหรับเผาถ่าน หลังจากนั้นก็จัดการเลื่อยต้นยางพาราออกเป็นท่อนขนาดหนึ่งวา เพื่อจัดเรียงเข้าในเตา พวกเขาต้องทำงานแข่งกับเวลา เพราะถ้าเข้าไปประตูดอกของหมู่บ้านจะปิดลงในช่วงฤดูฝน ดังปรากฏข้อความว่า

บริเวณสวนมีจอมปลวกเพียงสี่จอม นับว่าน้อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับเวลาช่วงเดือนกว่า ๆ ซึ่งพายุฝนจะมา แต่ก็มากพอที่จะทำให้ในอาทิตย์แรกผมกับเล็กแทบไม่มีเวลานอน เราต้องเจาะเตาเผาให้เสร็จโดยเร็วที่สุด เพื่อจะได้ลำเลียงฟืนรุ้นแรกลง จอบขุดทำเปิดปากเตาด้านหน้าจอมปลวกขนาดลอดร่างเข้าไปได้ ก่อนใช้เสียมช่วยเปิดข้างในอุโมงค์ ดินปลวกในหน้าแล้งแข็งเป็นหิน เราเลือกเสียมด้ามสั้นราบกึบและใช้ค้อนตอกเหมือนลิ่ว เราต้องพยายามคว้านอุโมงค์ให้กว้างที่สุด จนหมิ่นเหม่ต่อการที่จอมปลวกจะพังยุบลงมา ทว่าถึงจะกว้างขนาดไหนก็ตาม เตาหนึ่งก็บรรจุฟืนได้ไม่เกินสามร้อยท่อน ขณะต้องใช้เวลาอย่างน้อยหกวัน กว่าที่จะเปิดเตาลำเลียงถ่านออกมาได้ เรามีฟืนกว่าหมื่นท่อน และจำเป็นต้องแปรรูปสภาพมันให้ทันก่อนฝนตก นี่ไม่ใช่ปัญหาระหว่างถ่านกับน้ำ แต่เป็นปัญหาระหว่างช่องเขากับคลอง

แม่มดแห่งหุบเขา : 252

หลังจากลงฟืนรุ้นแรก พวกเขาจะไปตัดไม้ไผ่ปล้องจากฝั่งคลองด้านหลังลูกเนินมาทาบจนแบน มัดครึ่งกับเสาไม้ท่อน ทำฝากระบะถ่านขนาดใหญ่หน้าเตาทั้งสี่เตา ในช่วงนี้เขามีเวลาว่างถึงห้าวันก่อนจะเริ่มงานใหม่ พวกเขาจะขนฟืนมาเรียงหมอนไว้หน้าเตา และบันดั้นขยงเป็นท่อน ๆ เตรียมไว้ ในตอนกลางคืนก็จะค้ำเหล้าอยู่หน้าเตา รอจนครบกำหนดเปิดเตาเพื่อลำเลียงถ่านออกจากเตา และกวาดเตาให้เกลี้ยงก่อนจะเรียงฟืนใหม่เข้าไป ดังปรากฏข้อความว่า

มัดเขม้นมองลงไปทางหมู่บ้านแล้วอุยเหล้าทิ้งอีกครั้ง ก่อนลุกขึ้นคว่ำจอบ ก้าวยาว ๆ ไปทางเตาลูกไกลีเฟิง กวาดดินปิดปากเตาออก แชะคมจอบเข้าไปได้แผ่นเหล็ก ไร่ร้อนพุ่งวาบออกมา จนเขาต้องกระโดดหนี กลิ่นถ่านใหม่หอมประหลาด เสียงแตกดังเปรี้ยะ ๆ ทันทีที่อากาศภายนอกแทรกเข้าไป เมื่อไม่ได้ปิดรูระเหยทิ้งไว้ ถ่านเลยร้อนวาบราวยังคงมีไฟ

ไหม้อยู่ในเนื้อ แต่มัดกลับอุ้มประคองไว้เต็มสองแขนเหมือนไม่รู้สึกลิด ๆ เราทั้งสองต่าง
 กรอบหัวด้วยตะเกียงแก๊สเหมือนพวกกริดยาง ทำงานกันโดยไม่พูดจา ผมและถ่านออก
 จากเตาวางเรียงลงในอ้อมแขนมัด ความไม่น่าอภิรมย์อยู่ที่ผมต้องลอดรางเข้าไปอยู่ข้างใน
 เมื่อถ่านหน้าปากเตาหมด ผมเงยตาออกไปร้อนไว้เต็มที เหงื่อแตกพลั๊ก หายใจติดขัด ลม
 หายใจเต็มด้วยละอองถ่าน ในปากเหมือนเคี้ยวทราย ... แล้วงานหนักก็หวนกลับมาหาเรา
 อีก ถ่านนั้นไม่หนักเท่าฝัน แต่เราต้องคอยประคองมันเหมือนไข่ ความร้อนอ้าว
 ของกลางวันร็ดเหงื่อออกจนระโหย เราแทบไม่มีเวลานั่งพัก ท้ายมวนใบจากโดยพันบจน
 เปื่อยยุ่ย ผาดขึ้นไปถึงโคนลิ้น ถ่านย้ายจากเตาไปวางซ้อนเป็นระเบียบอยู่ในกระบะ เรา
 กวาดถ่านในเตาออกจนเกลี้ยง ... มัดเริ่มทะยอยฟันเข้ามา ผมกับเด็กช่วยกันจับฟันปักเรียง
 แถวไล่จากผนังเตาด้านในสุด ... เราเรียงฟันไล่ขึ้นไปจนเกือบชิดเพดาน ปล่อยเนื้อที่ว่าง
 ไว้ราวคืบ ราวคืบอีกเช่นกันที่เราเปิดแถวฟันเป็นช่องมาจากกระโหลกทั้งสองข้าง ตรงพื้นที่
 กลางมีซี่ได้นำมันยางกองลงไป สุมทับด้วยเศษไม้เชื้อไฟ แล้วปักแถวฟันไล่ออกมาถึงปาก
 เตา เว้นช่องไว้พอสอดคอบเข้าไปได้ มัดสอนให้เราทำทุกอย่างเหล่านี้ เขาบอกว่าอย่ามอง
 เป็นเรื่องง่าย และที่สำคัญ ในความมืดนั้นอย่าใจโง่ง เพราะเมื่อใดที่เราวางฟันชิดแน่นเกิน
 ไป ไฟจะลามไม้ทั่ว ในทางกลับกัน หากห่างเกินพอดี เราจะเปิดปากเตาออกมาพบแต่ซี่ถ่าน

แม่มดแห่งหุบเขา : 253 - 256

1.2.11 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง "แพะในกุโบร์" เป็นการ
 ดำเนินชีวิตในชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิม เดิมเขาอาศัยอยู่บนที่ดินผืนนี้ด้วยความสงบสุข ด้วยเจ้า
 ของที่ดินคือ ท่านนายกเทศมนตรีอมร มีจิตเมตตาให้พวกเขาอาศัยอยู่บนผืนดินแห่งนี้ได้ โดยไม่ได้
 เรียกเรื่องสิ่งใด และขยับยอมให้พวกเขาสร้างกุโบร์ลงบนที่ดินของท่านด้วย แต่เมื่อท่านเสียชีวิต
 ลง ลูกชายของท่านคุณอานนที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และด้วยวิถีทางด้านธุรกิจ คุณอานนก็นำ
 โฉนดที่ดินเป็นหลักประกันกับธนาคารเพื่อเพิ่มจำนวนรถทัวร์ให้มากขึ้น และให้ย้ายชุมชนมุสลิม
 ออกไปเพื่อสร้างท่าจอดรถ ส่วนกุโบร์จะต้องพลอยถูกโยกกลับไปด้วย นี่คือการทุกขอันยิ่งใหญ่
 ของชาวชุมชนมุสลิม ที่ต้องพ่ายแพ้กับวิถีทางด้านธุรกิจสมัยใหม่ และความเจริญทางด้าน
 เทคโนโลยีที่เข้ามาห้อมล้อมชุมชนนี้ไว้ ดังปรากฏข้อความว่า

ยุคสมัยของพ่อเขาผ่านไปหมดแล้ว คุณค่าต่าง ๆ ซึ่งคนรุ่นพ่อเคยยึดถือก็กลับกลายเป็น
 เป็นความไม่สอดคล้องในปัจจุบัน มันใช้ไม่ได้แล้ว สังคมเปลี่ยนยุคจาก โอบอ้อมจนเจือ

มาเป็นแก่งแย่งทำลาย บริษัททัวร์โดยสารนับสิบ ๆ กำลังต่อสู้ขับเคี่ยวกันโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ต่อแขนต่อขาออกไปเพื่อยึดครองเส้นทางให้ได้มากที่สุด เขาจะนอนนิ่งเฉยเพื่อรอความตายมาถึงกระนั้นหรือ โรงแรมขนาดสามร้อยหกสิบห้องเพื่อรองรับลูกค้าจากแผนกนำเที่ยว สถานบันเทิงและมินิมาร์ทเพื่อเก็บดอกผลค่าเช่ามาขยายกิจการทัวร์โดยสารทำจอตลอดของบริษัทเองเพื่อรองรับการเดินทางทั้งภูมิภาค ไม่สำคัญหรอกว่าสิ่งเหล่านี้จะตั้งอยู่บนอะไร ในเมื่อนี่คือพืชพันธุ์ใหม่ของเขาซึ่งพร้อมจะเบ่งบาน ให้ออกดอกออกผล มันคือการอยู่รอดโดยการเติบโตไม่รู้ล้นสุด เป็นไม้ใหญ่ซึ่งไม่เหลือที่ไว้ให้ไม้เล็ก นำเสียขายหากว่านี่คือการทำลายคุณค่าบางอย่างของสังคมเก่าลงไป แต่มันช่วยอะไรไม่ได้ แน่ละ ในเมื่อการดำรงอยู่ของปัจจุบันมีความจำเป็นมากกว่าการดำรงของอดีต

แพะในกุโบร์ : 316 - 317

1.2.12 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง "น้ำตก" เป็นการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเก่ากับสังคมใหม่ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านศิลปะพื้นบ้านอย่างมโนรา หรือความเชื่อต่าง ๆ ตัวละครมีชีวิตอยู่ในรอยต่อของสองสมัย ในวัยเด็กเขาอยู่ในสังคม วัฒนธรรม ประเพณีเก่า ในวัยหนุ่มเขาอยู่ในสังคมยุคใหม่ เขาจึงเห็นความเปลี่ยนแปลงนี้ และยังถวิลหาของเก่าอยู่ ในสังคมเก่าคุณค่าของเขาซึ่งเป็นมโนราได้รับการยกย่อง และให้เกียรติจากสังคม เพราะถือว่าเป็นบุคคลที่ได้ดำรงไว้ซึ่งศิลปะชั้นสูง ดังปรากฏข้อความว่า

แม่เล่าว่า ชั่วชีวิตตาไม่เคยลงนา เมื่อถึงหน้าปักดำหรือเก็บเกี่ยว ตารับอาสาเฝ้าหลานตัวเล็ก ๆ อยู่กับบ้าน ผมนึกหัวเราะในความขี้เกียจของตา ต่อมาอีกหลายปีถึงได้มองเห็นว่า ตาได้ลงแรงปักดำข้าวกล้าในผืนนาศิลปะอย่างมากมายมหาศาลแล้ว คุณค่าแห่งงานดังกล่าวชูรวงทองไสวอยู่ในวิญญานให้คนรุ่นหลังได้เก็บเกี่ยว นิ้วเรียวยงของตาไม่เคยจับจอบ ทั้งคงไม่มีใครยอมให้เป็นเช่นนั้นด้วย ในเมื่อนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล่มสลายของหมู่บ้าน

น้ำตก : 369

แต่ในยุคปัจจุบัน "หล่อน" ก็เป็นมโนราเช่นเดียวกับตา แต่หล่อนไม่ได้รับยกย่องว่าเป็นศิลปิน หล่อนเป็นได้เพียงนางรำเท่านั้น และเป็นศิลปะในลักษณะของการซื้อขาย หากได้มีคุณค่าควรแก่การยกย่องเชิดชูไม่ ดังปรากฏข้อความว่า

หล่อนไม่ได้เป็นศิลปินซึ่งมีผู้คนรักใคร่เช่นตาของหมม หรืออาจเป็นเพราะยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป หล่อนจึงเป็นได้แก่นางรำซึ่งหาได้มีคุณค่าเหลือเลศใด ๆ ไม่ สายเลือดโนราซึ่งถ่ายมาสู่ร่างหล่อนอาจดำรงค่าอยู่ในราคาซื้อขาย ผู้คนซึ่งในสำนักเกิดฉวิลหาอดีต เมื่อได้จับจ่ายเงินทองซื้อหามันแล้วก็ไม่ตั้งใจสงสัยใด ๆ อีก หล่อนก็คงรู้สึกทำนองเดียวกัน

น้ำตก : 369

ความแตกต่างอีกอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม คือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ในยุคก่อนความเชื่อเรื่องนี้เป็นไปอย่างแน่นแฟ้น ไม่มีข้อสงสัย แต่ปัจจุบันความเชื่อนี้ลดน้อยลง ดังปรากฏข้อความว่า

หลวงลุงของหล่อนเก่งกล้าในด้านคุณไสย หล่อนเล่าว่า วันเผาทำอย่างไรศพก็ไม่ไหม้ จนที่สุดญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งต้องทำพิธีขอขมาแล้วหาผ้าถุงผู้หญิงเพียงคลอคลุมมาโยนใส่กองไฟ

น้ำตก : 347

ผมเคยได้ยินมาว่าปู่ต้องหนนหนายตัวได้ ปู่เป็นศิษย์สำนักวัดละแวกบ้าน หล่อนบอกว่าวัดนั้นเลื่องชื่อมาก หลวงลุงของหล่อนก็เป็นศิษย์วัดนั้นเช่นกัน

น้ำตก : 353

เรื่องราวปาฏิหาริย์ของปู่กลายเป็นเรื่องเล่า ของหลวงลุงหล่อนก็เช่นกัน เราเพียงแต่รับรู้ว่าคุณเคยมีสิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ แต่ในยุคสมัยของเรา เราไม่เชื่ออีกแล้ว

น้ำตก : 359

1.3 ฉากที่บอกยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง การบอกเวลาหรือช่วงของการเกิดเหตุการณ์จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเกิดจินตนาการได้เด่นชัดขึ้น เวลาที่รวมถึงฤดูกาล ช่วงเวลาต่าง ๆ ของวันด้วยฉากที่บอกยุคสมัย หรือช่วงเวลาในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีปรากฏอยู่ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 เวลาหรือยุคสมัยในเรื่อง นักเขียนใหม่ ผู้เขียนใช้ฤดูกาลบอกเวลา เพราะฤดูกาลทำให้ตัวละครนึกย้อนอดีตไปถึงเรื่องราวต่าง ๆ ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อวานตอนที่ฝนลงห่าแรก ข้าพเจ้าเอ๊ะระเหยอยู่ที่ขนาของลุงยาวและลุงเขื่อน พลันรู้สึกปวดแปลบขึ้นในใจ เมื่อเห็นลุงทั้งพี่-น้องตื่นตื่นดีใจอย่างสุครະงับกับเม็ดฝนซึ่ง หล่นลงมา

นักเขียนใหม่ : 16

ส่วนยุคสมัยที่ผู้เขียนกล่าวถึงในเรื่องนี้ เป็นยุคที่สังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคม เกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มจากสังคมเมือง จะเห็นได้จากการที่ ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในชนบทนั้นต่างจากสังคม เมือง ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้าพอเข้าใจได้ การทำงานของพวกเขาเหมือนเป็นประเพณีแล้ว ไม่มีใครมานั่ง คิดถึงกำไรขาดทุน พวกเขาขอให้ได้ทำเป็นพอ

คำถามและความคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์จึงกลายเป็นสิ่งไร้ค่า ข้าพเจ้าพอมองเห็นว่า หากพวกเขาปล่อยให้ตัวเองมีความคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้น ก็เท่ากับทำลายความ เป็นคนให้สูญสิ้นลงในทันที

ข้าพเจ้าเป็นคน โง่เขลาที่ปล่อยให้เกิดคำถามและความคิดเช่นนั้นขึ้นในตัวเอง บางที อาจเป็นเพราะชีวิตแบบเมืองได้หล่อหลอมให้ข้าพเจ้าหลงลืมคุณค่าที่แท้ไป

นักเขียนใหม่ : 22

1.3.2 ฉากที่เป็นช่วงเวลาในเรื่อง "ชายเต่าที่ชายฝั่ง" ผู้เขียนใช้ช่วงเวลาพลบ ค่ำบรรยายธรรมชาติริมทะเล ซึ่งเป็นสถานที่ที่เขาได้พบกับเด็กชายผู้ยื่นมองทะเลเพื่อคอยการกลับ มาของพ่อซึ่งจากเขาไปเป็นเวลาถึงสี่ปีแล้ว ดังปรากฏข้อความว่า

ดวงจันทร์ยังไม่โผล่พ้นน้ำ แต่แสงจากฟากฟ้าและผืนน้ำยังทำให้หาดทรายขาว เรืองแสงไฟวับวับเหมือนดาวอยู่ในทะเล

ชายเต่าที่ชายฝั่ง : 54

1.3.3 ฉากที่เป็นช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "ชะตากรรม" คือเวลาห้าโมงครึ่ง ซึ่งเลขเวลาที่รถไฟออกจากสถานีมายี่สิบนาที ทำให้ตัวละคร "คำกอบ" ต้องตรกรถ และต้องออกเดินทางในวันรุ่งขึ้น จึงเป็นเหตุให้เขาถูกจับเข้าคุกอีกครั้งหนึ่งโดยไม่ทราบข้อหา ดังปรากฏข้อความว่า

นาฬิกาเรือนใหญ่ในสถานีกังวานบอกเวลาห้าโมงครึ่ง คำกอบเข้ามาขึ้นบันไดขึ้น
ขวางอยู่ภายในสถานี มองผ่านเข้าไปในชานชาลา

ชะตากรรม : 83

เวลาในช่วงต่อมาคือ เวลาหกโมงเย็น คำกอบถูกตำรวจจับตัวไปโรงพัก ดังปรากฏข้อความว่า

กังวานนาฬิกาบอกเวลาหกโมงเย็น คำกอบสว่างเหรียญขึ้นมาโยนเล่นอยู่ในมือ ชายแก่
สกปรกกำลังปิดควาอยู่ที่ซอกเสาหนึ่ง แล้วคลี่เสื้อออกปู "ชีวิตมีแต่ลอยคว้างไป" เขานึก
ถึงเพลงนี้ขึ้นมาอีก เพียงแต่สำหรับคำวันนี้ เขายังไม่รู้ว่าจะลอยคว้างไปสู่จุดไหน เขาโยน
เหรียญทั้งสามอีกครั้ง แล้วคว้าขวับกลางอากาศ หย่อนไว้ในกระเป๋ากางเกง และเริ่มสืบเท้า
ออกเดิน ทันใดตำรวจสี่นายโผล่พรวดเข้ามาประชิดตัวเขา คว้าข้อมือ และหมุนแขนของ
เขาไขว้หลังไว้อย่างรวดเร็ว ขณะถูกผลักเข้าไปชิดผนัง คำกอบร้องคำแปลก ๆ ออกมาคำ
หนึ่ง ตำรวจนายหนึ่งปลดกระเป๋าสีเสื้อผ้าลงจากบ่าของเขาส่งให้อีกนาย แล้วใช้ฝ่ามือตบ
ตำรวจทั่วเสื้อและกางเกงของเขา

ชะตากรรม : 86

เวลาในช่วงถัดมา คือ เวลาห้าโมงเย็นของวันรุ่งขึ้น เมื่อเขาถูกปล่อยตัวจากห้องขังที่
สถานีตำรวจ เพราะจับผิดตัว เขาเร่งรีบจะไปสถานีรถไฟให้ทันเวลารถไฟออกคือ ห้าโมงสิบนาที
แต่กลายเป็นว่านาฬิกาที่โรงพักช้าไปยี่สิบนาที คำกอบต้องพลาดรถไฟเป็นครั้งที่สอง แต่ครั้งนี้ต่าง
จากครั้งแรกตรงที่เขาไม่มีเงินเหลือติดตัวอยู่เลย ดังปรากฏข้อความว่า

คำกอบพลิกสายตาขึ้นจ้องมองเข็มนาฬิกาเป็นระยะ กระทั่งเกิดเสียงกังวานขึ้นห้า
ครั้ง ตำรวจนายเดิมถึงโผล่มาพร้อมกระเป๋าสีเสื้อผ้าของเขา "จะตรวจดูก่อนก็ได้นะ เพื่อเกิด

มีใครอุทริหีบข้าวหีบของของลื้อไปใช้สักชิ้นสองชิ้น" คำกอบยืมให้เขา "ไม่หรอก ผมมีเวลาเพียงสิบนาทีต้องไปให้ทันรถไฟ" ตำรวจนายนั้นทำตาโตเข้ามาโอบไหล่เขาไว้พลางพูดด้วยเสียงเกือบกระซิบ" อย่าบอกเชียวนะว่าสั่งจองตั๋วเที่ยวห้าโมงสิบไว้ เพราะไอ้ นาฬิกาเฮงชวยเรือนี่มันซ้าร่วมยี่สิบนาทีนั่นแหละ"

ชะตากรรม : 92 - 93

1.3.4 ฉากช่วงเวลาหรือยุคสมัยของเหตุการณ์ในเรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" เริ่มเรื่องด้วยช่วงเวลาในฤดูร้อน ตัวละคร "ข้าพเจ้า" ได้ท่องเที่ยวแถบชายทะเลภาคใต้ฝั่งอันดามัน จังหวัดกระบี่ ซึ่งทำให้เขาได้ทราบเรื่องราวชีวิตของชาวประมงที่ชื่อ "ซัลมาน" ดังปรากฏข้อความว่า

ข้าพเจ้าละลายเวลาช่วงหน้าร้อนที่ผ่านมาให้สูญเปล่าไปบนชายหาดทั้งทางภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน ในช่วงหน้าร้อนซึ่งจิตใจอยากเขียนหนังสือเขียนเป็นน้ำแข็ง เช่นนี้ ไม่มีอะไรดีไปกว่าปล่อยให้ตัวเองท่องเที่ยวไปเรื่อยเปื่อย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 97

ช่วงเวลาต่อมาคือเวลาสี่ปีก่อนที่ "ข้าพเจ้า" จะมาเยือนโรงแรมอันดามัน อินัน จังหวัดกระบี่ เจ้าของโรงแรมได้เข้ามาสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างโรงแรมรองรับนักท่องเที่ยวที่ล้นมาจากเกาะพีพี และเป็นช่วงที่ชาวประมงกำลังประสบปัญหาในการหาปลา นายหน้าซื้อที่ดินจึงรีบฉวยโอกาสนี้กว้านซื้อที่ดิน ดังปรากฏข้อความว่า

เมื่อสี่ปีก่อนนี้เอง ที่อันดามัน อินัน ได้เข้ามาสำรวจหาพื้นที่เพื่อเตรียมสร้างโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งเริ่มล้นจากเกาะพีพี แผลมบอกกับข้าพเจ้าว่านายหน้าซื้อที่ดินเข้ามาได้จังหวะเหมาะเจาะ ขณะชาวประมงกำลังสูญสิ้นความหวังในห้วงน้ำเบื้องหน้า เปรี้ยวหวานมันเค็มซึ่งพวกเขาเคยตัดดวงใส่เรือเกือบเหลือแต่ความว่างเปล่า พวกนายหน้าเลยทำงานอย่างสะดักตาย

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

ช่วงเวลาอีกสองปีต่อมา ในขณะที่คนอื่น ๆ ขายที่ไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ที่ดินด้านหน้าของโรงแรมซึ่งเป็นของซัลมาน เขาไม่ยอมขาย แต่ก็ถูกรุกรานจากนักท่องเที่ยวด้วยการไปรื้อถ่ายรูปเขาขณะพายเรือขึ้นฝั่ง เป็นเหตุให้เขาเลิกออกทะเล จึงหมดทางทำมาหากิน ลูกและเมียจึงแอบหารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ จากนักท่องเที่ยว โดยการยอมให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป และรับจ้างจากทางโรงแรม ก่อไฟให้เป็นควันลอยผ่านหลังคาบ้านในดงมะพร้าว เกิดทิวทัศน์ที่สวยงาม หรือไม่ก็นั่งผ้าป่าเตี้ยแต่งตัวแบบชาวเล ให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป ซัลมานเหมือนหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ศักดิ์ศรีของความเป็นคน ดังปรากฏข้อความว่า

แหลมเล่าว่า ซัลมานออกทะเลต่อมาอีกสองปี สำหรับปลูกปลาที่หากินเพียงในครอบครัว เขาคงพออยู่ไปได้ แต่เหตุที่ทำให้ซัลมานเลิกออกทะเลโดยเด็ดขาด ก็เพราะว่า ทุกเช้าเมื่อเขากลับจากทะเล นักท่องเที่ยวชอบไปรื้อถ่ายรูปเขา โดยเฉพาะตอนเขาดับเครื่องแล้วหันมาจ้ำพายเรือขึ้นเกยหาด ซัลมานตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กับทุกคน ยิ่งเฉพาะพวกไปจากโรงแรมด้วยแล้ว เขาแทบจะเกลียดกลิ่นเลยทีเดียวนะ เขาหงุดหงิดกับพวกถ่ายรูป และถูกจับไปนอนห้องข้างอยู่บ่อย ๆ เนื่องจากไปทำร้ายร่างกายพวกนั้นเข้า จนที่สุดความหงุดหงิดนั่นเองที่ทำให้เขาจามเรือทิ้ง

โลกใบเล็กของซัลมาน : 107

1.3.5 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "ยามเช้า" เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเช้าวันหนึ่ง หลังจากที่เหตุร้ายการยึดสถานีรถไฟและเผาหัวรถจักรของชาวสวนยางยุติลง ตัวละคร "ผม" ได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ด้วย เขาได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้พวกซ่อมทางรถไฟฟัง ดังปรากฏข้อความว่า

ครั้นยามเช้ามาถึง อายหมอกขาวนวลจึงลงห่อหุ้มบริเวณนี้ไว้ ดังต้องการพุ่มพริกทุกสิ่งทุกอย่างให้คืนสู่สภาพเดิม บัดนี้ สถานีรถไฟเหมือนหวนกลับไปอยู่ในครรภ์ของโลกอีกครั้ง ทว่าผมสำเนียงได้ดีว่าวินาทีข้างหน้าไม่ใช่การเกิดใหม่ ในเมื่อความตายไม่ก็ชั่วโมงก่อนยังทิ้งร่องรอยไว้เบื้องหน้า

ยามเช้า : 114

ส่วนยุคสมัยในเรื่อง เป็นยุคที่ราคาขายตกต่ำ เนื่องจากการแข่งขันกันในตลาดโลก และการผลิตยางสังเคราะห์มาใช้แทนยางธรรมชาติ โรงยางหาคาดเพื่อส่งยางออกลดน้อยลง จึงจำเป็นต้องขายยางในราคาต่ำเพื่อสู้กับราคาขายของประเทศคู่แข่ง เมื่อขายได้ราคาต่ำจึงจำเป็นต้องรับซื้อยางจากชาวสวนด้วยราคาต่ำด้วย ส่วนคนงานในโรงยางก็ลดค่าจ้างให้น้อยลง ผลกระทบจึงเป็นลูกโซ่ สุดท้ายชาวสวนยางและคนงานโรงยางจึงต้องชุมนุมประท้วง ดังปรากฏข้อความว่า

"มีงานให้แก้ทำ มีข้าวให้แกลกินอิ่มท้อง แกลต้องคิดอะไรอีก"

"ฉันก็ต้องคิดบ้างละ อย่างน้อยพ่อแม่ฉัน หรือญาติพี่น้องฉันก็ยังตัดยางอยู่ วันหนึ่งฉันเองอาจต้องกลับไปเป็นชาวสวนอีก ฉันต้องเรียนรู้เรื่องพวกนี้ไว้บ้างแหละ เขาวานี้เป็นการต่อสู้แบบใหม่ และมันเป็นวิธีเดียวที่คนอย่างเรา ๆ จะทำได้ ... แน่ละ มันอาจมีผิดพลาดบ้าง" เด็กหนุ่มแจจ "แต่ก็ต้องค่อย ๆ เรียนรู้กันไป วันหนึ่งมันต้องได้ผลเองแหละ อย่างว่า ตอนนี้เราไม่มีพวกแดงให้วิ่งเข้าไปหา ทั้งเรายังทำแบบพวกนั้นไม่ได้อีกแล้วด้วย"

ยามเช้า : 124 - 125

1.3.6 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "สะพานขาด" จะเป็นช่วงของฤดูกาล ซึ่งสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในเรื่อง เริ่มจากช่วงหน้าหนาวในเดือนกุมภาพันธ์ กระแสลมพัดผ่านทุ่งนาหอบเอากลิ่นดินที่แห้งผาก ผสมกับกลิ่นเมล็ดข้าวสุกเหลืองเต็มรวง ทำให้ตัวละคร "ผม" คิดถึงอดีตวัยเยาว์ในคืนวันที่มีแต่ความสุขในหมู่บ้านอันสงบกับความซุกซนในวัยเด็ก ดังปรากฏข้อความว่า

ลมแห่งเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งพัดผ่านทุ่งนาด้านตะวันออก หอบเอากลิ่นดินอันแห้งผากเข้ามาอัดอยู่เต็มห้องนั้นต่างหาก กลิ่นดินผสมกลิ่นเมล็ดข้าวยามเหลืองทอง คล้าย ๆ กลิ่นซังข้าว ทว่าหอมกรุ่น ผมไม่รู้ว่าคนอื่นจะได้กลิ่นลมแห่งเดือนกุมภาพันธ์เช่นผมหรือไม่ หรือผมรู้สึกไปเอง ผมไม่กล้าถามใคร แต่กลิ่นนี้ได้ดึงผมกลับไปสู่วัยเด็กอีกครั้ง ภาพแห่งคืนวันเหล่านั้นฉายชัดขึ้นมาในม่านรำลึก

สะพานขาด : 174

ผู้เขียนได้รำลึกย้อนอดีตไปถึงเดือนสิงหาคม อันเป็นช่วงฤดูฝน ในชนบททางภาคใต้ที่คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและทำสวนยางพารา ชาวนาเริ่มไถคราดที่นาเพื่อเตรียมปลูกข้าว ดังปรากฏข้อความว่า

ยามเช้าในเดือนสิงหาคมที่ฟ้าอึมเมฆฝน ถนนขรุขระกลายเป็นบ่อเลน สายฝนโปรยปราย และไก่ขันอยู่ในเล้าใต้ถุนบ้าน พระกางร่มออกบิณฑบาต และแม่กางร่มออกไปตักบาตร กลิ่นโคลนแห่งฤดูนี้ยังจำหลักอยู่ที่ปลายจมูก แม่ไล่เราให้ลงไปคลุกโคลนอยู่ในนา แม้เราจะทำอะไรได้ไม่มากไปกว่าเดินตามร่องไถของพ่ออย่างสนุกสนาน แต่ดูหน้าตาของแม่นั้นอึมเมฆและชื้นชมอยู่ในที

สะพานขาด : 177 - 178

จากเดือนสิงหาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ข้าวในนาสุกเหลืองอร่าม ชาวนาเริ่มเก็บเกี่ยวข้าวในนา เมื่อเก็บหมดก็จะเผาซังข้าวในนาเพื่อให้หญ้าแตกยอดอ่อนเป็นอาหารของวัวควาย แสงไฟที่ลามเลียซังข้าวทำให้ "ผม" คิดถึงป้าเกล้า ซึ่งแก่ได้ท่วมเท่าน้ำพริกน้ำแรงของแกเพียงคนเดียวทำนาเกือบยี่สิบไร่ แกต้องต่อสู้กับอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะปัญหาวัวคู่ไถของแกป่วย แกต้องยืมวัวของเพื่อนบ้านหลังจากที่เขาไถนาเสร็จแล้ว แกจึงลงข้าวกล้าต่ำกว่าคนอื่น เมื่อถึงฤดูน้ำหลากข้าวของแกจึงไม่ทันยัดคอกแน่น ข้าวกล้าของแกจึงลอยไปกับสายน้ำ แกชวนขวยหาเศษข้าวแบ่งกอบแยกจากนาคคนอื่นมาปลูก ขณะข้าวในนาของคนอื่นเก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อย ข้าวในนาแกเพิ่งแตกรวง ขณะคนอื่นเผาซังข้าว ไฟจึงลุกลามไปที่นาของแก ป้าเกล้าแทบบ้าคลั่ง แกกางมือหรด่านไฟลามทุ่ง ไม่มีใครจะช่วยแก่ได้ ดังปรากฏข้อความว่า

ป้าเกล้าเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งใช้ชีวิตอย่างทรหด เท่าที่ผมได้เคยพบผู้หญิงมา ป้าเกล้าแกร่งกว่าพ่อผมเสียอีก ในหน้าร้อนถัดมา ผมไม่เคยลืมภาพผู้หญิงคนหนึ่งที่ยื่นกางมือหรด่านไฟประลัยกัลป์ซึ่งกำลังลามทุ่ง

สะพานขาด : 184

แล้วนี่ก็เป็นเดือนกุมภาพันธ์เช่นกัน ที่ผมพร้อมกองทัพได้เคลื่อนรถหุ้มเกราะเพื่อไปปราบปรามข้าศึก เมื่อรถมาถึงสะพาน ก็ไม่สามารถข้ามไปได้ เพราะสะพานโดยระเบิดพังยุบลงมา สองฟากสะพานเป็นทุ่งนาที่ข้าวกำลังออกรวงเหลืองอร่าม ผมคิดถึงป้าเกล้าจึง

ไม่อาจตัดสินใจพารถหุ้มเกราะเหยียบย่ำลงบนนาข้าวได้ หญิงชราเจ้าของนาขึ้นกางมือหาร่างของแกสั่นเทา แต่ดวงตามาจดมันที่จะกั้นไม่ให้ขบวนรถหุ้มเกราะผ่านไปบนนาข้าวของแก แต่แกก็ถูกจู่ดกระชากออกไปให้พ้นทาง หญิงชราล้มพับแน่นิ่งอยู่ตรงนั้น ในที่สุดกองทัพก็เคลื่อนขบวนเหยียบย่ำนาข้าวของแกไป

สะพานขาด : 184

1.3.7 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "บนถนน โคลีเซียม" ผู้เขียนบอกเวลาในเรื่องโดยใช้อายุของตัวละคร เริ่มจากในวัยเด็กเมื่อผมมีอายุสิบขวบ ได้ย้ายมาอยู่ในเมืองนี้ตามผู้ปกครองซึ่งเป็นครูในโรงเรียนประจำจังหวัด เขาได้พบกับ "ความหวาดกลัวที่น่าประทับใจ" คือการฟังนิทานจากแม่เต่าเราะบูร์ แม่มดแห่งถนน โคลีเซียม และได้รู้จักกับเด็ก ๆ ในสลัมแห่งนี้ ทำให้เขาได้รู้จักชีวิตผู้คนมากขึ้น รู้จักลักเล็กขโมยน้อยและการต่อสู้ตามแบบลูกผู้ชาย และรู้จักการมรณกรรมที่เป็นไปอย่างเปิดเผยในบ้านเรือนไม่มีแม่บ้านประตูหน้าต่าง ดังปรากฏข้อความว่า

บรรยากาศเช่นนี้ยังฝังอยู่ในความทรงจำของผมตลอดมา ในตอนนั้นผมอายุสิบขวบ เป็นนักเรียนตัวอย่างและเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เราเพิ่งย้ายมาอยู่เมืองนี้ได้ไม่ถึงปี ทั้งพ่อและแม่เป็นครูในโรงเรียนประจำจังหวัด

บนถนน โคลีเซียม : 17

ความอยากรู้อยากเห็นทำให้ "ผม" เข้าไปสัมผัสกับโลกของแม่เต่าเราะบูร์ โลกซึ่งเต็มไปด้วยความตื่นเต้นสนุกสนาน เด็ก ๆ หลงใหลโลกของแกรวากับถูกเวทย์มนต์สะกด จนคิดว่าแจะอยู่เป็นอมตะตลอดไป แต่สุดท้ายแกก็หนีความตายไม่พ้นเช่นเดียวกับมนุษย์ทุกคน ดังปรากฏข้อความว่า

ในตอนนั้นผมไม่คิดแม้แต่จะน้อยว่านั่นคือเวลาสุดท้ายของแม่เต่า ผมไม่เคยคิดว่าแจะตาย แม่เต่าเราะบูร์เป็นแม่มด แจะต้องอยู่ค้ำฟ้า คนธรรมดาเช่นยายเท่านั้นดอกที่จะต้องตาย แน่ละแม่ในตอนนั้นผมจะย่างเข้าสิบสอง แต่ยังคงเป็นเด็ก ทว่าเพียงนาทีถัดมา ผมกลับเติบโตรวดเร็วจนน่าฉงน

บนถนน โคลีเซียม : 35 - 36

สิบห้าปีต่อมา ชุมชนบนถนน โคลีเซียมซึ่งถูกไฟไหม้ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนน โอเชียน ตามชื่อศูนย์การค้า แต่มีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้หลงใหลในสิ่งเร้าต่าง ๆ บนถนน สายนี้ ยิ่งกว่าเวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะบูร์ ดังปรากฏข้อความว่า

สิบห้าปีให้หลัง เมื่อได้หวนกลับมาเยือนถนน โคลีเซียมอีกครั้ง บัดนี้มันกลายเป็น ถนน โอเชียนตามชื่อศูนย์การค้า ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ของถนนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตร สายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิถีชีวิตอันสำราญหยาบซ้ำยิ่งกว่า เวทย์มนต์ของแม่เต่าเราะบูร์เป็นร้อย ๆ เท่า

บนถนน โคลีเซียม : 41

1.3.8 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "บ้านเกิด" จะใช้ช่วงเวลาของการเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ของตัวละคร "ฉันทน์" เรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตซึ่งผ่านมาเป็นเวลาถึงสามสิบปี เริ่มจาก "ฉันทน์เรียนอยู่ชั้น ป.1 ซึ่งโตพอที่จะรับภาระบางอย่างเป็นการช่วยเหลือครอบครัว" ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันทน์เพิ่งเข้า ป.1 พ่อบอกว่า "เธอโตแล้วนะ" ฉันทน์จึงควรมีภาระต้องทำอะไรบ้าง ปรียา ฉันทน์ต้องช่วยพี่วางกั๊ด ต้องช่วยเธอล้างจาน ต้องไปรษย์ข้าวให้ไก่

บ้านเกิด : 51

เมื่อ "ฉันทน์" เรียนอยู่ ป.3 ป.4 ทุกคืนวันศุกร์จะมีครูจากอำเภอมาชุมนุมที่บ้าน "ฉันทน์" เพื่อร่วมเล่นดนตรี บ้านจึงเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความสุข สนุกสนาน ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันทน์ยังจำได้ ปรียา เมื่อโตขึ้นหน่อย ราว ป.3 ป.4 ถึงคืนวันศุกร์จะมีครูจากอำเภอแวะเวียนมาที่บ้านเรา ครูอ่ำมากับแอกคอดียน ครูสมบุญกับคลาริเน็ต ครูเจริญกับทรมเปต ครูจากอำเภอจะมาพร้อมเครื่องดนตรีและขนมทุกคน

บ้านเกิด : 55

เมื่อ "ฉันทน์" ขึ้น ป.5 แม่ห้ามไม่ให้ไปนอนห้องปรียา เพราะเห็นว่าโตแล้ว แต่ "ฉันทน์" รู้สึกผูกพันกับปรียามากขึ้น จากความรักฉันทน์ที่พี่น้องเริ่มเปลี่ยนไป มีความรู้สึกหวง อยากให้คนอื่นมา

ใกล้ชิดด้วย เมื่อใดที่พี่ไม่อยู่ "ฉัน" ก็มักจะแอบไปนอนห้องเดียวกับปรียา จนกระทั่งชั้น ป.6 ดังปรากฏข้อความว่า

ตอนนั้นฉันขึ้น ป.5 แล้วนี่ แม่เลยไม่ให้ฉันนอนห้องเธออีก แม่บอกว่า "ลูกโตแล้วนะ" ฉันไม่แน่ใจว่าตัวเองโตพอจะรู้จักคำว่า "สูญเสีย" หรือไม่ แต่ฉันก็พาลไม่ยอมนอนห้องพี่ จนแม่ต้องตำราบด้วยไม้เรียว ปรียา ฉันไม่เคยหลับเป็นสุขเลยเมื่อไม่มีเธอออก ฉันเคยตัวมาแต่เล็ก ๆ ... ปรียา ฉันนี่ก็น้อยใจทุกครั้งเมื่อเห็นพี่หายไปกับพ่อ พี่มีโอกาสไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ขณะนั้นต้องนอนเฝ้าบ้าน แต่ฉันก็ไม่งอแงที่จะตามเขาไป ทำไมล่ะ ก็เมื่อพี่ไม่อยู่ ฉันก็มีโอกาสมานอนห้องเธออีก แม่รู้ว่าฉันไม่กล้านอนคนเดียวหรอก แม่ตอนนั้นฉันจะขึ้น ป.6 แล้วก็ตาม

บ้านเกิด : 63, 67

เมื่อ "ฉัน" จบ ป.7 เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไป พ่อเริ่มหายไปในตอนกลางคืน แต่ไม่ได้พาพี่ไปด้วย กลับมีครูสว่าง, ครูอ๋า, ผู้ใหญ่ถวิล และน้ำชัย ทุกคนไม่ได้มารวมกันเพื่อเล่นดนตรีเหมือนเช่นเคย กลับเป็นหายไปด้วยกันเกือบทั้งคืน ทุกคนมีพฤติกรรมที่ชวนให้สงสัย แม่ นั่งคอยพ่อกลับมาด้วยความทุกข์ใจ พ่อกับแม่จึงคิดจะส่ง "ฉัน" ไปอยู่กับลุงเกตุที่สงขลา หลังจากนั้นสองสามเดือน "ฉัน" จึงได้กลับบ้านสักครั้ง ดังปรากฏข้อความว่า

ปรียา แม่ทำให้ฉันไม่แน่ใจอะไรเอาเสียเลย ฉันคิดนะว่าแม่ไม่รักฉัน เพราะแม่ตีฉันบ่อยมาก ยิ่งเมื่อจบ ป.7 แทนที่ฉันจะได้เรียนต่อ โรงเรียนในตัวจังหวัดแล้วกลับบ้านด้วยรถสองแถวทุกวันอย่างพี่ แม่กลับส่งฉันไปอยู่กับลุงเกตุที่สงขลา มันไกลมากนักปรียา เป็นสองสามเดือนฉันถึงจะได้กลับบ้านสักครั้ง และทุกครั้งทีกลับมา แม่จะกอดฉันอย่างรัก ใคร่พลางรำให้ ฉันเลยไม่รู้ว่าแม่รักหรือไม่รักฉันกันแน่

บ้านเกิด : 68

ตอนที่ "ฉัน" อยู่ ม.ศ.3 ช่วงปลาย ๆ ปี แม่มีจดหมายบอกให้รีบกลับบ้านด่วน เพราะปรียาท้อง แม่ต้องการจะคาดคั้นเอาความจริงว่าเธอท้องกับใคร ในที่สุดก็รู้ว่าเป็นฉัน แม่โกรธมาก และบอกให้ยุติเรื่องทั้งหมด และไม่ให้กลับบ้านอีก ดังปรากฏข้อความว่า

ตอนนั้นฉันเรียน ม.ศ.3 ช่วงปลาย ๆ แม่ไม่รู้เลยว่ามิอะไรเกิดขึ้นในบ้าน ไม่เข้าใจว่าทำไมฉันถึงกลับบ้านน้อย ทั้งไม่สังเกตว่าเธอหายจากอาคารเส้าซิมลงไป แม่กลายเป็นคนเหม่อลอย จมอยู่ในห้อง คำนึงถึงตัวเอง ... แม่มีจดหมายฉบับหนึ่งถึงฉัน เมื่อฉันใกล้จบ ม.ศ.3 บอกให้รีบกลับบ้านด่วน

บ้านเกิด : 91

ถึงคราวปิดภาคช่วงเรียนมหาวิทยาลัยปี 2 ฉันถึงกล้ากลับบ้านและได้พบว่า จากการทำแท้งกับหมอเถื่อนทำให้ปรีชากลายเป็นคนเสียดสี ไม่ยอมรับรู้เรื่องราวใด ๆ ทั้งสิ้น ดังปรากฏข้อความว่า

คราวปิดภาคช่วงเรียนมหาวิทยาลัยปี 2 เมื่อฉัน 'กล้า' กลับบ้านอีกครั้ง ถึงรู้ความหมายในข้อความประโยคนั้นเกินเลยไปจากความเข้าใจของฉันมากนัก ทั้งยังเพิ่มความปวดร้าว ฉันเคยยอมรับว่ากลัวที่จะเผชิญหน้ากับเธอ กลัว 'ไม่ว่าเธอจะแสดงสีหน้ากล่าวโทษหรือให้ภัยฉัน กลัวทั้งความบึ้งตึงและรอยยิ้ม' แต่กับผู้หญิงแปลกหน้าซึ่งเดินมาจากบ่อน้ำขณะฉันยืนคุยกับพี่ ยิ่งทำให้ฉันทั้งหวาดกลัวและปวดร้าวมากกว่าหลายเท่า

บ้านเกิด : 96

เหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านมาถึงยี่สิบปี สิ่งที่แม่กังวลกลัวว่าจะเกิดขึ้นกลับเกิดขึ้นจริง ๆ นั่นคือพี่ชายของ "ฉัน" ได้เดินตามรอยพ่อด้วยการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ แม่โกรธมากไม่อยากให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยเดิม แต่ก็ไม่อาจทัดทานลูกได้ ดังปรากฏข้อความว่า

และวันนั้นเองที่ฉันได้ยินเสียงแซ่กโซโฟนเป่าเพลง 'ชะตาชีวิต' อีกครั้ง ทำเอาฉันยืนเยียบ ขณะแม่โกรธถึงขั้นเข้าไปแย่งมันมาและทุ้มลงจากระเบียง คล้ายต้องการให้ 'การทำอะไรโง่ ๆ' ซึ่งต่อเนื่องมาร่วมยี่สิบปีปิดฉากลง

บ้านเกิด : 101

เหตุการณ์ผ่านมาหลังจากงานแต่งงานของพี่สี่มกว่าปีมาแล้ว แต่เหตุการณ์นั้นยังอยู่ในความทรงจำของฉัน เสือช้วนไซ้ เอ็ม.16 ยิงกราดคนในงานเสียดชีวิตไปถึงแปดคน รวมทั้งพี่สะใภ้ของ "ฉัน" ด้วย แต่สำหรับคนอื่น ๆ เขาอาจจะลืมไปแล้ว เสือช้วนถูกปลดออกจากทหารพราน พี่

ลาออกจากครู แม่ก็มีความสุขกับการทำสวนครัว หมู่บ้านเปลี่ยนไปสู่ความเจริญ ถนนลาดยาง เพื่อที่เขาปลูกายเป็นอุทยานแห่งชาติ ดังปรากฏข้อความว่า

ฉันต้องคิดถึงเรื่องนี้อีกทำไมนะ ปรีชา ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างผ่านพ้นไปแล้ว แผลศพ รวมทั้งพี่สะใภ้ฉันกลายเป็นผงคืนไปตั้งสิบกว่าปีมาแล้ว อีกสิบสองคนก็สะเก็ดแผลหลุดไปตั้งนานแล้ว เสือช้วนได้รับโทษโดยถูกปลดออกจากทหารพราน พี่แม่จะลาออกจากครู ก็มีความสุขกับสวนพริก สวนมะเขือริมคลอง ทั้งยังมีกั๊ดใหม่ตั้งห้าตาให้ตื่นขึ้นมาเดินลุยความหนาวเหน็บอีกครั้ง แม่ก็มีความสุขกับสวนมะนาว ซึ่งปลูกแซมระหว่างแถวมะพร้าว

บ้านเกิด 104

1.3.9 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" ผู้เขียนได้ใช้ฉากที่เป็นยุคสมัยที่ขบวนการแบ่งแยกดินแดนในสี่จังหวัดภาคใต้กำลังรุนแรง มีการจับครูไปเรียกค่าไถ่ ทางรัฐบาลจึงต้องส่งกองปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปคุ้มครองครู ส่วนช่วงเวลาดำเนินไปตามลำดับปฏิทิน เริ่มจากชุดปฏิบัติการจำนวนสิบเอ็ดคนเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ ดังปรากฏข้อความว่า

เราเดินทางเข้าบูเต๊ะกรือซอช่วงเริ่มต้นฤดูร้อนปี 2534 สองเดือนหลังครุคนหนึ่งในเขตจังหวัดยะลาโดนจับตัวไปเรียกค่าไถ่

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 112

ชุดปฏิบัติการชุดนี้เป็นชุดที่สองที่เข้ามาปฏิบัติการ โดยการตั้งแคมป์ด้านซ้ายสุดของสนามบอลหน้าโรงเรียน มีหน้าที่รับส่งครูในตอนเช้าและเย็นด้วยรถจี๊ปทหารคันเล็ก ๆ บรรทุกครูหกคนจากทางแยกไปโต๊ะโมะมาโรงเรียน และส่งจากโรงเรียนถึงทางแยกไปกิ่งอำเภอสุคีริน ดังปรากฏข้อความว่า

เว้นแต่ครูใหญ่แล้ว ครูอีกหกคนเดินทางมาจากสุคีริน หน้าที่เราคือต้องจัดเวรสองคนออกไปรับส่งตรงทางแยกจะไปโต๊ะโมะ

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 118

เกิดเหตุการณ์ที่น่าเศร้าขึ้นสองเรื่อง เรื่องแรกคือ แมวซึ่งติดตามพวกเขามาตั้งแต่เดินทางเข้าบูเต๊ะกรือซอตาย ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นนางร้าย อีกสามวันถัดมา เด็กชายอายุเพียงสิบสองขวบ สมุนของอับดุลกาเดร์ หลงทางเข้ามาใกล้แคมป์ของชุดปฏิบัติการ ถูกเวงฆ่าตายอย่างเลือดเย็น

และเหตุการณ์สุดท้าย ที่ทำให้ชุดปฏิบัติการชุดนี้ต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ คือ ความตายของครูฟาริดา ที่พวกเขาไม่สามารถจะคุ้มครองได้ และความตายของฮารานหนึ่งในชุดปฏิบัติการ ดังปรากฏข้อความว่า

ฮารานจบชีวิตลงในคืนเดียวกันนั่นเอง พระจันทร์แรมหนึ่งค้ำยังกลมโตเช่นคืนเพ็ญ ดวงดาวแห่งบูเต๊ะกรือซอแม้จะถูกเร็นแสงแต่ยังคงเปล่งประกายสุกใส ทั้งสองเกี่ยวพันเป็นหนึ่งเดียวด้วยโอบกอดของผืนฟ้าเยี่ยงเดียวกับมนุษยชาติ คือหนึ่งเดียวในอ้อมอกแห่งอัลลอฮ์

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 144

1.3.10 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" เป็นการดำเนินเรื่องแบบสลับไปมาระหว่างความคิดของตัวละคร 'ฉัน' ซึ่งทำงานในโรงรม กำลังสับสนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้อ่านจะต้องเรียงลำดับเหตุการณ์จากการใช้คำหรือข้อความที่บอกให้ทราบ เช่น ก็เมื่อตอนฉันเด็ก ๆ นั้นละพ่อ พ่อยังจำได้ไหม (น.149), 'แต่แล้ววันหนึ่งมันกลับทำให้ฉันต้องหวาดกลัวสุดขีด' (น.150), 'แต่ถึงอย่างไรฉันคงไม่ชั่วร้ายขนาดคิดฆ่าพี่วัฒน์หรือกะพ้อ แม้ว่าครั้งหนึ่งฉันจะมีใจชั่วร้ายพอที่จะนอนดูพี่ชาติตายไปต่อหน้า' (น.154) ผู้อ่านก็ทราบได้ว่าเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นก่อนหรือเกิดขึ้นทีหลัง ซึ่งจะสามารถเรียบเรียงเรื่องราวได้ว่า ชีวิตในวัยเด็กของ 'ฉัน' เจอกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายและน่าหวาดกลัว คือภาพที่แม่หมากัดกินลูกของมัน แล้วถูกลุงและพ่อยิงตาย ภาพนี้ฝังใจของ 'ฉัน' อยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งโต เธอมักจะคิดว่าเธอเป็นคนชั่วคนเลว เหมือนกับหมาตัวนั้น เพราะเธอชอบไปเล่นกับลูกของมัน และไปนั่งเล่นในโพรงของมันบ่อย ๆ เมื่อเธอเรียนจบชั้นมัธยมก็ได้เรียนต่อในวิทยาลัย ที่วิทยาลัยทำให้ชีวิตเธอผิดพลาดเป็นครั้งแรกด้วยความที่เธอ อยากจะหนีจากสิ่งแวดล้อมที่เธอเห็นว่าเลวร้าย แต่เธอผิดพลาดจนต้องทำแท้งกับหมอเถื่อน แล้วชีวิตของเธอก็ผิดพลาดมาโดยตลอด

1.3.11 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "แม่แมคแห่งหุบเขา" ผู้เขียนจะเรียงลำดับเรื่องราวตามปฏิทิน เริ่มจากกลุ่มคนเผ่าถ่านกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยมัด, เล็ก

และยม ได้เดินเข้าไปยังหมู่บ้านในหุบเขาแถบเทือกเขาบรรทัดในปลายหน้าร้อนปีหนึ่ง (น.250) พวกเขาเริ่มทำงาน

แต่เพราะเดือนมิถุนายนกำลังจะผ่านไป และต้นยางพาราซึ่งนอนเรียงรายอยู่ในพื้นที่ร่วมห้าสิบไร่ ทำให้เราเริ่มงานกันอย่างพายุ (น.251)

พลบค่ำหนึ่งวันก่อนถึงกำหนดเปิดเตา เสียงปืนดังลั่นมาจากข้างล่าง (น.253)

เย็นย่ำอีกสองวัน เราลงพื้นเตาสุกท้ายเสร็จ (น.256)

บ่ายวันหนึ่งหน้าผาดินในแอ่งลูกรังพังลงมา ฝุ่นคลุ้งไปทั่วแอ่ง (น.258)

1.3.12 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "แพะในกุโบร์" ผู้เขียนใช้ฉากยุคสมัยของเหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งเป็นยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง จากยุคเก่าสู่ยุคใหม่ ซึ่งเป็นสังคมอุตสาหกรรม สังคมการแข่งขันกันทางด้านธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงเมืองเล็กมาสู่เมืองใหญ่ (น.285) วิถีทางของธุรกิจทุกวันนี้เป็นเรื่องของการแข่งขัน (น.295) จริง ๆ แล้วไม่มีใครคิดหรอก ที่สุดแล้วมันก็ต้องเป็นแบบนี้ เพียงแต่จะทำให้มันเกิดขึ้นวันนี้หรือพรุ่งนี้แค่นั้นเอง มันเป็นวิถีของโลกสมัยใหม่ (น.303)

1.3.13 ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง "น้ำตก" ซึ่งเป็นเรื่องแสดงสีสันของภาคใต้ ผู้เขียนใช้ฉากยุคสมัยสองสมัยสลับไปมา ในเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลง โดยให้เวลาในโครงเรื่องเป็นไปตามลำดับ จากพลบค่ำที่ได้เจอหล่อนครั้งแรก (น.333) ผมเจอหล่อนคราวต่อมา (น.335) หลายวันที่ผมตกอยู่ในอารมณ์เศร้ากึ่งกังวล กระทั่งได้เจอหล่อนอีกครั้ง (น.337) เช้าวันต่อมาผมเปลี่ยนเป็นค้ายหญ้าในตลาดทราย (น.340)

2. ภาษาถิ่น คือ ภาษาที่ใช้สื่อสารกันภายในท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีภาษาถิ่นของตนเอง เช่น ภาษาถิ่นใต้ ภาษาถิ่นเหนือ และภาษาถิ่นอีสาน ภาษากลางก็เป็นภาษาถิ่นของภาคกลาง เพียงแต่เราใช้เป็นภาษากลางเพื่อสื่อสารกับทุกท้องถิ่นได้เข้าใจ และใช้เป็นภาษาเขียน เราจึงมีความรู้สึกที่ภาษาถิ่นกลางเป็นภาษามาตรฐาน ส่วนภาษาถิ่นภาคอื่น ๆ เป็นภาษาที่ใช้เฉพาะในท้องถิ่นเท่านั้น ภาษาถิ่นจึงด้อยกว่าภาษากลางในความรู้สึกของคนทั่วไป ดังที่ ชวน หลีกภัย ได้กล่าวถึงภาษาถิ่นว่า

เมื่อเราพูดถึงมาตรฐานของการใช้ภาษาว่า ต้องใช้ให้ถูกต้อง เราจะคิดแต่เฉพาะภาษากลางที่เราใช้เป็นหลักอย่างเดียวคงไม่พอ อย่างที่ผมเรียนไว้ตอนต้นก็คือว่า ในความรู้สึกของผม นั้น ผมมีความภาคภูมิใจในภาษาของเราเอง และผมคิดว่าเมื่อภาษาถิ่นก็เป็นภาษาไทย ภาษาถิ่นก็เป็นความภาคภูมิใจ มีความไพเราะ มีความงดงามทุกถิ่น เพียงแต่ว่า

เมื่อเราใช้ภาษาของเมืองหลวงเป็นภาษามาตรฐานในการสอน ในการใช้เราก็อาจจะมองความสำคัญของภาษาที่ต่างไปจากภาษาของเมืองหลวงน้อยไป ถ้าเราให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองหลวง ผมคิดว่าคำเมืองก็คงจะเป็นภาษามาตรฐาน ภาษากรุงเทพฯ ก็อาจจะกลายเป็นภาษาถิ่น หรือถ้าใช้ภาษาสุพรรณบุรีเป็นภาษากลาง คนสุพรรณบุรีคงหัวเราะเยาะคนกรุงเทพฯ ว่า คนกรุงเทพฯ พูดเหนือ ถ้าเราใช้ภาษาสงขลาเป็นภาษากลาง คุณไทรรงค์ (นายไทรรงค์ สุวรรณศิริ) คงจะพูดชัดที่สุดในบรรดาคนที่ทั้งหลายที่ใช้ภาษาไทย มาตรฐานนั้นเราเป็นผู้กำหนดขึ้นมา สิ่งที่ต่างไปจากมาตรฐานที่เรากำหนดนั้น แท้จริงแล้วไม่ใช่เป็นของบกพร่อง ไม่ใช่เป็นของเสียหาย และมีใช่เป็นของที่ดีกว่า โดยเฉพาะภาษาถิ่นนั้น ผมต้องเรียนว่า ถึงจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ภาษาถิ่นก็เป็นภาษาที่มีความหมายลึกซึ้ง ยากที่จะใช้ภาษาอื่นไปให้ความจำกัดความเปรียบเทียบภาษาถิ่นได้¹

ภาษาถิ่นแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่น เป็นตัวบ่งบอกถึงประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น นักเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายจึงมักจะสอดแทรกภาษาถิ่นไว้ในผลงานของตน เพื่อผู้อ่านจะได้รสชาติและบรรยากาศอันเป็นสีสันของท้องถิ่น ดังที่ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้ใช้คำและสำนวนภาษาถิ่นใต้ไว้ในงานเขียนที่มีฉากและตัวละครเป็นคนในท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาภาษาถิ่นใต้ที่ผู้เขียนสอดแทรกไว้ในเรื่อง ในหัวข้อต่อไป

2.1 คำศัพท์ภาษาถิ่น

2.2 สำนวนภาษาถิ่น

2.1 คำศัพท์ภาษาถิ่น

คำว่า "เทียบบ่า" คือการเปรียบเทียบความสูงของคนสองคน ว่าใครจะสูงกว่ากัน ด้วยการยื่นชิดกันดูว่าใครสูงกว่า ซึ่งจะไม่วัดที่ศีรษะ อาจจะช่วยมีผมอยู่จึงเห็นไม่ชัดเจน ดังปรากฏข้อความว่า

ลุงเขื่อนคนน้องอ่อนกว่าพี่ปีหนึ่ง บุคลิกท่าทางและหน้าตาไม่ได้ต่างกันสักเท่าใด เพียงแต่เมื่อเทียบบ่ากันแล้ว กลับสูงกว่าสักคืบหนึ่ง

นักเขียนใหม่ : 16

¹ชวน หลีกภัย. "ภาษาถิ่นก็ภาษาไทย," ใน ภาษาไทยเรานี้มีทำนอง. 2539. หน้า 136.

คำว่า "ต่อไส้" หมายถึง ยาไส้ ในภาษากลาง แปลว่า ประทังความหิว ดังปรากฏข้อความ
ว่า

ซึ่งค่าจ้างค่าอนหากคิดเฉลี่ยปีหนึ่ง ๆ ก็หาได้มากไปกว่ามีข้าวปลาต่อไส้ไปมือต่อ
มือ

นักเขียนใหม่ : 17

คำว่า "หน่วยตา" หมายถึง นัยน์ตา ดังปรากฏข้อความว่า

หล่อนเป็นผู้หญิงจะทนต่อหน่วยตา คำ ๆ บอกแววหิวโหยของลูกได้อย่างไร

โลกใบเล็กของชลมาน : 110

คำว่า "นกบินหลาดง" หมายถึง นกนางเขนดง ดังปรากฏข้อความว่า

เขาได้ออกไปยืนที่ฝั่งคลองเพื่อให้ห่างไปจากผม แล้วเริ่มต้นร้องด้วยเสียงของ
นกบินหลาดง

สะพานขาด : 179

คำว่า "ไอ้สัตว์นั้น" หมายถึง คำที่ใช้เรียกสิ่งของทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นคำหยาบซึ่งเป็นคำคำ
ของภาคกลาง "ไอ้สัตว์" ดังปรากฏข้อความว่า

แกคิดว่ามันง่ายดีไซ้ใหม่ กับการที่เพียงยื่นถือไอ้สัตว์นั้นไว้เฉย ๆ แล้วปล่อยให้เขี้ยว
ของมันกัดเนื้อไม้เอาเอง

ในป่าลึก : 86

2.2 **สำนวนภาษาถิ่น** ในแต่ละท้องถิ่นนอกจากจะมีคำภาษาถิ่นใช้แล้ว ยังมีสำนวน
ภาษาถิ่นในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดภาพพจน์ที่ชัดเจน สำนวนภาษาถิ่นที่ปรากฏในงาน
เขียนเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

สำนวน "ตัวตลกหนังตะลุง" หนังตะลุงเป็นการละเล่นพื้นเมืองภาคใต้คู่กับมโนราห์ ซึ่งมีมาแต่โบราณ ตัวหนังตะลุงจะมีตัวฤๅษี พระอิศวร เจ้าเมือง นางเมือง ตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ และตัวตลก หรือที่เรียกว่า "รูปกาก" ตัวตลกเป็นตัวชูโรงของหนังตะลุง เพราะตัวตลกแต่ละตัวจะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ทั้งรูปร่างหน้าตา กริยาท่าทาง นิสัยใจคอ การแต่งกาย และน้ำเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ดังที่กล่าวถึงตัวตลกหนังตะลุง ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ โดยสรุปว่า

ตัวตลกหนังตะลุง คือ รูปหนังตะลุงที่เป็นเสมือนตัวแทนของชาวบ้าน ซึ่งจำลองรูปร่างลักษณะ กริยาท่าทาง และนิสัย มาจากคนจริงในสังคมภาคใต้ หนังตะลุงคณะหนึ่ง ๆ จะมีตัวตลกประมาณ 8 ถึง 15 ตัว แต่ละตัวมีรูปร่างและนิสัยแตกต่างกัน แต่ทุกตัวจะพูดภาษาถิ่น มีลีลาการพูด สุ่มเสียงแตกต่างกัน เมื่อเป็นตัวตลกตัวเดียวกัน ไม่ว่าจะคณะใดจะนำไปใช้ จะต้องรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตัวตลกนั้นๆ ให้เป็นแบบเดียวกันหมด คนเชิดจึงต้องศึกษาและเชิดแต่ละตัวให้เกิดความชำนาญ ต้องตามแบบฉบับ จะผิดเพี้ยนไปไม่ได้ บทบาทของตัวตลกเท่าที่ปรากฏ คือ ให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขัน ทำให้นายหนังสามารถแสดง พรรศนะ หรือวิพากษ์วิจารณ์ข้อขัดแย้งได้สะดวกยิ่งขึ้น ช่วยให้นายหนังได้พักเหนื่อยไปในตัว และทำให้การเชิดหนังตะลุงมีหลากหลายลักษณะ และเป็นศิลปะที่คงอยู่ได้ ลักษณะเฉพาะของรูปตัวตลก รูปตัวตลกแต่ละตัวมีวิธีการแกะสลัก และประกอบให้สามารถเคลื่อนไหวแขน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน คือ แขนตอนบน แขนตอนล่าง และข้อมือ ส่วนปากสามารถเคลื่อนไหวริมฝีปากล่างขึ้นลงได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปตัวตลกหนังตะลุงส่วนมากเมื่อปล่อยแขนให้ห้อยเหยียดตรงขนานกับลำตัว ปลายนิ้วมือจะยาวเลเยระดับเข่าลงมา ตัวตลกทุกตัวจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการแต่งกายของชายไทยภาคใต้ ยุคที่ยังไม่สวมเสื้อเป็นอย่างดี ทั้งยังสะท้อนถึงความนิยมในการใช้มีดและอาวุธพื้นบ้าน เช่น กริช อ้ายครก กรรไกรคืบหมาก ขวาน เป็นต้น¹

ข้อความที่ใช้สำนวนนี้เปรียบเทียบ มีดังนี้

¹สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 1256 - 1257.

ต้องมีสักวันหนึ่งหรือกที่บุคลิกเช่นตัวตลกหนังตะลุงของลุงคุณี่มีโอกาสมาโลดแล่น
อยู่บนหน้ากระดาษของข้าพเจ้า

นักเขียนใหม่ : 19

สำนวน "จนเยี่ยวเล็ด" เป็นสำนวนเพื่อเน้นความหมายของคำหน้า เช่น กลัวจนเยี่ยวเล็ด
คือ กลัวจนปัสสาวะราด หมายความว่า กลัวมาก ดังปรากฏข้อความว่า

"ไอ้นี้ก็กลัวจนเยี่ยวเล็ด อยู่แล้ว"

ในพาลี : 91

3. ประเพณีของคนในท้องถิ่น

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายและความสำคัญของประเพณีว่า

ประเพณี คือ แบบแผนของความประพฤติปฏิบัติและการกระทำที่บุคคลในกลุ่ม
สังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ... ประเพณีแบ่งออกได้เป็น 3
ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ประเพณีที่ว่าด้วยชีวิตของบุคคล ได้แก่ ประเพณีเรื่อง การเกิด การเลี้ยงเด็ก การ
สมรส การตาย ซึ่งในชีวิตของคนจะต้องปฏิบัติตามแบบอย่างที่ตั้งคนกำหนดไว้ให้ถูก
ต้องเหมาะสมตามโอกาส
2. ประเพณีว่าด้วยชีวิตของกลุ่มชน หรือประเพณีที่ว่าด้วยสถาบันต่าง ๆ เช่น
ประเพณีในการปฏิบัติศาสนกิจ การศึกษา การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น
3. ประเพณีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ ประเพณีการใช้ภาษา การเล่นเกมกีฬา การแสดงดนตรี ซึ่ง
ว่าด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติกันมาในเรื่องนั้น

ประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสวัสดิภาพของมนุษย์เอง ชีวิตมนุษย์จะไม่มี
ความสงบเรียบร้อย หากไม่มีประเพณีหนุนหลัง ... ประเพณีเป็นกฎเกณฑ์แบบแผนที่
สังคมกำหนดขึ้นเพื่อจัดระเบียบสังคม และกฎเกณฑ์หรือแบบแผนนั้นเมื่อปรากฏผลเป็น
ที่ประจักษ์แก่ผู้ปฏิบัติว่า เป็นสิ่งดีงาม เป็นประโยชน์แก่ชีวิตส่วนบุคคลและส่วนรวม พอ
ที่จะปฏิบัติสืบกันต่อ ๆ ไปได้ เมื่อมีการปฏิบัติสืบต่อกันไปช้านานแล้วจะก่อให้เกิดความ
ภูมิใจแก่สมาชิกแห่งสังคมนั้นได้ว่ามีความผูกพันร่วมกันมา ทำให้การแบ่งพวกหมู่คณะ

เกิดขึ้นได้ยาก จึงกล่าวได้ว่า นอกจากประเพณีจะเป็นเครื่องบ่งบอกความเป็นพวกเดียวกันแล้ว ยังช่วยยึดเหนี่ยวกลุ่มชนให้มั่นคงยั่งยืนอีกด้วย¹

ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ที่ผู้เขียนกล่าวถึงในรวมเรื่องสั้นทั้งสามเล่ม มีดังนี้

3.1 ประเพณีลงแขก หรือทางภาคใต้เรียกว่า "ออกปาก" ซึ่ง สุธิวงษ์ พงศ์ไพบูลย์² ได้อธิบายความหมายโดยสรุปว่า ออกปาก หรือวาน หมายถึง การให้वानให้เพื่อนบ้านมาช่วยกันลงแรงทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้งานหนักหรืองานเร่งด่วนสำเร็จลุล่วงทันการ โดยที่ผู้ร่วมลงแขกไม่คิดค่าแรง งานบางอย่างอาจผลัดเปลี่ยนช่วยกันทำเป็นบ้าน ๆ ไป อย่างเดียวกับที่ภาคกลางเรียกว่า "ลงแขก" แต่งานวานบางอย่างอาจไม่มีโอกาสที่จะผลัดเปลี่ยนกัน การให้วานใช้วิธีบอกกล่าวกันด้วยวาจา ผู้ให้วานอาจจะไปบอกด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้คนอื่นบอกแทนก็ได้ จึงเรียกการให้วานลักษณะนี้ว่า "ออกปาก" และถือเป็นประเพณีที่เจ้าภาพจะต้องเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมลงแรง ผู้ที่ไปร่วมลงแรงจึงมักใช้คำว่า "ไปกินวาน" ... ประเพณีการไปกินวาน ผู้ไปร่วมแรงแต่ละคนจะจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ไปเอง เช่น โถนาวาน ก็จะนำทั้งโถและวัวหรือควายไปพร้อมสรรพ ถ้าไป "เก็บข้าววาน" ก็จะนำแคะสำหรับเก็บข้าวไปเอง ถ้าไป "หาบข้าววาน" แต่ละคนจะต้องนำแสก (สาแหรก) ไปเอง เว้นแต่ในกรณีที่เครื่องมือเครื่องใช้บางอย่างราคาถูกและหาได้ง่าย เจ้าภาพอาจเตรียมสำรองไว้บ้าง เช่น วานขูดมะพร้าว เจ้าภาพอาจจัดเตรียม "เหล็กขูด" ไว้ให้ แต่ถือเป็นมรรยาทของแขกที่จำต้องจัดหาไปเอง เว้นแต่จะสุคติจริงๆ

ในการวาน หรือการออกปาก เจ้าภาพเพียงแต่แจ้งกำหนดวันทำงานให้เพื่อนบ้านทราบล่วงหน้า ส่วนระยะเวลาเริ่มต้นทำงานถือว่าเป็นที่รู้กันเองว่า วานทำงานอะไรควรเริ่มต้นเวลาใด เช่น ถ้าโถนาวาน ก็ต้องเริ่มแต่เช้าตรู่ ถ้าวานซ่อมสาร ก็จะเริ่มตอนหัวค่ำ เหล่านี้เป็นต้น เว้นแต่การวานบางลักษณะที่มีระยะเวลาการทำงานไม่แน่นอน เช่น วานหามเรือน หรือวานลากเรือน จำต้องกำหนดเวลาเริ่มต้นให้แน่ชัด ทั้งถือเป็นมรรยาทอย่างยิ่งที่แขกทุกคนจะต้องกระตือรือร้นให้ตรงตามเวลาและร่วมทำงานจนตลอด ทุ่มเทกำลังให้ยิ่งกว่างานของตนเอง มิเช่นนั้นเพื่อนบ้านจะพากันรังเกียจ เมื่อถึงคราวที่ตนจะมีงานวานบ้างก็จะหาผู้ร่วมมือได้ยาก

¹อุทัย หิรัญโต. หลักสังคมวิทยา. 2522. หน้า 71 - 72.

²สุธิวงษ์ พงศ์ไพบูลย์. "ออกปาก - กินวาน," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10. 2529. หน้า 4203 - 4206.

บุคคลที่จะเชิญมา "กินวาน" จะเลือกเพศ วัช ให้เหมาะแก่ลักษณะของงาน เช่น วานหาบข้าว จะวานเฉพาะชายที่ทำงานหนักได้ ถ้าวานนวดข้าวจะเลือกวานเฉพาะผู้หญิง (หรือชายบางคน) ถ้าวานซ่อมสารจะเลือกวานเฉพาะพวกหนุ่มสาว เป็นต้น อาหารที่จัดเลี้ยงแขกที่มากินวาน ก็นิยมทำกันเป็นประเพณี ถ้างานนั้นเป็นงานที่ต้องทำตลอดวัน จะต้องเลี้ยงอาหารหนักทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ถ้างานวานนั้นมีระยะสั้น ถ้าเป็นตอนกลางวันและไม่ตรงกับมือเที่ยงนิยมเลี้ยง "หนมเท่ดิบ" (ลอดช่องกะทิสด) เพราะมีรสหวานจัด มีน้ำกะทิ ผู้ที่ทำงานเหนื่อย ๆ รู้สึกถูกปากและเป็นของกลาง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ชอบ ที่สำคัญที่สุดคือ ไม่สิ้นเปลืองมากนัก และสามารถจะปริมาณให้เหมาะกับจำนวนแขกได้ค่อนข้างใกล้เคียง แต่ถ้าเป็นการเลี้ยงตอนกลางคืน นิยมเลี้ยง "เหนียวหละหวะ" คือข้าวเหนียวที่ราดน้ำยา (ปรุงด้วยน้ำกะทิ น้ำตาลผสมด้วยไข่ และสาชู ให้หวานและมันจัด) ซึ่งรสเข้มทำให้ประหยัดและง่ายแก่การจะบริโภค เช่นเดียวกับ "หนมเท่ดิบ" ทั้งสามารถทำให้น้ำยาร้อนอยู่ตลอดเวลา เหมาะที่จะรับประทานตอนกลางคืน

ชนิดและโอกาสของงานที่จะวาน งานที่จะวานแขกมาร่วมกันลงแรงนั้นถือเอาความจำเป็น 2 ประการ คือ เป็นงานหนักเกินกำลังที่คนภายในครอบครัวจะช่วยกันทำได้อย่างหนึ่ง และเป็นงานด่วนที่จะต้องเร่งดำเนินการ มิเช่นนั้นจะเกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน หรือทำได้ไม่ทันการอีกอย่างหนึ่ง

ประเพณีลงแขก หรือออกปากนี้ ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง บ้านเกิด ดังปรากฏข้อความว่า

เธอเคยสงสัยบ้างไหม เหตุใดเมื่อถึงหน้าฝน ครูจากในอำเภอถึงมาช่วยเราลงนา แม้แต่ครูสาวก็ยังยอมเปลี่ยนมาแต่งชุดอื่นให้เราเห็น เช่นเดียวกับเมื่อถึงหน้าเกี่ยว คนมากมายแห่กันมาที่นาของเรา รุมเกี่ยวจนเสร็จภายในวันเดียว ตกกลางคืนต่างสนุกสนานกันเต็มทีกลางทุ่งนานั้นเอง ภาพเช่นนี้จะไม่มีวันเกิดขึ้นอีก เช่นเดียวกับภาพผู้คนมากมายซึ่งแห่กันไปโรงเรียนทุกคืนเดือนเพ็ญและเดือนดับ ... เมื่อนั้นเอง ปรีชา เมื่อนั้นเองที่ฉันบอกว่าฉันเห็นเสียงแซ่กโซโฟนของพ่อร้อยรดหมู่บ้านไว้ มันดึงทุกคนให้ออกมาพบกัน ไปถามสารทุกข์สุกดิบกัน แล้วที่สุดจะนำไปสู่ข้อตกลงว่าที่เขavnนี้พวกเขาจะลงไปช่วยนาใคร หรือถางสวนให้ใคร

3.2 ประเพณีแต่งงานของชาวไทยมุสลิม ประมุข อุทัยพันธุ์¹ ได้กล่าวถึงประเพณีแต่งงานของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ในปัจจุบัน โดยสรุปว่า ประเพณีแต่งงาน เริ่มด้วยการสู่ขอ ผู้ไปสู่ขอคือมารดา หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย โดยมีของฝาก ซึ่งอาจจะเป็นขนม หรือผลไม้ เมื่อไปถึงก็จะสอบถามว่า ผู้หญิงที่จะสู่ขอมีกู้แล้วหรือยัง มีชายใดหมายปองอยู่แล้วหรือไม่ ถ้าไม่มี ก็บอกว่าการสู่ขอให้กับใคร ฝ่ายหญิงจะขอเวลาปรึกษาญาติประมาณ 7 วัน ระหว่างนี้ก็จะสืบถามรายละเอียดเกี่ยวกับฝ่ายชาย เมื่อถึงกำหนดฝ่ายหญิงก็จะส่งคนที่น่าเชื่อถือไปบอกฝ่ายชาย ถ้าไม่ตกลงก็จะเจียบเฉย ให้เป็นที่รู้เอาเอง เมื่อฝ่ายหญิงตกลง ฝ่ายชายก็จะไปตกลงพิธีการแต่งงานที่บ้านฝ่ายหญิง เรื่องสินสอด ของหมั้น และมะฮัร คือเงิน หรือสิ่งของที่มอบให้หญิงที่จะสมรส และเป็นสิทธิ์ของเธอโดยเฉพาะ หลังจากนั้นก็จะหาวันที่จะประกอบพิธีแต่งงาน โดยให้โต๊ะครู หรือโต๊ะอิหม่ามดูฤกษ์หาวันแต่งงาน ก่อนจะทำพิธีนิกะห์ (แต่งงานตามหลักศาสนา) จะมีการหมั้นหรือจะหมั้นหลังพิธีนิกะห์ก็ได้ แต่ถ้าหมั้นหลังพิธีนิกะห์ เจ้าบ่าวสามารถถูกต้องเจ้าสาวได้ เจ้าบ่าวจึงสวมแหวนหมั้นให้กับเจ้าสาวได้ และสามารถจัดพิธีนั้งบัลลังก์ เพื่อให้ญาติทั้งสองฝ่ายร่วมแสดงความยินดีได้อย่างสมเกียรติ เมื่อถึงวันแต่งงาน จะมีการแห่ขันหมาก และแห่เจ้าบ่าวไปยังบ้านเจ้าสาว หลังจากนั้นก็จะประกอบพิธีนิกะห์ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยองค์ 5 ได้แก่ วลี (คือ ผู้ปกครองของหญิงสาว ต้องเป็นเพศชาย มีสติสัมปชัญญะ ไม่อยู่ระหว่างประกอบพิธีฮัจญ์) เจ้าบ่าว พยาน 2 คน ประธานผู้ทำพิธีนิกะห์ และมะฮัร

การนั้งบัลลังก์ ในขณะที่เจ้าสาวและเจ้าบ่าวนั่งบัลลังก์ จะเชิญญาติมิตรของทั้งสองฝ่ายมาร่วมแสดงความยินดี และเชิญผู้ใหญ่ที่เป็นที่น่าเชื่อถือทำพิธีกินสมำงัด โดยนำเอาส้มแขก เกลือ ข้าวมาป้อนคู่บ่าวสาว เพื่อเป็นสิริมงคล ต่อจากนั้นจะเชิญญาติผู้ใหญ่ที่มาในงานจำนวน 3 คน มาป้อนข้าวเหนียว 3 สี (ขาว แดง เหลือง) ไข่ และขนม ให้กับคู่บ่าวสาว จนครบ ก็เป็นอันเสร็จพิธี ก่อนการฉลองสมรส จะมีการ "กินเหนียว" (มาแกปูโละ) เสร็จงานฉลองสมรสแล้วจะมีการส่งตัวเจ้าสาว เพื่อแสดงการยอมรับเจ้าสาวเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัว แต่เมื่อส่งตัวเสร็จ เจ้าสาวต้องกลับมานอนบ้านของตนก่อน ครบ 3 วันแล้วจึงจะไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว หรือแยกครอบครัวออกไป

ผู้เขียนได้กล่าวถึงประเพณีแต่งงานไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง แมวแห่งบูเตะกรือซอ ว่า

¹ประมุข อุทัยพันธุ์. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4. 2529. หน้า 1350 - 1359.

อีกสามวันถัดมา ผมพบว่าของอัลลอฮ์อีกคนหนึ่งซึ่งเข้มแข็งกว่าฮาราน วันนั้นเป็นวันแต่งงานลูกสาวโต๊ะอิหม่าม ครูทุกคนต่างไปงานแต่งงาน เราก็ต้องไปด้วย มีนายทหารสี่นายจากฐานโต๊ะโมะมาพร้อมเป็นเกียรติ อย่างที่เวงว่าไว้ งานแต่งงานมุสลิมไม่สนุก ... เพลงร้องแรงดังแว่วมาจากบ้านงาน หวานก้องของไวโอลินในเพลงลามูควอกรีดบาดหัวใจ ... เด็กหนุ่มมุสลิมอีกสองคนยังอยู่ที่บ้านงาน เฝ้ารอติเกสุลูเอื่อนเสียงแข่งสำเนียงหวานกับน้ำค้างซึ่งพรหมยอดหญ้า

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 136

3.3 ประเพณีงานศพ ประเพณีงานศพที่ผู้เขียนกล่าวถึงในเรื่องสั้นเรื่อง แพะในกูโบร์ เป็นประเพณีงานศพของชาวไทยมุสลิมซึ่งแตกต่างจากของชาวไทยพุทธ คือ เมื่อมีผู้เสียชีวิตจะต้องจัดการเรื่องศพให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว และมีขั้นตอนการปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา ดังที่ เพลินจิต เฝ้าพิมล¹ กล่าวไว้โดยสรุปว่า ประเพณีการตายของชาวไทยมุสลิม จะจัดตามบทบัญญัติทางศาสนา คือ เมื่อมุสลิมเสียชีวิต เจ้าของบ้านหรือญาติพี่น้องจะรีบไปสุเหร่า ตีกลองบอกให้ญาติมิตรทราบ เมื่อญาติมิตรได้อินสัญญาณแล้วก็จะมาร่วมพิธีศพ ตั้งแต่อาบน้ำศพ ห่อศพ ละหมาดศพ ไปจนถึงฝังเสร็จ

การอาบน้ำศพ ถ้าผู้ตายเป็นหญิงต้องให้ผู้หญิงอาบ ถ้าผู้ตายเป็นชายต้องให้ผู้ชายอาบ ยกเว้นเป็นสามีภรรยาทั้งคู่ หรือผู้ตายเป็นเด็ก ผู้อาบน้ำศพต้องเป็นญาติสนิท หรือโต๊ะอิหม่าม โต๊ะกอเต็บ หมอดำแย และผู้รู้ด้วย ผู้ที่จะอาบน้ำศพจะต้องอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดก่อน การอาบน้ำศพจะต้องอาบในที่มิดชิด อาบบนสถานที่สูง และอาบด้วยน้ำเย็นให้ทั่วร่างกายอย่างน้อย 2, 3 ครั้ง หรือ 5, 7 ครั้ง การอาบน้ำศพคล้ายกับการอาบน้ำคนที่มีชีวิตอยู่ แต่มีพิเศษ คือ ก่อนอาบน้ำให้ศพจะต้องเอาเครื่องประดับ ฟันปลอม ฝาปลอม และสิ่งสกปรกออกให้หมดเสียก่อน

การห่อศพ อุปกรณ์ที่ใช้ห่อและตกแต่งศพ ได้แก่ ผ้าขาวหรือผ้าอื่น ๆ แต่ต้องกะให้ห่อศพได้มิด 3 ชั้น ผู้ห่อศพ คือ โต๊ะอิหม่าม โต๊ะกอเต็บ หมอดำแย หรือผู้รู้วิธีห่อศพ เมื่อห่อศพเสร็จแล้วจะใช้เศษผ้าขาวผูกมัดเหนือศีรษะ ระหว่างลำตัว และปลายเท้า เพื่อให้ศพอยู่ในสภาพเรียบร้อย แล้วจึงนำศพไปวางบนแคร่ หรือหีบศพ แล้วคลุมด้วยผ้าไหมหรือผ้าชนิดอื่น ศพจะห้ามไปทำพิธีละหมาดศพที่มัสยิด หรือสุเหร่า หรือที่กูโบร์ เลยก็ได้

¹เพลินจิต เฝ้าพิมล. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. 2529. หน้า 156 -

การละหมาดศพ จะทำพิธีโดยผู้ทำในพิธีที่เรียกว่า อิหม่าม ผู้ที่จะเป็นอิหม่าม ในขณะที่ทำพิธี กำหนดให้ผู้มีศักดิ์ใกล้ชิดทางสายโลหิตมากที่สุด ถ้าศพผู้ชายอิหม่ามให้หันศีรษะไปทางทิศใต้ ถ้าศพผู้หญิงให้หันศีรษะไปทางทิศเหนือ ส่วนอิหม่ามจะยืนตรงศีรษะของศพที่เป็นผู้ชาย และยืนระดับสะโพกถ้าเป็นศพของผู้หญิง การละหมาดต้องให้ครบ 7 ประการ คือ

1. เนียตตักบีร์ ("เนียต" คือการอธิษฐาน "ตักบีร์" คือการยกมือทั้ง 2 ข้างขึ้นที่หู แล้วทำการละหมาดเพื่อเป็นสื่อที่จะน้อมนำจิตไปสู่พระเจ้า)
2. ยืนตรงสำหรับผู้สามารถยืนได้
3. ตักบีร์ 4 ครั้ง (รวมทั้งตักบีร์ครั้งแรก)
4. อ่าน (สาธยาย) ฟาติฮะห์ (บทบังคับที่ต้องอ่านทุกครั้งที่ทำกรละหมาด) หลังตักบีร์ครั้งแรก
5. อ่าน (สาธยาย) ซอลละวัตนบี (เป็นบทสวดุติเพื่อระลึกถึงพระนบี) หลังจากตักบีร์ครั้งที่ 2
6. อ่านคูอา (คัมภีร์ที่ใช้อ่านเพื่อระลึกถึงผู้ตาย เพื่อให้วิญญาณมีความสุข) ให้แก่ผู้ตาย หลังตักบีร์ครั้งที่ 3
7. ให้สลาม (ทำความเคารพแบบอิสลาม) หลังตักบีร์ครั้งที่ 4 เมื่อละหมาดเสร็จจะต้องรับนำศพไปกุโบเพื่อฝังทันที

การฝังศพ จะต้องรีบฝังศพให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง เพราะถ้าไว้นานจะทำให้ผู้มีชีวิตอยู่เสียใจมากขึ้น ศาสนาอิสลามให้ถือว่าการตายเป็นเรื่องธรรมดา จึงห้ามร้องไห้ หรือถ้าห้ามไม่ได้ก็อย่าให้น้ำตารดผ้าขาวที่หุ้มศพ หลังจากฝังศพเรียบร้อยแล้วทุกคนที่มาร่วมพิธีจะยืนรอบ ๆ หลุม กล่าวคำวิงวอนต่ออัลลอฮ์ ให้ผู้ตายมีจิตใจแน่วแน่มั่นคงที่จะเผชิญกับการสอบสวนของทูตรับใช้ของอัลลอฮ์ ที่หลุมฝังศพนิยมใช้ปูนซิเมนต์หล่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมปักไว้ ที่ด้านศีรษะของหลุมศพ ปักเสาหรือหลักเขียนชื่อผู้ตายเป็นภาษาอาหรับ เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาทุกปี บรรดาบุตรหลานจะไปอ่านคัมภีร์อัลกุรอานที่หลุมศพ นำดอกไม้ไปสักการะ และคายหญ้ารอบบริเวณนั้น เมื่อฝังศพเสร็จอาจทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเมื่อครบ 3 วัน 7 วัน 45 วัน หรือ 100 วัน ตามต้องการ หลังจากฝังศพแล้วมีประเพณีให้ผู้ที่อยู่ไปเยี่ยมสุสาน โดยกล่าวสลามเพื่อให้ระลึกถึงความตาย ไม่อยู่ในความประมาท และให้เยี่ยมทั้งกุโบรไม่เจาะจงเฉพาะญาติของตน

ข้อความที่ปรากฏในเรื่อง แพะในกุโบร์ ที่กล่าวถึงประเพณีและพิธีกรรมงานศพ มีดังนี้

บัดนี้อับลอรอหมานตายไปแล้วบนเกาะกลางถนน กอเซ็มยิ่งอ่านมหาคัมภีร์อัลกุรอานด้วยน้ำเสียงซึ่งดังขึ้นเป็นสองเท่า เพื่อเสียงนั้นได้ชำระผิวคินนูนในกุโบร์ลงไป ถัดมาไม่กี่ช่วงเดือน เพื่อนบ้านกลับต้องร่วมละหมาดญะนาซะฮ์ให้แกร่งอันไว้วิญญาณของกอเซ็ม อามีนะไม่ยอมเชื่อว่ามันคือสามีของนางผู้พลัดตกจากนั่งร้าน ต่อเมื่อร่างกอเซ็มถูกหย่อนลงในหลุม นางกลับทรุดฮวบลง โลกพลันมืดมิด

แพะในกุโบร์ : 285

ช่วงเวลาไม่ทันอาทิตย์ตกดิน ทว่าข่าวย้ายชุมชนมุสลิมออกไปเพื่อสร้างท่าจอดรถทัวร์ แทรกซอนลงไปถึงกันหลุมอันเหลือเพียงกระดูกของอิสมาแอ ก่อนแสงแห่งวันจากพรากอามีนะขึ้นน้ำ...อ่านมหาคัมภีร์อัลกุรอานอยู่เหนือหลุมศพกอเซ็ม ถัดจากนั้นอีกสี่วัน ท่านนายกฯ เดินทางมาเยี่ยมกุโบร์ กล่าวสละม และยื่นกัมหน่านิ่งเหนือหลุมศพมุฮัมมัด

แพะในกุโบร์ : 287

3.4 ประเพณีถือศีลอด

คณีย์ ไชยโยธา ได้อธิบายเรื่องการถือศีลอดว่า

การถือศีลอด คือการบังคับตนเองให้งดดื่ม งดประพาศไปตามอารมณ์ฝ่ายต่ำที่ต้องห้าม ในช่วงเวลารุ่งอรุณเรื่อยไปจนกระทั่งพระอาทิตย์ลับฟ้า เป็นเวลา 1 เดือน ในเดือนรอมฎอนอันเป็นเดือนที่ 9 ทางจันทรคติของศาสนาอิสลาม การถือศีลอดเป็นหน้าที่ของชาวมุสลิมทุกคน ซึ่งได้แก่ผู้บรรลุนิติภาวะ (อายุ 15 ปี) มีร่างกายสมบูรณ์ ยกเว้นคนชรา คนป่วย หญิงมีครรภ์ หญิงแม่ลูกอ่อนที่ให้นมทารก หญิงมีรอบเดือน คนทำงานหนัก และบุคคลที่กำลังอยู่ในระหว่างการเดินทาง จุดประสงค์สำคัญของการถือศีลอด มีดังนี้

1. เพื่อต้องการทดสอบความศรัทธาของชาวมุสลิมที่มีต่อพระเจ้า
2. เพื่อฝึกหัดอบรมจิตใจให้ตัดจากกิเลสและตัณหาต่าง ๆ
3. เพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์พ้นจากอำนาจฝ่ายต่ำ
4. เพื่อให้รัฐสแห่งการมีขันติอดกลั้น

5. เพื่อให้รัฐชาติแห่งความหวียวโย
6. เพื่อให้คนร่ำรวยนึกถึงความยากจน¹

ประเพณีถือศีลตลอด ที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในเรื่องสั้น เรื่อง แมวแห่งบูเตะกรือซอ มีปรากฏข้อความดังนี้

ฮารานถูกบ่มเพาะมาให้มีจิตใจเข้มแข็ง เปี่ยมด้วยความอดทนและรักในเพื่อนมนุษย์ ยิ่งยงเดียวกับมุสลิมทั่วไป จิตใจของมุสลิมถูกฝึกให้ก่อปรด้วยสามสิ่งนี้ตั้งแต่เด็ก ๆ หลายครั้งที่ผ่านหมู่บ้านมุสลิมในเดือนรอมฎอน สิ่งซึ่งผมจจนจายก็คือ พวกเด็ก ๆ อะไรทำให้พวกเขาอดทนต่อความหิวได้เข็ยงนั้น ในเมื่อตลอดเวลาซึ่งพระอาทิตย์ยังลอยอยู่เหนือพื้นโลก น้ำเพียงหยดก็ไม่มีโอกาสล่วงผ่านลำคอ ความหิวไม่ใช่เรื่องน่าลึ้มลอง มันเป็นที่เครื่องทรมานและบทพิสูจนจิตใจมนุษย์อย่างดีที่สุด มันกัดกินมาจากภายใน กัดกินจิตใจให้หลอมละลายกระทั่งไร้แรงขึ้นด้าัน ตอนบวชเป็นพระผมเคยรู้รสมัน ... มุสลิมวางจิตใจไว้ในหัตถ์อัลลอฮ์ แล้วเริ่มต้นอดอาหารตั้งแต่เห็นแสงแรกของอรุณ ฮารานบอกว่าความหมายของมันมิได้มีเพียงการประกาศว่า เป็นบ่าวที่คิขของพระองค์เท่านั้น และนอกเหนือจากเป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งอดทนแล้ว สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็คือ เนื้อแท้ในรชชาติของความหิว นี่คือวิถีซึ่งคนรวยจะได้รู้ว่าคนจนอยู่อย่างไร ผู้กินอิม ได้ประจักษ์ในทรมานของผู้ออดอยาก อาจเป็นจริงตามที่ฮารานกล่าว หากคนกินอิมนึกถึงคนไม่มีกินได้ โลกนี้ก็ไม้เหลือปัญหาใดให้แก็ไขอีก แน่ละ เพราะสิ่งที่เขาพูดถึงคือทั้งหมดแห่งความเข้าใจกันของมนุษย์ นั่นเป็นวิถีซึ่งนำไปสู่การเอื้อเพื่อเจือจาน บทบัญญัติของศาสนาอิสลามถึงขนาดตราไว้ว่า คนทำมาค้าขายด้วยการออกเงินกู้ คือคนบาป มุสลิมถูกหล่อหลอมมาให้เต็มด้วยจิตใจเอื้อเพื่อแผ่เข็ยงนี้ วิถีใหญ่ซึ่งอัลกุรอานชี้ไว้ก็คือ มวลมนุษย์จะเป็นสุขหากไร้ซึ่งการเอารัดเอาเปรียบกันและกัน มีหลายครั้งที่เราใช้เส้นทางในช่วง "บูตันปอซอ" หรือเดือนถือศีลตลอด ตลอดระยะทางเราเห็นกระตักน้ำแข็งหลากสีสันและขนาดวางเรียงรายอยู่ข้างทาง เด็ก ๆ เป็นผู้นำมาวางไว้รอรอดขายน้ำแข็ง ในนั้นพวกเขาจะใส่เหรียญไว้แล้วแต่ขนาดกระตัก รถบรรทุกน้ำแข็งจะผ่านมาเวลาไหนก็ไม่มีใครรู้ ทว่าเมื่อมันแล่นเลยไป น้ำแข็งจะเต็มแน่นทุกกระตัก หรือหากจำเป็นกระตักไหนยังคงว่างเปล่า เหรียญก็

¹คนัย โขยโยธา. นานาศาสนา. 2539. หน้า 204.

จะนอนนิ่งรอเด็ก ๆ อยู่ในนั้นด้วยจำนวนเท่าเดิม ฮารานกล่าวว่า การถือศีลอด คือการ แสดงเจตจำนงว่าซื่อสัตย์ต่อองค์อัลลอฮ์ และแน่นอน นั่นหมายถึงต้องซื่อสัตย์ต่อมวล มนุษย์อันเป็นบ่าวของพระองค์เช่นกัน

ภาพซึ่งเราได้เห็นทุกเย็นยามในหมู่บ้านมุสลิมช่วงถือศีลอดก็คือ เด็ก ๆ นั่งล้อมวง นิ่งเงียบอยู่เบื้องหน้าสำหรับกับข้าวมากมาย เผื่อรอเสียงกลองจากมัสยิด ทุกคนหิวจนปาก ล้น ทว่าดวงหน้าเล็ก ๆ คล้ายยังแค้นด้วยรอยยิ้ม เขาคงดีใจที่ตะวันกำลังจะทึบดวง และ อาหารค่ำแรกของวันจะมาถึง พวกเขาคงยังเล็กเกินไปที่จะยิ้ม เพราะตระหนักไว้ ได้ผ่าน การพิสูจน์ถึงความเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ไปอีกรวัน แต่ฮารานยืนยันว่า การยิ้มทั้งสอง อย่างนั้นมีความหมายเดียวกัน

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 132 - 134

3.5 ประเพณีอะกิเกาะฮ์ หรืออาแกเกาะห์ เป็นประเพณีการฉลองแสดงความยินดีที่มี บุตร ดังที่ ประมุข อุทัยพันธุ์ ได้กล่าวเกี่ยวกับประเพณีนี้ว่า

อาแกเกาะห์ เป็นบัญญัติทางศาสนาอิสลามที่ให้มุสลิมต้องกระทำในโอกาสที่ตนได้ ให้กำเนิดบุตร ด้วยการกินแพะหรือแกะเป็นอาหาร แพะหรือแกะที่ปรุงเป็นอาหารนั้น ต้องเป็นแพะและที่ผลัดฟันแล้ว โดยมีหลักเกณฑ์ว่า ถ้าได้บุตรหญิงต้องกินแพะหรือแกะ 1 ตัว ถ้าได้บุตรชายต้องกินแพะหรือแกะ 2 ตัว การกินก็กินกันในหมู่บ้านมุสลิมด้วยกัน คน ต่างศาสนาจะร่วมด้วยไม่ได้ เมื่อกินเสร็จแล้วก็ "บาจูดุอา" คือ กล่าวคำขอพรต่อพระเจ้า เป็นเจ้า การปฏิบัติดังกล่าวเป็นการปฏิบัติที่เสมือนเป็นการแสดงออกซึ่งความยินดีที่พระเจ้า เป็นเจ้าได้ประทานเด็กนั้นมาให้ ส่วนการกินแพะ หรือแกะที่มีจำนวนแตกต่างกัน ระหว่างบุตรหญิงกับบุตรชายนั้น ผู้รู้ทางศาสนาอิสลามบางคนให้ข้อสันนิษฐานว่า อาจ จะเป็นเพราะบุตรชายนั้นคือผู้สืบสกุลต่อไปในอนาคต จึงกำหนดจำนวนแพะหรือแกะ มากกว่าไว้ให้เห็นเป็นสำคัญ ไทยมุสลิมท้องถิ่นภาคใต้เรียกการกระทำตามบัญญัติดังกล่าวนี้ว่า "มือแกเกาะห์"¹

¹ประมุข อุทัยพันธุ์. "อาแกเกาะฮ์," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10, 2529. หน้า 4236.

ผู้เขียนได้กล่าวถึงประเพณีอาเกาะห้ไว้ในเรื่องสั้นเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมาน ตอนที่ ซัลมานฆ่าแพะเลี้ยงเพื่อนบ้านเมื่อคราวได้ลูกสาวคนแรกและลูกชายคนที่สอง ดังปรากฏข้อความว่า

จากคำบอกเล่าของแหลม ข้าพเจ้ายิ่งแปลกใจเมื่อรู้ว่าเดิมทีซัลมานเป็นคนดีที่น่าคบหา รักลูกรักเมียยิ่งกว่าใคร ๆ หมด ตอนลูกสาวเกิดเขาซื้อแพะมาทดลองถึงครึ่งโหล ครั้นถึงคราวลูกชายคนต่อมา ชาวประมงในละแวกนี้ต่างก็อ้อมเอมกับแพะถึงสิบสองตัว

โลกใบเล็กของซัลมาน : 103

3.6 ประเพณีการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมนิยมตั้งชื่อเด็กตามคุณธรรมขององค์อัลลอฮ์ และตามศาสดาผู้เผยแพรศาสนา ดังที่ คลมนรจ บากา ได้กล่าวถึงประเพณีการตั้งชื่อเด็กที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรมอิสลามว่า

ถ้าเป็นเพศชาย

(1) ตั้งชื่อตามคุณธรรมขององค์อัลลอฮ์โดยใช้คำว่า "อับดุล" นำหน้า คำ อับดุล แปลว่า ข้า บ่าว เช่น "อับดุลเราะฮีม" (ข้าขององค์อัลลอฮ์) "อับดุลราชัค" (ข้าของผู้ประทานโภคผล, ข้าขององค์อัลลอฮ์) คุณธรรมขององค์อัลลอฮ์หรืออาหลามี 99 ประการ ชื่อชายมุสลิมที่ขึ้นต้นด้วยอับดุลจึงมี 99 ชื่อ เท่านั้น

(2) ตั้งชื่อตามพระนบีและรสูล (ศาสดาผู้เผยแพรศาสนาขององค์อัลลอฮ์) ที่มาอุบัติในโลกนับแต่ต้นบิอาดัม (มนุษย์คนแรกตามคติอิสลาม) จนถึงนบีมุหัมมัด เช่น อิบรอฮิม, อิสฮะ ยูนุสดาอ์อิด, มุหัมมัด เป็นต้น รวมทั้งตั้งตามชื่อบุตรหลานของนบี เช่น ฮาซัน สุเฮน เป็นต้น

ถ้าเป็นเพศหญิงนิยมตั้งชื่อเป็นคำอาหรับซึ่งเป็นชื่อภรรยาและบุตรของพระนบี เช่น ขาดิยะ อาอิชะฮ์ เซาดิยะ เป็นต้น¹

¹คลมนรจ บากา. "การตั้งชื่อเด็กที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรมอิสลาม," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3462.

3.6.1 ตั้งชื่อตามคุณธรรมขององค์อัลลอฮ์ โดยใช้คำว่า "อับดุล" นำหน้า ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เช่น

อับดุลกาเดร์ คือบุรุษหน้ากร้าน ไว้หนวดเครา

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 125

กอเข้าร่วมลงแรงก่อสร้างเมืองด้วยสองมือ ในตำแหน่งช่างปูน ก่อนน้ำพักน้ำแรง จะถูก อับดุลรอหมาน บุตรชาย ริคไถไปเปลี่ยนเป็นมอเตอร์ไซค์

แพะในกุโบร์ : 285

3.6.2 ตั้งชื่อตามพระนบี และรสูล (ศาสดาผู้แพร่ศาสนาขององค์อัลลอฮ์) รวมทั้งตั้งตามชื่อบุตรหลานของพระนบี

รสูลที่ปรากฏนามใน อัล-กุรอาน มีอยู่ 25 ท่าน ดังปรากฏข้อความในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ว่า

จำนวนของรสูลนั้นมีมากมาย อัลลอฮ์เท่านั้นทรงเป็นผู้รู้ (อัน-นิสาอ 4 : 64) แต่มุสลิมทุกคนถูกกำหนดให้รู้จักเพียง 25 ท่าน เท่าที่ปรากฏนามในอัล-กุรอานเท่านั้น ได้แก่ อาดัม อีดิรียส โนหฺ หุต สอเลาะห์ อิบรอฮีม โลฏ อิสมาอีล อิสฮาก ยะอฺกูบ ยูซุฟ อายูบ ชุอัยบ มุসা ฮารูน ชุลกีฟลี ดาวูด สุลัยมาน อิลยาส อิลยาสะอ ยูनुส ซาการียา ยัฮยา อีสา และ มุหัมมัด ค็อลฯ¹

ชื่อที่ตั้งตามรสูลที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

รอฮีมตื่นแต่เช้า ปักหลักนั่งอยู่ในร้านกาแฟ ตรงหัวมุมถนนสายที่สามตัดกับสายที่ห้า

แพะในกุโบร์ : 286

¹รัตติยา สาละ. "รสูล," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 8. 2529. หน้า 3004.

ทว่า ข้าวย้ายหุมนมุสลิมออกไปเพื่อสร้างท่าจอดรถทัวร์ แทรกซอนลงไปถึงกัน
หลุมอันเหลือเพียงกระดูกของอิสมาแอ

แพะในกุโบร์ : 287

ท่านนายฯ เดินทางมาเยี่ยมกุโบร์ กล่าวสลามและยื่นกัมหน้านิ่งเหนือหลุมศพ
มุฮัมมัด

แพะในกุโบร์ : 287

"ยะเผนปีะของยะ โkob"

แพะในกุโบร์ : 291

นางยังจำได้ดี กว่าสามสิบปีก่อน วันที่ซักรียาตายลง

แพะในกุโบร์ : 296

ขอและให้ซึ่งเคยประดิษฐ์ล้อไม้ให้เขาไถ่เล่น

แพะในกุโบร์ : 297

3.6.3 การตั้งชื่อเพศหญิงนิยมตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นชื่อภรรยาและ
บุตรของพระนบี ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เช่น

คุณก็รู้ทั้งฟาติมะเมียผม แล้วก็ไอ้ยะ โkob ต่างฝังอยู่ที่นั่น

แพะในกุโบร์ : 291

คดียะฮ์ตายแล้ว ในวันเดียวกับที่สุสนา และซอฟียะฮ์ต่างให้กำเนิดบุตรชาย

แพะในกุโบร์ : 283

อาบีนัมม่อมเชื่อว่า นั่นคือสามีของนางผู้พลัดตกจากนักร้าน

แพะในกุโบร์ : 285

นัสรี บุตรสาว เปลี่ยนปาเต๊ะมาเป็นกระโปรงสั้น

แพะในกุโบร์ : 286

4. การแต่งกาย การแต่งกายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างไปตามแต่ละท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ที่บอกให้ทราบว่าเป็นผู้คนในท้องถิ่นใด เช่น การนุ่งผ้าปาเต๊ะ เป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของภาคใต้ นุ่งผ้าซิ่น เป็นวัฒนธรรมของภาคเหนือ เป็นต้น

การแต่งกายของชาวปักษ์ใต้ ตั้งแต่โบราณมาถึงยุคปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่เป็นของภาคใต้แท้ ๆ หากได้ยาก นอกจากในหมู่ผู้สูงอายุเท่านั้น ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์¹ ได้กล่าวถึงการแต่งกายของไทยภาคใต้ โดยสรุปว่า ยุคแรก การนุ่งห่มของชาวพื้นเมืองเป็นแบบอย่างง่าย ๆ คือคนโบราณใช้ผ้าพื้นทอจากฝ้าย เป็นผ้าลายสองที่ทำขึ้นในพื้นที่เมืองเองนุ่งห่มกันทั่วไป คนพื้นเมืองสมัยก่อนถ้าเป็นผู้ชายทั้งคนแก่ คนหนุ่ม เวลาอยู่กับบ้านจะนุ่งผ้า "เลื้อยชาย" วิธินุ่ง ก็จับผ้าสองข้างขมวดพรวดเอบแบบ "เกี่ยวคอไก่" ส่วนชายฝ้านุ่งปล่อยลอยชายปลายเคลียว ถ้าเห็นว่ารุ่มร่ามเวลาทำงานหรือเดินทางไกล ก็จะดึงเอาหางชายฝ้าขึ้นมาเหน็บข้างสะเอว ไม่นิยมใส่เสื้อ ใช้ผ้าขาวม้าพาดบ่า บ่าเดียวปล่อยชายห้อย สำหรับผู้หญิงนุ่งผ้าถุง เสื้อไม่มีใส่ ใช้ผ้าทออีกผืนหนึ่งพันรอบอกเอา การนุ่งห่มแบบนี้ในชนบทนอก ๆ ปัจจุบันนี้ยังพอมืออยู่ สำหรับหญิงสาวอายุ 13 - 20 ปีเศษ จะนุ่งผ้าถุงใช้ผ้าซีก (ผ้าแถบ) "ลื้อคอ" คือใช้ผ้าซีกพาดคล้องคอด้านหลัง ชายสองข้างพาดไขว้ปิดกันที่หน้าอกทั้ง 2 ข้าง อย่างห่มตะแบงมาน

การนุ่งห่มของผู้ชายในสมัยหลัง นอกจากนุ่งผ้าพื้นเลื้อยชายแล้ว หากเป็นชายหนุ่มหรือกลางคน จะนุ่งผ้าถุงตาตะราง (ชาวบ้านเรียกว่า ตาตะเกียงใหญ่) ซึ่งเหมือนกับผ้าโสร่งนั่นเอง ถ้าไปทำบุญที่วัดหรือเที่ยวงานออกหน้าออกตา ก็ใช้นุ่งผ้าโจงกระเบน ไม่ใส่เสื้อ ใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าห่มพาดบ่า ถ้าไก่อ้น้อยก็ใช้ผ้าซีกอาบ (ผ้าขาวม้า) ที่ทอด้วยไหม หรือใยไหม ห่มสะพายเฉียง ถือว่าโก้

ส่วนการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ จะแตกต่างไปจากชาวไทยพุทธ ดังที่
 ดลมนรรจ์ บากา ได้กล่าวไว้ว่า

¹ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. 2529. หน้า 161

วัฒนธรรมการแต่งกาย

ศาสนาอิสลามมีการกำหนดหลักกว้าง ๆ ไว้ว่า ชายต้องปิดอวัยวะของร่างกายที่อยู่ระหว่างสะดือกับหัวเข่า หญิงต้องปิดหมดทั้งร่างกาย เว้นใบหน้าและฝ่ามือ ขณะที่มิมีผู้อื่นร่วมอยู่ด้วย ยกเว้นผู้ที่ศาสนาห้ามแต่งงานด้วย ชายและหญิงต้องปิดอวัยวะดังกล่าว ถ้าเปิดถือเป็นบาป สำหรับชาย ศาสนาส่งเสริมให้สวมหมวก (แต่ห้ามใช้หมวกมีปีก) หรือใช้ผ้าโพกศีรษะด้วย สำหรับหญิงใช้เครื่องประดับกายได้ทุกชนิด ชายจะใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องแต่งกาย หรือปุละหมาดไม่ได้ และใช้เครื่องประดับกายที่เป็นทองคำไม่ได้ ยกเว้นเมื่อยังเป็นเด็กซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ วัฒนธรรมการแต่งกายในปัจจุบันในส่วนที่ไม่ขัดกับศาสนบัญญัติ ส่วนมากปรับไปตามสมัยนิยม เช่น หญิงมีการใช้กระโปรงยาวแทนผ้าปาเต๊ะ หรือชายเปลี่ยนจากโสร่งมาสวมกางเกงขายาว มีทั้งที่แต่งกายตามศาสนบัญญัติท้องถิ่นนิยม และสากลนิยม¹

วัฒนธรรมการแต่งกายทั้งชายและหญิงทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมในท้องถิ่นภาคใต้ ในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีปรากฏดังนี้

4.1 การแต่งกายของผู้หญิง ทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมจะนุ่งผ้าปาเต๊ะ

แต่หล่อนได้เงินอย่างลับ ๆ จากเจ้าของโรงแรมเดือนละสองพันบาท แลกกับข้อเสนอละเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นว่าให้หล่อนหุงต้มด้วยไม้ฟืนในตอนเช้ามืด เพื่อให้ควันไฟลอยกรุ่นอยู่เหนือหลังคากระท่อม ดูสวยงามตา หรือไม่ก็ให้นุ่งปาเต๊ะแต่งตัวแบบชาวเล

โลกใบเล็กของซัลมาน : 110

มองเข้าไปในกงสี ซึ่งเปิดโล่งทั้งหน้าหลัง เห็นหญิงวัยกลางคนกำลังง่วนอยู่หน้าอ่างโล่ บนพื้นซานหลัง หล่อนสวมเสื้อคอกระเช้าสีซีด นุ่งปาเต๊ะ นั่งหันหลังให้บนม้าน้ำตัวเดียว ๆ

ยามเช้า : 118

¹ดลมนรจ บากา. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. 2529. หน้า 3463.

ครูสาวผมหยักศกขาวสววย ตามมาค้อนพวกเขากลับเข้าห้องเรียน
กระโปรงยาวและเสื้อลูกไม้แบบเรียบ ๆ จับเธอให้ดูเด่น เธอคือฟาริดา ครูสาววัยยี่สิบหก
ซึ่งต่อมาพวกเราต่างคลั่งไคล้ไหลหลง

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 113

นัสนีน บุตรสาว เปลี่ยนปาเต๊ะมาเป็นกระโปรงสั้น เข้าชุดกับเซ็ทแขนสั้นผ้าชีฟอง
ปลดผ้าคลุมศีรษะออกเพื่ออวดทรงผมแบบสมัยใหม่ ปีค้อยซาโดว์จับดวงตาให้ยิ่งคม
เข้ม

แพะในกูโบร์ : 286

ทุกครั้งผมเคยเห็นหล่อนในชุดผ้าปาเต๊ะ เสื้อแขนกระบอก ดิกระบายลูกไม้ ผม
หยักศก ปล่อยสลายลงเกลียวไหล

น้ำตก : 341

4.2 การแต่งกายของผู้ชาย การแต่งกายของผู้ชายทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม
จะมีลักษณะคล้ายกัน ต่างกันที่ชาวไทยมุสลิมจะสวมหมวกหรือโปกผ้า ส่วนชาวบ้านก็จะนุ่งโสร่ง
ดังปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ดังนี้

ลุงเขื่อนคนน่องอ่อนกว่าพี่ปีหนึ่ง บุคลิกท่าทางและหน้าตาไม่ได้ต่างกันสักเท่าใด
เพียงแต่เมื่อเทียบบ่ากันแล้วกลับสูงกว่าสักคืบหนึ่ง ถึงกระนั้นข้าพเจ้าก็ยังทักผิดอยู่บ่อย ๆ
หากว่าใครเกิดเดินมาคนเดียว ทั้งคู่ต่างนุ่งเพียงผ้าโสร่ง ถกขึ้นมาจนเห็นก้นลายพร้อมเป็น
ปกติวิสัย เหน็บสะเอวด้วยหนังสติ๊กเก่าคร่ำงามกร่อนเป็นรอยมีอมันวับ

นักเขียนใหม่ : 16

อับดุลกาเดร์ อับดุลกาเดร์คือบุรุษหน้ากร้าน ไว้หนวดเครา เราเคยเห็นภาพเขามี
หมวกเบเรต์เขียวประดับดาวแดง สวมแทนกาบิเยาะห์ เขาคือหัวหน้ากลุ่มคนซึ่งอยู่บน
ยอดโต๊ะโมะ

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 125

ฮารานกับเด็กหนุ่มมุสลิมอีกสองคนยังยึดละหมาดเป็นดาวเหนือแห่งชีวิต ทั้งสามไม่ได้ไปที่มัสยิด แต่เลือกประกอบศาสนกิจในเต็นท์ ฮารานอยู่เต็นท์เดียวกับผม ช่วงหัวค่ำเมื่อเห็นเขาเปลี่ยนชุดมาเป็นโสร่งและเสื้อขาวแขนยาวทรงกระบอก ผมจะรีบเลียงออกมานอกเต็นท์

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 122

5. วิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น คนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีวิธีแห่งความคิด หรือแนวความคิดและความรู้สึกในเรื่องต่าง ๆ ต่างกัน บางสิ่งบางอย่างในท้องถิ่นหนึ่งอาจจะเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในขณะที่เดียวกัน ในอีกท้องถิ่นหนึ่งอาจจะเห็นว่าไม่มีความหมายหรือความสำคัญใด ๆ อย่างเช่น ในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจะมีความคิดและความรู้สึกในเรื่องฤดูกาลต่างกัน ฤดูฝนมีความหมายสำหรับคนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ แต่ฤดูฝนจะเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับคนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา ความรู้สึกเกี่ยวกับฝนหรือธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นจึงต่างกัน ซึ่งความคิดและความรู้สึกที่แตกต่างกันนี้เอง จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นสีสันของท้องถิ่นนั้น ๆ การศึกษาวิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น ผู้วิจัยจะศึกษาโดยแยกเป็นหัวข้อดังนี้

5.1 วิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อาชีพบางอย่างกลายเป็นมรดกตกทอดที่มีมาแต่บรรพบุรุษมาถึงลูกหลาน เช่น อาชีพรับจ้างเลี้ยงวัวของลุงเขื่อนและลุงยาว ในเรื่อง นักเขียนใหม่ ดังปรากฏข้อความว่า

ทั้งคู่เป็นเพียงคนเลี้ยงวัวฝูงของกำนัน คิดดูก็น่าแปลกที่ใครสักคนหนึ่งจะยึดอาชีพซึ่งมองไม่เห็นว่ามันจะออกเษหรือก้าวหน้าไปทางไหนเช่นนี้มาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก แต่ยิ่งน่าแปลกเข้าไปอีก เมื่อสืบสาวได้รู้ว่าพ่อแม่ของทั้งสองก็ยึดอาชีพนี้มาจวบสิ้นชีวิต

นักเขียนใหม่ : 17

หรืออาชีพกำนัน ซึ่งไม่น่าจะเป็นมรดกตกทอดได้ แต่ความเชื่อความศรัทธาในตัวบุคคลทำให้ตำแหน่งนั้นสืบทอดกันมาโดยปริยาย ดังปรากฏในเรื่อง นักเขียนใหม่ ว่า

อย่างเช่น กำนันคนก่อนดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่อายุยังไม่ทันสามสิบ จนกระทั่งเกษียณ และเมื่อเลือกตั้งกำนันคนใหม่ ลูกชายคนเล็กของกำนันก็ได้รับเลือกเข้ามาตั้งแต่

อายุสี่สิบห้า จวบจนบัดนี้ อีกสองปีจะปลดเกษียณ ก็ยังคงอยู่ในตำแหน่งโดยไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ซึ่งมีที่ท่าว่าเมื่อถึงคราวเลือกกำนันคนใหม่ในอีกสองปีข้างหน้า ลูกชายของกำนันคนนี้อีกนั่นแหละที่จะขึ้นมาสืบทอดตำแหน่ง เหมือนนั่นเป็นหนึ่งมรดก

นักเขียนใหม่ : 17

หรืออาชีพทำนา ที่ทำต่อ ๆ กันมา แม้ว่าจะไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป และมักจะขาดทุนเสียด้วยซ้ำ จนต้องหาอาชีพอื่นมาเสริม แต่ชาวนาที่ยังคงทำนาโดยไม่เลิกไป เพราะนั่นคือชีวิตและวิญญาณของชาวนา เป็นสิ่งที่บอกได้ถึงค่าของความเป็นคน เป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังปรากฏข้อความในเรื่อง นักเขียนใหม่ ว่า

น้ำชายผมบอกว่า พวกเขาทำนาโดยไม่จำเป็นต้องถามตัวเองว่าทำไมต้องทำ แต่ในทางกลับกัน จะเกิดคำถามขึ้นมาทันทีทั้งจากตัวเองและคนอื่น หากปีไหนไม่ได้ลงข้าวกล้า แม้เพียงแปลงสองแปลง ข้าพเจ้าพอเข้าใจได้ การทำนาของพวกเขาเหมือนเป็นประเพณีไปแล้ว ไม่มีใครมานั่งคิดถึงกำไรขาดทุน พวกเขาขอให้ได้ทำเป็นพอ

นักเขียนใหม่ : 22

อาชีพอีกอาชีพหนึ่งคือ อาชีพตัดไม้ แม้จะเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย แต่ผู้ประกอบการอาชีพนี้กลับภูมิใจว่าเป็นอาชีพที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง เป็นอาชีพอิสระ ไม่ต้องอยู่ในบังคับของใคร ไม่เหมือนอาชีพรับจ้างทำงานในเมืองแร่ ที่เป็นเสมือนทาส ดังปรากฏข้อความในเรื่อง โนป่าลึก ว่า

ฉันไม่เคยศรัทธางานในเมืองนั่นสักนิดเดียว เสริมพูด "ริยาแท้! ทำไมเมื่อใครคิดจะเลิกความริยาของตัวเอง ต้องเดินเข้าไปค้อมหัวของงานมันทำ แล้วทำงานอย่างควาย แลกกับเงินขี้ปะติ๋ว นั่นด้วย ฉันไม่เคยศรัทธามันสักนิด ช่างยึดแท้ ๆ มันเอาความเป็นคนไปแอบอยู่เสียที่ไหน ถึงปล่อยให้เขาโขกสับเหมือนอย่างควาย ... ฉันไม่เห็นว่ามีงานหมาไหนจะวิเศษไปกว่าที่ทำอยู่ที่นี่ แก้วมั้ย? มันหนักหนาบรลัษก็จริง แต่มันก็หนักด้วยตัวของมัน ไม่มีใครมาคอยโขกสับแก แกเห็นไหมล่ะ เมื่อแกกำลังโค่นซุงทั้งต้น กล้ามเนื้อ

เป็นมัด ๆ ของแกไม่ได้เกิดเพราะพวกข้างขี้ไตไหน มันเกิดจากความเป็นลูกผู้ชายของแกนั่น
ละ

ในป่าลึก : 81 - 82

ความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพนักมวย อาชีพนี้เหมือนกับหมาล่าเนื้อ เจ้าของจะใช้เงินคุ้ม
เมื่อมันแก้หมดประโยชน์ใช้สอยก็จะโดนฆ่าทิ้ง นักมวยต้องอดทนกับความเหน็ดเหนื่อยและความ
เจ็บปวด ดังปรากฏข้อความในเรื่อง เด็กหนุ่มบนถนน ว่า

ฉันเคยชกมวยอยู่พักหนึ่ง สมัยนานมาแล้วละ แต่ไม่ได้มีชื่อเสียงอะไรหรอก ว่ามั๊ย
นายลองคิดดู ต่อให้ชกดีขนาดไหน นายก็เป็นได้แค่หมาล่าเนื้ออยู่ดี ส่วนแบ่งมันไม่สม
กับความเหนื่อยและเจ็บเลย สุดท้ายฉันล้มมวย แล้วกลายเป็นคนดูมาตลอด
เด็กหนุ่มบนถนน

แต่บางคนกลับเห็นว่า เป็นนักมวยดีกว่าเป็นมือปืน เพราะนักมวยมีศักดิ์ศรี แลกกันด้วยฝีมือ
ความสามารถ และเปิดโอกาสให้คู่แข่งได้ต่อสู้ได้ต่อสู้แสดงความสามารถ ใครเหนือกว่าก็ชนะ แต่สุดท้าย
ใครจะเป็นอะไรนั้นไม่สามารถเลือกได้ ตราบใดที่เรายังต้องการดำรงชีวิตอยู่ ดังปรากฏข้อความ
ในเรื่อง เด็กหนุ่มบนถนน ว่า

"ใช่ คนที่ดิฉันไปไม่มีใครรู้อาคตตัวเองหรอก" เลิกหัวเราะขึ้น ๆ "แต่เป็นนักมวย
ยังดีกว่าเป็นมือปืน เขาเจ็บเราก็จับด้วย ส่วนใครจะเจ็บมากกว่ากันนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง
แต่ฉันก็ไม่ว่าหรอก หากวันหนึ่งเกิดไปเจอนายเป็นมือปืน ฉันก็เคยคิด ความหิวทำให้คน
เราเป็นได้สารพัดอย่าง ... คนเราเป็นได้สารพัดเมื่อหิวขึ้นมา เป็นมันได้ทุกอย่างแหละ
แม้เป็นสัตว์หรือยิ่งกว่าสัตว์ก็ได้"

เด็กหนุ่มบนถนน : 177 - 178

5.2 วิถีความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นคน คนที่
เกิดมาเป็นลูกทะเล หากินอยู่กับทะเล จะต้องมีความกล้าออกไปผจญภัยในทะเล ต่อสู้กับสัตว์ร้าย
หรือภัยธรรมชาติ หรือถ้าอยู่ภูเขาก็ต้องไม่กลัวเสือ สิ่งที่เราควรกลัว คือ ตัวของเราเอง ที่ขาดความ
กล้าในการเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น ดังปรากฏในเรื่อง ชายเฒ่าที่ชายฝั่ง ว่า

"เธอรู้ใช่ไหมว่าในทะเลมีฉลามร้าย ฉันได้ยินมาอย่างนั้น แต่มีใครบ้างที่กลัวมัน พอตกค่ำทุกบ้านปิดประตูดับไฟกันไปหมดใช่ไหมล่ะ ไม่ใช่เลย แต่กลับออกเรือไปหามัน เขาชวนกันออกไปหามัน ไม่มีใครกลัวมันเลยแม้สักคนเดียว ผ่าวะ ไอ้คนไหนที่ไม่กล้าออกทะเล ไม่ใช่เพราะมันกลัวฉลามนั่นหรอก มันกลัวตัวมันเองนั่นแหละมากกว่า เสือบนภูเขาเหมือนกัน ไม่มีใครกลัวมันหรอก เขาชวนกันออกไปหามัน ... ลงเราไม่กลัวตัวเองแล้วก็ไม่ทำหว่าอะไรที่น่ากลัวอีก"

ชายเฒ่าที่ชายฝั่ง : 57 - 59

ความรักในศักดิ์ศรีทำให้คนอื่นมองว่าเป็นคนโง่ เพราะศักดิ์ศรีกินไม่ได้ การมาเป็นลูกจ้างเขาก็มีความสุขดี ดีกว่าอดตาย ดังที่แหลมประณามซัลมานว่าโง่ เพราะไม่ยอมขายที่ดินในตอนแรก สุดท้ายก็ไม่ได้อะไรเลย ส่วนตัวเขาขายที่ดินไปแล้วก็ใช้เงินจนหมด สุดท้ายก็กลับมาเป็นลูกจ้าง แต่เขามีความภูมิใจว่าเขาฉลาดกว่าซัลมาน ดังปรากฏข้อความในเรื่อง โลกใบเล็กของซัลมานว่า

"ฉันคิดว่าตัวเองฉลาด" บาร์เทนเดอร์คู่สนทนาเลื่อนแก้วให้ข้าพเจ้า "แต่ในที่สุดเห็นใหม่ว่าเป็นอย่างไร นายอาจยิ้มเยาะผม ไซ้ผมขายที่ไป แล้วผมอาจโง่ที่ผลาญเงินหมด ต้องกลับมาเป็นลูกจ้างของที่นี่อีก แต่เห็นมัยว่าอย่างน้อยผมก็มีกิน มีความสุขดี สนุกดีด้วย ผมยังได้แต่งชุดสวย ๆ อย่างนี้ แต่บังมานมันมีอะไรบ้างล่ะ เฮอะ มันก็รู้อยู่เต็มอกว่ามันฉลาดศักดิ์ศรีที่มันใช้ค่าเมียนะกินไม่ได้หรอก มันก็ลูกจ้างโรงแรมเหมือนกันละว้า"

โลกใบเล็กของซัลมาน : 111

ความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นคนที่ไม่ยอมให้ผู้อื่นมาหยามได้ จะต้องต่อสู้เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีนั้นคืนมา แม้ว่ามองไม่เห็นหนทางที่จะชนะก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุดก็ได้ต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีแล้ว ดังปรากฏในเรื่อง วันร่อ ว่า

"เขาเคยอยู่ที่นั่น" เล็กกล่าวกับข้าพเจ้า "ตอนเป็นเด็กเขาอยู่ที่นั่น เขาไม่รู้หรอกว่าเกิดอะไรขึ้น แต่วันหนึ่งมีคนมาไล่เขาออกไป ระยำจริง ๆ มันไล่คนออกจากเกาะเพื่อเอาน้ำลายนก" "น้ำลายนกแพงกว่าคน" "ใช่" "นายคิดเหมือนมัน" เล็กหัวเราะขึ้น ๆ "ใคร ๆ ก็คิดเหมือนมัน แล้วไงรู้มัย ไอ้เนียนเลขกลายเป็นคนไม่มีแผ่นดิน ระวังไปทั่ว คนใน

ครอบครัวแตกหายไปคนละทิศละทาง ฉันพบเขาที่ตานิในเรืออวน เขาบอกกับฉันแต่ตอนนั้นว่า สักวันหนึ่งเขาต้องกลับมาที่เกาะของเขา ไม่งั้นจะไม่ยอมมีเมีย" ... "พวกนั้นมีปิ่นนะ" ข้าพเจ้าท้วง "เราไม่ใช่ปิ่นหรือ เราจะไม่ใช้อะไรเลย มันไม่สนุก เราสู้สุดส่าห์ประกาศมาโดยตลอดว่า เราจะไปที่นั่นด้วยมือเปล่า ๆ เอี่ยมมือไปลูบจมูกพวกมันแล้วหยิบรั้งนกมาสักครึ่งหนึ่ง ระบายใหม่ละ หากถึงคราวจริง ๆ เรากลับขนปิ่นไปเป็นกูรูส มันไม่สนุก ปิ่นทำให้เรากลายเป็นไอ้พวกขี้ขลาดตาขาว"

วันรอ : 121, 135

5.3 วิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถา โชคลาง และภูตผีปีศาจ ฯลฯ คนในท้องถิ่นยังมีความเชื่อในสิ่งเหล่านี้อยู่ แม้สังคมเปลี่ยนไป ความเชื่อต่าง ๆ เริ่มลดน้อยลง แต่คนส่วนใหญ่ยังคงความเชื่อในเรื่องเหล่านี้อยู่ ดังเช่นความเชื่อในเรื่องโชคลาง ว่า

ความเชื่อในเรื่อง แมว ชาวมุสลิมเชื่อว่า แมวสร้างขึ้นจากน้ำพระเนตรของพระเจ้าเป็นเจ้า แมวจึงเป็นสัตว์ของพระเจ้า ใครทำร้ายแมวจะประสบเคราะห์ร้าย เช่นเดียวกับที่คนไทยเชื่อว่า ถ้าแมวดำวิ่งตัดหน้ารถ จะเป็นลางร้าย ดังปรากฏข้อความในเรื่อง แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ ว่า

ฮารานเองที่เป็นคนบอกผมหลังจากวันนั้นว่า นบีมุฮัมหมัดสร้างแมวขึ้นจากน้ำพระเนตรของพระองค์ มุสลิมจึงถือแมวเป็นสัตว์ของพระเจ้า เขาบอกอีกว่า หากเมื่อใดที่ขับรถทับแมว มุสลิมจะรีบขายรถคันนั้น ด้วยเชื่อว่าต่อไปจะประสบเคราะห์ร้าย

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 134 - 135

ลมหายใจของฮารานขาดห้วง เมื่อแมวตัวหนึ่งวิ่งตัดหน้ารถเรายังไม่ทันพ้นเขตบูเต๊ะกรือซอ เงาม้านั้นวิ่งตัดหน้ารถในระยะกระชั้นชิด อารามตกใจทำให้ผมเบี่ยงหัวรถไปทางขวาแล้วหักกลับก่อนมันหลุดออกนอกเส้นทาง จี๊ปหยุดนิ่ง ไฟคู่หน้าสอดเข้าไปในดงรกทางด้านซ้าย แมวดำขนาดโตเต็มที่ยังนั่งอยู่บนหย่อมมูลดินข้างทาง ปรากฏเรื่องแห่งดวงตาคมกล้า ผมสะท้านเข็ญ ไม่คิดว่าวินาทีนั้นคือการจากไปของฮาราน แต่เกิดลางสังหรณ์แปลก ๆ ว่าเรากำลังถูกข่มใจมตี

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 111

ความเชื่อเรื่อง บาปกรรม การกระทำที่เป็นการล้อเลียนหรือลบหลู่พระภิกษุ ซึ่งเป็นผู้สืบทอดศาสนา เชื่อว่าเป็นบาปกรรม ดังปรากฏในเรื่อง สะพานขาด ว่า

เราถูกแม่บังคับให้ไหว้พระทุกเช้า แต่เมื่อพระไปแล้วเราก็ชวนกันเดินก้มหน้าเลียนแบบพระ แล้วหัวเราะให้กันคิกคัก "คอยดู ใ้อ์ลิงสองตัวนั้นจะตกนรก" ป้าเล่าแล้วหัวเราะหึหึ ๆ เกรี้ยวกราดเอาทั้งเรา

สะพานขาด : 175

ความเชื่อเรื่อง เวทย์มนต์คาถา ชาวชนบทในท้องถิ่นภาคใต้บางคนยังมีความเชื่อว่า เวทย์มนต์คาถาสามารถจะดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้ใช้ต้องการได้ แม้แต่ศาสนาของทุกศาสนา ก็ไม่สามารถจะจัดเวทย์มนต์ให้เสื่อมสิ้นไปได้ ดังปรากฏในเรื่อง บนถนน โคลิเซียม ว่า

โลกที่แท้จริงถูกสร้างขึ้นมาจากด้วยกุศผี มันร้ายเวทย์มนต์อยู่ทั่วทุกซอกทุกมุม พวกแก่เห็นใหม่มันร้ายมนต์ให้คนฆ่ากัน ให้โลกเต็มไปด้วยความสนุกสนานรื่นเริงบนกองเลือดสด ๆ ต่อให้พระอัลล่าห์ ต่อให้อีกสิบพระคริสต์มาปิดเป่า หรือร้อยพระพุทธเจ้ามากำเนิด ก็ไม่อาจจัดเวทย์มนต์นี้ออกไปได้หรอก ฮะ พวกพระเจ้ามุ่งสร้างแต่สวรรค์ซึ่งเจียมเหงา แต่ปีศาจกำลังสร้างนรกที่รื่นเริง

บนถนน โคลิเซียม : 24

ความเชื่อเรื่อง ไสยศาสตร์ ในเรื่อง น้ำตก

หลวงลุงของหล่อนเก่งกล้าในด้านคุณไสย หล่อนเล่าว่า วันเฝ้าทำอย่างไรศพก็ไม่ไหม้ จนที่สุดญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งต้องทำพิธีขอขมาแล้วหาผ้าถุงผู้หญิงเพียงคลอคลุมมาโยนใส่กองไฟ

น้ำตก : 347

ผมเคยได้ยินมาว่าปู่ล่องหนหายตัวได้ ปู่เป็นศิษย์สำนักวัดตะแวงบ้าน หล่อนบอก ว่าวัดนั้นเลื่องชื่อกัน หลวงลุงของหล่อนก็เป็นศิษย์วัดนั้นเช่นกัน

น้ำตก : 353

ความเชื่อเกี่ยวกับเวทย์มนต์คาถา ในเรื่อง แม่มดแห่งหุบเขา ดังปรากฏข้อความว่า

นางพรายเหล่านั้นมีชีวิตเป็นตัวเป็นตนอยู่ในหัวใจของชาวบ้านแถบถิ่นเทือกเขามา
ช้านาน คู่เคียงกับเรื่องราวมหัศจรรย์ของแม่เต่าหมาซึ่งยืนอยู่เหนือหัวใจทุกดวง

แม่มดแห่งหุบเขา : 249

"มีคนหนึ่งบอกว่า หากเป็นเมื่อก่อนไอ้หมอนั้นก็คงไม่ตาย เคยมีนะมัต โดยกระสุน
เจาะหน้าผากแบบนี้แหละ แม่เต่าหมาเพียงเอานิ้วกดรูกระสุนไว้ ถึงตอนนี้ไอ้คนนั้นก็ยังมีชีวิตอยู่

แม่มดแห่งหุบเขา : 254

5.4 วิธีความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับข้าราชการ คนในท้องถิ่นมีความ
รู้สึกว่าการเป็นผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลเหนือชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะข้าราชการตำรวจ เป็นผู้
ที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในการประท้วง หรือการจลาจลต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในเรื่อง ยามเช้า ว่า

"ฉันยืนยันได้ว่า พวกตำรวจนั้นแหละที่ไปเคาะระฆังขึ้น พวกคอมมานโดจึงได้มี
โอกาสกรูเข้ามา ฉันว่าพวกนำประท้วงนะได้พยายามอย่างที่สุดแล้วที่จะควบคุมคนเป็น
พัน ๆ ไร่ แต่มีบางสิ่งบางอย่างซึ่งนอกเหนือการควบคุมของเขาอยู่ดี ... เด็กหนุ่มคนหนึ่ง
ถูกพานท้ายปืนของพวกคอมมานโดหวิดเข้าเต็มหลัง ฉันเห็นกับตา เขาล้มลงไปแล้วถูก
คนเป็นร้อย ๆ ที่แตกตื่นเหยียบซ้ำลงไป เขาชูมือขึ้น ฉันเห็นกับตา ฉันว่านั่นคือภาวะเลว
ร้ายที่สุดที่มนุษย์กระทำต่อกันเลยแหละ" "ความระยำแบบนี้มีมานานักต่อนักแล้ว" มัดพุด

ยามเช้า : 121

การกระทำของข้าราชการที่ขาดความยุติธรรมและขาดเหตุผล ทำให้ประชาชนถูกบีบ
บังคับโดยทางอ้อมให้กระทำในสิ่งที่เลวร้าย และเกลียดชังตำรวจ ดังปรากฏในเรื่อง ยามเช้า ว่า

"พวกเขาจับผู้จัดการไปเป็นข้อต่อรองให้ตำรวจเร่งหาตัวฆาตกรใช้ใหม่ล่ะ ฉันจำ
ได้ว่าแกบอกอย่างนั้นนะมัต แต่ในที่สุดพวกนั้นก็สร้างข่าวให้กลายเป็นว่าโจรจับผู้จัดการ
นั้นไปเรียกค่าไถ่ แล้วทั้งตำรวจทั้งทหารพรานก็ถูกส่งขึ้นมอล้อมเขาถูกนั้นไว้" เขาชี้ไป

ทางน้ำตกสายเล็ก ๆ "แน่ละ แก่เคยบอกให้ฉันฟังเองนี่มัด ว่าลำพังแต่พวกเขานะ ไม่มีวิธี
ต่อสู้อันไหนที่เป็นไปได้มากกว่าพวกโจรหรอก จนกว่าจะมีคนที่มีความรู้ดี ๆ อย่างพวกสห
ภาพอะไรมาคอยชี้แนะนั่นแหละ เฮอะ แล้วสหภาพก็สอนให้พวกเราจัดการประท้วง
อย่างที่แกเรียกว่า อะไรนะมัด อหิงสา เออ อหิงสา การต่อสู้อย่างสันติ แต่มีใครฟังพวกเรา
บ้างล่ะ จนพวกเขาต้องยกกันมาปิดทางรถไฟเพื่อต่อรอนั่นแหละ มันถึงเกิดเรื่องขึ้น ใน
ที่สุดพวกเขาก็ยังต้องเป็นโจรอยู่ดี จริงไหมมัด

ยามเช้า : 123

การกระทำที่มีขอบของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือผู้เป็นหัวหน้า ทำให้ผู้น้อยหรือลูกน้อง
คับข้องใจ และก่อให้เกิดการต่อต้าน ชาวบ้านก็ต้องอยู่ในภาวะจำยอม และพลอยถูกเหยียดหยาม
ข้าราชการ ไปด้วย อย่างเช่นในเรื่อง ผีจากภูเขาดังปรากฏข้อความว่า

"ลูกเจี๊ยบของฉัน" หมี่ใหญ่ไม่หัวเราะอีก

"อ้อ" หญิงกลางคนยิงยิ้ม "หนูเขามีนัด โชคร้ายจริง ๆ ที่เป็นวันนี้" "เรามีเงินจ่ายนี่"

สุดพูด

"ไม่เกี่ยวกับเงินหรอก เขานัดไว้แต่บ้าย"

"นี่เป็นเรื่องที่ผิดพลาดอย่างมาก" เล็กว่า "ใคร ๆ ก็รู้ว่าเราจะมากันวันนี้โดยเฉพาะ"

เขาจ้องหญิงกลางคนแทนคำพูด จนทำให้หล่อนปั่นป่วน

"ฉันรู้ แต่กับผู้หมวด จะให้ฉันทำไง"

"ผู้หมวด" หมี่ใหญ่หัวเราะเอิ๊กอ๊ากอ๊ก

"ใช่ ผู้หมวด โชคร้ายจริง ๆ" หล่อนรำพึง คล้ายกำลังร่วมชะตากรรมเดียวกับพวก

เขา

"เขาให้เงินเท่าไร" เล็กถาม

"โอ๊ะ บอกแล้วว่าเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับเงิน เขาคูมท้องที่นี้ ฉันจัดเขาไม่ได้หรอก"

ผีจากภูเขา : 153

"ไม่สำคัญหรอก" จำดมว่า "แต่สิ่งที่กำลังทำกันอยู่นี้ผิด"

"ก็ทำไมหมวดถึงไม่สั่งให้จำมาจับฉันล่ะ"

"ก็เพราะมันเหียนะสิ ทำไมฉันถึงต้องคอยฟังคำสั่งจากไอ้คนเหี้ยก ๆ ด้วยก็ไม่รู้"

เข้าใจเหี้ยกนั้นยังแยกแยะอะไรไม่ได้ มันไม่รู้ด้วยซ้ำว่าอันไหนผิดอันไหนถูก แล้วจะรู้ได้
อย่างไรว่า อันไหนดีหรือไม่ดี"

ผีจากภูเขา : 146

5.5 วิธีความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ซึ่งได้แก่ ชาวจีน
ชาวฮินดู และชาวไทยมุสลิม คนในท้องถิ่นภาคใต้บางจังหวัดจะรู้สึกเกลียดชังคนจีน เพราะคนจีน
เข้ามาค้าขายมีฐานะร่ำรวย และมักจะเอาโรคเอาเปรียบและฉวยโอกาสกับคนไทยซึ่งเป็นเจ้าของ
ประเทศ ดังปรากฏข้อความในเรื่อง ผีจากภูเขา ว่า

เป็นความจริงที่ว่า จำถมเกลียดคนเชื้อชาติจีนเข้ากระดูก เขาเกลียดอย่างที่คนท้องถิ่น
ถิ่นเป็น แน่ละ เพราะเขาเกิดที่นี่ โศครเหง้าเหล่ากอเคยอยู่กันที่นี่ ภู ๆ วันหนึ่งชาวจีนจาก
โพ้นทะเลหอบเรือฝืนหมอนใบเข้ามาขออาศัยอยู่ด้วย จากนั้นอีกยี่สิบปีให้หลัง เมืองทั้ง
เมืองกลับตกอยู่ใต้อำนาจของคนจีน บัดนี้คนเหล่านั้นไม่ใช่คนต่างด้าวผู้ด้อยต่ำ ทว่าต่าง
คือคหบดีที่ร่ำรวย

ผีจากภูเขา : 157

ส่วนคนฮินดู หรือที่เรียกว่า อาบัง คนท้องถิ่นจะมีความรู้สึกสงสารว่ามีความขยันทำมา
หากิน แต่ก็ยังยากจน ดังปรากฏข้อความว่า

"ความจริงแล้วพวกเขาก็คือคนดี" เล็กพูด ตอนนั้นเขาเข้ามานั่งร่วมโต๊ะ และกำลัง
ผสมเหล้าแก้วใหม่ "ในบรรดาพวกต่างชาติแล้ว พวกเขาก็นิสัยดีที่สุดใน พวกเขาอยู่กัน
เหมือนทาส ทำงานด่ำ ๆ แต่ไม่เคยปริปากบ่น"

ผีจากภูเขา : 165

ส่วนชาวไทยมุสลิม เนื่องจากมีประเพณี วัฒนธรรมที่ต่างกัน และการสื่อสารทำได้ยาก
เพราะชาวมุสลิมไม่ค่อยรู้ภาษาไทย และคนไทยไม่รู้ภาษายาวีของมุสลิม จึงเกิดช่องว่างขึ้นระหว่าง
สองเชื้อชาติ ประกอบกับมีชาวไทยมุสลิมบางกลุ่มที่ก่อความไม่สงบขึ้น จึงทำให้คนไทยไม่พอใจ
และมักจะพูดในเชิงเหยียดหยามว่า "พวกแขก" ซึ่งชาวไทยมุสลิมไม่ชอบให้ใครมาเรียกด้วยคำนี้
ดังปรากฏในเรื่อง แมวแห่งบุเต๊ะกรือซอ ว่า

ฮาราน โกรธเป็นพินเป็นไฟ ปฏิเสธจริงจางว่าเขาไม่รู้จักแมวตัวนี้ พวกเขาจึงยิ่งหัวเราะ เขาย้ะจัดขนาดคว่ำแมวมายะโยนลงข้างทาง แต่วงกลับจกไปเสียก่อน พร้อมทำที่เป็นคุฮารานที่ไม่เคารพนับถือเมีย เจาใช้คำว่ "พวกเขาก้เป็นแบบนี้"

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 115

วัยเด็กผมถูกสอนให้เกลียดกลัวมุสลิม ... ผมไม่แน่ใจว่เป็นผู้ใหญ่คนใดที่สอคิดใส่ทัศนะผิด ๆ ให้เช่นนั้น นั้นทำให้ผมวาดภาพมุสลิมเป็นพวกทมิฬหินชาติ กระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ถึงได้มอเห็นว่ เพราะผมเกิดในช่วงกระแสโจรแบ่งแยกดินแดนเริ่มรุนแรง

แมวแห่งบูเตะกรือซอ : 123

5.6 วิธีคิดความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับลัทธิหรือขบวนการ ลัทธิที่กล่าวถึงในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งคนทั่วไปในท้องถิ่นอื่น หรือทางรัฐบาลเห็นว่เป็นลัทธิที่ชั่วร้าย และทำให้เกิดความแตกแยกของคนภายในประเทศ จะต้องปราบปรามให้สิ้น แต่ในความเป็นจริงคนในท้องถิ่นไม่ได้เกลียดหรือกลัวขบวนการนี้ เพราะคนที่เป็นคอมมิวนิสต์ก็ค้อคนที่เป้นญาติพี่น้องของเขา เป็นคนที่เขารู้จักคุ้นเคย และทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์และฝ่ายรัฐบาลต่างก็ทำไปด้วยเหตุผลเดียวกัน คือ ความรักชาติ แต่เป้นความรักชาติคนละแบบ ดังข้อความที่ปรากฏในเรื่อง บ้านเกิด ว่

แต่ไม่นานหรอก ปรียา ไม่นานฉันก็พอเข้าใจ การที่แม่ชอบร้องไห้ การที่พ่อหายไป การที่บ้านเราไม่สนุกสนานอีก ฉันเริ่มเชื่อว่ามันมีสาเหตุมาจาก "ความรักชาติ" มีครูหลายคนพยายามพูดถึงเรื่องนี้ในห้องเรียน สอนให้เราร้องเพลงซึ่งฉันคล้บคล้ายคล้บคลาว่ วงดนตรีทหารเคยร้อง อีกทั้งลุงเกตุก็พยายามตอบ เมื่อฉันถาม "พวกนั้นไม่รักชาติหรือ" "เขาคงรัก" "ทหารก็รัก" "นั่นนะสิ ใคร ๆ ต่างก็รักชาติกันทั้งนั้น"

"งั้นพวกเรารบกันทำไม"

บางครั้งลุงก็ตอบไม่ได้เหมือนกัน หรือบางทีตอบได้ แต่ฉันไม่เข้าใจเอาเสียเลย อย่างเรื่องทีฉันถามลุงนั้น ลุงบอกว่าเพราะพวกเขารักชาติกันคนละแบบ ทว่าคราวนี้ลุงก็ตอบไม่ได้ อีกว่มันมีแบบไหนบ้าง

บ้านเกิด : 83

และในเรื่อง สะพานขาด ดังปรากฏข้อความว่า

"น่าเสียดายก็แต่ไอ้บ่อย" พระเอ๋ยขึ้นเรียบ ๆ หลังปิดฝาบาตรลง "ทำไมหนอโลกนี้ถึงมีสิ่งแตกต่างกันได้ถึงปานนี้ เอ็งเป็นเจ้าคนนายคน มียศมีศักดิ์ แต่น้องชายเอ็งทำไมถึงหลงคิดไปถนัดใจได้เพียงนั้น" ผมอยากจะถือว่าเขาก็คือเป็นเจ้าเป็นนาย เขาก็คือเป็นทหารเหมือนผม แต่เป็นทหารของอีกกองทัพหนึ่ง ไซ้ เขาเป็นทหารของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งสวมเครื่องแบบและถือปืนออกไปก่อกวนได้เหมือนผม

สะพานขาด : 181

ส่วนขบวนการแบ่งแยกดินแดน ของอับดุลกาเดร์ ทางรัฐบาลเห็นว่า เป็นขบวนการที่อันตราย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และทำให้ประชาชนสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การจับครูไปเรียกค่าไถ่ ซึ่งในความจริงแล้ว ประชาชนโดยทั่วไปหรือครูในท้องถิ่นนั้นไม่ได้หวาดกลัวแต่อย่างใด และเขาก็ไม่ได้ต้องการให้ทหารเข้ามาคุ้มครอง ดังปรากฏข้อความในเรื่อง แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ ว่า

เป็นความจริงที่เขากล่าวว่า ครูทุกคนแห่งบูเต๊ะกรือซอไม่มีใครเรียกร้องให้พวกเขา มา ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องของสมาพันธ์ครู เขอบอกว่าไม่มีใครกลัวอับดุลกาเดร์ถึงขนาดต้องเรียกร้องอำนาจรัฐเข้ามาช่วย นั่นไม่ได้หมายถึงว่าอับดุลกาเดร์อ่อนแอ ถึงขั้นทำอะไรพวกเขาไม่ได้ เพียงแต่เขาไม่มีวันทำอะไรเช่นนั้น แน่ละ เขารู้ดีเกินไปว่าข่าวใหญ่เกี่ยวกับการจับครูเรียกค่าไถ่เป็นฝีมือกลุ่มโจรธรรมดา

แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ : 126

วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น คือ ในเรื่องการประกอบอาชีพที่มักจะทำต่อ ๆ กันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยไม่ได้คิดที่จะปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เพราะเขาเห็นว่าไม่เป็นปัญหาสำหรับเขา การจะได้กำไรหรือขาดทุนเป็นเรื่องปกติ ถ้าปีไหนฝนฟ้าอำนวยผลผลิตดีก็ถือว่าโชคดี แต่ถ้าประสบปัญหาฝนแล้งหรือน้ำท่วม ผลผลิตได้น้อยหรือเสียหายก็ถือว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติ

คนในท้องถิ่นภาคใต้ส่วนมากจะมีความสุขและพอใจกับสิ่งที่มีอยู่ ไม่มีการแข่งขัน จึงมีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนวิถีแห่งความคิดความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เวทย์มนต์คาถาก็ยังมีอยู่ เพราะ

สิ่งลึกลับเหล่านี้ทำให้สังคมเขาอยู่อย่างมีความสุข เพราะความเชื่อทำให้เกิดความหวาดกลัว ความหวาดกลัวทำให้ไม่กล้ากระทำในสิ่งใด ๆ ที่ถือว่าผิดประเพณี ผิดศีลธรรม

วิถีชีวิตความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นอาจจะมีขัดแย้งอยู่บ้าง เพราะมีชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวจีน และชาวไทยมุสลิม สำหรับชาวจีนมักจะไม่ค่อยมีปัญหา เนื่องจากชาวจีนปรับตัวให้เข้ากับได้กับคนไทย จะมีปัญหาบ้างในเรื่องความไม่พอใจที่ชาวจีนเข้ามาคุมอำนาจทางการค้าและเศรษฐกิจของท้องถิ่น ส่วนชาวไทยมุสลิมจะมีความขัดแย้งกันมาก เนื่องจากมีระเบียบประเพณี ความคิด ความเชื่อที่ต่างกันมา และชาวไทยมุสลิมมักจะยึดถือในระเบียบปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาของตนอย่างเคร่งครัด

บทที่ 5

กลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและสีสรรท้องถิ่นภาคใต้

กลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมและสีสรรท้องถิ่นภาคใต้ ในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ผู้วิจัยจะศึกษากลวิธีการนำเสนอ 5 วิธี คือ

1. การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง
2. การนำเสนอผ่านฉาก
3. การนำเสนอผ่านตัวละคร
4. การนำเสนอผ่านการดำเนินเรื่อง
5. การนำเสนอผ่านแนวคิด

1. การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง การตั้งชื่อของเรื่องสั้น ผู้เขียนมีวิธีตั้งชื่อหลายวิธี เช่น ตั้งชื่อตามชื่อตัวละครสำคัญ ตั้งชื่อตามสถานที่สำคัญในเรื่อง (ฉาก) ตั้งชื่อตามแก่นของเรื่อง หรือตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง เป็นต้น ซึ่งชื่อเรื่องอาจจะบอกถึงสีสรรของท้องถิ่นในเรื่องได้ เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ที่แสดงถึงสีสรรท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่

1.1 เรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" คำว่า ซัลมาน เป็นชื่อของชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้ เป็นภาษาฮาวี

1.2 เรื่อง "แมวแห่งบูเตะกรือซอ" คำว่า บูเตะกรือซอ เป็นภาษาฮาวี คือ ชื่อของหมู่บ้าน ในกิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส

1.3 เรื่อง "แพะในกูโบร์" คำว่า กูโบร์ เป็นภาษาฮาวี หมายถึง สุสาน บางครั้งออกเสียงเป็น "กูโบ" เป็นสถานที่สำหรับฝังศพของอิสลามิกชน เมื่อมีมุสลิมเสียชีวิตลง จะมีการรีบฝังศพที่กูโบภายใน 24 ชั่วโมง

2. การนำเสนอผ่านฉาก ฉาก คือเวลาและสถานที่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่ ฉากมีส่วนประกอบ 4 ส่วน ดังที่ ไพโรจน์ บุญประกอบ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของฉากว่า

ฉากมีส่วนประกอบ 4 ส่วน คือ

1. สถานที่ตั้ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนการบรรยายลักษณะทางกายภาพของทำเลที่ตั้ง บ้านเรือน เครื่องเรือน

2. อาชีพ การทำมาหากิน ลักษณะการดำรงชีวิตประจำวันของแต่ละ
3. เวลา ยุคสมัย วันเดือนปี ฤดูกาลที่เรื่องดำเนินไป
4. สภาพแวดล้อมตัวละคร เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การเมือง สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น¹

2.1 ฉากของเรื่องสั้นที่ใช้เสนอปัญหาสังคม ได้แก่

2.1.1 ฉากในเรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" เป็นฉากชายทะเลฝั่งอันดามัน ห่างจากตัวเมืองกระบี่ประมาณหกสิโลเมตร ในยุครัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งมีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ธุรกิจการซื้อขายที่ดินกำลังเฟื่องฟู โดยเฉพาะที่ดินแถบชายทะเล ราคาที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้นหลายพันเท่า จึงทำให้เกิดปัญหาการเอาเปรียบของนายทุน และปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนในธุรกิจการซื้อขายที่ดินและธุรกิจโรงแรม

2.1.2 ฉากในเรื่อง "บ้านเกิด" ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านในแถบเทือกเขาภู กิ่งอำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง เทือกเขาเป็นเทือกเขาที่อยู่ในแนวเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแนวตะเข็บชายแดนของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง และสตูล ในอดีตดินแดนแถบนี้เป็นพื้นที่สีแดง คือเป็นแหล่งตั้งฐานที่มั่นของขบวนการลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่ทางการต้องส่งกำลังเข้าปราบปรามอย่างหนักเป็นระยะเวลาหลายสิบปี ผู้เขียนจึงใช้ฉากนี้เพื่อแสดงถึงปัญหาการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์

2.1.3 ฉากในเรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านบูเต๊ะกรือซอ กิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากหมู่บ้านนี้อยู่ใกล้กับยอดเขาโต๊ะโมะ ในแนวเทือกเขาสันกาลาคีรี อันเป็นที่ตั้งกองกำลังของขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน ซึ่งสืบทอดเจตนารมณ์ของพระยาปัตตานีอับดุลกาเดร์ในอดีต ดินแดนในแถบนี้ อันได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีปัญหาในเรื่องการจับครุไปเรียกค่าไถ่ ทำให้ทางรัฐบาลต้องส่งชุดปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปคุ้มครองครุในหมู่บ้าน

2.1.4 ฉากในเรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" ผู้เขียนใช้ฉากโรงแรมยางในภาคใต้ ซึ่งคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางและเป็นลูกจ้างในโรงแรม โรงแรมมักจะเกิดปัญหาการประท้วงขึ้นบ่อยครั้ง เนื่องจากราคายางที่ตกต่ำ ทำให้ลูกจ้างได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ ปัญหาการประท้วงยังปรากฏให้เห็นอยู่ ทั้งการประท้วงด้วยการปิดโรงแรม ปิดถนน และปิดทางรถไฟ

¹ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า 80.

2.2 ฉากของเรื่องสั้นที่ใช้เสนอสีสันท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่

2.2.1 ฉากในเรื่อง "ชายเฒ่าที่ชายฝั่ง" ที่กล่าวถึงริมทะเลทางภาคใต้ แถบจังหวัดสตูล สงขลา นราธิวาส และปัตตานี เนื่องจากชาวประมงในแถบนี้ใช้เรือ "กอและ" ในการประกอบอาชีพประมง

2.2.2 ฉากในเรื่อง "ชะตากรรม" ผู้เขียนใช้ฉากท้องถิ่นภาคใต้ คือ สถานีรถไฟหาดใหญ่ ซึ่งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2.2.3 ฉากในเรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" ผู้เขียนใช้ฉากชายทะเลฝั่งอันดามัน จังหวัดกระบี่

2.2.4 ฉากในเรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนใช้ฉากสถานีรถไฟแถบภาคใต้ ซึ่งอยู่ระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งน่าจะเป็นสถานีชุมทางรถไฟทุ่งสง

2.2.5 ฉากในเรื่อง "สะพานขาด" ผู้เขียนใช้ฉากชนบทภาคใต้ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นสวนยางพารา และนาข้าว

2.2.6 ฉากในเรื่อง "ในป่าลึก" ผู้เขียนกล่าวถึงป่าทางเหนือของเหมืองลิกไนต์ ที่ชายสามคนเข้าไปปลุกยอดตัดไม้ ซึ่งสันนิษฐานจากบทสนทนาของตัวละครว่า น่าจะเป็นจังหวัดกระบี่ เพราะมีเหมืองลิกไนต์ และตัวละครพูดถึง "ผู้หญิง" ที่หาดใหญ่ และป่าดงเบญจาร์

2.2.7 ฉากในเรื่อง "วันรอ" กล่าวถึงเกาะที่นายทุนเข้ามาทำธุรกิจสัมปทานรั้งนกนางแอ่น จากบทสนทนาของตัวละครทำให้ทราบว่า เป็นฉากในจังหวัดสงขลาหรือพัทลุง เพราะมีทะเลสาบ และตัวละครเจ้าของร้านชากำลังรอเมียและลูกที่เดินทางไปเยี่ยมแม่ที่จังหวัดสงขลา

2.2.8 ฉากในเรื่อง "บ้านเกิด" ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านในแถบเทือกเขาปู้ ซึ่งปัจจุบันเป็นอุทยานแห่งชาติเขาปู้ เขาป่า อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

2.2.9 ฉากในเรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" ผู้เขียนบรรยายฉากในหมู่บ้านมุสลิม บูเต๊ะกรือซอ ซึ่งตั้งอยู่ในกิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส

2.2.10 ฉากในเรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" ผู้เขียนใช้ฉากโรงธรรม ซึ่งเป็นโรงงานยางพารา ในจังหวัดทางภาคใต้

2.2.11 ฉากในเรื่อง "แม่มดแห่งหุบเขา" ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านในหุบเขาแถบเทือกเขาบรรทัด อันเป็นเทือกเขาซึ่งเป็นแนวชายแดนของสี่จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง และสตูล

2.2.12 ฉากเรื่อง "แพะในกูโบร์" ผู้เขียนใช้ฉากตัวเมืองใหญ่ทางภาคใต้ ซึ่งมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้

2.2.13 ฉากในเรื่อง "น้ำตก" ผู้เขียนใช้น้ำตกในภาคใต้ ซึ่งบริเวณใกล้ ๆ น้ำตก มีสวนผลไม้ และพืชพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น ได้แก่ หยี และสะตอ

3. การนำเสนอผ่านตัวละคร ไพโรจน์ บุญประกอบ ให้ความหมายของตัวละครว่า "ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง"¹ องค์ประกอบของตัวละครได้แก่ ชื่อตัวละคร รูปร่างหน้าตา บุคลิกลักษณะ การพูดจา เชื้อชาติ การแต่งกาย ความรู้สึกนึกคิด และวิถีชีวิต ซึ่งผู้เขียนใช้สร้างตัวละครให้มีความสมจริง เป็นคนจริง ๆ ในสังคม

3.1 กลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ผ่านตัวละคร ปรากฏในเรื่องสั้นต่อไปนี้

3.1.1 ตัวละครในเรื่อง "นักเขียนใหม่" ผู้เขียนให้ลุงเขื่อน ลุงยาว และน้ำชาย ของ "ผม" ซึ่งเป็นคนในชนบท มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน คือความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ โดยไม่ได้คิดถึงกำไรขาดทุน หรือใช้หลักเศรษฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต่างจากคนในเมืองหลวงที่เขวนคุณค่าของตัวเอง ไว้กับความคิดเชิงเศรษฐศาสตร์

3.1.2 เรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" ผู้เขียนให้ตัวละคร "ซัลมาน" หนุ่ม ประมงชาวมุสลิม มีความขัดแย้งกับนายทุนนักธุรกิจซึ่งเข้ามากว้านซื้อที่ดินแถบชายทะเลด้วยราคาแพงลิบ แต่ซัลมานไม่ยอมขายเพราะเขามีความเชื่อว่า "เราคนทะเลได้มีผืนดินให้ดินเหยียบนับเป็นความกรุณาสูงสุดของพระเจ้า"

3.1.3 เรื่อง "ยามเช้า" ผู้เขียนให้ตัวละครอย่าง "มัด" แสดงความรู้สึกนึกคิดในเรื่องการประท้วงว่า เป็นสิ่งที่คนรุ่นเขาจะต้องเรียนรู้ トラบไคที่พ่อแม่ ญาติพี่น้อง และตัวเขายังประกอบอาชีพทำสวนยางอยู่ เพราะนี่เป็นวิถีเดียวที่จะใช้ต่อสู้กับนายทุนและรัฐบาล

3.1.4 เรื่อง "สะพานขาด" ผู้เขียนได้ให้ตัวละคร "ผม" ซึ่งเป็นทหารของกองทัพไทย ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับปัญหาการเมืองของท้องถิ่น คือการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทำให้พี่น้องต้องต่อสู้กันเอง ผู้ที่ทุกข์ใจมากที่สุดคือพ่อแม่ ส่วนชาวบ้านทั่วไปก็จะต้องสูญเสียทรัพย์สิน ไร่นาถูกทำลายเสียหาย จากกองทัพที่ต่อสู้กันเพื่อปกป้องประเทศชาติและเพื่อความสงบสุขของประชาชน

3.1.5 เรื่อง "บ้านเกิด" ผู้เขียนให้ตัวละครอย่าง พ่อ พี่ชาย ครูสว่าง ผู้ใหญ่ฉิว และคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน ได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วมขบวนการลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ

¹ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า 76.

3.1.6 เรื่อง "แมวแห่งบูเตะกรือซอ" ผู้เขียนได้ให้ตัวละครที่เป็นไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นประเด็นปัญหาของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมานานจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะทัศนคติของเจ้าหน้าที่ข้าราชการ ที่เป็นคนจากนอกพื้นที่ที่มีต่อชาวไทยมุสลิม จะต้องรับรู้และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เพื่อจะแก้ปัญหาได้ตรงจุด

3.1.7 เรื่อง "แม่มดแห่งหุบเขา" ผู้เขียนให้ตัวละคร "แม่เฒ่าหมา" เป็นตัวแทนของค่านิยมเก่า ที่คนมีความเชื่อและความศรัทธา แต่เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามา ความเชื่อความศรัทธานั้นก็หมดสิ้นไป เช่นเดียวกับรถแบคโฮที่ขุดบ้านบนแท่งดินของแม่เฒ่าหมาให้พังทลายลงมา

3.1.8 เรื่อง "แพะในกุโบร์" ผู้เขียนได้ให้ตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนของสองฝ่าย "คุณอานนท์" เป็นตัวแทนของคนในสังคมใหม่ สังคมที่ยึดถือธุรกิจอยู่เหนือมนุษยธรรม "คนในชุมชนมุสลิม" เป็นตัวแทนของสังคมเก่า ที่มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทั้งสังคมเก่าและใหม่ปะทะกัน ในที่สุดสังคมแบบเก่าก็พ่ายแพ้ หลีกทางให้แก่สังคมใหม่โดยไม่มีทางขัดขืน

3.2 กลวิธีการนำเสนอสีสันท้องถิ่นภาคใต้ผ่านตัวละคร ปรากฏในเรื่องสั้นต่อไปนี้

3.2.1 เรื่อง "โลกใบเล็กของซัลมาน" การตั้งชื่อตัวละครเป็นชื่อของชาวไทยมุสลิมคือ "ซัลมาน" และใช้คำเรียกชื่อสั้น ๆ แบบชาวใต้ว่า "บังมาน" และภรรยาของซัลมานชื่อนะซารี เธอแต่งกายแบบชาวใต้ คือนุ่งผ้าปาเต๊ะแต่งตัวแบบชาวเล

3.2.2 เรื่อง "ขามเช้า" แสดงความเป็นสีสันท้องถิ่นภาคใต้ด้วยอาหารประจำถิ่นคือ "แกงส้ม" "เราต่างกินกันอย่างรวดเร็ว แกงส้มปลาชุกข้างข้างซักรสกับปลาเค็มทอด" (น.125) และการแต่งกายของหญิงชาวบ้าน คือนุ่งผ้าปาเต๊ะ

3.2.3 เรื่อง "ในป่าลึก" ตัวละครได้แสดงสีสันของท้องถิ่นด้วยความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการพูดภาษากลาง ว่ากระทำได้ยาก เพราะต้องใช้ความพยายามมากในการใช้คำศัพท์ที่ไม่ใช่ภาษาถิ่น หรือการออกเสียงให้เป็นสำเนียงภาษากลาง "ไม่เลย มันเหมาะที่จะเอาทำเมีย" "ใช่แต่ฉันคิดอยู่น้อยที่ต้องพูดกลางกับมัน" (น.84)

3.2.4 เรื่อง "วันรอ" ตัวละครจะใช้คำเรียกชื่อสถานที่สั้น ๆ ด้วยการตัดคำให้สั้น ตามลักษณะของภาษาถิ่นใต้ที่มักตัดคำให้สั้น เช่น จังหวัดปัตตานี ก็เรียกสั้น ๆ ว่า ตานี "ฉันพบเขาที่ตานีในเรืออวน" (น.121) และชื่อตัวละครว่า "เอียด" คำ เอียด เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า เล็ก

3.2.5 เรื่อง "ผีจากภูเขา" ตัวละครใช้คำสรรพนามเรียกผู้อื่นที่เป็นผู้ชายด้วยความยกย่องว่า "นายหัว" "อีกซักตัวนะ นายหัว" (น.144) และตัวละครอย่าง "จำดม" ซึ่งเป็นคนท้องถิ่น จะเกลียดคนจีน เนื่องจากคนจีนมักจะเอาไรด์เอาเปรียบคนไทย และมักจะดูถูกว่าคนไทย

เกียจจึงยากจน "เป็นความจริงที่ว่าจำถมเกลียดคนเชื้อชาติจีนเข้ากระดูก เขาเกลียดอย่างที่คนท้องถิ่นเป็น" (น.157)

3.2.6 เรื่อง "บนถนนโคลีเซียม" มีตัวละครคือ แม่เต่าเราะบูร์ แกเป็นมุสลิม แต่ติดเหล้าอมแถม แกเป็นแม่มดที่มีเวทมนต์เรียกให้เด็ก ๆ ต้องไปหาแก

3.2.7 เรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" ชื่อตัวละครในเรื่องนี้แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ เนื่องจากเป็นชื่อของชาวไทยมุสลิม เช่น ฮาราน ฟารีดา อับดุลกาเดร์ และหะยีซอ และหะยี นอกจากนี้ยังมีการแต่งกายของตัวละครที่เป็นชายไทยมุสลิม เช่น ฮารานเมื่อจะ "ละหมาด" เขาจะเปลี่ยนจากเครื่องแบบทหารเป็นชุดพื้นเมือง คือ นุ่งโสร่ง และสวมเสื้อขาวแขนยาวทรงกระบอก

3.2.8 เรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" สิ่งที่สะท้อนถึงสีสันท้องถิ่นภาคใต้ คือ อาชีพของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็น พ่อ ลุง พี่วัฒน์ หรือตัว "ฉัน" เอง ประกอบอาชีพเป็นคณงานในโรงรมยาง ส่วนพี่ชาติมีอาชีพลักลอบขนสินค้าหนีภาษี ซึ่งเรียกว่า "กองทัพนมด" จากชายแดนไทย - มาเลเซีย

3.2.9 เรื่อง "แม่มดแห่งหุบเขา" อาชีพของตัวละครบอกสีสันของท้องถิ่น คือ ตัวละคร "เด็กสาว" หลานสาวแม่เต่าหมา ประกอบอาชีพกรีดยาง ส่วนตัวละคร "ผม" เล็ก และ มัด ประกอบอาชีพเผาถ่าน โดยรับซื้อไม้ยางพาราจากการ "ล้างสวน" เพื่อปลูกยางพันธุ์ใหม่มาเผาถ่าน

3.2.10 เรื่อง "แพะในกูโบร์" ชื่อของตัวละครซึ่งเป็นชาวมุสลิม บอกสีสันของความเป็นท้องถิ่น เช่น คอดียะฮ์ ซอฟียะฮ์ อิสมาแอ อาบีนะ และกอเซ็ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของตัวละครซึ่งยึดมั่นอยู่ในคำสอนทางศาสนาด้วยการปฏิบัติตามศาสนพิธี เช่นการจับอาซาน คือการตะโกนบอกให้มุสลิมละหมาด บนหออาซาน คือหอคอยเพื่อให้ได้ยินไปไกล การละหมาดญะนาซะฮ์ คือการละหมาดให้คนตายให้ครบ 7 ประการ หรือการ "ขอดูอาฮ์" คือการระลึกถึงผู้ตาย เพื่อให้วิญญาณมีความสุข และการกล่าวสลาม คือการกล่าวคำทักทายแก่กัน เป็นต้น

3.2.11 เรื่อง "น้ำตก" ผู้เขียนแสดงสีสันท้องถิ่นโดยให้ตัวละคร "ผม" และ "หล่อน" เป็นลูกหลานของมโนราห์ ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงทางภาคใต้ หรือแสดงสีสันจากการแต่งกายของตัวละคร "ผมเคยเห็นหล่อนในชุดผ้าป่าเต๊ะ เสื้อแขนกระบอก ดิกระบายลูกไม้" (น.341) หรือสีสันท้องถิ่นจากความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการเป็น "โนรา" ว่า คนที่ฝึกจะรามโนราห์ได้จะต้องถูกเลือกโดยสายเลือดที่มีมาแล้ว ไม่มีใครขัดขึ้นได้ และการแสดงสีสันท้องถิ่นด้วยการให้เห็นวิถีชีวิตของตัวละคร เช่นการเล่นกลอนคำผวน หรือกลอน "ทำบท" เป็นการใช้ปฏิภาณในการว่ากลอนสด ๆ ซึ่ง สุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์ กล่าวว่า "การทำบท เป็นการอวดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้คำร้องและทำรำสัมพันธ์กัน ต้องดีทำให้

พิสดารหลากหลายและครบถ้วนตามคำร้องทุกถ้อยคำ ต้องจับบทพร้อมและดีทำทำให้ประสมกลมกลืนกับจังหวะและลีลาของคนตรีอย่างเหมาะสมยิ่ง การทำบทจึงเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา¹

4. การนำเสนอผ่านการดำเนินเรื่อง ไพโรจน์ บุญประกอบ ได้อธิบายความหมายของการดำเนินเรื่องว่า "การดำเนินเรื่องเป็นการสร้างปมปัญหา อุปสรรค หรือความขัดแย้ง ปัญหา อุปสรรค หรือความขัดแย้งจะขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ เพิ่มความยุ่งยากซับซ้อน เร้าความสนใจ ชวนให้ติดตาม จนกระทั่งถึงที่สุดแห่งปัญหา อุปสรรค หรือความขัดแย้ง ซึ่งเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง"²

4.1 การดำเนินเรื่องที่แสดงปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ คือการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นต่อไปนี้

4.1.1 เรื่อง "โลกใบเล็กของชัลมาน" เป็นการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งระหว่างคนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของที่ดินชายทะเล คือ ชัลมาน กับนายทุนนักธุรกิจที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินไปสร้างโรงแรม ชาวบ้านคนอื่น ๆ ยอมขายที่ดินให้ ยกเว้นชัลมานที่ไม่ยอมขาย จึงทำให้เกิดปัญหากับตัวเองในตอนหลัง

4.1.2 เรื่อง "ยามเช้า" เป็นการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างในโรงแรมกับผู้จัดการเจ้าของโรงแรม และทำให้เกิดการประท้วง จนกลายเป็นความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

4.1.3 เรื่อง "บ้านเกิด" เป็นการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งระหว่าง "ผู้รักชาติ" ซึ่งรักชาติกันคนละแบบ คือผู้รักชาติฝ่ายรัฐบาล และผู้รักชาติฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งต้องมาต่อสู้ห้ำหั่นกันเอง

4.1.4 เรื่อง "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ" เป็นการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดนซึ่งจับครุไปเรียกค่าไถ่ จึงต้องส่งชุดปฏิบัติการตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปคุ้มครองครุในท้องถิ่นที่มีปัญหา

4.1.5 เรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" เป็นการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งระหว่างคนงานในโรงแรมกับนายทุนเจ้าของโรงแรม จึงทำให้เกิดการประท้วงขึ้น

4.1.6 เรื่อง "แพะในกุโบร์" เป็นการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้งระหว่างนายทุนนักธุรกิจเจ้าของที่ดิน กับผู้คนในชุมชนมุสลิม ที่ต้องการให้ชุมชนย้ายออกจากที่ดินแห่งนี้

¹สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "โนรา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5. 2529. หน้า 1808.

²ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า 61.

เพื่อสร้างเป็นท่าจอครถ ซึ่งการย้ายชุมชนมุสลิมหมายถึงการต้องย้ายกุโบร์ที่ฝังศพของญาติพี่น้อง ลูกหลานของคนในชุมชนด้วย

4.2 การดำเนินเรื่องที่แสดงสีสันท้องถิ่นภาคใต้ คือ การดำเนินเรื่องทั้ง 6 เรื่อง ที่แสดงปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ เพราะปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ โดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการกว้านซื้อที่ดินแถบชายทะเลของเหล่านายทุน ด้วยการให้ราคาสูงลิบ หรือการประท้วงของชาวสวนยางและลูกจ้างในโรงรม หรือลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่แทรกซึมเข้ามาสู่หมู่บ้านในภาคใต้ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ ตลอดจนการใช้นโยบายปราบปรามขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดน ซึ่งมีปัญหามาโดยตลอด และปัญหาความเจริญทางเทคโนโลยี ที่ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม

5. การนำเสนอผ่านแนวคิดของเรื่อง ไพโรจน์ บุญประกอบ ได้อธิบายความหมายของแนวคิดว่า "แนวคิด คือ แก่นของเรื่อง หรือสาระสำคัญของเรื่อง แก่นเรื่องไม่ใช่เนื้อเรื่องหรือโครงเรื่อง แต่เนื้อเรื่องและโครงเรื่องจะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบแก่นเรื่องได้เมื่ออ่านจบ"¹ แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีดังนี้

5.1 แนวคิดที่เสนอปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่

5.1.1 แนวคิดในเรื่อง "บ้านเกิด" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์ว่า การแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมาย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนั้นหากดูเพียงภายนอก ดูเหมือนจะเป็นความเจริญของหมู่บ้าน มีไฟฟ้า มีถนนตัดผ่านเข้ามา ซึ่งจุดประสงค์ที่แท้จริงก็เพื่อกองกำลังทหารจะได้เคลื่อนพลเข้ามาสะดวกในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ หมู่บ้านดูคึกคัก แต่ตรงข้ามกับชีวิตของคนในหมู่บ้านและคนในครอบครัวกลับเจ็บเหงา เศร้าโศก และกลายเป็นความโหดร้ายและความน่ากลัวในเวลาต่อมา แม้ปัจจุบันภาพเหล่านั้นจะหมดไปแล้ว แต่ความปวดร้าวต่อความผิดพลาดในอดีตยังคงคอยทำร้ายผู้คนอยู่ สิ่งที่จะทำได้ก็คือ ลืมทุกสิ่งทุกอย่างเสียให้หมด "แต่การลืมก็เป็นเพียงทางแก้เมื่ออะไรๆ มันเกิดขึ้นแล้ว ซ้ำยังเป็นทางแก้ซึ่งยากเย็นแสนเข็ญ ทางที่ดีที่สุดก็คืออย่าให้ความผิดพลาดเหล่านั้นเกิดขึ้นอีก" (น.100)

5.1.2 แนวคิดในเรื่อง "แมวแห่งบูเตะกรือซอ" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสังคมในท้องถิ่นนี้ว่า หมู่บ้านบูเตะกรือซอดูภายนอกเป็นสถานที่ที่สวยงาม ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบเชิงเขา มีลำคลองไหลมาจากยอดเขาผ่านหมู่บ้าน แต่ในความสวยงามนั้นกลับมีความขัดแย้งอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่กองทัพด้วยกันระหว่าง

¹ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. 2539. หน้า 44 .

เวง ซึ่งเป็นไทยพุทธ กับ ฮาราน ซึ่งเป็นไทยมุสลิม มีประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อมั่นศรัทธา ในศาสนาที่ต่างกัน ชาวไทยมุสลิมมักจะได้รับการดูถูกเหยียดหยามเสมอในฐานะที่เป็นชนกลุ่ม น้อยของประเทศ หรือการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้พยายามทำความเข้าใจ หรือเรียนรู้เกี่ยวกับวิถี ชีวิตของคนในท้องถิ่น ไปจนกระทั่งความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการโจร แแบ่งแยกดินแดน ความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันเหล่านี้เองจึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงดำรงอยู่ วิธีแก้ปัญหานี้ก็คือการย้อนกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์และ การพยายามสร้างความเข้าใจระหว่างผู้คนซึ่งต่างเชื้อชาติและต่างวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อจะเป็น พื้นฐานที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา และเพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

5.1.3 แนวคิดในเรื่อง "บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น" ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับ ปัญหาสังคมท้องถิ่น ในเรื่องการประท้วงของคนงานในโรงนม เกี่ยวกับค่าจ้างแรงงานที่ไม่เป็นไป ตามมาตรฐานอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด ว่าไม่ได้มีสาเหตุมาจากการเอาใจเอาเปรียบของนายทุนเจ้าของโรงนม แต่มีสาเหตุที่สลับซับซ้อนกว่านั้น คนงานเป็นเพียงลูกโซ่สุดท้าย ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดว่า สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเกิดจากการ แข่งขันราคาขายในตลาดโลก ซึ่งมีคู่แข่งมากมาย ประกอบกับการผลิตยางสังเคราะห์ซึ่งมีราคาถูก กว่ายางธรรมชาติเข้ามาแข่งขัน และการที่馬來เซียรับซื้อน้ำยางสดจำนวนมาก จึงทำให้馬來เซียกุม สภาพตลาดยางในแถบเอเชีย จึงเป็นผลให้ยางค้างอยู่ในโกดังตลาดรับซื้อจำนวนมาก การผลิต ยางแท่งจึงหยุดชะงัก เพราะไม่มีตลาดส่งออก ส่วนรัฐบาลก็แก้ปัญหาก็ไม่ตรงจุด เข้ามาแทรกแซง ราคาขายเพียงเพื่อหาคะแนนเสียง ซึ่งเป็นการบีบบังคับให้โรงนมต้องรับซื้อยางแผ่นในราคาบังคับ จากตลาดกลาง โรงนมจึงตกอยู่ในภาวะขาดทุน เพราะราคารับซื้อในประเทศจำเป็นต้องสูงตาม ตลาดกลาง ขณะในตลาดโลกมีประเทศคู่แข่งมากมายคอยตัดราคาเพื่อแย่งชิงตลาด โรงนมจำ เป็นต้องตั้งราคาขายต่ำสุดเพื่อรักษาตลาดไว้ อีกทั้งต้องเข้าแบกรับภาระค่าขนส่งเอง โรงนมจึงต้อง ประหยัดค่าใช้จ่ายทุกทาง และสุดท้ายก็มีทางเลือกอยู่สามทางคือ ชาวสวนยางต้องขายยางในราคา ต่ำ หรือปรับลดค่าจ้างคนงานให้ต่ำลง หรือทางสุดท้ายคือ ปิดโรงนม ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเข้าใจถึง สาเหตุที่แท้จริงของปัญหานี้และช่วยหาทางแก้ไขให้ตรงจุด

5.2 แนวคิดที่เสนอสี่สันท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่ แนวคิดที่ได้เสนอมานี้แล้วข้างต้น คือ แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาคอมมิวนิสต์ แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยซึ่งต่าง เชื้อชาติ ต่างศาสนา และต่างวัฒนธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาาราคายางตกต่ำ ซึ่งเป็นผล ให้เกิดการประท้วงของคนงานในโรงนม ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคใต้ จึงเป็นสี่สันของท้อง ถิ่นภาคใต้โดยเฉพาะ

บทที่ 6

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะเด่นในการเขียนสะท้อนปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ ทั้งปัญหาในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม ด้วยมุมมองที่แตกต่างจากนักเขียนคนอื่น ๆ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้สอดแทรกลีลาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นภาษาถิ่น ประเพณี การแต่งกาย และวิถีแห่งความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของคนในท้องถิ่น ด้วยกลวิธีที่ดึงดูดผู้อ่านให้ใคร่รู้ใคร่ติดตามจนจบเรื่อง

การวิเคราะห์งานเขียนของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เกี่ยวกับปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ ลีลาท้องถิ่นภาคใต้ และกลวิธีการนำเสนอ มีขั้นตอนและสรุปผลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการนำปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
2. เพื่อศึกษาการนำลีลาท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
3. เพื่อศึกษากลวิธีในการนำปัญหาสังคมและลีลาท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่อง

สั้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาปัญหาสังคม ปัญหาสังคมชนบท และปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ จากเอกสาร งานวิจัย และหนังสือทางสังคมศาสตร์ เช่น สังคมและวัฒนธรรม, กลไกของสังคม, มนุษย์กับสังคม สังคมวิทยาชนบท เป็นต้น

1.2 ศึกษาวิธีการเขียนและการวิเคราะห์เรื่องสั้น จากเอกสาร งานวิจัย และหนังสือ เช่น วรรณกรรมวิจารณ์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น และนวนิยาย, วรรณกรรมไทยปัจจุบันและวรรณวิจารณ์ เป็นต้น

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยศึกษาจากรวมเรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ทั้ง 3 เล่ม โดยละเอียด และคัดเลือกมาเฉพาะเรื่องสั้นที่กล่าวถึงปัญหาสังคมและศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้ มาวิเคราะห์ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ ศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้ และกลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

4. นำผลการวิเคราะห์มาสรุป อภิปรายผล พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้

1.1 ปัญหาในระดับสังคม

1.1.1 ปัญหาการเมือง

1.1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ

1.1.3 ปัญหาเทคโนโลยี

1.2 ปัญหาในระดับครอบครัว

1.2.1 ปัญหาสภาพแวดล้อม

1.2.2 ปัญหาความยากจน

2. ศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้

2.1 ฉาก

2.2 ภาษากัน

2.3 ประเพณีของคนในท้องถิ่น

2.4 การแต่งกาย

2.5 วิธีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น

3. กลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลธรรมท้องถิ่นภาคใต้

3.1 การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง

3.2 การนำเสนอผ่านฉาก

3.3 การนำเสนอผ่านตัวละคร

3.4 การนำเสนอผ่านการดำเนินเรื่อง

3.5 การนำเสนอผ่านแนวคิดของเรื่อง

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้ง 17 เรื่อง ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ปรากฏว่า ผู้เขียนได้เสนอ ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ สีสันท้องถิ่นภาคใต้ และกลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและสีสัน ท้องถิ่นภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้

1.1 ปัญหาในระดับสังคม

1.1.1 ปัญหาการเมือง เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้เสนอปัญหาการเมืองที่เกี่ยวกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ปัญหาชนกลุ่มน้อย คือชาวไทยมุสลิม และปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.1.2 ปัญหาเศรษฐกิจ ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาเศรษฐกิจที่มีสาเหตุมาจากความยากจน และปัญหาค่าจ้างแรงงานที่ไม่เป็นไปตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของกฎหมายแรงงาน

1.1.3 ปัญหาเทคโนโลยี ผู้เขียนกล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ คือ ทำให้เกิดความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 ปัญหาในระดับครอบครัว

1.2.1 ปัญหาสภาพแวดล้อม ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่า ปัญหาครอบครัวมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมของตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว คือ พ่อ แม่ และพี่ หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคลอื่น เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน

1.2.2 ปัญหาความยากจน ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า ความยากจนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวขึ้นได้

2. สีสันท้องถิ่นภาคใต้

2.1 ฉาก ที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเขียนเรื่องสั้นและแสดงให้เห็นถึงสีสันของท้องถิ่น ได้แก่

2.1.1 ฉากสภาพภูมิประเทศ เช่น ภูเขา หุบเขา ชายฝั่ง น้ำตก ป่าลึก

2.1.2 ฉากการดำเนินชีวิตของตัวละคร ทั้งการดำเนินชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ เช่น การดำเนินชีวิตของคนรับจ้างเลี้ยงวัว การดำเนินชีวิตของชาวนา ชาวประมง คนงานในป่าไม้

2.1.3 ฉากยุคสมัย หรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง เรื่องสั้นของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินเรื่องแบบย้อนต้น ฉากจึงเป็นของยุคสมัยก่อน หรือฉากที่เกิดเหตุการณ์ในอดีตกับฉากปัจจุบัน ส่วนช่วงเวลา ผู้เขียนจะบอกเวลาด้วยอายุของตัวละคร ด้วยถดู

กาล ด้วยระดับการศึกษาของตัวละคร และด้วยเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น ช่วงที่โจรแบ่งแยกดินแดนรุนแรง ช่วงธุรกิจการซื้อขายที่ดินกำลังเฟื่องฟู

2.2 ภาษาถิ่น ผู้เขียนใช้คำภาษาถิ่นและสำนวนภาษาถิ่นสอดแทรกในบางตอน เพื่อให้ได้บรรยากาศของความเป็นท้องถิ่น

2.3 ประเพณีของคนในท้องถิ่น มีทั้งประเพณีของไทยพุทธ และไทยมุสลิม เป็นประเพณีเกี่ยวเนื่องกับชีวิต เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น ประเพณีถือศีลอด ประเพณีอะกีเคาะห์ และประเพณีการตั้งชื่อของชาวไทยมุสลิม

2.4 การแต่งกาย การแต่งกายที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ส่วนมากที่เห็นเด่นชัด คือ การแต่งกายของผู้หญิงทางภาคใต้ที่นิยมนุ่งผ้าปาเต๊ะ ไม่ว่าจะเป็นไทยพุทธหรือไทยมุสลิม

2.5 วิถีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นเมื่อประสบปัญหาต่างๆ มักจะไม่โทษผู้อื่น แต่มักจะปลงว่าเป็นเรื่องของชะตากรรม หรือเวรกรรมที่ทำเอาไว้ ส่วนความคิดความรู้สึกเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ คนก็ไม่ได้เกลียดกลัวคอมมิวนิสต์ และคิดว่าทั้งทหารและคอมมิวนิสต์ต่างก็รักษาดีเหมือนกัน

3. กลวิธีในการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้ ผู้เขียนใช้หลาย ๆ วิธี คือ การนำเสนอผ่านชื่อเรื่อง ผ่านฉาก ผ่านตัวละคร ผ่านการดำเนินเรื่อง และผ่านแนวคิดของเรื่อง

อภิปรายผล

เรื่องสั้นทั้ง 17 เรื่อง ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีกลวิธีการเขียนที่น่าสนใจและหลากหลาย จุดเด่นของกลวิธีการเขียน คือการให้รายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร ฉาก อารมณ์ ความรู้สึก และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและของผู้เขียน ได้อย่างชัดเจน ลึกซึ้ง และสะท้อนอารมณ์

ลักษณะเด่นอีกอย่าง คือ การใช้สำนวนภาษาที่ไพเราะ เหมือนบทกวี มีสัมผัสคล้องจอง และการใช้ถ้อยคำที่กระชับ แต่บรรยายภาพได้ชัดเจน ส่วนปัญหาสังคมที่นำเสนอ แม้จะเป็นปัญหาเดียวกันกับที่นักเขียนคนอื่น ๆ ใช้ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว แต่ผู้เขียนใช้มุมมองที่แตกต่าง เช่น ปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงาน คนงานโรงรมมีการประท้วงขอความยุติธรรมในการจ่ายค่าจ้างให้คนงาน ผู้เขียนกลับมองในมุมกลับ ในทำนองเห็นอกเห็นใจและเข้าใจนายทุนเจ้าของโรงยาง หรือปัญหาผู้ก่อการร้ายขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดนที่ก่อปัญหาขึ้น เช่น จับครูเรียกค่าไถ่ หรือฆ่าคนนั้น ไม่น่าจะเป็นฝีมือของขบวนการนี้ เพราะบางครั้งก็เป็นการสร้างสถานการณ์ของฝ่ายรัฐบาลเอง หรือปัญหาระหว่างเชื้อชาติ คนไทยพุทธกับ

คนไทยมุสลิมที่มีความขัดแย้งไม่เข้าใจกัน ความขัดแย้งนั้นมาจากสาเหตุใด ผู้เขียนพยายามสื่อให้เกิดความเข้าใจชาวไทยมุสลิมให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาสังคมควรจะนำผลการวิเคราะห์ปัญหา เช่น ปัญหาชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิม มาศึกษาปัญหาให้ชัดเจน และแก้ปัญหาให้ตรงจุด ปัญหาขบวนการก่อการร้ายทั้งหลายในภาคใต้อาจจะเบาบางลงได้ ส่วนปัญหาสังคมที่กำลังล่มสลาย เพราะคนในสังคมลืมเลือนคุณค่าของสังคมเก่านั้น เป็นปัญหาสำคัญที่ทุกคนควรจะตระหนักและช่วยกันดำรงรักษาไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ควรศึกษาการใช้สัญลักษณ์ในงานเขียนของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เป็นการใช้สัญลักษณ์ที่น่าสนใจ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. "นักเขียนใหม่," ใน รวมเรื่องสั้นสะพานขาด. หน้า 15 - 25. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : นกสีเหลือง, 2536.
- _____. แผ่นดินอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : นาค, 2539.
- _____. "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ," ใน แผ่นดินอื่น. หน้า 111 - 146. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : นาค, 2539.
- _____. แม่มดแห่งหุบเขา. กรุงเทพฯ : นาค, 2541.
- กอแก้ว ปฐมปัทม. "ถอดรหัสความคิด กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน น้ำตก คำบอกเล่าถึงวิกฤตการณ์สังคมผ่านเรื่องราวภายใน," ใน น้ำตก. หน้า 74 - 87. กรุงเทพฯ : นาค, 2541.
- _____. "แม่มดแห่งหุบเขา เมจิกัลเรียลลิสม์แบบไทย ๆ เมื่อยุคสมัยผันเปลี่ยน เราจะไปทางไหน," ใน แม่มดแห่งหุบเขา. หน้า 53 - 71. กรุงเทพฯ : นาค, 2541.
- _____. "แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ ความคลุมเครือและขัดแย้งบนผืนแผ่นดินอื่น," ใน แมวแห่งบูเต๊ะกรือซอ. หน้า 69 - 87. กรุงเทพฯ : นาค, 2541.
- จारी กาลดิษฐ์ ทิพย์รัตน์. การศึกษาปัญหาสังคมชนบทภาคใต้ที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทย ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2529. ปริญญาโท กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532. อุดตานา.
- ชวน หลีกภัย. "ภาษาถิ่นก็ภาษาไทย," ใน ภาษาไทยเรานี้มีทำนอง. หน้า 136. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- ชัยนาถ นาคบุปผา. โลกของวัยรุ่น. เชียงใหม่ : แสงศิลป์, 2515.
- ชาญชัย อินทรประวัตติ. การใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อุดตานา.
- เชิดชาย เหล่าหล้า. สังคมวิทยาชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2519.
- ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2538.
- คณัย ไชโยธา. นานาศาสนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- ดลมนรร์จ บากา. "การตั้งชื่อเด็กที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรมอิสลาม," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 9. หน้า 3462. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. ปรากฏการณ์แห่งวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : นาค, 2538.

- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แวนวรรณกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2539.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. "การแต่งตัวของชาวปักษ์ใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. หน้า 161 - 162. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- ประมุข อุทัยพันธุ์. "แต่งงาน-วัฒนธรรมไทยมุสลิม," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4. หน้า 1350 - 1359. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- _____. "อาแกเกาะห้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10. หน้า 4236. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- ปราณี พรหมจรรย์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของ "ร. จันทิมพะ" ในแง่กลวิธีการแต่ง ศิลปการใช้ภาษา และแนวคิด. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2531. อัดสำเนา.
- ปรินญา เกื้อหนู. เรื่องสั้นอเมริกันและอังกฤษ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2537.
- พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- เพลินจิต เผ่าพิมล. "การตาย : วัฒนธรรมไทยมุสลิม," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 1. หน้า 156 - 158. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- ไพโรจน์ บุญประกอบ. การเขียนสร้างสรรค์เรื่องสั้น-นวนิยาย. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2539.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. วรรณวิจารณ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538.
- _____. "สี่สันเฉพะถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน," ใน ปากกาชนน. หน้า 195 - 198. กรุงเทพฯ : วัดสารี, 2534.
- รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2518.
- รินฤทัย สัจพันธุ์. อ่านอย่างมีเชิงชั้น วิจารณ์อย่างมีเชิงศิลป์. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2539.
- ลิตเตล ปรินเซส (นามแฝง). "มองสังคมผ่านแผ่นดินอื่น," The Boy. (105) : 273 - 274 ; พฤศจิกายน 2539.
- วรุช น้าผุด. วิเคราะห์เรื่องสั้นจากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 - 6 ตุลาคม 2519. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2532. อัดสำเนา.

- วัลยา วิวัฒน์ศร. "วรรณศิลป์ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใน 'บ้านเกิด'," ใน บ้านเกิด, หน้า 117 - 135. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2540.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- สงบ ส่งเมือง. "ปัตตานี (อับดุลกาเดร์ บินลาสิบัน) พระยา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5, หน้า 2079 - 2081. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- สนิท สม์करण. "ปัญหาสังคมสืบเนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4, หน้า 311 - 313. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536.
- สภาความมั่นคงแห่งชาติ. สมุดปกขาวประชาชนควรรู้. กรุงเทพฯ : สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2519.
- สมภาพ นาคพันธ์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของอิงอร. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534. ถ่ายเอกสาร.
- ส่วนวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย. บางพารา. 4(2) : 53 ; กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "ปัญหาทางสังคม," ใน สังคมและวัฒนธรรม, หน้า 135-153. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "โนรา," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 4, หน้า 1808. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- _____. "ประวัติศาสตร์ภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 5, หน้า 1992. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- _____. "สภาพเศรษฐกิจของภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7, หน้า 2586. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- _____. "ออกปาก-กินวาน," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10, หน้า 4203 - 4206. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- _____. "อาชีพชาวภาคใต้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10, หน้า 4246. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.
- สุรีย์ ดิ่งสมบูรณ์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. ถ่ายเอกสาร.

- เสลา เรขะรุจิ. "เหตุร้ายภาคใต้," ใน ฝันร้ายของประชาธิปไตย 42 ปี. หน้า 200 - 221. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2518.
- แสงเดือน วังสุวรรณรักษ์. การศึกษาเรื่องสั้นแนวชนบทภาคเหนือตอนบนในช่วง พ.ศ. 2519 - 2529. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2533. ถ่ายเอกสาร.
- อนุสรณ์ อุณโณ. "แผ่นดินอื่น ปัญหา ปัญหาและปัญหา," The Boy. (101) : 214 - 215 ; สิงหาคม 2539.
- อบรมส, เอ็ม.เอช. อธิบายศัพท์วรรณคดี. แปลจาก A Glossary of Literary Terms. โดย ทองสุก เกตุโรจน์. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, 2529.
- อรัญ คงนวลไย. โลกทรรศน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของนักเขียนชาวไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรม เรื่องสั้นดีเด่น. ปรินญาณีพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2537. ถ่ายเอกสาร.
- อิมรอน มะลูลีม. "สาเหตุของความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้," ใน วิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับมุสลิมในประเทศไทย : กรณีศึกษากลุ่มมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้. หน้า 83 - 102. กรุงเทพฯ : อิสลามิก อะเคเดมี, 2538.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. "บทบาทชนชั้นนายทุนไทยจากปี 2519 - 2534. ใน รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่น กับสังคมไทย. หน้า 77 - 79. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- อุทัย หิรัญโต. ชนชั้นข้าราชการ. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์ศิริสวัสดิ์, 2519.
- _____. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.

บทคัดย่อ

การนำปัญหาสังคมและสีสรรท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น
ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ตุลาคม 2542

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้มาใช้ในการแต่งเรื่องสั้น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ โดยเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาปรากฏว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ใช้กลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้หลาย ๆ วิธี ซึ่งน่าสนใจและมีเนื้อหาสาระที่ให้คุณค่าแก่ผู้อ่าน

เกี่ยวกับปัญหาสังคมท้องถิ่นภาคใต้ ผู้เขียนได้เสนอปัญหาในสองระดับ คือ ปัญหาระดับสังคม และปัญหาระดับครอบครัว ซึ่งปัญหาระดับสังคมนั้น ประกอบด้วย หนึ่ง ปัญหาการเมือง ได้แก่ ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ปัญหาชนกลุ่มน้อย และปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ สอง ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาค่าครองชีพ และปัญหาค่าจ้างแรงงาน สาม ปัญหาเทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย และปัญหาเรื่องความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ส่วนปัญหาในระดับครอบครัว มีสองปัญหา คือ ปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม และปัญหาที่เกิดจากความยากจน

เกี่ยวกับศีลนท้องถิ่นภาคใต้ ผู้เขียนได้สอดแทรกไว้ในเรื่อง ไม่ว่าในฉาก ซึ่งเป็นสภาพภูมิประเทศ การดำเนินชีวิตของตัวละคร ยุคสมัยหรือช่วงเวลาของเหตุการณ์ในเรื่อง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตัวละครดำรงอยู่ และยังสามารถใช้ภาษาถิ่น และสำนวนภาษาถิ่นบ้าง เพื่อให้ได้บรรยากาศของท้องถิ่นและมีความสมจริงมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะประเพณีของชาวไทยมุสลิม เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีถือศีลอด ประเพณีอาเกีเกาะฮ์ และประเพณีการตั้งชื่อ เป็นต้น แล้วยังแสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของคนในท้องถิ่น วิถีแห่งความคิดความรู้สึกของคนในท้องถิ่น ที่ช่วยเน้นให้เห็นศีลนท้องถิ่นของความเป็นท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้ ได้แก่ ปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการนำเสนอไว้หลายวิธีคือ การนำเสนอโดยผ่านชื่อเรื่อง ฉาก ตัวละคร การดำเนินเรื่อง และแนวคิดของเรื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ มีกลวิธีการนำเสนอปัญหาสังคมและศีลนท้องถิ่นภาคใต้ในเรื่องสั้นของเขาที่น่าสนใจและชวนติดตาม ทั้งยังแทรกแง่คิดในเรื่องต่าง ๆ ไว้ให้ผู้อ่านได้ขบคิดอีกด้วย

**A STUDY OF THE PRESENTATION OF SOCIAL PROBLEMS AND LOCAL COLOR OF THE
SOUTH AS APPEARED IN SHORT STORIES BY KANOKPONG SONGSOMPAN**

**AN ABSTRACT
BY
SUNIPA GRAINARA**

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
Of Education degree in Thai
At Thaksin University
October 1999**

The purpose of this thesis was to study and analyze the presentation of social problems and local color of the South, as appeared in short stories by Kanokpong Songsompan. The research results were presented in an analytical descriptive method.

The research results revealed that Kanokpong Songsompan Employed various means of presenting social problems and local color of the South, which are very interesting and informative.

Concerning the problems in Southern local society, the author presented two levels of problems: social and family problems. The social problems presented included firstly, political problems, which consisted of problems, related to communist terrorism, ethnic groups, and government officers. Secondly, economic problems included cost of living and wages. Thirdly, technological problems were seen in the destruction of natural resources and environment, and the decaying of morality. Related to family problems, there were two types of problems, which resulted from environment and poverty.

The author presented Southern local in various parts of the story, be it the setting which used the geographical features, the living conduct of the characters, the different time periods in the story events along with the social conditions in which the characters led their lives. There were also the uses of local dialect and local idioms so that the local atmosphere was more believable and realistic. In addition, traditional local practices of the South were presented, especially about traditions of the Muslim Thais such as their wedding, funeral, fasting (Ramadan), Akikoh, and name-giving ceremonies. The way people dressed, the way they felt and thought also reflected the local color more vividly.

The techniques used in the presentation of social problems and local color of the South were the same as those mentioned above. The Author utilized many presentation techniques through the inventions of titles, settings, characters, plots, and themes of the stories. Therefore, it could be stated that in his short stories, Kanokpong Songsompan was able to present social problems and local color of the South interestingly and convincingly, giving readers many thought-provoking situations.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุนิภา ชื่อสกุล ไกรนรา

เกิดวันที่ 13 เดือน เมษายน พุทธศักราช 2494

สถานที่เกิด อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 56/6 ถนนเพลินพิทักษ์ ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง
จังหวัดตรัง

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 7

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนสภาราชนิ จังหวัดตรัง ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมือง
จังหวัดตรัง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2509 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสภาราชนิ จังหวัดตรัง
อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

พ.ศ. 2512 ป.กศ.ต้น จากวิทยาลัยครูสงขลา

พ.ศ. 2514 ป.กศ.สูง จากวิทยาลัยครูสงขลา

พ.ศ. 2517 กศ.บ. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

พ.ศ. 2542 กศ.ม. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา